

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

VHS

STEREO ☐ Hi-Fi ☐ PCM
MONO ☐ HQ ☐

1997

4

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

4

ŠESTÝ (TŘICÁTÝ OSMÝ) ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu *Vojenské rozhledy* vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Armády České republiky.

Redakce časopisu Vojenské rozhledy

Co pro nás znamená výzva členských zemí NATO ke vstupu ČR do Aliance

Rozhodnutí o rozšíření Aliance vnímáme v České republice jako historický moment - historickou příležitost pro institucionalizaci těch změn, ke kterým došlo u nás a ve střední Evropě po roce 1989. Pozvání z Madridu potvrdilo, že Česká republika, stejně jako Polsko a Maďarsko, jsou v členských státech NATO uznávány, a to jak kulturně, tak i geopoliticky, jako součásti evropského společenství národů. Jejich oddělení z tohoto společenství pochází z umělého rozdělení způsobeného studenou válkou. Dnes je politická transformace v těchto zemích ukončena. Demokraticky zvolené parlamenty a vlády České republiky, Polska a Maďarska mají politickou vůli, programovou strategii a podporu veřejnosti pro zapojení do evropských a euroatlantických struktur. Tyto státy dosáhly určité úrovně vojenské připravenosti a výrazně postoupily v transformaci na tržní hospodářství. Už tedy nejsou brány jen jako partneři, ale jako perspektivní noví členové bezpečnostního společenství NATO.

Máme za to, že právě nová kvalita spolupráce České republiky, Polska a Maďarska s NATO a v blízké budoucnosti i jejich účast na práci některých výborů Aliance, pomůže politickým elitám v těchto zemích dosáhnout umění budovat konsenz. Četné nové kontakty vojenského a civilního personálu uvedených států s NATO povedou k hlubší profesionalizaci vojenských institucí a byrokracie těchto nových demokracií. Jejich postupná integrace do bezpečnostního společenství, sdílejícího společné hodnoty a postupy činností, musí však být vyvážena s nutností zachování vojenské účinnosti NATO. Aliance musí naplňovat funkci bezpečnostní pojistky v případě zhoršení mezinárodní situace, a rovněž by měla být schopna koordinace mnohonárodních operací mimo stávající území NATO.

Největší význam pro další politický vývoj v Evropě budou mít tři oblasti. Předně to jsou vztahy mezi Ruskem a Západem, přičemž dnes nelze s jistotou prohlásit, zda převládnou kooperační, či konfliktní vztahy. Neméně významný bude další vývoj transatlantických vztahů, kde stojí otázka, zda se podaří vyvážit oslabování vojenské přítomnosti USA v Evropě posílením politické, hospodářské a obchodní spolupráce. V neposlední řadě je to vývoj na Balkáně a ve Středomoří, zejména pak v severní Africe. Tyto regionální konflikty, které mají převážně historické kořeny, mohou i přes svůj omezený teritoriální rozsah a bojovou intenzitu, nejenom dlouhodobě destabilizovat jednotlivé evropské regiony, ale mohly by se rovněž stát jedním z významných brzdících elementů evropských integračních procesů.

Právě rozšířené NATO by mělo usilovat prostřednictvím formálních i neformálních mechanismů o vybudování konstruktivních vztahů s Ruskem a jeho euroasijskými sousedy. Konečným cílem by bylo vybudování stabilní, kooperativní rovnováhy mezi evropským a euroasijským bezpečnostním společenstvím.

NATO by tímto způsobem položilo základy nové evropské bezpečnostní struktury. Postupný vstup do NATO by podle našeho názoru uspokojil i další státy střední a východní Evropy, které usilují o těsnější identifikaci se Západem. Právě perspektiva konečného členství v NATO pro další země střední a východní Evropy, a snad i některé bývalé sovětské republiky, by pomohla udržet tyto státy na cestě reform. Tak by byla využita historická příležitost k vymazání zbytků hranic ze studené války a vybudování celoevropského bezpečnostního systému, na němž by se podílely Spojené státy.

Jsmo toho názoru, že význam Aliance pro 21. století jde daleko za rámec společné obrany. To je základ filozofie, od které by se pak měla odvíjet příslušná forma a struktura nového uspořádání. Máme za to, že evropský světadíl bude v příštím miléniu určován spíše než klasickou geografii, především „zeměpisem hodnot“, tedy obvyklou praxí demokracie.

Dnes přestalo být kritérium velikosti území důležité a úloha zeměpisné polohy při hodnocení dané země se značně zmenšila. Geopolitiku dnes vystřídala geoeconomika, což znamená, že o síle státu rozhoduje jeho ekonomický potenciál, jeho inovační a výrobní kapacita. Ale i toto kritérium začíná ztrácet na důležitosti a do popředí se dostává zvláště v poslední době kritérium geokultury.

Podobné úvahy vedou k myšlence, že odpověď na otázku - jak dál - je třeba hledat také v kultuře, chápáné jako celý soubor tradic, poznatků, společenských názorů a institucí.

Co je příznačné pro současnou, a zejména budoucí Evropu? V první řadě se zvyšuje úloha evropské integrace. Začínají se rýsovat první kontury evropského bezpečnostního systému. Účastnické státy OBSE loni v Lisabonu přijaly „Deklaraci o společném a komplexním bezpečnostním modelu pro Evropu 21. století“. Klíčovým dokumentem přijatým v době summitu v Lisabonu je rozhodnutí 30 signatářských zemí o adaptaci smlouvy o KOS. Při tomto jednání se jeho účastníci zavazují omezit se jen na dílčí úpravy konkrétních otázek, ale vyhnout se její celkové revizi. Hledají se tedy taková mezinárodní schémata, která zajistí relativně klidný přechod od starého k novému pořádku v Evropě.

Vývoj ve světě i v Evropě vyžaduje určitou dělbu úkolů nejen v oblasti mírových operací, ale také v otázkách řízení krizí, a zejména v prevenci konfliktů. Cestu k tomu ukazuje i rozhodnutí o vybudování evropské bezpečnosti a obranné identity (ESDI) v rámci Severoatlantické aliance. Ta umožní evropským spojencům USA podílet se výrazněji na nových misích Aliance a aktivněji se účastnit celkové činnosti NATO.

Za jeden z nejdůležitějších projektů Severoatlantické aliance považujeme koncept CJTF (Combined Joint Task Forces - přibližný překlad „společné kombinované síly zvláštního určení“). Očekáváme, že vytvoření CJTF umožní pružnější nasazení sil Aliance v operacích, které nejsou pokryty článkem 5 washingtonské smlouvy (tj. peacekeeping). Dá zároveň zelenou využití těchto sil i v operacích pod vedením ZEU a zapojení nečlenských států do těchto operací.

Specifickou a významnou roli sehrává projekt Partnerství pro mír. PŘP reprezentovalo správnou politiku ve správný čas. V jeho rámci už v podstatě působí společné multilaterální ozbrojené síly, které plní za přesně stanovených podmínek úkoly spojené s mírovými operacemi. Vzniká tak další, a pro budoucnost velmi podstatný, fragment společné celoevropské bezpečnostní politiky. Uvítali jsme záměr na posílení Partnerství pro mír a vytvoření Rady euroatlantického partnerství. Vzniká tak kvalitativně nový politický a vojenský konzultativní proces, který půjde daleko za rámec dnes už bývalé Severoatlantické

radu pro spolupráci. Rada euroatlantického partnerství by tak mohla účinně spojit politické aktivity příznačné pro NACC a vojenské činnosti, charakteristické pro PfP.

Obraťme však list. NATO a PfP reprezentují jen jednu cestu, po níž se státy střední a východní Evropy a postsovětské státy mohou integrovat do společenství zavedených demokracií. Ekonomická integrace je stejně důležitá. Vzhledem k tomu, že nejpalčivější hrozby pro bezpečnost nových demokracií plynou v současnosti, a zřejmě budou plynout i v nejbližších letech, z vnitřní nestability, ne z vnější agrese, přístup na západní trhy a investice podpoří stabilitu stejně účinně, i když v jiné oblasti než členství v NATO. Evropská unie musí hrát politickou roli, která je úměrná její ekonomické síle. NATO plně uznává, že Evropa nemůže nést na svých bedrech jasný podíl celosvětové odpovědnosti na základě nestejných, nebo dokonce divergentního úsilí jednotlivých evropských národů. Právě z těchto důvodů je pro nás tak aktuální diskuze o rozšíření Evropské unie na východ. Vždyť Evropská unie už dnes významně napomáhá k reformnímu procesu v České republice a v ostatních přidružených zemích. Tím také přispívá ke zvyšování bezpečnosti a stability v Evropě.

Nabízí se jedno srovnání: postup transformace postkomunistických států ve svobodné společnosti s evropskou integrací. V obou případech je zde potřeba silné, jasné a oslovující vize, a zejména proveditelné strategie. Jejím cílem by mělo být vytvořit nový koncert národů. V žádném případě ne na takovém základě, jako v 18. nebo 19. století, kdy několik mocností ovládalo ostatní národy světa a rozdělovaly si jejich majetek. Naopak, stojíme o vznik evropské společnosti, založené na rovnováze, složené z nezávislých a suverénních národů, které dodržují zákon a právo.

Na cestě k evropské integraci existují i určitá rizika. Největším nebezpečím jsou problémové oblasti v transatlantických hospodářských vztazích, které se dotýkají euroatlantické oblasti jako celku. Jak v západní Evropě, tak v Severní Americe se mění přístup veřejnosti k hospodářství, vznikají tam nezanedbatelné tlaky na sledování nezávislé hospodářské politiky. Mimo jiné v důsledku toho ustupují mnohdy mnohostranné a dvoustranné rozhovory i jednostranným opatřením. Navíc relativně klesá zájem Spojených států na udržení ochranné funkce pro Evropu, protože jednak se americký bezpečnostní zájem - po zničení tradičního, transkontinentálního ideologicko-vojenského rozporu - posunul směrem do východní Asie a střední Asie, a jednak je bezpečnostní politika v USA stále více chápána a formulována z ekonomického hlediska. Jestliže se však podíváme na mezinárodní prostředí, ve kterém dnes žijeme, potřeba pro velké transatlantické spojení je silnější než kdykoli dříve.

Dnešní bezpečnostní výzvy nelze přesně dělit na hrozby pouze pro Severní Ameriku, nebo výhradně pro Evropu. Stupeň zapojení jedné či druhé strany může být rozdílný v závislosti na povaze krize a vlastních zájmů, ale ve svém jádru mohou být eliminovány pouze společným úsilím. Jde o to, najít shodu - mezi Evropany samotnými a mezi Evropou a USA. Je také v americkém zájmu mít jako partnera Evropu, která je stabilní, vypočitatelná a akceschopná, aby bylo možno společně řešit celosvětové výzvy.

Evropa se nyní nachází v hektické době. Je tu možnost dramaticky zvětšit společenství tržně orientovaných demokracií. Máme šanci vytvořit takový kontinent, jehož národy uznávají jeden druhého, a to právě pro své přesvědčení, že aktivní pospolitost hlásící se k jedné a též hodnotám je nejspolehlivější cestou k budoucnosti Evropy v míru a prosperitě. Kde a do jaké míry bude mít tato přeměna úspěch, závisí z velké části na národech střední a východní Evropy a postsovětských států ... Nelze však utíkat, než se naučíme chodit.

Evropská bezpečnostní politika v 21. století

Odlišnosti ve vývoji transformačních procesů, které probíhají ve státech střední a východní Evropy, mají objektivní základ v předtransformačním stavu společnosti a prohlubují diferenciaci. Naznačují, že tento prostor by se opět mohl postupně dělit do nových hospodářských, ale i politických struktur s destabilizujícím růstem sil v různých regionech Evropy a Evropě jako celku (například nově vznikající hospodářský prostor tvořený Ukrajinou, Moldávií a Rumunskem na základě izmailské smlouvy). Budoucnost nového bezpečnostního uspořádání v Evropě není v současnosti stále jistá a jednoznačná.

Proto evropská bezpečnostní politika v 21. století musí sloužit míru, svobodě, demokracii, spravedlnosti, tržnímu hospodářství, zachování lidských práv, životního prostředí a trvale udržitelnému rozvoji, naplňujícímu odvěké přání lidstva po hmotné prosperitě. Jejimi subjekty nyní jsou multilaterální evropské, euroatlantické ale i světové instituce jakými jsou Evropská unie (EU), Západoevropská unie (ZEU), Organizace Severoatlantické smlouvy (NATO), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE), Organizace spojených národů (OSN). Jejich podíl na budování evropské bezpečnostní architektury, problémy mocenských koalic a dalším možným vývojem evropské integrace se zabývá i následující článek.

* * *

Touha zvláště malých států po vytvoření stabilní evropské bezpečnostní architektury v mnohonárodnostní Evropě sahá až do středověku. Vždy však narazila na tendence posilující roli států, problémy ekonomické, jazykové, náboženské, ideologické a vedoucí role v tomto společenství a nebyla v minulosti uskutečnitelná. V současnosti mají evropské demokratické státy jedinečnou možnost tuto touhu na demokratickém principu a všeobecném konsenzu ve 21. století realizovat na principu spolupráce (Evropa vlastní, Partnerství národů) a integrace (Evropská unie, Spojené státy evropské) národů.

Institucionální základ pro šíření budoucí bezpečnosti Evropy, vyhlášený Římskou deklarací o míru a spolupráci, vydanou nejvyššími představiteli států a vlád účastnících se zasedání Rady NATO v Římě 7-8. listopadu 1991, vychází z faktu, že problémy, kterým bude nová Evropa čelit, nebude moci komplexně řešit jen jedna instituce sama. Úkoly, které z řešení těchto problémů plynou, vyžadují soustavu vzájemně provázaných institucí spojujících země Evropy a Severní Ameriky do systému propojených a vzájemně si pomáhajících struktur.

Evropská integrace byla ve svých počátcích a dnes dosud je radikálně novým a do budoucna orientovaným modelem mezinárodní politiky. Stála u kolébky mnoha jiných regionálních svazků, jako ASEAN v jihovýchodní Asii, APEC v asijsko-pacifické oblasti, NAFTA (zóna volného obchodu v Severní Americe), MERCOSUR (společný trh v Jižní Americe) apod., a ve své integrační hloubce však zůstala nedostižena.

Po staletí byla bezpečnostní politika v Evropě charakterizována mocenskými koalicemi a protikoalicemi, válečnou silou a protisilou. Díky konceptu evropské integrace bylo

poprvé dosaženo toho, aby se neblahá spirála účinně a trvale prolomila. Její základní myšlenkou je stanovení rámce, v němž mohou být zájmové protiklady členských států řešeny racionálním způsobem a spořádaně a kde se mohou zájmy, které se původně rozcházely, spojit v zájmy společně uskutečňované vyjednáváním a většinovým schvalováním. To by mělo nahradit otevřené politické konfrontace, obchodní války nebo dokonce něco cosi ještě horšího.

Geopolitický a historický kontext

Architektura evropské bezpečnosti koncipovaná pro 21. století zákonitě musí brát v úvahu události, zkušenosti a poznatky minulosti a zvláště ty, které se odehrávaly ve století, které právě prožíváme. Toto století se do historie zapsalo dvěma světovými válkami, rozpadem koloniální soustavy, vznikem bipolárního antagonistického uspořádání v polovině století a jeho zánikem v závěru století, vznikem a rozvojem silné demokratické soustavy v euroatlantickém prostoru. Na jedné straně negativní a na druhé straně stabilizační důsledky bipolárního uspořádání přestávají působit na světové dění a jsou nahrazovány multilaterálními vztahy s množstvím nestabilit a s těžko předvídatelným vývojem událostí.

Vědeckotechnický rozvoj v tomto století vytvořil na jedné straně podmínky pro velmi dynamický rozvoj lidské civilizace spojený s ovládnutím elektrické a nukleární energie, technologií mikroelektrotechniky, informatiky, nových druhů materiálů, genetického inženýrství, průnikem člověka do vesmíru. Na druhé straně bipolární zbrojní soupeření, nekontrolované šíření zbraní hromadného ničení, neřízené využívání přírodních zdrojů, konzumní společnost bohaté části světa, chudoba a hlad rozvojového světa při globalizaci světového hospodářství vytvářejí podmínky pro střety zájmů, konflikty a vznik těžko řešitelných krizí ohrožujících ekonomickou, sociální a ekologickou bezpečnost.

Zhodnotíme-li poslední vývoj v Evropě a ve světě, dospějeme k závěru, že v evropském prostoru došlo ke znovusjednocení Německa, ústupu a rozpadu euroasijské supermocnosti, vzniku nových evropských demokratických států, prohloubení evropského hospodářského prostoru. *Akt o jednotné Evropě*, se stal významným krokem k vytvoření Evropské unie a vstoupil v platnost 1. července 1987. Rozhodnutí o rozšíření NATO o tři východoevropské státy bylo na pořadu červencového summitu členských států NATO v Madridu v letošním roce. V květnu 1997 byl dojednán *Ustavující akt o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti mezi NATO a Ruskou federací*. V něm zdůrazňují, že se navzájem nepovažují za protivníky a sdílejí cíl překonat pozůstatky dřívější konfrontace a soupeření a chtějí posílit vzájemnou důvěru a spolupráci. Akt znovu potvrzuje jejich odhodlání poskytnout konkrétní základ pro společnou povinnost vybudovat stabilní, mírovou a nerozdělenou Evropu, celou a svobodnou, ku prospěchu všech jejích národů.

Přes dynamický rozvoj východoasijské ekonomiky, otevření se Číny západnímu světu s následným růstem vnitřní stability a soběstačnosti, schopnost Číny aspirovat na vojenskou velmoc je stále omezena. Nicméně už teď má největší armádu na světě a třetí největší jaderný potenciál. Čínští představitelé předvídají, že se země stane regionální mocností do roku 2012 a světovou mocností do roku 2050.

Výzvu pro USA, Evropské společenství a potažmo NATO umocnila i vánoční návštěva čínského premiéra Li Pchenga v Moskvě v roce 1996, která potvrdila orientaci

činsko-ruských vztahů na *strategické partnerství* pro 21. století. Jeho cílem by měla být bezpečnost a nadějná budoucnost dynamického rozvoje a všestranné spolupráce. Čína, Rusko, Kazachstán, Kyrgyzstán a Tádžikistán podepsaly v Moskvě dohodu o snížení stavu jednotek a o odzbrojení podél více než 7500 kilometrů dlouhé hranice mezi Čínou a bývalým Sovětským svazem. Tato dohoda bude základem k budování důvěry v Asii a v Tichomoří. Dohoda byla ze strany Číny oceněna jako bezpečnostní model, který se odlišuje od mentality studené války. Ze strany Ruska vyzdvížena jako dobrý příklad jak řešit obtížné a delikátní otázky národní bezpečnosti budováním důvěry ve vojenské oblasti odzbrojením, nikoli zvyšováním počtu zbraní a rozšiřováním vojenských bloků.

V zájmu stability a prosperity pro celou Evropu bude současně s výše uvedenými procesy dále probíhat sjednocování Evropy a posilování dosažené evropské integrace, která jednotlivcům přinesla dosud nebyvalý prospěch. Na nových principech se bude prohlubovat činnost Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě s cílem dále prohloubit transatlantické spojení Evropy a Ameriky. Pokud by z tohoto procesu bylo vynecháno Rusko, pak toto spojení by bylo neúplné a bezpečnost by nebyla všeobecná, ale dělila by se na bloky. Ty by však už neměly mít ideologický základ, ale byly by postaveny na nedůvěře a možná i na prohlubujících se hospodářských rozdílech.

Na jedné straně stoupá vliv třetího světa, zvláště jeho touha po rychlém růstu prosperity, vlastnictví jaderných technologií včetně jaderných zbraní a raketové techniky, podpořená chemickými a biologickými zbraněmi, na druhé straně v řadě zemí roste vliv nacionálních ideologií, zvláště islámského fundamentalismu.

Nebude-li včas řešeno **dilema mezinárodní bezpečnosti** konfrontující státy a lidi na celé zeměkouli, nalezeny principy globálního řízení lidstva a mechanismy bezpečnosti, pak to ve svém důsledku může dospět do katastrofy vedoucí až ke zničení lidské civilizace a života na Zemi. Při řešení bezpečnostního dilema bude třeba překonávat neochotu některých států vzdát se vlastních zájmů ve prospěch kolektivní bezpečnosti, přesvědčovat je na konkrétních příkladech o výhodnosti a prospěšnosti vedoucí k dalšímu rozvoji jejich prosperity a demokracie.

Vzhledem k tomu, že existuje možnost vytváření nových mocenských center a nových mocenských vazeb a zájmů ve světě, které by mohly mít konfrontační charakter, bude nezbytné předejít tomuto dění principem vyšší demokratické integrace ústící ve vrcholné integraci na světové úrovni. Ta by měla mít základ v posílení úlohy a vlivu jak Organizace spojených národů, tak dalších světových demokratických institucí stávajících nebo nově vzniklých.

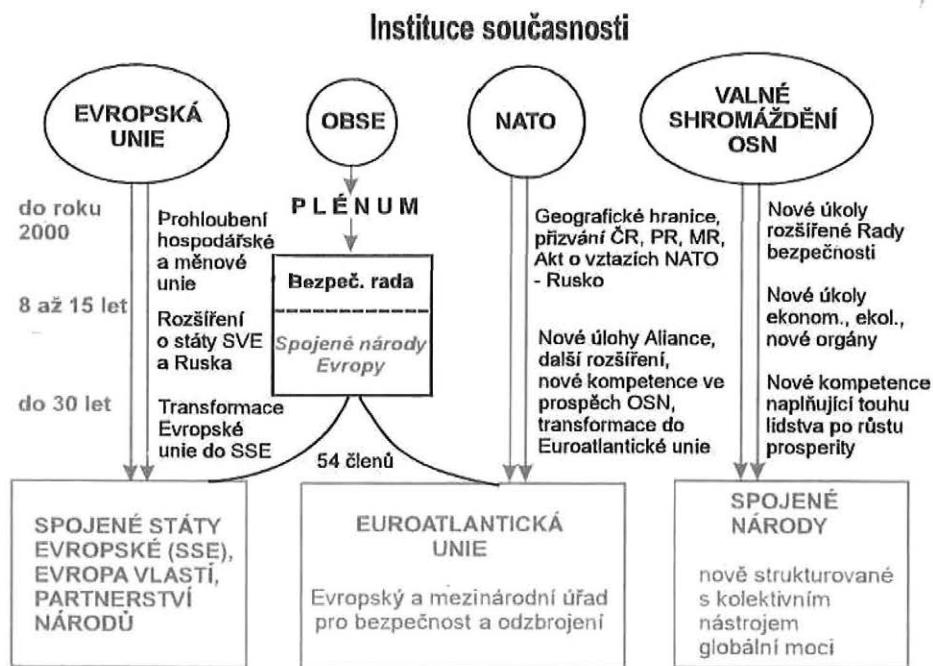
Posílení vlivu OSN a dalších demokratických institucí současného světa si vyžádá vytvoření nástrojů pro prosazování rozhodnutí Rady bezpečnosti a rezolucí přijímaných Valným shromážděním OSN jak mocenskými, tak i jinými prostředky.

Model evropské bezpečnostní architektury pro 21. století

Model evropské bezpečnostní architektury pro 21. století vychází z následujících základních úvah. Státy, které se zjevně zřikají nebo zpochybňují moc, vzdávají se operativního nástroje mezinárodních vztahů a staví se do role bezmocného partnera neprosazujícího se na utváření budoucí bezpečnostní architektury v Evropě či ve světě. Naproti tomu příliš velká moc je pro soužití národů nebezpečná. Tyto dvě úvahy potvrdily dějiny Evropy v plné míře, zvláště pak na cestě od Evropského společenství k Evropské unii.

V posledním desetiletí 20. století byl zahájen zcela nový proces v budování bezpečnostní architektury v euroatlantickém prostoru. Tento proces díky porozumění politiků a opuštění ideologického protivenství ztratil konfrontační charakter a stal se východiskem spolupráce umožňující volný pohyb lidí, zboží, služeb a kapitálu, což přináší značné ekonomické úspory. V následujícím desetiletí 21. století se bude prohlubovat integrace a spolupráce ve všech oblastech a činnostech lidské společnosti. V jejím důsledku poroste prosperita a konkurenceschopnost kontinentu, která bude mít příznivý vliv na další integraci a spolupráci. Ta v dalším desetiletí, nebude-li narušena hospodářskou recesí nebo jinými přírodními vlivy ovlivňujícími životní prostředí, vyústí v transformaci Evropské unie do *Spojených států evropských*.

Schéma možné evropské bezpečnostní architektury v 21. století je uvedeno na obr. 2

Obr.: Schéma možné evropské bezpečnostní architektury v 21. století

Evropská bezpečnostní politika pro 21. století bude muset řešit čtyři základní následující požadavky:

1. Kolektivní prohloubení v Evropě

Rychlý pokrok k hospodářské a měnové unii je vhodný k tomu, aby posloužil hospodářským zájmům. Současná hospodářská recese západu, spojená i s rozpadem centrálního hospodářského systému východní Evropy, celý proces nabourává a zpomaluje. Evropská unie je procesem stálého utváření budoucnosti, aby se dalo optimálně odpovědět

na měnící se politické a hospodářské výzvy. Pro utváření budoucnosti jsou k dispozici dva vzory. Na jedné straně je to propojení zdrojů prohlubováním integrace, aby bylo možno dostat mezinárodní odpovědnosti EU. Na druhé straně je to myšlenka subsidiarity (přenesení kompetencí státních orgánů na vyšší celky), která zahrnuje i to, že každý veřejný úkol má být přidělen té nejnižší úrovni řídicích státních institucí, která danou úlohu může uspokojivě splnit. Jinými slovy, žádný slepý centralismus. Protože existují a vznikají nové úkoly, které se v národním rámci řešit nedají, jako je zajištění vnitřní bezpečnosti v členských státech EU po zrušení hraničních kontrol na společných hranicích, volný pohyb zboží v rámci jednotného trhu, ochrana životního prostředí, tak bezpečnost vnější (žádný členský stát nemůže sám účinně hájit své zájmy ve světě), potřebuje unie určitou míru centralismu a nutné pravomoci. Proto se v budoucnu bude muset měnit ve státní útvar, pravděpodobně *Spojené státy (národy) evropské*, jako kolektivní systém bezpečnosti, společně s bezpečnostní radou evropské moci. Zde je třeba vidět politické těžiště evropské bezpečnosti a stability v budoucnosti. Počáteční klíčová role Německa a Francie při sjednocování Evropy bude klesat.

2. Rozšíření Evropského společenství na východ

Východní Evropu bude nezbytné do kolektivní bezpečnostní architektury včleňovat postupně. Rychlost a rozsah integrace států středu a východu Evropy bude závislá na sociálním smíru, vývoji ekonomiky, vyloučení současných asymetrií a naplňování závěrů obsažených v *Aktu o jednotné Evropě*, který byl podepsán 17. února 1986 v Lucemburku. Největším nebezpečím současnosti se jeví sociální napětí procházející napříč Evropou, které hrozí migrací s následnými občanskými válkami.

3. Atlantickou solidaritu

Evropská bezpečnost a globální problémy s ní spojené, jako preventivní diplomacie, uvolňování napjatých vztahů, zabraňování konfliktům, řešení krizí, obnova po ukončení konfliktů a regionální bezpečnostní spolupráce, jsou dosažitelné v součinnosti států OBSE. Bezpečnost všech států euroatlantického společenství je nedělitelná a musí být založena na vzájemné spolupráci tak, aby přispěla k vytvoření společné, komplexní bezpečnosti, založené na sdílení hodnot, povinností a norem chování v zájmu všech států.

4. Globální angažovanost

Přestože se dosud nepodařilo zastavit zhoršování stavu ve třetím světě, řešení globálního problému kruhu bída, drog, obchodu se zbraněmi, teroru, vyzbrojování, ničení životního prostředí, stěhování národů a válek bude muset být příslušně urychleno. Evropa a celý euroatlantický prostor se bude muset aktivně podílet na rozvoji a investicích do třetího světa, nemůže se již zabarikádovat v jednu pevnost proti třetímu světu.

Evropská bezpečnostní architektura se bude ve 21. století podílet na udržení základních životních podmínek lidstva a budování jeho prosperujícího, mírumilovného, sociálního a humanitárního světového systému. Tím budou naplňována lidská práva a odvážná touha

lidstva po hmotné prosperitě, bezpečnosti, svobodě a volnosti, umožňující splnění úkolů, které před lidstvem na planetě Zemi stojí.

Literatura:

- * **Akt o jednotné Evropě.** Komise Evropských společenství: ÚMV, Praha 1993.
- * **Evropská unie, váš soused.** European Commission, Luxembourg 1995.
- * **Charta Organizace spojených národů, Statut mezinárodního soudního dvora.** Informační ústředí OSN, Praha 1973.
- * **Nye, Joseph S. (Ed.):** *Fateful Visions.* Cambridge (Ma) 1988.
- * **Royen, Christoph:** *Perestroika und postkommunistischer Nationalismus: Elemente einer westeuropäischen Antwort.* SWP-AP 2705, Juni 1991.
- * **Souchon L.:** *Die Renaissance Europas.* Verlag E.S. Mittler & Sohn GmbH, Herford, Bonn 1992.
- * **Strnádek J.:** *Filozofická východiska strategické obrany státu,* VR 3/95.

Bezpečnostní radu státu tvoří předseda vlády, místopředsedové vlády a další členové vlády, kteří jsou pověřeni řízením ministerstev, do jejichž působnosti náleží zahraniční věci, obrana, vnitřní bezpečnost a pořádek a finance. Předsedou Bezpečnostní rady státu je předseda vlády.

Bezpečnostní rada státu v rozsahu pověření vládou připravuje vládě návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti České republiky. Po dobu nouzového stavu navrhuje vládě opatření k řešení krizové situace.

Bezpečnostní rada státu rozhoduje po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu o věcech vztahujících se k bezpečnosti České republiky. Těmito rozhodnutími je oprávněna ukládat povinnosti správním úřadům a právníkům a fyzickým osobám. Bližší podmínky stanoví zákon.

(Z vládního návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

Příprava na vstup do Aliance

(Konsolidovaná zpráva procesu PARP 1995 - 1996)

Součástí jednání ministrů obrany členských států NATO a členů Euroatlantické rady partnerství - EAPC (dřívejší NACC) na jejich květnovém jednání v Bruselu bylo i schválení tzv. „Konsolidované zprávy“. Tento významný dokument, který je vyvrcholem každého cyklu procesu plánování a hodnocení v programu Partnerství pro mír - PARP (podrobně byl popsán ve VR 3/97), vypracovává Mezinárodní štáb (IS) ve spolupráci s ostatními orgány NATO, včetně SHAPE a Koordinační buňky Partnerství (PCC). Ve své podstatě představuje analýzu jednotlivých „Přehledů plánování a hodnocení v PpP“ vypracovaných na závěr cyklu všemi zapojenými partnery. Následující článek stručně charakterizuje nejdůležitější pasáže tohoto, více než devadesátistránkového dokumentu a vštává si i hodnocení České republiky v tomto procesu.

* * *

Z hodnocení patnácti partnerských zemí zapojených do prvního kola procesu PARP vyplývá, že pro ně program PpP představuje základní nástroj spolupráce v oblasti bezpečnosti v euroatlantickém regionu. Rovněž vyjadřují podporu jeho dalšímu prohlubování směrem k praktické spolupráci, viz např. vytvoření Euroatlantické rady partnerství. Řada partnerů spolupracuje velmi úzce s Aliancí a využívá zapojení do procesu PARP pro přípravu ke svému budoucímu členství.

Období prvního cyklu tohoto procesu bylo charakteristické zvýšením aktivit programu PpP nebo v duchu PpP. Bylo řízené Pracovním programem partnerství (PWP), individuálními programy Partnerství (IPP) a dvoustrannými či mnohostrannými aktivitami, což přineslo další prohloubení interoperability (IO) se silami Aliance. Tato spolupráce byla závislá na finančních možnostech té které partnerské země. Kolem 30 % akcí zahrnutých do PWP bylo zaměřeno právě ke splnění cílů IO prvního cyklu. Pozitivním bylo rovněž podepsání mnoha dohod na úrovni ministerstva obrany jak mezi partnerskými a členskými státy NATO, tak mezi partnerskými státy navzájem. Za velmi významnou je považována zejména praktická vojenská spolupráce vedoucí k vytvoření společných jednotek partnerských států pro mírové mise nebo k integraci jednotek partnerských států do podobných jednotek Aliance. Takto byly vytvořeny společné pozemní a námořní jednotky tří baltských států, jednotka pozemních sil Litvy a Polska, Polska a Ukrajiny, Polska, Rumunska a Ukrajiny, Rakouska a Maďarska, Maďarska a Rumunska i Itálie a Slovinska. Jednotky partnerů byly integrovány do větších formací při nasazení v mírových operacích v Libanonu (Estonsko s Norskem) a Bosně a Hercegovině (Estonsko, Litva a Lotyšsko s Dánskem, Lotyšsko se Švédskem), nebo tvořily část mnohonárodních jednotek (BELUGA, NORDPOL). Připravována je dále integrace bulharské roty do nizozemského praporu dislokovaného v Bosně a Hercegovině a slovinské čety do rakouského praporu na Kypru, kam byla již začleněna maďarská četa.

Řada partnerů přizpůsobuje výstavbu a organizaci ozbrojených sil a plánovací procedury aliančním principům. Týká se to zejména snížení počtu ozbrojených sil, jejich restrukturalizace a zvýšení jejich efektivnosti a schopnosti plnit budoucí úkoly společně s Aliancí a ostatními partnery, včetně vytvoření sil rychlé reakce k zajištění obrany a použití při řešení krizí.

Partneři nabídli pro společnou činnost pro druhé kolo PARP širokou škálu pozemních, námořních a leteckých jednotek a zařízení. Většina jich je v principu předurčena jak pro společné mírové, humanitární a záchranné či vyhledávací operace, tak pro společná cvičení (viz tabulka 1).

Většina partnerů má v úmyslu plnit cíle IO v omezeném měřítku, tzn. v *deklarovaných silách* předurčených pro PfP. To indikuje jejich realistický přístup k rozvoji interoperability, ale i limitované možnosti. Ostatní, a mezi ně patří i Česká republika, mají schopnosti a zdroje aplikovat tyto cíle i na další síly. Nicméně všichni mají v úmyslu v dlouhodobém výhledu aplikovat cíle IO do celé struktury ozbrojených sil. Počet přijatých cílů interoperability, včetně dalších údajů, je v tabulce 2.

Rozvoj interoperability

Z 20 cílů IO nabídnutých pro první cyklus jich bylo partnery 8 splněno. To představovalo 44 splněných individuálních závazků z celkem 195.

Cíle IO nabídnuté partnerům pro druhý cyklus procesu PARP byly vytvořeny jednak na základě požadavků hlavních velitelství NATO k dosažení nutné IO, tzv. *Main Interoperability Requirements* - MIR, ale také vojenských cílů pro IO, *Military Tasks for Interoperability* - MTI. Ty představují určitý rámec pro definování příslušných úrovní IO pro společná cvičení a operace v rámci PfP.

Ve druhém cyklu však byly cíle již pro jejich implementaci časově limitovány. **Reflektují také na prosincové rozhodnutí ministrů Aliance, že oblast úkolů PfP by měla být rozšířena z mírových, vyhledávacích a záchranných a humanitárních operací i na operace pro podporu či vynucení míru.** Nový cyklus představuje celkem 45 cílů, které byly přizpůsobeny silám nabídnutým partnery pro společnou činnost v PfP, dosaženému vývoji v implementování IO v prvním cyklu. Zahrnuje rovněž zkušenosti získané z operace IFOR a společných cvičení.

K zabezpečení jejich realizace uvolnila Aliance 29 standardizačních dohod STANAG a aliančních publikací. Další (utajené) by měly být zanedlouho také uvolněny. Z celkového počtu 1134 neutajovaných standardizačních norem STANAG, aliančních publikací a norem EXTAC, jich bylo partnerům do současnosti uvolněno již 967, tj. kolem 90 %. Zbýlé neuvolněné jsou závislé na utajovaných aliančních dokumentech a nemohou být proto použity. Je evidentní, že **další rozvoj a prohlubování programu PfP bude vyžadovat postupné uvolňování utajované operační a jiné dokumentace.** Velké problémy v aplikaci norem STANAG do ozbrojených sil partnerů způsobuje (kromě potřebných zdrojů) také jejich překlad.

Jedním z největších problémů identifikovaných partnery, na který zůstane upřena pozornost i v budoucnu, je *jazyková připravenost*. U řady partnerů se soustřeďuje pouze na jednotky předurčené pro společnou činnost v programu PfP/PARP. S komunikací zcela souvisí ovšem i komunikační vybavení, které je u řady partnerů vzhledem ke standardům NATO omezeno.

Tabulka 1

Přehled sil a prostředků vyčleněných pro II. cyklus procesu PARP

P. č.	Země	Pozemní síly	Vzdušné síly	Námořní síly	Ostatní	Poznámka
1.	BULHARSKO	● mechanizovaný prapor ● protichemický prapor ● spec. protich. jednotky	● 3 dopravní letouny ● 3 dopravní vrtulníky ● 4 bojové vrtulníky	● fregata, 2 korvety, 4 minelovky, 8 hlídkových lodí, zásobovací loď, 4 pomocné lodě ● 2 vrtulníky	● středisko pro výcvik mírových misí ● 3 specializované týmy pro SAR ● zdravotnická jednotka	
2.	ČESKÁ REPUBLIKA	● mechanizovaná brigáda rychlého nasazení	● letka bitevních vrtulníků ● základna školního letectva		● záchranné středisko CO ● základna humanitární pomoci	
3.	ESTONSKO	● pěší rota		● minonostka ● pomocná loď		BALTBAT
4.	FINSKO	● mech. pěší prapor ● ženijní rota ● stavební rota ● prapor myslivců		● 3 minonostky ● korveta		
5.	LITVA	● prapor ● rota (BALTBAT)		● 2 fregaty		BALTBAT
6.	LOTYŠSKO	● lehká pěší rota	● 2 odminovací plavidla pro SAR ● 3 vrtulníky Mi-8 SAR			BALTBAT
7.	MAĎARSKO	● mech. pěší prapor ● prapor rychlého nasazení ● mech. pěší rota	● stíhací letka ● letka bitevních vrtulníků ● letka dopr. vrtulníků ● 4 vrtulníky SAR			
8.	MAKEDONIE	● pěší prapor ● 2 pěší čety	● vrtulník SAR		● záchranná četa ● zdravotnická rota ● zdravotnická sekce	
9.	MOLDAVSKO	● motorizovaná pěší rota ● výcvikový prostor	● 2 dopravní letouny ● 2 víceúčelové vrtulníky ● 4 MiG-29 (persp.) ● letecká základna		● zdravotnický tým pro polní nemocnici	
10.	POLSKO	● obrněná brigáda ● vzdušné výsadkový prapor ● výsadkový prapor ● pluk ● štáb obrněné a mech. divize a obrněné a vzdušné výsadkové brigády	● jednotka SAR (1 dopravní letoun + 3 vrtulníky)	● korveta ● 2 záchranná plavidla		
11.	RAKOUSKO	● horský pěší prapor ● horská sam. pěší rota ● mech. prapor na OT ● samostatná rota na OT ● dopravní jednotka	● letecká jednotka SAR (2 letouny + 2 vrtulníky)		● polní nemocnice ● ženijní jednotka ● vyprošťovací jednotka	● případně další menší podpůrné jednotky
12.	RUMUNSKO	● 4 pěší prapory ● ženijní prapor ● rota vojenské policie ● výsadková rota ● horská rota		● torpedoborec; fregata; rychlý hlídkový člun; 3 minotovek; speciální loď; 17 hlídkových plavidel a jednotka potápěčů	● polní nemocnice	
13.	SLOVENSKO	● mech. prapor rychlého nasazení	● 2 roje MiG-29			
14.	SLOVINSKO	● prapor				od roku 1999
15.	ŠVÉDSKO	● motoriz. pěší prapor ● motor. pěší rota ● speciální rota				
16.	UKRAJINA	● aeromob. prapor	● letka 10 dopravních letounů ● letka 6 bojových vrtulníků	● protiponorková loď ● hlídková loď		

Společná cvičení a účast partnerů v operacích IFOR/SFOR (implementačních a stabilizačních jednotek) poskytla významnou příležitost osvojit si štábní procedury NATO, zejména ve velení, řízení a logistice a umožnila identifikovat kompatibilitu výzbroje a vybavení se silami NATO. Bylo zjištěno, že rozdílnost výzbroje nečiní ve spolupráci žádné překážky. Řada partnerů vyjádřila požadavek provádět budoucí společná cvičení na vyšší úrovni než dosud, dalším tato úroveň vyhovovala, neboť umožňují výcvik velitelů nižších stupňů.

Rozšíření a adaptování procesů PARP

Již na loňském podzimním zasedání Severoatlantické rady (NAC) bylo rozhodnuto o rozšíření procesu PARP a o jeho větším přiblížení plánovacím standardům Aliance. Znamená to, co nejvíce sblížit standardní plánovací proces NATO s plánováním dosud prováděným v rámci programu PfP. Podle toho by se politická směrnice pro každý cyklus PARP měla uplatnit jak k 16 členským státům NATO, tak k účastníkům procesu PARP, paralelně s budoucí „Konsolidovanou zprávou“, a měla by být schválena ministry obrany na jejich pravidelném jarním zasedání vždy v liché roky. Cíle interoperability by braly do úvahy možnosti partnerů pro další rozvoj IO. Takto šíře pojaté cíle by mohly být nabídnuty partnerům již v následujícím cyklu PARP (1999 - 2000).

Plánovací perioda pro plnění cílů partnery by se měla také navíc prodloužit. Napříště by nové cíle měly být schváleny ve formě 16 + 1 v době jarního zasedání EAPC na úrovni ministrů, a to vždy v sudých letech, zároveň se schválením souhrnné zprávy procesu.

Směrnice partnerům a Alianci

Partnerství pro mír, včetně procesu PARP, se stává stále efektivnějším nástrojem k plnění záměrů stanovených již v Rámcovém dokumentu PfP. Porozumění vojenskému mechanismu a organizaci Aliance přineslo své ovoce v bývalé Jugoslávii, kde přispělo k hladké integraci sil partnerů do mnohonárodních sil operujících v náročných podmínkách. Zkušenosti z operací IFOR/SFOR přispívají k dalšímu zdokonalení sil schopných společně operovat a je potřebné na nich dále stavět.

Cíle IO druhého cyklu PARP, představující mnohem více detailů a kritérií (včetně časových horizontů), by měly usnadnit zpracování plánů pro jejich implementaci. Prvotní zaměření k implementaci cílů IO by mělo směřovat především k jednotkám, které byly partnery nabídnuty pro operace PfP, výcvik a cvičení, nebo identifikovány jako jednotky, na které by měla být IO soustředěna. Implementace cílů IO bude vyžadovat i vyčlenění potřebných zdrojů.

Aliance, jednotlivé členské státy, i samotní partneři mohou také přispět k vytvoření podmínek pro jejich úspěšné plnění. Jednou z možností je užší spojení specifických cílů IO s vhodnými aktivitami identifikovanými v PWP (a začleněné do IPP). Cvičení PfP, v duchu PfP, i bilaterální cvičení by se měla také stát vhodným prostorem pro aplikování cílů IO a přispět k jejich dalšímu rozvoji. Aliance bude i nadále různými formami podporovat pomoc partnerům při plnění cílů IO zejména v poskytování potřebné dokumentace, školení odborníků, návštěv specialistů či finanční pomoci. K lepší koordinaci bude vytvořena pracovní skupina pro implementaci cílů IO.

Aliance uvítá zřízení dalších mnohonárodních jednotek pro operace na podporu míru, neboť v nich vidí největší možnost jak prakticky přispět k budování IO, ale i posílení vzájemné důvěry. Očekává, že partneři v rámci deklarovaných sil v programu Partnerství v budoucnu přispějí k budování koncepce CJTF (Combined Joint Task Forces) a jejich posilovacích prvků.

Přehled alianční politiky, závazků a schopností

V období od poslední „Konsolidované zprávy“ z roku 1995 došlo ke kvalitativnímu růstu úlohy Aliance, a to zejména tím, když převzala velení nad operací SFOR k implementaci daytonské dohody. To jasně demonstrovalo schopnost plnit přijaté závazky k provádění nebo podporování mírových operací pod mandátem OSN (ZEU, OBSE). V současné době se podílí na této operaci všechny státy Aliance, 14 z nich přímo a další pohotovostními silami. Rovněž 13 partnerských států je v operaci přímo zapojeno. Mimo to v Albánii působily v operaci Alba pod vedením Itálie síly 8 spojeneckých a 3 partnerských států. Nejlépe se tak dokumentuje schopnost dlouhodobého působení sil podle standardů a procedur NATO a získávají se neocenitelné praktické zkušenosti, z nichž vychází i připravovaná koncepce výstavby CJTF.

Jedním z výsledků pokračujícího úsilí na prohloubení programu Pfp je i daleko podrobnější hodnocení procesu PARP a rozšíření cílů IO umožňující hlubší připravenost partnerů k plnění společných úkolů s Aliancí. To se ostatně týká i jejich promítnutí do PWP. Na užší spolupráci se podílí široký okruh výborů NATO, zejména konference národních ředitelů pro vyzbrojování (CNAD), výbor protivzdušné obrany (NADC), výbor pro spojovací a informační systémy (CIS), výbor pro infrastrukturu (IPPC), rada hlavních logistiků (SNLC), hlavní výbor pro nouzové plánování (SCEPC), výbor pro operace a cvičení (COEC) a další.

Počet a kvalita aktivit uskutečňovaných podle PWP, v duchu Pfp, či na základě dvoustranných či vícestranných programů, se dále rozšířila, prohloubila se i IO. Řada programů má regionální charakter nebo je speciálně zaměřena na zdokonalení programů realizovaných v jednotlivých zemích. Patří mezi ně např. tak zvaná *varšavská iniciativa*, pomáhající rozvíjet regionální a národní střediska pro řízení letového provozu (USA), materiální podpora programů (Nizozemí, SRN, Velká Británie a USA), pomoc při vytvoření baltského praporu mírových sil, baltské odminovací námořní jednotky a *baltské sítě vzdušné situace* (Dánsko, Francie, SRN, Nizozemí, Norsko, Velká Británie a USA ve spolupráci s Finskem a Švédskem); *středoasijský prapor mírových sil* (Dánsko a USA ve spolupráci s Kazachstánem, Uzbekou a Kyrgyzskou republikou); dánská, německá a polská *trilaterální iniciativa*; *mnohonárodní brigáda* (Itálie, Maďarsko a Slovinsko); *výcvikové středisko mírových sil* (Kanada, Dánsko a Norsko) a *kurzy mírových sil* (Kanada, Dánsko, SRN, Nizozemí a Norsko). Dále se mj. připravuje turecká iniciativa ke zřízení výcvikového střediska Pfp v Turecku a vytvoření mnohonárodního praporu pod tureckým vedením k mírovým operacím v regionu.

I samotná Aliance dále pokračuje v přizpůsobování své organizační struktury a plánů k požadavkům na změněné bezpečnostní prostředí. To se týká především snížení počtů ozbrojených sil na úkor jejich vyšší efektivity a připravenosti k použití v mírových operacích a operacích krizového managementu, a to i mimo spojenecká území, nejen pod velením NATO.

Tabulka 2

Základní údaje o zemích zapojených do II. cyklu procesu PARP

P.č.	Stát	Počet obyvatel	Ozbrojené síly	Obranné výdaje					Výdaje na mírové operace	Výdaje na PŘP 1996	Počet přijatých cílů interoperability	
				1996			1997				I. cyklus	II. cyklus
				(mil.)	(tis.)	mil. USD	ob/USD	HDP				
		(mil. USD)	(mil. USD)								PARP	PARP
1.	Bulharsko	8.76	100.300	-	-	1.90	-	-	-	-	20	40
2.	Česká republika	10.30	60.000	1,200.0	116.5	2.10	-	-	-	3.30	12 (14)	31
3.	Estonsko	1.61	3.268	44.3	27.5	1.00	61.2	1,20	-	0.83	11	25
4.	Finsko	5.04	40.600	1,751.0	347.4	1,60	-	-	102,5	10.9	13	35
5.	Litva	3.83	8.000	42.3	11.0	0.60	76.6	0.90	-	10.0	13	33
6.	Lotyšsko	2.73	19.300	35.8	13.0		45.0	0.81	-	-	8	22
7.	Maďarsko	10.39	43.000	755.6	72.7	1.70	934.2	-	-	3.80	16	36
8.	Makedonie	2.13	11.940	135.0	63.3	2.95	-	-	-	0.35	-	30
9.	Moldavsko	4.46	9.600	18.8	42.1	0.87	18.3	0.73	-	0.003	-	27
10.	Polsko	38.65	215.000	3,103.0	80.2	2.30	-	2.30	-	42.0	17	41
11.	Rakousko	7.77	40.000	2,100.0	270.3	0,86	-	0,88	64	-	16	27
12.	Rumunsko	22.76	207.000	720.0	31.6	2.10	868.0	2.70	-	-	19	44
13.	Slovensko	5.48	40.600	510.0	93.0	2.30	-	-	-	18.20	12	30
14.	Slovinsko	1.97	9.600	-	-	1.56	-	-	-	3.0	7	30
15.	Švédsko	8.68	49.500	6,700.0	771.9	2.40	-	-	-	-	12	43
16.	Ukrajina	52.45	343.200	-	-	1.60	-	-	-	1.0	14	27

Hodnocení České republiky

Orgány NATO hodnotí účast České republiky v programu PfP, resp. procesu PARP, jako součást přípravy na budoucí členství v Alianci. Vysoce je vyzdvihována nejen účast českého praporu v silách IFOR/SFOR, ale také účast našich jednotek a osob na 11 cvičeních NATO/PfP, 3 národních cvičeních PfP a 17 národních cvičeních v duchu PfP. Pozitivně jsou hodnoceny i kurzy a semináře pořádané v rámci PfP na našem území a ratifikace dohody o statutu ozbrojených sil PfP (SOFA) a jejího dodatečného protokolu.

Uvedeny jsou i síly a prostředky, které Česká republika předurčila pro společnou činnost v programu PfP/PARP, a to: brigádu rychlého nasazení a letku úderných vrtulníků pro operace na podporu míru, základnu školního letectva pro výcvik a cvičení PfP a záchranné středisko civilní ochrany a základnu humanitární pomoci pro humanitární operace. Výdaje na realizaci programu PfP činily v roce 1996 kolem 90 mil. Kč a v letošním roce se předpokládá 349 mil. Kč, mimo částku vyčleněnou na zabezpečení operací IFOR/SFOR. Z 12 cílů IO, které byly přijaty v prvním kole, jsou všechny částečně plněny. Pro druhý cyklus přijala Česká republika všech 31 cílů IO, které jí byly nabídnuty.

Závěry

Přes pozitivní hodnocení České republiky lze naši účast v procesu PARP a v přípravě na budoucí členství v Alianci cílevědoměji ovlivňovat a dále prohlubovat:

- ① Po dosavadních zkušenostech z plnění a vyhodnocování cílů IO nelze úspěšně realizovat druhý cyklus PARP bez vytvoření plánu plnění cílů IO v rezortu obrany. Jeho obsahem musí být konkrétní opatření pro plnění jednotlivých cílů IO, včetně vyjádření finančních nákladů, stanovení přímé zodpovědnosti za plnění jednotlivých opatření a časové horizonty splnění úkolů. To je nezbytné opatření vedoucí k zahrnutí plnění jednotlivých úkolů do plánovacích dokumentů, k alokaci potřebných zdrojů i organizování kontrolní činnosti. Koordinátorem celého procesu, s potřebnou autoritou a pravomocí, musí být sekce obranné politiky MO.
- ② Česká republika je jednou z mála zemí usilujících o vstup do Aliance (a nyní Aliancí pozvanou), která nemá, kromě mechanizovaného praporu AČR působícího v britské mnohonárodní divizi SFOR, v rámci programu PfP vytvořenu **společnou jednotku** s další partnerskou nebo členskou zemí Aliance. Přitom ze strany Polska je již delší dobu snaha o vytvoření společné jednotky. Po vyloučení Slovenska z prvního kola rozšíření Aliance se z politického pohledu nabízí jako alternativa i společná česko-slovenská jednotka.
- ③ V družích jednotek nabídnutých pro společnou činnost v rámci procesu PARP absentuje stále prvek SAR (pátrání a zachraňování), přestože letos se již po čtvrté uskuteční společné cvičení leteckých záchranných jednotek TRIOSAR (Polsko, Německo a Česká republika) a naši záchranáři v něm dokazují, že patří mezi nejlepší.
- ④ Signál vyslaný Aliancí, že partneři musí být v krátké době připraveni **přijímat a pracovat s uvolněnými utajovanými dokumenty NATO** k plnění cílů IO (ale i k dalším úkolům) a zacházet s nimi dle uzavřených bezpečnostních dohod, by měl být brán v České republice velmi vážně. Vyplývá z něho vytvoření takových pravidel, která

by řešila celý komplex opatření zahrnující přijímání, evidování a manipulaci i ukládání předávané dokumentace, přepravované kurýrní, faxovou či elektronickou cestou. Jejich existence, v definitivní podobě příslušné reálné směrnice, však rovněž absentuje.

- ⑤ Dlouhotrvající problémy s nalezením vhodného zodpovědného místa pro koordinaci standardizace v rámci rezortu obrany, které vedly nakonec ke zrušení oddělení pro standardizaci a nyní opět k jeho vytvoření, zpozdily proces implementace cílů IO zejména v oblasti překladů a aplikací do norem předpisů a směrnic platných v AČR a v ČR. Proto je nezbytná rychlá aktivace oddělení a usměrnění jeho úsilí na plnění cílů IO přijatých v PARP.

Uvedením některých kritických míst je naznačeno, že celý již třetí rok trvající proces PARP není bez problémů. Značného pokroku bylo dosaženo v prvním cyklu PARP u praporu mírových sil a jednotky civilní ochrany. Druhé kolo PARP je mnohem náročnější nejen na rozsah, ale i na zdroje a plnění v daných časových horizontech. Záměrem implementace cílů IO v podmínkách AČR je rovněž daleko širší pojetí implementace těchto cílů než pouze na předurčené jednotky pro program PpP. Naše blíží se členství v Severoatlantické alianci totiž předpokládá, že do vojenských struktur budou předurčeny a vyčleněny plnohodnotné bojové jednotky a zařízení. To vše bude vyžadovat v následujících měsících a letech zvýšené úsilí všech zainteresovaných složek rezortu obrany, a zejména Generálního štábu AČR.

V prvních letech po Listopadu nám určitou výhodu dávalo zmenšování rozsahu naší armády, které umožňovalo – a to bezbolestně – absolutně (nejen relativně) snižovat výdaje na obranu. To vytvářelo pro každého ministra financí, mnou počínaje, příjemný rozpočtový polštář. Takový polštář už dnes v žádném případě neexistuje. Naopak, nezbytnost zvyšování akceschopnosti naší armády v souvislosti s připravovaným vstupem do NATO vede k potřebě růstu státních výdajů na obranu již v rozpočtu na rok 1998.

*Václav Klaus, Mimořádně obtížný rozpočet (I),
Lidové noviny 13. 9. 1997*

Zajištění budoucí bezpečnosti České republiky (Jak lze objektivizovat poznávání vojenskopolitických souvislostí)

Madridský summit NATO potvrdil 8. července 1997 očekávanou situaci - pozvání do Aliance. Je to výsledek změn v mezinárodním rozložení sil, výsledek nesčetných jednání, politických a praktických opatření, které přesunuly míry na pomyslných miskách poměru mezinárodních sil. Rozhodně jde o historicky významný bod, i když před zahájením jednání nebyly všechny delegace členských států NATO přesvědčeny, zda mají souhlasit se třemi nebo pěti státy z bývalého „východního bloku“.

Při dodržování principů mezinárodních vztahů, vycházejících z Charty Organizace spojených národů, je tento startovací stav výsledkem úsilí nejen naší diplomacie, ale zejména změn ve společnosti, které jsou na straně NATO vnímány jako záruky plnohodnotného partnerství. Česká republika vstoupila do nejméně dvouletého období před vyjádřením souhlasu příslušných orgánů všech současných členských států s naším členstvím.

Nepokládám za pravděpodobné varianty, které by ještě v tomto období mohly vést k zastavení nebo zpoždění vstupu do struktur NATO. Z hlediska úplného výčtu možností je však nezbytné i tento vývoj připustit. Na cestě konsenzu všech členských států mohou z různých důvodů vzniknout překážky. Teoreticky mohou mít původ: v České republice, zcela mimo ni, nebo ve vzájemném ovlivnění. Existuje-li, byť jen v teoretické úrovni, možnost zpomalení nebo komplikací v uskutečnění dlouhodobých záměrů bezpečnostní politiky států, pak současně existuje významné opodstatnění k analytickým a prognostickým činnostem, které zpřesní možné úhly pohledů na současnou situaci a varianty budoucího vývoje. Podstatou analytické činnosti by měla být analýza vnitřních podmínek, nalezení kritických míst a formulace doporučení, která by měla eliminovat jejich negativní působení.

Významnou složkou analýz je problematika ozbrojených sil a armády. V oblasti vojenství má vojenskopolitický a vojenský obsah. V průběhu posledních let, za období existence projektu Partnerství pro mír, již na tomto poli bylo mnoho uděláno. V přímých kontaktech se strukturami, orgány, vojenskými útvary a jednotkami členských států NATO byl získán poměrně rozsáhlý empirický materiál, který byl částečně publikován ve vojenském odborném tisku. Jeho podstatná část však je zpravidla uložena ve vědomí specialistů jednotlivých vojenských odborností. Poznatky ale zpravidla nejsou s komplexním nadhledem vyhodnoceny a souhrnně, ve vzájemných souvislostech posuzovány, odborně oponovány a po korekcích prezentovány.

Úvahy o tom, jakým způsobem by měly příslušné orgány přistoupit k analýzám v současném stadiu zapojení České republiky do evropských bezpečnostních struktur jsou předmětem příspěvku.

Vojenské zajištění bezpečnosti České republiky po přijetí do NATO

Pro orientaci v úvaze je vhodné opakovat známou tezi, že bezpečnost jakéhokoliv státu má vnější (mezinárodní) a vnitřní rozměr. Je-li používán pojem „bezpečnost“, pak jde o reálný stav bezpečnosti, nikoliv o bezpečnostní politiku. Politika stanovuje cíle, které mají prakticky zajištit bezpečnost.

Cílem mezinárodního rozměru vojenského zajištění vnější bezpečnosti České republiky je členství ve strukturách NATO.

Členstvím budeme zařazeni do vojenskopolitického společenství států, které jsou ochotny na principech vzájemné rovnosti společně postupovat proti vybraným vojenským ohrožením bezpečnosti. Významným předpokladem je schopnost každého státu bránit své vlastní území. Aliance je orgánem politickým a vojenským. Příklad Francie i Islandu dokumentuje, že začlenění do vojenských struktur není prioritní podmínkou členství.

Summit v Madridu 1997 jako projev politického rozhodnutí, s jistým časovým odstupem předchází (startuje) etapu postupného možného přechodu k integraci do příslušných vojenských struktur. Toto období lze přirovnat k „hledání pozice“ ve stávajícím systému NATO. Až období skončí, bude následovat pravidelná činnost a dodržování závazků vstupem do NATO přijatých. (Po nastartování, ve kterém záleží na individuálním přístupu a iniciativě, přechází nový člen k pravidelnému výkonu činnosti - „provozu“.)

Vzhledem k vnitřním mechanismům NATO, bylo politické rozhodnutí provázeno kontrolou skutečného stavu vojenskopolitických a vojenských charakteristik České republiky. Výsledek Madridu můžeme hodnotit jako potvrzení, že zjištěný stav ve sledované oblasti, a tedy reálné výsledky uskutečněné transformace vojenských schopností státu, odpovídaly stanoveným kritériím.

Cílem vnitřního rozměru vojenského zajištění bezpečnosti České republiky je udržet reálnou vojenskou sílu a vojenské schopnosti, dosáhnout konkrétní výsledky v přípravě státu k integraci do evropských, a to nejen bezpečnostních struktur, vytvořit hodnověrný obraz o přechodu ke společným kritériím, která jsou vlastní současným členským státům NATO.

Rámec vnitřního rozměru vojenského zajištění bezpečnosti je na prvním místě určován zájmy státu a až v dalším pořadí zájmy armády. Přitom činnosti armády jsou transparentnější. V roce 1997 je dokončována transformace armády, ozbrojených sil a vojenské části bezpečnostního systému státu. Po madridském summitu budou připravovány standardní činnosti, které jsou nezbytné při spolupráci v Alianci. Schopnosti obrany vlastního teritoria proti nevojenským ohrožením byly prověřeny červencovými povodněmi. Vnitřní rozměr vojenského zajištění bezpečnosti je významně podmíněn jednak ekonomickými možnostmi České republiky, ale srovnatelně i změnou přístupu obyvatelstva k problémům vojenského zajištění bezpečnosti.

Vstup do NATO se stal předmětem veřejného zájmu, ale současně i střetu politických reprezentací. Z hlediska významnosti názorů je důležitá váha charakterizující pověření voličů - daňových poplatníků. Ta je delegována na parlamentní strany. Vládní koalice (ODS, ODA, KDU-ČSL) a hlavní opoziční strana - ČSSD, které reprezentují více než čtyřpětinovou většinu, jsou pro vstup. Diskutována je problematika referenda a mediální přípravy obyvatelstva. Ve stínu politických úvah se nacházejí vojenskopolitické a vojenské aspekty, které jsou z praktických hledisek nejvýznamnější. Představují realitu (praxi), a

ne pouhé představy, diskuse, přání a předmět neověřených tvrzení. Všemi stranami, které se na činnosti účastní, jsou hledány vhodné argumenty, logicky seřazené sekvence objasňující klady a záporné rozhodnutí a vybraných stavů. V této situaci odbornou i laickou veřejnost zajímá otázka: *Kdo zajistí vojenskou bezpečnost České republiky po přijetí do NATO?*

Upřesňme si některé aspekty, související s teoretickými problémy bezpečnosti. Přijetím do NATO budou vytvořeny předpoklady ke snížení pravděpodobnosti vnějšího vojenského ohrožení. Po přistoupení České republiky k Severoatlantické smlouvě je podle jejího článku 5 ozbrojené napadení jednoho státu považováno za napadení všech ostatních států Aliance. Lze tedy kalkulovat, v závislosti na rozsahu konfliktu (světový, evropský, lokální), s vojenskou pomocí. Toho si je vědom i případný agresor. Hlavní organizace obrany státního území zůstává v kompetenci státu, na jehož teritoriu by vojenské činnosti probíhaly.

Z hlediska intenzity činností při vytvoření podmínek pro zajištění bezpečnosti platí následující: Do doby mezinárodní akceptace politického rozhodnutí o přičlenění k NATO převažuje intenzita mezinárodních zahraničněpolitických a vojenskopolitických aktivit. Po schválení statu quo pak vnitřní rozměr. Tato skutečnost je z vojenského hlediska významná, protože určuje k jakým pravidlům se mají naše vojenskoodborné činnosti přiblížit.

Hodnoty stavu vojenské bezpečnosti České republiky se vstupem do NATO zkvalitní. Jejich mezinárodní rozměr posílí a významně sníží pravděpodobnost vojenského ohrožení. **Rozhodující roli při vojenském zajištění bezpečnosti České republiky budou i nadále plnit ozbrojené síly s jejich hlavní složkou - Armádou České republiky.** Ta představuje vojenskou sílu státu a jeho vojenské schopnosti, které by měly reagovat na změny možných vojenských ohrožení a na začlenění do Aliance.

Vojenská politika a vojenská praxe

Vojenství chápeme jako souhrn všech teoretických a praktických činností, které jsou spojeny s přípravou a vedením ozbrojeného zápasu. Pro analyzování reálného stavu vojenství a bližší specifikaci těch, kdo se na něm významně podílejí, je vhodné odlišovat vojenskou politiku a vojenskou praxi. **Vojenská politika** jako úsilí politických subjektů, které se účastní na správě věcí veřejných, k prosazení cílů a zájmů politické moci, by měla být tvořena a korigována převážně mimo rezort obrany, tj. státem, jeho politickými a výkonnými orgány (k nim se řadí i výkon státní správy zajišťovaný ministerstvem obrany). **Vojenská praxe** jako cílevědomá aktivita k vytvoření vojenských schopností jednotlivců i státu je uskutečňována uvnitř celku, tj. uvnitř rezortu obrany.

Budoucí bezpečnost České republiky je možné odpovědně zkoumat, jestliže vytvoříme podmínky pro objektivní analyzování výchozího stavu. Při analýze je nejvýš potřebné odlišovat přání od reality. Tato poznámka je významná, protože v dynamickém systému při sběru empirických poznatků, založených na výpovědi představitelů zkoumaného systému, bývá skutečný stav idealizován dosud neuskutečněními změnami. Objektivnost výzkumu je důležitá i proto, aby bylo možné vytyčovat realizovatelné postupné cíle.

Základní cíle, které zpřesňují cíle vnitřního rozměru vojenského zajištění bezpečnosti České republiky, je možno popsat následujícím způsobem:

Cíle vojenské politiky spočívají ve vytvoření podmínek pro společenské akceptování potřeb zajišťování obrany státu (existenci reálné vojenské síly, udržování vojenských schopností, akceptování začlenění do evropských bezpečnostních struktur a souhlas obyvatelstva se společnými kritérii v otázkách obrany států NATO a EU). Uskutečnění cílů od politických orgánů vyžaduje: navrhnout, realizovat a kontrolovat opatření k zajištění této priority v souladu s vývojem společnosti (demografický, sociologický, psychologický, bezpečnostní aspekt), státu (ekonomické, politické, ekologické, legislativní zajištění zdrojů a operační příprava státního území) a mezinárodní situace (úroveň mezinárodních vztahů, stavy bezpečnostní situace).

Cíle vojenské praxe jsou odvíjeny od dvou možných prostorů použití armády: A - na území České republiky; B - mimo toto území. **Cíle na vlastním území (A):** připravit, organizovat a vycvičit odpovídající vojenské síly a procvičit takové jejich činnosti, které zajistí obranu České republiky proti vojenským ohrožením nebo napomohou záchranným aktivitám při nevojenských ohroženích. **Cíle mimo vlastní území (B):** všestranně zajistit vojenské činnosti vyplývající pro Českou republiku z plnění mezinárodních závazků, a to na úrovni odpovídající standardům OSN, NATO, OBSE nebo zpřesněným požadavkům možných koaličních partnerů.

Metodologie objektivního posouzení vojenského zajištění budoucí bezpečnosti

Při objektivním postupu k dosažení informací, které budou na jedné straně co nejvýstižněji postihovat vykreslení základních obrysů budoucího stavu a na straně druhé umožní popis možných opatření, které k tomuto stavu povedou, je nezbytné vycházet z poznání současného stavu. Metoda, která k takovému popisu současnosti vede, je **komparační analýza**.

Jednu stranu komparace charakterizuje stav v České republice, srovnávanou stranou je stav v NATO. Důležitou roli představuje výběr srovnávaných částí (oblastí) vojenství, jejich vzájemný překryt a dodržení stejných kritérií hodnocení. Je-li srovnávanou (komparovanou) stranou NATO, pak je zřejmé, že existuje několik způsobů, které umožňují formulovat příslušné charakteristiky. Aliance je tvořena 16 suverénními státy a například jejich výzbroj, organizační a personální charakteristiky se od sebe vzájemně liší. Mnohé informace například nejsou od všech armád dosažitelné. Pak existuje možnost popsat (číselně nebo verbálně) charakteristiky střední hodnotou, nejčtetnější hodnotou, vymezením intervalu, případně jiným způsobem.

Popis stavu v České republice by měl být takový, aby umožnil srovnávání. Jeho výsledek se může pohybovat v intervalu od +1 (jsme výrazně lepší) do -1 (jsme výrazně horší nebo charakteristiku nemáme) a hodnota 0 (jsme srovnatelní) představuje vyjádření obdobného stavu. Taková charakteristika nezahrnuje při porovnání složitý proces vše potřebné. Pro přijímání případných opatření je významné vyjádření těchto stavů: „co umíme“ a „co nám schází“. To však pro rozhodování o přijímaných opatřeních nereprezentuje souhrn všech potřebných informací. Důležité je vyjádření *vlivu zjištěného rozdílu (diference) na zajištění bezpečnosti a posouzení omezení, která by měla vliv na vojenskou bezpečnost v případě zachování minulého (stávajícího) stavu.*

Všechny charakteristiky popisují výchozí stav v čase t_1 . Ani charakteristiky však nestagnují, podléhají předpokládanému vývoji v čase prognózovaného budoucího stavu t_2 . Pro komparační analýzu v budoucnu zpravidla není dostatek úplných a hodnověrných informací. K tomu je podle závažnosti prognózovaného problému vhodné popsat časové řady pro extrapolaci budoucích stavů nebo shrnout v příslušných směrech tendence a na jejich základě je formulovat nebo číselně vyjádřit.

Použití komparační analýzy může vést k odhalení základních prvků rozhodovací strategie o hlavních směrech opatření, jejichž přijetí bude významné pro vojenské zajištění budoucí bezpečnosti. Výsledky analýzy současného i budoucího stavu je vhodné promítat na modely, které by měly být konstruovány tak, aby „zobrazovaly“ možné důsledky vývoje vnitřního rozměru vojenského zajištění bezpečnosti na bezpečnost České republiky.

Nemůžeme opomenout, že vojenské zajištění bezpečnosti je řízeným objektem státní správy. Jeho jednotlivé části existují nezávisle na vůli toho, kdo má právo o změnách systému rozhodovat. Každá významná změna má ekonomické, hospodářské, politické, bezpečnostní a mnohdy i legislativní důsledky. Není tedy jen předmětem filozofických úvah, ale vědecky podložených rozhodnutí, která mění bezpečnostní realitu.

Některé dílčí problémy, na které poukáže komparační analýza, mohou být prognózovány *prostou projekcí*, tedy na základě odhalených závislostí z minulosti extrapolací operací. Její logiku znázorňuje schéma 1.

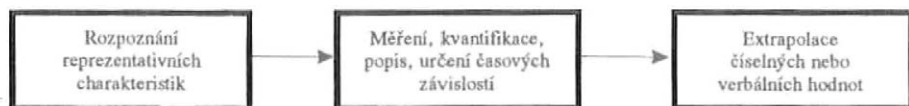

Schéma 1: Logika prosté projekce budoucnosti

Vzhledem k tomu, že nemůžeme jednotlivé charakteristiky zkoumat jen jako samostatné jevy prognózovaného problému, protože bezprostředně ovlivňují hodnoty dalších charakteristik, je nezbytné používat složitější postupy pro vytvoření představy o budoucnosti. Ty jsou založeny na systémovém přístupu a pojetí, které vedle změny prvků (charakteristik) zkoumá i změnu vzájemných vztahů. Logika postupu je znázorněna ve schématu 2.

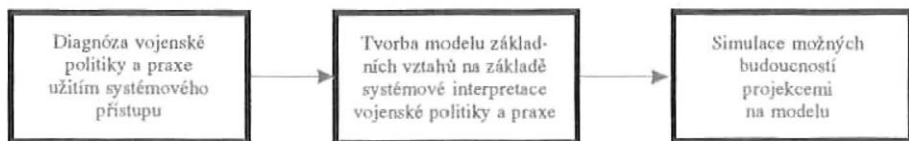

Schéma 2: Logika systémové projekce budoucnosti

Jde o objektivní metodu ve které jsou řešitelé budoucích stavů vedeni několikastupňovým zevšeobecnčováním k vyšším abstrakcím, než ke kterým mohou dospět prostou projekcí. Jde o přístup ke strukturovanému vysvětlení vojenské politiky a praxe, který je však náročný na úsilí řešitele a toho, kdo rozhoduje. Výsledky jsou závislé na tvorbě samotného modelu, ale rovněž na vyjasňování souvislostí, vzájemných vazeb a důsledků mezi získanými výsledky na modelu a praxí řídicích a řízených prvků ve státní správě vojenského

zajištění bezpečnosti České republiky. Důležitý je i problém určení, komu přísluší rozhodnutí. Navržená komparační analýza by měla napomoci rozpoznání reprezentativních charakteristik a procesu diagnózy vojenské politiky a praxe.

Použitelné modely budou vždy zahrnovat vícehlediskové vyjádření chování systému vojenského zajištění bezpečnosti České republiky ve společenském systému našeho státu, ale rovněž v různých mezinárodních systémech, jejichž modely můžeme podle specifického účelu vytvořit. Okolí systému bude definováno účelem uskutečňování prognóz.

Prognózy uskutečněné na určitém modelu přenášejí do praxe řízení státní správy dva základní typy informací, které zpravidla nebývají stejnorodé. Jsou to **informace o užitcích**, věcné stránce prognózované reality, a **informace ekonomické**. Decizní sféra při rozhodování musí zohlednit obě stránky. Teorie i praxe prognózování, ale i rozhodování, akceptuje v odhadech interakcí složitých společenských systémů **intuitivní metody** i využití **prosté zkušenosti** (expertní odhady, organizované expertizy, delfské techniky).

Smyslem posouzení budoucího zajištění vojenské bezpečnosti není jen rozvoj teoretických úvah, výzkumných a vědecky podložených činností, ale vytvoření takových podkladů, které budou akceptovány decizní sférou České republiky a povedou k přijetí odpovídajících rozhodnutí.

Věřít budoucí bezpečnosti je ovlivněn časovým **horizontem prognózy**. Budeme-li uvažovat o dvouletém období, pak budeme pravděpodobně již konkrétně plánovat a rozhodovací procesy mají propojen konkrétní užitek s ekonomickými zdroji. Predikce bude mít charakter normativní a zpravidla bude uskutečněna prostou projekcí dílčích problémů. Touto činností by se měly zabývat příslušné orgány, které jsou pověřeny plánováním a realizací přijatých rozhodnutí.

Čím je časový horizont vzdálenější, tím jsou rozsáhlejší kombinace variant vývoje, a tím by měly být ve větším rozsahu zobecňovány charakteristiky promítané na model. Pro decizní sféru jsou zpravidla **připravovány scénáře**, které shrnují tvorbu představy o budoucnosti. Jsou výsledkem práce analytiků, jejich vědecky podloženého analytického myšlení. Různé varianty scénářů podle zvolených rozhodujících změn je možné v podstatě zařadit do tří základních kategorií: pozitivní, stagnační, negativní.

Scénáře by měly být produkovány pro podporu rozhodovacích situací nepřetržitě. Měly by na sebe formou klouzavého operogramu navazovat a systematicky zpřesňovat dlouhodobé a obecnější náměty a představy do konkrétních realizačních podob. Na základě vypracovaného scénáře (analytik pro toho, kdo rozhoduje) je navrženo rozhodnutí. Jeho důsledky jsou simulovány na modelu (analytik). Ten kdo rozhoduje posoudí vyhodnocení modelovaných důsledků s analytikem a přijme aktualizovaný záměr rozhodnutí. Schéma č. 3 znázorňuje proces vytváření představ o vojenském zajištění budoucí bezpečnosti.

Návrh struktury pro komparační analýzu

Základní empirický materiál pro prognostickou a rozhodovací činnost v oblastech vojenské politiky a vojenské praxe s ohledem na rozhodující tendence současného stavu je možné vytvořit komparační analýzou se státy NATO. Návrh struktury je uveden v následujícím textu.

VOJENSKÁ POLITIKA A VOJENSKÁ PRAXE

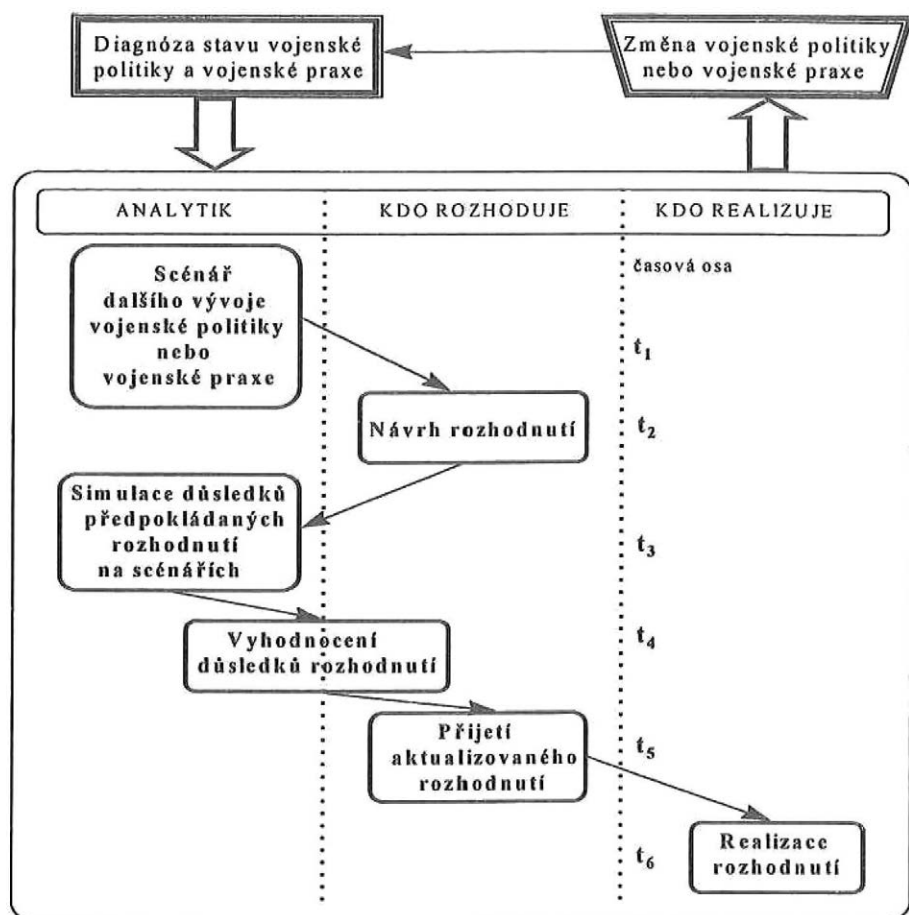

Schéma 3: Proces vytváření představ o vojenském zajištění budoucí bezpečnosti

Vojenskopolitická oblast

Vše směřovat k nalezení objektivních odpovědí na otázky: a) co umíme a b) co nám schází.

- vrcholové řízení obrany státu,
- krizový management,
- ústavní a legislativní zabezpečení vojenské obrany,
- vojenská diplomacie,
- hospodářská mobilizace,
- civilní ochrana,
- operační příprava území České republiky,

- úroveň vědeckého, kulturního, historického, duchovního a morálního potenciálu pro obranu,
- možný vliv politické úrovně a jednoty státu při reakci na vojenskou ohrožení,
- připravenost na zahraniční pomoc při vojenském ohrožení.

Vojenskopraktické schopnosti

Vše posuzovat ze dvou pohledů podle možných prostorů plnění vojenských aktivit: a) na vlastním území; b) mimo vlastní území a současně (i) co umíme a (ii) co nám schází.

organizační struktura:

- orgány velení a řízení	- vojenské zdravotnictví
- pozemní síly	- vojenská policie
- vzdušné síly	- síly okamžité reakce
- logistika	- síly rychlé reakce
- vojenské zpravodajství	- hlavní obranné síly

lidské zdroje:

- stav populace	- vojáci v základní službě
- míra profesionalizace	- zálohy
- vojenští profesionálové	- připravenost k civilní ochraně a obraně teritoria
- civilní personál	

věcné zdroje:

- vyzbrojenost
- technické zabezpečení
- státní hmotné rezervy
- finance

vojenské umění:

- taktika
- operační umění
- vojenská strategie.

Závěry z komparační analýzy by měly shrnout doporučení hlavních směrů ke zkvalitnění vojenských schopností. Měly by se soustředit na vojenskou politiku a vojenskou praxi, navrhnout jejich reprezentativní charakteristiky nebo diagnózu systému pro prognózování.

Praktické souvislosti vojenského zajištění bezpečnosti České republiky

Složitě organizovaná, objektivně a odpovědně realizovaná příprava vytvoření věrohodných scénářů a modelů budoucího vojenského zajištění bezpečnosti České republiky má svá kritická místa:

1. Decizní sféra by se měla pozitivně postavit k objektivizovanému přístupu (měla by jej chtít). To ale ve svém důsledku znamená jistou formu potlačení subjektivních metod rozhodování a připuštění variantních náhledů na možná řešení. Potřebuje decizní sféra při větším množství vstupních informací složitější rozhodovací proces?
2. Správně fungující postupy jsou myslitelné pouze jako výsledek nepřetržité systematické činnosti, kterou by měli trvale uskutečňovat vybraní odborníci. Jednorázové *ad hoc* řešení problému nezaručuje objektivitu. Máme takové odborníky, nebo si je musíme nejdříve vychovat? Kdo je schopen tyto složité činnosti organizovat?

Exaktní metody jsou aplikovatelné s využitím výpočetní techniky ve speciálních softwarových produktech, které by měly analytikům umožnit jejich činnosti, a to zřejmě nebude možné individuální formou, ale v nějaké, nejlépe samostatné instituci. Má stát nebo rezort obrany zájem o takovou instituci, jejíž produkce v problematice bezpečnosti je určena zejména pro decizní sféru?

3. Proces objektivního zjištění výchozích stavů a vyjádření vizi budoucnosti vyžaduje poctivý přístup analytiků i těch, kteří rozhodují. Tito lidé by zásadně a kategoricky měli rozlišovat přání, možnosti a realitu vojenských schopností České republiky. Jejich charakterové vlastnosti by měly vytvářet bariéry lobbismu a podsouvání neověřených nebo nesprávných informací. Najdeme takové pracovníky? A jak je zaplatíme?
4. Žádná studie, vize, scénář ani „papírové“ rozhodnutí ještě nezměnily realitu - konkrétní stav vojenského zajištění bezpečnosti České republiky. Je opravdu potřebné věnovat takové úsilí vykreslení naší budoucí bezpečnosti, když vstoupíme pod ochranný deštník NATO, kde se těmito procesy zabývají? Máme připravené lidi, kteří jsou schopni optimalizovaná rozhodnutí uskutečnit v praxi?

To jsou přesně problémy, které přísluší rozhodnutí decizní sféry. Aniz uvádím ekonomické úvahy, čtenář jejich vliv cítí v podtextu, v obsahu nevyčteného. O užitnosti přístupu pravděpodobně nebudou vedeny diskuse. Ke vzniku organizace, jejíž roční náklady by pravděpodobně nepřesáhly hodnotu jednoho tanku, jen jako občan, který ví, že na rezort obrany je ze státního rozpočtu ročně uvolňováno kolem 30 miliard Kč a nemluví se o dalších prostředcích ve státních hmotných rezervách ap., který ví, že jsou v tisku pravidelně publikovány dohady o problémech s vyzbrojováním a armádou, který vnímá, že redaktoři diskutují, zda jsou tyto výdaje účelné nebo ne. Za tohoto stavu dodávám: *taková nezávislá objektivizující organizace by ve struktuře státu nebo rezortu obrany měla být.*

Vedle hlavní činnosti - prognózování a předkládání kvalifikovaných stanovisek daňovým poplatníkům, by se mohla od počátku existence věnovat rozpracování například těchto problémů:

- důsledky procesu přijetí do vojenské organizace NATO na vojenské schopnosti České republiky;
- dopady politického rozhodnutí o vstupu do NATO na:
 - rizika a ohrožení České republiky,
 - geopolitické a vojenské rozdělení světa,
 - vojenskou strategii České republiky,
 - transformaci vojenskopolitických vztahů k sousedům,
 - transformaci vojenského umění,
 - změnu vztahu „občan verus obrana České republiky a plnění mezinárodních vojenských závazků”,
 - věčné zdroje;
- pozitiva členství v NATO ve vojenské oblasti a přínosy pro zajištění bezpečnosti České republiky proti vojenským ohrožením.

Vojenskopolitické a vojenské souvislosti zajištění budoucí bezpečnosti České republiky je možné formulovat: na základě empirických poznatků intuitivně, anebo s využitím vědeckých metod prognózování s určitou vyšší objektivitou.

Protože jsem přesvědčen o nezbytnosti uplatnění druhého přístupu, obsahuje příspěvek souhrn původních analytických a syntetických názorů, které objasňují možnou metodologii objektivního posouzení předmětného problému. Tato činnost nemůže být výsledkem pouze ojedinělého snažení. Měly by se ji věnovat dobře organizované tvůrčí kolektivy vysoce kvalifikovaných lidí, protože jejich výsledky jsou určeny pro decizní sféru, na podporu jejich rozhodování o dlouhodobé orientaci účelného vynakládání nezanedbatelné části státního rozpočtu, určené na zajištění činnosti armády, dalších částí společnosti a infrastruktury, které se podílejí na vojenské obraně České republiky.

I když Česká republika nastoupila po madridském summitu 1997 na cestu pod ochranný deštník NATO, měla by si udržovat vlastní znalosti o předmětné problematice vojenskopolitických a vojenskopraktických činností, aby byla schopna přispět do společné pokladnice vědeckého poznání členských států. K tomu je však nezbytné přijmout konkrétní opatření decizní sféry, která by měla svůj zájem potvrdit odpovídajícími rozhodnutími.

Literatura:

- Petrášek F.: Hospodářsky účelné prognózování - východiska metodologie. Academia Praha 1988.

Bezpečnostní rada státu rozhoduje ve sboru. K přijetí usnesení Bezpečnostní rady státu je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů.

Prezident republiky má právo účastnit se schůzí Bezpečnostní rady státu, vyžadovat od ní a jejích členů zprávy a projednávat s ní nebo jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.

Po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu prezident republiky spolupodepisuje rozhodnutí Bezpečnostní rady státu, jimiž se ukládají úkoly ozbrojeným silám.

(Z vládního návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

Plánování obrany

příspěvek k souhrnu

„Obranné plánování je souhrn činností a vazeb, které státní orgány realizují k určení potřeb, cílů a úkolů obrany státu, subjektů, postupů a termínů jejich splnění za respektování jejich politických, vojenských a ekonomických požadavků a za efektivního využívání zdrojů.“

Národní obranná strategie České republiky,
projednána a schválena vládou ČR dne 26. března 1997

Chci-li se tomuto tématu věnovat, připadá mi přirozené nejprve se vyjádřit k pojmu **obrana** a k pojmu **plánování**.

Pod pojmem **obrana** chápu vztah obrany před ohrožením, zahrnující obranu života a zdraví občanů i podmínek pro jejich zachování. Jsou to podmínky věcné, ekonomické, sociálně mravní (duševní) a ústavně právní, ohrožované následky živelních pohrom, ekologických katastrof, výrobních a provozních havárií, masových sociálních otřesů a napadení cizí ozbrojenou silou a její činnosti.

Pod pojmem **plánování** chápu schopnost volit si cíle vývoje a cesty jejich realizace. Součástí procesu plánování je výběr z určité množiny variant zpracovaných potenciálních rozhodnutí. Je projevem schopnosti formulovat a neustále obnovovat či modifikovat soubor hodnot, o jejichž realizaci se v určité etapě vývoje usiluje, schopnosti rozpracovávat otevřené (zřejmé), ale i potenciální problémy ohrožující jejich dosažení, hledat nové cesty rozvoje a nové možnosti využívání zdrojů, které jsou k dispozici.

Kvalita plánování závisí na hloubce poznání procesů vývoje toho kterého systému a jeho podstatného okolí. To souvisí jak se schopností popsat a pochopit dosavadní vývoj, tak i se schopností předvídat pravděpodobný budoucí vývoj. **Pokud nechceme pouze pasivně očekávat spontánní vývoj situace, musíme plánovat.** Jde o rozhodnutí za situace značné nejistoty a na základě nekomplexního, zjednodušeného vnitřního obrazu. Podstatný význam má nejen plán jako výsledný dokument, ale především **proces tvorby, hledání cesty vývoje.**

Plánování obrany má dvě dimenze. Dimenzi strategickou a dimenzi operační.

Strategické plánování je forma dlouhodobého plánování s výhledem na 10 a více let, které vychází z analýzy současného stavu a prognózy, předvídající budoucí události a hodnoty základních rysů plánované oblasti. **Plánovací proces** zahrnuje výběr cílů a základních směrů, jejich souhrnnou kvalifikaci a kvantifikaci včetně cest k jejich dosažení. Je periodicky (resp. nepřetržitě) upřesňováno v návaznosti na změny podmínek. Zaměřuje se na obranu státu jako celku a na ozbrojené síly jako rozhodujícího prvku obrany zvlášť. Používá scénáře, rozborů strategického vývoje a předpoklady jeho naplňování. Je zaměřeno na výběr nejzávažnějších perspektivních cílů, směrů a oblastí branné bezpečnostní politiky státu a rozvoje ozbrojených sil.

Operační plánování zabezpečuje transformaci vojensko-politických priorit a strategických cílů do roviny operační. Konkretizuje a aktualizuje úkoly odpovídající bezpečnostním zájmům ČR a umožňuje řídícím složkám jednotný cílový postup při zajišťování obrany státu. Zabezpečuje časovou, věcnou a organizační slčitelnost výstavby a činnosti ozbrojených sil.

Plánování obrany, zejména však plánování rozvoje ozbrojených sil, se v minulosti (ať v rámci NATO nebo Varšavské smlouvy) opíralo při stanovování množství a kvality ozbrojených sil, potřebných k plnění poslání odstrašování a obrany, o hodnocení vojenské situace protivníka. Hodnocení bylo založeno na komplexní rovnici, která brala v úvahu:

- ▲ vztah mezi útočnými a obrannými silami,
- ▲ vztah mezi obtížně kvantifikovatelnými faktory, jakými jsou rozdíly ve vojenské strategii a struktuře ozbrojených sil, politické organizaci, soudržnosti a loajalitě,
- ▲ vztahy mezi kvalitativními faktory náležitými k velení a vedení personálu a k výzbroji,
- ▲ geografické faktory.

Hodnocení bylo založeno na předpokladu, že potencionální protivníci představují vojenské a politické ohrožení. **Tento předpoklad proces plánování obrany usnadňoval.**

Vojenské plánování bylo v minulosti opatrnicky založeno na **nejnepříznivějším scénáři** hromadné agrese. Stupeň vnímání ohrožení se však v průběhu času měnil v závislosti na změnách mezinárodního politického prostředí. Proces hodnocení ohrožení probíhal v ročních cyklech. **Vstupy tvořily zpravodajské informace** o politickém, vojenském a ekonomickém vývoji. Na základě analýz informací vypracovávali experti rozsáhlé dokumenty jako podklad pro oficiální hodnocení ohrožení na příští rok. V průběhu roku se sledovala situace s cílem zajistit regulaci na podstatnou změnu ohrožení. Vývoj situace byl analyzován podle stanovených kritérií příznaků a varování. Tento proces byl komplikovaný, ale v kontextu vnímaného ohrožení byl funkční.

Po skončení studené války se politická situace a požadavky nejsilnějších vojenských uskupení podstatně změnily. **Koncepce ohrožení** přestala odrážet geostrategickou situaci a stala se politicky nepřijatelnou pro nastávající období spolupráce mezi bývalými protivníky. V rámci nových strategických koncepcí je pojem **ohrožení** vystřídán pojmy **výzvy a rizika** (nejde jen o pouhý sémantický rozdíl).

Ohrožení zahrnuje jak atribut objektivně existující schopnosti provést útok, tak i atribut subjektivně vnímaného úmyslu tuto schopnost použít (útok provést), ne-li ihned, pak někdy v budoucnosti. Ohrožení tedy zahrnuje nezbytný moment subjektivního úsudku a úmyslu.

Riziko zahrnuje pouze atribut objektivně existující schopnosti. Nezahrnuje subjektivní úsudek a úmysl.

Toto pojmové rozlišení odpovídá novým politickým skutečnostem a mezinárodnímu bezpečnostnímu prostředí. **Předvídat a hodnotit důsledky politických, ekonomických a sociálních obtíží jsou v současné geopolitické situaci mnohem nesnadnější než v minulosti.** Hodnocení rizik je proto **nesnadnějším a politicky citlivějším úkolem než bylo hodnocení ohrožení.**

Proces hodnocení rizik by měl být založen na ročním cyklu. Předmětem hlavní pozornosti by měla být **nestabilita** a její možné důsledky. Hodnocení rizik je významným nástrojem při řízení krizí a předcházení konfliktům. Tvoří významný prvek plánování

obranu. Smyslem hodnocení rizik není stanovit přesnou úroveň schopností armády, odpovídající velikosti rizik v tomto hodnocení definovaných, ale poskytnout podklady pro rozvoj schopností armády orientovaných na naplnění jejího poslání.

Cílem plánování obrany je uspokojit dlouhodobé vojenské požadavky státu nejefektivnějším způsobem.

Plánování obrany státu obsahuje následující procedury:

- ① Předvídání a vyhodnocování rizik a z nich vyplývajících možných ohrožení.
- ② Analýzu charakteru a velikosti ohrožení.
(K tomu je nezbytné disponovat strategiemi umožňujícími rozpoznávat krizové situace, předcházet vzniku konfliktů a čelit možným ohrožením.)
- ③ Vypracování koncepce a strategie obrany.
- ④ Stanovení potřebných sil a prostředků a jejich organizační struktury.
- ⑤ Vypracování operačních plánů pro použití armády.
- ⑥ Vyjádření potřeb obrany a armády definováním iniciativ (komplexních programů), programů a projektů umožňujících dosáhnout cíle výstavby armády a strategie obrany.
- ⑦ Konfrontaci potřeb (lidských, věcných, finančních) se zdroji, které jsou pro jejich pokrytí k dispozici.
- ⑧ Zabezpečení vyváženosti potřeb a zdrojů.
- ⑨ Zpracování vojenského rozpočtu.
- ⑩ Zpracování reálně dosažitelného plánu výstavby armády k zajištění bezpečnosti a obrany státu.

Cíle mohou být dosaženy jen v případě, že pro realizaci programů jsou k dispozici potřebné zdroje.

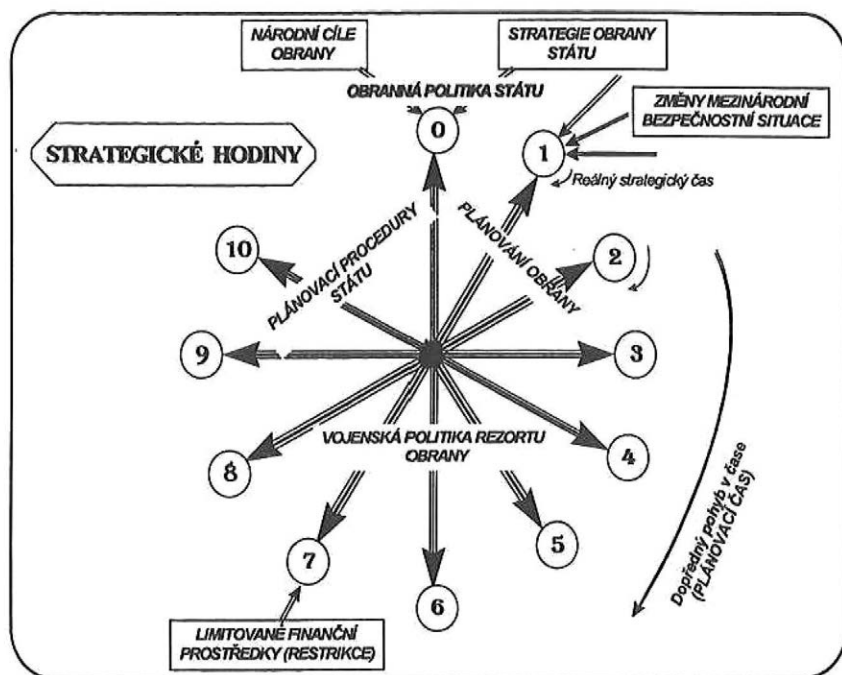
Schematické znázornění posloupnosti plánování obrany je možné vyjádřit formou „strategických hodin“ uvedených na obr. 1. Číselné hodnoty odpovídají procedurám z předchozího textu.

K naplňování cíle plánování obrany by měly přispívat všechny oblasti plánování obrany, které zejména zahrnují:

- plánování ozbrojených sil,	- spojovací a informační systémy,
- vyzbrojování,	- obranný výzkum a vývoj obranných technologií,
- logistiku,	- přípravu civilního sektoru na výjimečný (nouzový) stav.
- infrastrukturu,	

Jádrem plánování obrany je proces plánování ozbrojených sil. Je základním nástrojem, který umožňuje sladit vojenské požadavky armády se silami a zdroji, které je společnost připravena a ochotna poskytnout. I přes revize procesů plánování obrany v některých armádách včetně AČR, by měly dva hlavní prvky procedur plánování zůstat v platnosti.

První proceduru by měl tvořit proces stanovení cíle stavu armády. Proces by se měl opakovat vždy v dvouletých cyklech a měl by být zahájen vydáním směrnice schválené ministrem obrany. Směrnice by se měla stát vodítkem pro plánování obrany obecně, ale i pro specifické plánování obrany na příští střednědobé plánovací období (např. šestileté).

Obr 1: Strategické hodiny při plánování obrany

Brát by měla v úvahu politické, ekonomické, technologické a vojenské faktory, které mohou ovlivnit naplňování strategie obrany a vývoj ozbrojených sil. Zároveň může být koncepcí poskytující vodítko pro perspektivní plánování v rezortu obrany.

Druhým základním prvkem by měla být roční revize obrany. Mělo by to být každý rok opakované přezkoumávání, aktualizace a odsouhlasení jednotlivých plánů v oblasti stavu a financování ozbrojených sil pro nadcházející pětileté období (klouzavé plánování).

První rok každého pětiletého plánu obrany by měl představovat pevný závazek rezortu obrany. Přijetím plánu by měl rezort obrany přijímat závazek na udržování stanovených ozbrojených sil. Tohoto procesu by se měli zúčastňovat vojenští i civilní odborníci. Je to rutinní namáhavá práce, spočívající ve shromažďování a analýze velkého množství podrobných informací. Zároveň by se měl stát jedním z hlavních pilířů, na nichž obrana spočívá a má zásadní význam pro vojenskou efektivnost. Kromě toho zabezpečuje jedinečnou úroveň transparentnosti (průhlednosti), která umožňuje seznámit se s vojenskými plány a schopnostmi.

Při plánování ozbrojených sil, v souladu s novými strategickými podmínkami, většina armád demokratických států počítá s restrukturalizací svých ozbrojených sil. Tyto státy usilují o adaptaci ozbrojených sil na jejich novou úlohu - „nástroje předcházení krizím, řízení jejich vývoje a zachování míru“. V důsledku toho je všeobecná tendence udržovat méně početné vojenské formace, mobilnější, s vyšším stupněm profesionalizace a obecně lépe vyzbrojené. Všeobecně uznávaným časovým horizontem restrukturalizace ozbrojených sil je rok 2000, kdy mají být realizovány rusko-americké smlouvy o snížení

strategických zbraní (uzavřené 17. června 1992 prezidenty Jelcinem a Bushem). Na základě dostupných informací z oznámených nebo již realizovaných plánů a programů si lze vytvořit představu o tom, jak budou v roce 2000 vypadat ozbrojené síly evropských demokratických států. Vzhledem k délce vývoje a výroby současného vojenského materiálu je předpoklad, že naprostá většina vojenské techniky, kterou budou ozbrojené síly vybaveny v roce 2000, bude totožná se současnou. Zavedení modernější výzbroje se neočekává před rokem 2005.

Přední evropské demokratické státy a USA především si uvědomují, že budoucí řízení krizí bude možné pouze v mnohonárodním rámci. To je také důvod, proč se některé z nich zapojují do reorganizace integrované vojenské struktury NATO.

Pro Českou republiku je supervýzvou možnost přijetí do NATO v první vlně, pravděpodobně ještě do roku 2000 a postupného následného zapojení jejích ozbrojených sil do vojenských struktur NATO. V tomto smyslu a pod touto výzvou je logické do podmínek plánování obrany státu (do plánovacího procesu) zavádět plánovací metody, normativy, organizaci a kulturu řízení v NATO.

Nabízí se tato filozofie plánování obrany:

Plánování obrany (strategické i operační) je nepřetržitým procesem, ve kterém se řeší otázky bezpečnosti a obrany v měnících se podmínkách mezinárodního systému.

Proces plánování obrany respektuje současné zákonitosti vývoje objektivní reality:

- věda a technologie výrazně formují politiku a ekonomiku; věda vytváří poznatky a formuluje koncepce; technologie materializuje poznatky vědy do formy využitelných předmětů nebo procesů;

- **velká politika** na základě konsenzu formuluje globální strategii;

- **malá politika** (odvětvová, rezortní, např. vojenská) konkretizuje a specifikuje její cíle formou vydání *politických směrnic*;

- **operace** vycházejí z politických směrnic a formulují metody, síly a prostředky potřebné k dosažení cílů (realizace politiky) v *operačních směrnicích*.

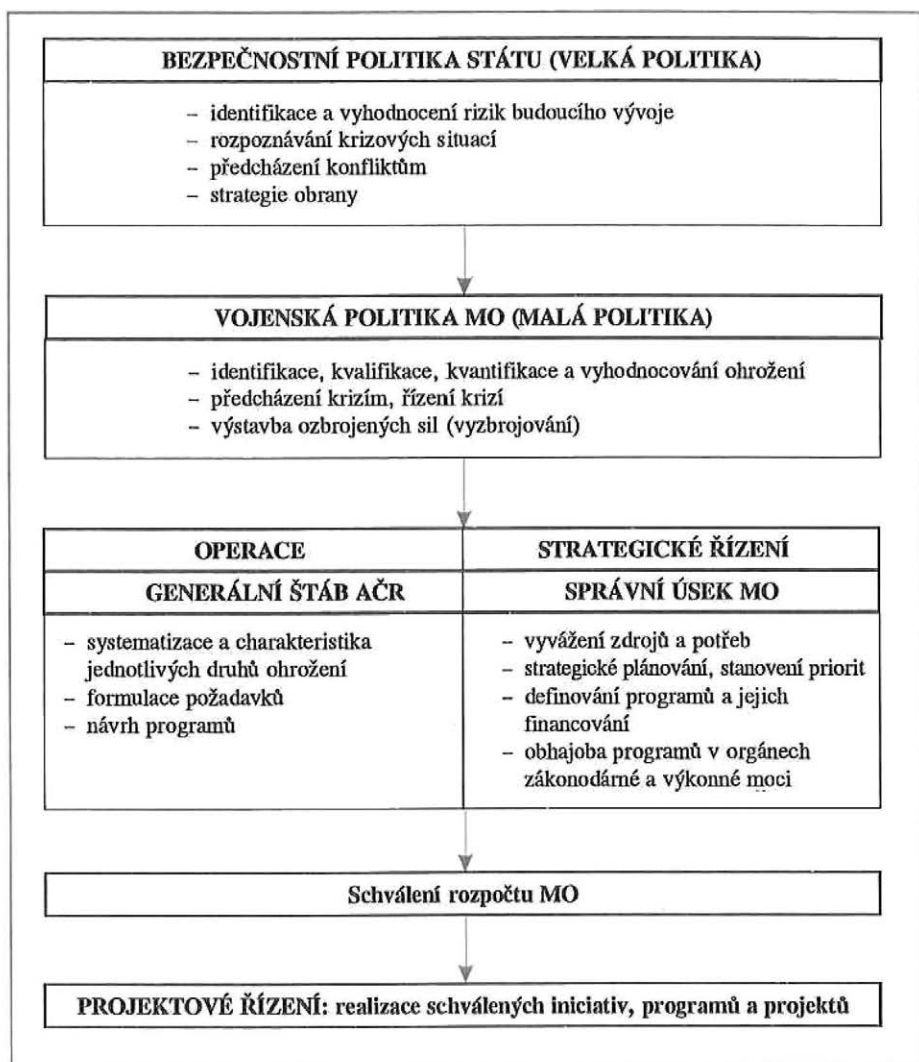
Schematicky je možné vyjádření, uvedené na obr. 2.

Strategické plánování obrany vyžaduje **spojené úsilí vědy, politiky a operací** na všech úrovních plánování obrany - na úrovni formulování koncepce, vytvoření strategie a na úrovni zabezpečení realizace. Vzhledem k rychle se měnícím podmínkám reálného světa nutno již strategické plánování chápat jako nepřetržitý proces. **Efektivní strategické plánování obrany musí být schopné trvale srovnávat plán se skutečností a reagovat na změnu situace v reálném čase.** To je možné za podmínky, že bude založeno na vědecky podložených, relativně stálých, osvědčených principech a pružném mechanismu přizpůsobování měnícím se podmínkám.

Nejjednodušší model efektivního strategického plánování obrany je uveden na obr. 3.

Rozvíjení tohoto způsobu strategického plánování obrany předpokládá tradice a existenci mechanismu zahrnujícího odpovídající vládní i nevládní instituce a organizace vědeckého, politického, správního a odborného charakteru, které trvale sledují a vyhodnocují problémy mezinárodního systému bezpečnosti a obrany a provázané nesčetnými vzájemnými vazbami.

Strategické plánování je plánováním na všechny možné alternativy vývoje. Alternativám může přisoudit určitý stupeň pravděpodobnosti, nemůže se však omezit na alternativu

Obr. 2: Schematické vyjádření plánování obrany

jedinou (nejpravděpodobnější nebo nejpříznivější). Musí dát směrnici pro chování v každé alternativě.

K problematice plánování je účelné sestavit soubor premis z oblasti výstavby systému obrany.

1. Vztah mezi státem a ozbrojenými silami se v demokratických zemích mimořádně upevnil a formalizoval.
2. Bezpečnost a obrana tvoří podstatnou část celkové strategie každého státu.

1. Věda – koncepce – princip

Demokracie může být ohrožena; má-li přežít, musí být schopna se bránit proti ohrožení.

2. Velká politika – globální strategie

Demokracie bude bráněna v rámci koalice demokratických států všemi dostupnými prostředky, i použitím ozbrojené síly. Koalice zabezpečí bezpečnost společenství i bezpečnost každého jednotlivého členského státu.

3. Vojenská politika – politická směrnice

Bezpečnost bude založena na předcházení krizím (věrohodném odstrašování) a schopnosti řízení krizí (schopnosti zastavit nebo odrazit agresi a obnovit původní stav). K realizaci této směrnice budou vytvořeny odpovídající ozbrojené síly a vojenské strategie (např. strategie přežití, strategie přední obrany, strategie úderu na druhosledové jednotky, strategie obrany na hranicích, strategie rekonstituce aj.)

4. Operace – operační směrnice

K realizaci cílů vojenské politiky budou přijata následující opatření: specifikace vojenských opatření, např. počty, složení a organizační struktura sil a prostředků, vojenská infrastruktura, vojenská logistika, vojenská akvizice, vojenská věda a technologie, operační příprava, operační plánování aj.

Obr. 3: Jednoduchý model efektivního strategického plánování obrany

3. Charakter a způsob obrany určuje v demokratickém státě politika státu, která je ovlivňována řadou faktorů, zejména zahraniční politikou a ekonomickou situací.
4. Ozbrojené síly plní **politické směrnice státního vedení** a zároveň mu slouží jako jeho poradní orgán. Ozbrojené síly jako odborný orgán informují vedení státu o možnostech obrany, které má stát za daných podmínek a při daných zdrojích. Z tohoto důvodu je v demokratickém státě nutná existence **procedur a organizační struktury**, které umožňují trvalý a efektivní dialog mezi politickým vedením státu a ozbrojenými silami.
5. Základním prvkem této organizační struktury je **ministerstvo obrany**, které je v demokratickém státě **základním orgánem pro formulování a provádění obranné politiky**. Zároveň je **základním spojovacím článkem politického charakteru** (směrem k vedení státu jako celku), **vojenského charakteru** (směrem k vojskům) a **výkonného charakteru** (směrem k obrannému průmyslu).
6. **Obrana je významným prvkem zahraniční a bezpečnostní politiky státu**. Rozhoduje se o ní kolektivně ve vládě, která je výkonným orgánem státního vedení. Formování obranné politiky je výsledkem procesu, ve kterém vláda určuje **národní cíle a národní strategie**, a tím i **požadavky na stav a organizační strukturu ozbrojených sil**. Ve vládě odpovídá za **formulování a provádění obranné politiky ministr obrany**, který je odpovědný parlamentu za všechny otázky dotýkající se obrany. Ministr obrany může dohled nad některými aspekty obranné politiky delegovat na jiné ministry.

7. **Ministerstvo obrany je hlavním organizačním prvkem, který vládě předkládá doporučení k otázkám obrany. Spolupracuje s ostatními ministerstvy a prostřednictvím konzultací s nimi zabezpečuje, že obranná politika bude realistická. Ministerstvo obrany rovněž odpovídá za uspokojení požadavků obrany a ozbrojených sil.**

Odpovědnost ministerstva obrany v demokratickém státě zahrnuje tyto hlavní oblasti:

a) politiku

- formulování obranné politiky,
- předkládání obranné politiky ke schválení,
- realizace opatření ke splnění cílů obranné politiky.

b) operace

- operační řízení,
- operační plánování,
- rozdělování zdrojů na běžné operace,
- řízení krizí.

c) personál

- personální řízení (formulace politiky, plánování a finanční řízení lidských zdrojů, tj. vojáků a občanských zaměstnanců),
- systém vědy, systém vojenského a civilního vzdělávání a systém vojenského výcviku.

d) výzbroj

- politika, plánování a finanční řízení vývoje a výroby všech zbraňových systémů,
- celkové řízení výzkumu a vývoje a organizaci výzkumné a vývojové základny.

e) finanční řízení

- příprava podrobného rozboru nákladů pro vojenský rozpočet na příští rozpočtový rok a odhadu nákladů na dalších 5 až 9 let (zpravidla šesti nebo desetileté plánovací cykly),
- kontrola nákladů a jejich udržování v mezích stanovených výdajovou částí vojenského rozpočtu.

8. **Tvorba obranné politiky zahrnuje čtyři etapy:**

- vyhodnocení rizik,
- studium alternativ budoucího vývoje,
- návrh programů,
- sladění navrhovaných programů se zdroji.

Předpokladem formulování obranné politiky je přesné vyhodnocení vývoje ve všech oblastech, které mohou mít vliv na obranu státu. **Vyhodnocení musí mít stavovou a prognostickou část:** analýza musí obsahovat aktuální vyhodnocení potenciálních rizik (předvídaní i hodnocení rizik) dotýkajících se bezpečnostních zájmů, musí vzít v úvahu, jakým způsobem se změní vojenské možnosti v důsledku rozvoje vědy, technologií a jakým způsobem bude reagovat mezinárodní systém na národní cíle obrany v případě vzniku krize.

9. **Dosahování národních cílů obrany umožňuje projektové řízení. Vytváří do stromové struktury členěnou hierarchicky uspořádanou soustavu iniciativ, programů, projektů a úkolů, ve kterém splnění cílů nižší úrovně synergicky působí ve prospěch dosažení cílů vyšší úrovně. Základní plánovací jednotkou je program.**

Obranná politika musí zabezpečit, aby její **programy byly sladěny se zdroji**, které jsou dány k dispozici v příslušné kapitole státního rozpočtu.

10. Pro státní správu v demokratickém státě platí obecně pravidlo, že ministři rozhodují a dohlížejí na splnění rozhodnutí a státní úředníci radí a plní rozhodnutí. Je nemožné, aby ministři rozhodovali o všem. V **efektivní státní správě musí existovat předepsané procedury**, které zajišťují, aby rozhodnutí mohla být přijata na té úrovni, která odpovídá důležitosti a politické citlivosti řešených problémů.
11. Úkoly, které plní ozbrojené síly, jsou zdrojově náročné. **Stát stanovuje rozsah zdrojů, které si může dovolit vyčlenit na obranu. Ozbrojené síly nemohou získat všechno, co by ideálně potřebovaly pro splnění svého poslání.** Je proto nutné nalézt **efektivní využití zdrojů a finančních prostředků, které stát na obranu přidělil.** Prvním krokem tohoto procesu je **vyhodnocení rizik nebo ohrožení, kterým ozbrojené síly musí být schopné čelit.** V ministerstvu obrany musí být definovány síly (včetně jejich organizační struktury) i výkonové charakteristiky systémů a výzbroje, které jsou nutné pro odvrácení rizika nebo ohrožení. **Požadavky jsou vyjádřeny ve formálních dokumentech, které se po přijetí stávají závazným stanovením cílů, k jejichž dosažení musí směřovat veškerý další vývoj.**
12. Obranné programy jsou nákladné. Všichni účastníci procesu řízení zdrojů odpovídají za to, že zdroje jsou využívány efektivně a pro účely schválené ministrem obrany a odhlasované parlamentem. Proces je zahajován tím, že ministerstvo obrany na základě obdržení informací zpracuje návrh vojenského rozpočtu. Ministerstvo obrany sděluje zpravidla na jaře každého roku ministerstvu financí výši pravděpodobných nákladů na programy, které předpokládá realizovat v příštích, např. třech fiskálních letech. Poté následuje etapa jednání mezi jednotlivými ministry a ministerstvem financí, jejichž cílem je sladit navrhované veřejné výdaje (výdaje na veřejné statky) s rozpočtovou politikou státu. Vláda schvaluje návrhy výdajů pro jednotlivá ministerstva na podzim každého roku.

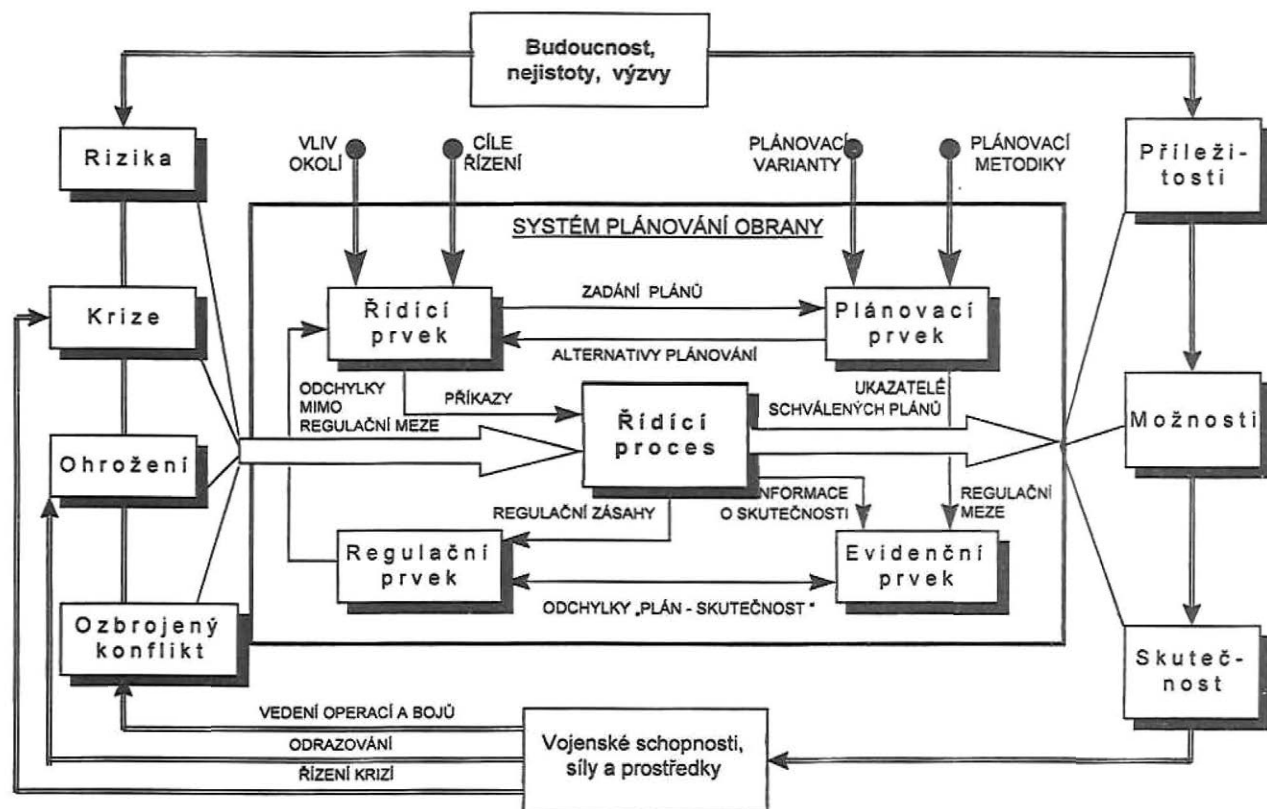
Základem plánování je podrobné projednání nákladů na příští rozpočtový rok a orientační projednání nákladů na další dva následující roky. Ministerstvo obrany však musí mít připraveny kromě tohoto i dlouhodobé výhledy, zejména pro oblast personální výstavby armády a pro oblast získávání výzbroje a jiné vojenské techniky a materiálu dlouhodobé spotřeby. Výhledy se vyjadřují formou přehledu dlouhodobě očekávaných nákladů. Tento přehled zahrnuje očekávané roční náklady na realizaci plánovaných obranných programů pro celé příští období v trvání 10 až 15 let.

Tato plánovací procedura umožňuje ministerstvu obrany sladovat programy se zdroji očekávanými pro jejich realizaci.

13. **Žádný stát si nemůže dovolit poskytnout dostatek zdrojů na pokrytí potřeb v oblasti techniky, materiálu a schopností v tom rozsahu, jak je vyjádří plánovači ozbrojených sil. Vždy je nutné hledat kompromis.**

Všechny druhy a složky ozbrojených sil musí stanovit vojenské priority s požadavkem dosáhnout potřebné vojenské cíle nejefektivnějším způsobem

PLÁNOVÁNÍ OBRANY STÁTU

Obr. 4: Schematické znázornění systému plánování obrany

z hlediska nákladů. Například je nutné zvažovat, zda systém protivzdušné obrany bude nákladově efektivnější v případě, že to bude systém založený pouze na pozemních zbraních, nebo pouze na leteckých zbraních, nebo případně na jejich kombinaci. Podobně si je možné položit otázku: je efektivnější ničit tanky zbraňovými systémy umístěnými na zemi, nebo ve vzduchu? Je nutné nalézt nejefektivnější koncepci řešení vojenského úkolu.

Po přijetí koncepce je nutné se zabývat prostředky potřebnými pro její realizaci. V tomto procesu je žádoucí vyjádřit náklady na potřebná vojska, techniku, materiál a jiné potřeby, dobu trvání potřeby, rizika spojená s projektem a požadavky na zdroje a porovnat je s návrhem rozpočtu.

Vypracování nákladově efektivní koncepce za využití *metod hodnotového inženýrství*^{*)} je základním prostředkem sladování programů se zdroji, které jsou pro jejich realizaci k dispozici.

Mimořádné možnosti pro hledání nákladově efektivních koncepcí skýtá celá oblast uspokojování potřeb armády získáváním výrobků, výkonů, prací a služeb.

Vždy je žádoucí zvažovat, zda je účelnější uspokojit potřebu výzkumem, vývojem a následnou výrobou, nákupem výrobně-technických znalostí a následující licencí výrobou nebo přímo nákupem hotových výrobků, zda využít prostředky ozbrojených sil, domácí nebo zahraniční trh, jaké jsou možnosti vojenských kompenzací při transferu technologií aj. Pro vytváření takových koncepcí se vypracovávají studie srovnávací dosažitelnosti požadovaného cíle za využití různých přístupů.

Jestliže jsem si v úvodu článku kladl otázky: co je obrana, co je plánování, co je plánování obrany a postupně se těchto kategorií dotkl, chci závěr úvahy ukončit schematickým znázorněním systému plánování obrany, zasazeným do relevantního okolí mezinárodního bezpečnostního systému, což uvádím na obr. 4.

Je zjevné, že vlastním médiem řízení plánovacího procesu je informace, do jejíž podoby se pro účely řízení promítají jak hmotné, tak i finanční procesy. Čtenář jistě ze schématu pochopí složitost problému plánování obrany.

Poznámka:

*) *Hodnotové inženýrství* je sekvenční proces systematického analyzování funkčních požadavků systémů, zařízení, vybavení, procedur a materiálů ministerstva obrany, s cílem získat podstatné funkce při nejnižších celkových nákladech na vlastnictví, odpovídající požadavkům na výkonnost, spolehlivost, jakost, schopnost udržování a bezpečnost. Využívá se přitom metod operačního výzkumu, matematické programování (lineární, nelineární, celočíselné, parametrické, stochastické), dynamické programování, strukturální analýza, teorie her, síťové grafy (CPM, PERT), metody řešení sekvenčních úloh, korelační, regresní a multivariační analýza, metody hromadné obsluhy, teorie zásob, teorie obnovy a údržby, simulační metody, heuristické metody.

Specifika uplatnění krizového managementu v oblasti obrany a bezpečnosti

V souladu s Národní obrannou strategií ČR, obrana státu je záležitostí celé společnosti a každého občana. Přesto problematika **krizového plánování** (souhrnný název pro fázi prevence a fázi korekce) a **krizového řízení** (souhrnné označení problematiky kontrakce a redukce krizových situací a obnovy systému do nového běžného stavu) v České republice není z vládní úrovně dostatečně koordinována a živelně se prolíná v podmínkách nedostatečné legislativy prakticky všemi oblastmi státní správy a činnosti společnosti. Důraz je kladen spíše na otázky krizového plánování, než na koncipování systému krizového řízení.

V důsledku toho nemá institucionální řešení problematiky krizového managementu (KM) v oblasti obrany a bezpečnosti za současného stavu charakter systému s jasně definovanými subsystémy, jejich vazbami a vztahy, kompetencemi a odpovědnostmi.

Z tohoto důvodu se specifika uplatnění krizového managementu v oblasti obrany a bezpečnosti projevuje v tom, že paralelně fungují a rozvíjejí se čtyři směry (odvětví) krizového managementu:

- **vojenský směr KM**, který se zabývá řešením krizových situací spojených s hrozbou vojenského napadení a okrajově krizovými situacemi humanitárního charakteru (vyčleněné síly a prostředky armády jsou začleněny do integrovaného záchranného systému),
- **policejní směr KM**, který se zabývá řešením krizových situací vnitřně bezpečnostního charakteru,
- **ekonomický směr KM**, který je zaměřen na řešení (zvládání) krizových situací hospodářského charakteru,
- **záchranný směr KM**, který je zaměřen na řešení mimořádných situací vzniklých v důsledku živelních pohrom, průmyslových katastrof a havárií, nebo v důsledku eskalace rizika vojenského charakteru v nouzovém stavu, stavu ohrožení a ve válečném stavu.

V souladu se snahou ČR o její postupné začlenění do evropských bezpečnostních struktur se připravuje i nové institucionální pojetí KM v oblasti obrany a bezpečnosti. Toto by mělo představovat tříúrovňový systém řízení KM, a to:

- ① **Krizový management na úrovni státu**, tj. vlády, parlamentu, prezidenta a ústředních orgánů státní správy - **vrcholový krizový management**. Výkonným orgánem vrcholového KM pro období stavu ohrožení a válečného stavu se stane **bezpečnostní rada státu**, která se zřídí ústavním Zákonem o bezpečnosti ČR. Pro dobu mimo stav ohrožení a válečný stav bude vládou ČR zřízen její poradní, iniciativní a koordinační orgán pro otázky obrany a bezpečnosti.

- ② Krizový management na úrovni nižších orgánů státní správy, tj. krajských, okresních, městských a místních úřadů - **regionální krizový management**. Výkonným orgánem na tomto středním a výkonném stupni je **krizový štáb**, který na stupni kraj a okres bývá zpravidla pětičlenný: přednosta krajského nebo okresního úřadu a představitelé policie, vojáků, hasičů a zdravotníků.
- ③ **Krizový management na úrovni právnických a fyzických osob.**

Tento systém krizového managementu bude umožňovat vzájemný průnik jednotlivých odpovědných subsystémů, které v současné době fungují víceméně samostatně, a zabezpečovat komplexní řešení bezpečnostních situací, které mohou vzniknout na základě eskalace možných rizik standardního vývoje. Z hlediska věcného pak tento systém pokryje pět základních a jednu speciální oblast bezpečnosti státu (viz schéma č. 1):

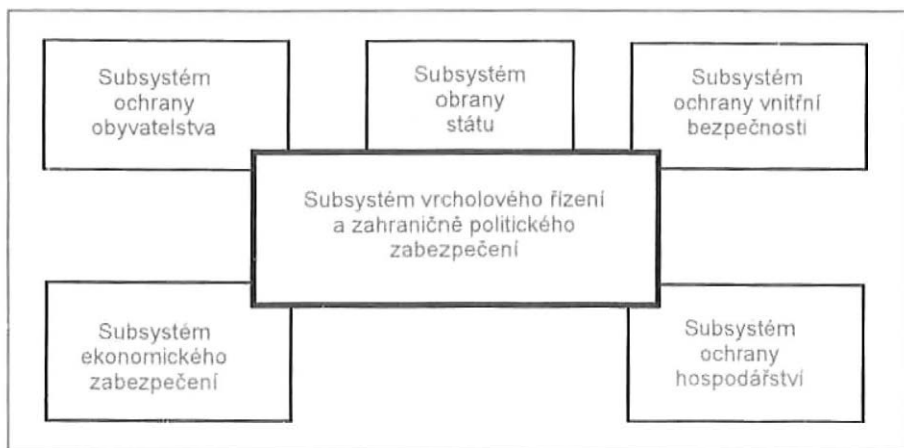

Schéma č. 1: Systém krizového managementu

▲ **obranu** - tj. aktivity státu v situaci, kdy převažuje násilné (ozbrojené) vnější negativní působení s tendencí destrukce státu jako celku nebo výrazného narušení jeho svrchovanosti, územní celistvosti a životního stylu občanů,

▲ **vnitřní bezpečnost** - tj. preventivní i represivní aktivity k zajištění dodržování zákonů (ochrany práva) na území státu,

▲ **záchranu** - životů, zdraví a majetku občanů a rovněž životních podmínek a prostředí - tj. aktivity státních, regionálních nebo obecních institucí i samotných občanů k záchraně při neštěstích, živelních pohromách, průmyslových haváriích a operacích typu SAR (*search and rescue - pátrej a zachraňuj!*),

▲ **ekonomickou bezpečnost** - tj. aktivity státu a právnických osob při absenci či ohrožení disponibility surovinových, energetických a jiných materiálních zdrojů nebo při jiných ohroženích funkce ekonomiky pro potřeby života občanů a státu, i pro zabezpečení obranných, ochranných a záchranných subjektů,

▲ **ekologickou bezpečnost** - tj. aktivity státu, právnických a fyzických osob k zajištění odolnosti a ochrany životního prostředí,

▲ **speciální oblast aktivit** v rámci mezinárodního společenství k podpoře světového míru a humanity.

V rámci popsaného systému můžeme stanovit místo a úlohu krizového managementu v oblasti obrany a bezpečnosti státu.

Jak je známo z přírodních věd, všechny biologické systémy mají mechanismy a vyvíjejí činnosti k zachování svého bezpečí. Je to přirozená složka života, realizovaná na různých úrovních, od biochemické přes pudovou až, u člověka, k intelektuální. Stejně jako člověk - občan i obce, regiony, státy orientují část svých činností na zachování svého bezpečí. Plyne to samozřejmě jak z potřeb samotných občanů, tak z potřeb uvedených subjektů se specifickým účelem a vztahy, vystavenými působení bezpečnostních rizik. Tyto činnosti musí mít své nositele organizované do účelné funkční struktury, systémové vazby, plány, kontrolní mechanismy.

Spektrum bezpečnostních činností z věcného a časového hlediska je velmi pestré. Stejně jako člověk - občan v rámci činnosti k zachování svého bezpečí řeší dlouhodobé problémy zhodnocení celkové své bezpečnostní situace a trendů jejího vývoje, celkové koncepce a strategie své odolnosti, obrany a ochrany, i obec, okres, kraj a stát řídí a realizuje plánování, dlouhodobé orientování a zajišťování své bezpečnosti, sledování bezpečnostní situace a přípravu opatření.

Stejně jako občan v akutní situaci, v případě požáru hasí oheň nebo volá hasiče, lupičům podle možnosti vzdoruje, utíká nebo volá o pomoc, i stát svými výkonnými bezpečnostními složkami, armádou, policií v případě akutního stadia bezpečnostního rizika vyvíjí konkrétní výkonné aktivity k redukci jeho následků. Mezi těmito dvěma skupinami činnosti lze jak u občana, tak u obce, okresu, kraje, regionu i státu indikovat významnou skupinu opatření, specifických svým zaměřením, technologií, časovou dimenzí a důsledky. Nejsou to standardní řídicí opatření, prováděná standardními analytickými, rozhodovacími, plánovacími, organizačními a implementačními aktivitami, se zpětnými vazbami a variantní optimalizací, bez časového a důsledkového stresu. Nejsou to ani realizační aktivity, metodologické a technologicky převážně sestávající z rutinních připravených procedur, podle konkrétní situace vhodně kombinovaných a kvantitativně uzpůsobených. Jsou to specifické krizové manažerské činnosti, jejichž rozsah, obsah i důsledky jsou časově proměnné v závislosti na průběhu předkrizové, krizové a pokrizové situace a závisí na charakteru krize. *Must však být systémově připraveny tak, aby umožňovaly pružnou a invenční indikaci a zhodnocení vývoje krizové situace všech podstatně ovlivňujících faktorů, vztahů a mechanismů, prahových hodnot a možných důsledků, aby mohly vyústit do volby adekvátních opatření k zabránění, eliminaci, resp. redukci následků krize. K tomu je nutné, aby byly institucionálně, organizačně, personálně a informačně zajištěny.* Uvedené vztahy krizového managementu můžeme vyjádřit graficky (viz schéma č. 2).

Mezinárodní aspekty krizového managementu v oblasti obrany a bezpečnosti

V mezinárodním měřítku vytváří základní rámec vztahů v oblasti obrany a bezpečnosti mezinárodní právo, ve vnitřní bezpečnosti právní řád konkrétního státu. Bezpečnostní rizika jsou v rámci kategorizace vtěsnávána do konkrétního právního prostředí, což

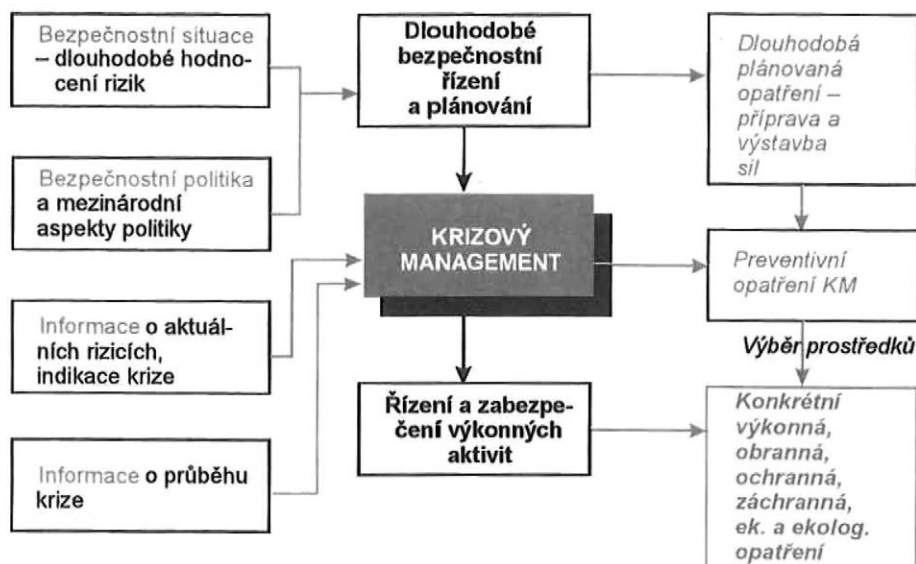

Schéma č. 2

znamená, že jsou právními kodexy popsána a odpovídajícím způsobem zařazována. Porušení standardního vývoje je porušením mezinárodního nebo trestního práva, je zločinem proti lidskosti nebo omezováním práva národů a států na sebeurčení. Je vnucením cizích rozhodnutí do života subjektů bezpečnosti s důsledkem na jejich likvidaci nebo významnou změnu.

Otázkám rozvoje krizového managementu je ve vyspělých demokratických státech věnována komplexní pozornost. Je nedílnou součástí řízení obrany a bezpečnosti na všech úrovních politických, bezpečnostních, záchranných, ekonomických, ekologických a dalších struktur a složek, orientovaných na zajištění míru, stability, bezpečnosti občanů a kvality životního prostředí.

Jestliže univerzalita nástrojů krizového managementu znamená rozšiřování spektra bezpečnostních problémů moderního světa, potom demilitarizace znamená posun pozornosti a důrazu od vojenských k nevojenským zdrojům ohrožení.

Je třeba si uvědomit, že bezpečnost moderní společnosti v dlouhodobé perspektivě má *globální rozměr*, tj. zahrnuje přírodní, ekologické, vojenské a další aspekty způsobující ohrožení. Vzhledem ke své vnitřní logice se moderní svět stává světem vzájemné závislosti, a tudíž zákonitě vzrůstá i vzájemná bezpečnostní závislost. Jejím konkrétním projevem, který se vztahuje ke všem třem uvedeným problémům, je oddělení světových bezpečnostních problémů od doposud existující geopolitiky a orientace na rovnováhu vojenské moci, na vztahy uvnitř vojenské aliance a tradiční opatření kolektivní bezpečnosti.

Navzdory globálním dimenzím moderní společnosti zůstává určující dimenze národního státu, tj. schopnost státu chránit základní sociální hodnoty proti vnitřním či vnějším hrozbám - tj. udržovat mír a zaručovat svobodu, chránit proti ohrožení a strachu - ale také zabezpečovat ekonomický, politický, vědecký, technologický a sociální vývoj a blahobyt obyvatelstva.

V případě, že stát nemůže nebo nechce plnit výše uvedenou funkci, nastává protiklad bezpečnosti, to jest hrozba, která je důsledkem různých hrozcích nebezpečí v přírodě, ve společnosti a mezi státy. Z toho plyne, že bezpečnost moderních společností je primárně podmíněna vojenskými, politickými, ekonomickými, sociologickými a ekologickými faktory.

Jestliže jsme uvedli, že uvnitř společnosti krizový management pokrývá pět základních a jednu specifickou oblast bezpečnosti státu, potom i v mezinárodním měřítku můžeme definovat pět plus jednu oblast, ve kterých je participace krizového managementu zákonitá.

Jde o oblast **vojenské bezpečnosti**, která se týká vzájemných vztahů mezi vojenskými ofenzivními a obrannými možnostmi státu a znalosti agresivních záměrů ostatních států. **Politická bezpečnost** se vztahuje k organizační stabilitě států, k vládním a ideologickým systémům, kterými se legitimují. **Ekonomická bezpečnost** se týká otázek přístupů k surovinám, finančním a jiným trhům, které jsou důležité k udržování ekonomicky přijatelné úrovně sociálního zabezpečení a moci států. Sociální bezpečnost je sdružena s tolerancí v rámci podmínek přijatelných pro rozvoj tradičních vzorů jazyka, kultury, náboženství a kulturní identity jako celku. **Ekologická bezpečnost** se týká uchování lokální a planetární biosféry jako vitálního systému, na kterém jsou založeny všechny lidské aktivity. A konečně **specifická oblast mezinárodní bezpečnosti** spočívající v zesílení disjunktivních konfliktních procesů a mocenském řešení mezinárodních a etnických konfliktů a antagonismů, které zrelativizovaly a někdy i vážně ohrožily mnohé pozitivní změny a trendy mezinárodního společenství.

Instituce, techniky, síly a prostředky mezinárodního krizového managementu

Problematikou „zvládání krizí“ se zabývá řada mezinárodních organizací. V hierarchické posloupnosti nejvýše stojí Organizace spojených národů (*United Nations Organization*), dále pak Severoatlantická smlouva (*North Atlantic Treaty Organization*), Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (*Organization for Security and Cooperation in Europe*) a některé další regionální organizace, jako např. Západoevropská unie (*Western European Union*).

Organizace spojených národů (OSN) není instituce se suverénními pravomocemi jako stát. Nemá svou vlastní definici krizového managementu ani výkonné nástroje pro jeho provádění. Důležité pro proces řešení krizí je skutečnost, že akce OSN v oblasti krizového managementu závisí na společné vůli členských států najít řešení. Pokud převládá společná vůle, OSN využívá zavedený formální krizový management představovaný **Bezpečnostní radou OSN**, která má pravomoc rozhodovat v případě propuknutí krizí, a jejíž vůli musí vlády členských států podle **Charty OSN** splnit.

Také **Valné shromáždění OSN** má určité omezené pravomoci ohledně krizového managementu, neboť je oprávněno na základě rezoluce „Sjednocení za mír“ přijaté v roce 1950, v „naléhavých situacích okamžitě svolat mimořádné zasedání s cílem situaci projednat a předložit členským státům doporučení k přijetí kolektivních opatření, včetně - v případě porušení míru nebo aktu agrese - použití ozbrojených sil“.

Vzhledem k tomu, že OSN nemá vlastní mocenské nástroje, využívá jako nástroj řešení krizí síly a prostředky jiných organizací (např. NATO), kterým pro danou akci přiděluje tzv. **mandát OSN**. Na základě takového mandátu bylo v období od založení OSN (*Charta OSN byla podepsána 26. 6. 1945 v San Francisku. OSN oficiálně zahájila svou činnost 24. 10. 1945*) realizováno 33 mírových operací, přičemž 20 se jich uskutečnilo po roce 1988. Z hlediska cílů a obsahu to byly operace na **předcházení konfliktům** (*conflict prevention*), **nastolení míru** (*peacemaking*), **udržování či zachování míru** (*peace-keeping*), **vynucení míru** (*peace-enforcement*) a **budování míru** (*peace-building*). Kromě toho, pod patronací OSN se uskutečnila, nebo probíhá, řada pozorovatelských a monitorovacích misí.

Kromě těchto formálních technik, uskutečňovaných silami UNPROFOR, IFOR, SFOR, v případech, když se ukázalo, že pomocí formálního krizového managementu OSN není schopná vyřešit daný konflikt (respektive krizi), pokusila se zvládnout situaci pomocí série **hrozeb** (a to i skutečných - leteckými údery), přímými žádostmi o pomoc, morálním nátlakem, jednáním apod.

Pro vztahy mezi mezinárodním společenstvím a účastníky konfliktu OSN přijalo model typu akce - reakce. Řada úspěchů, ale i neúspěchů (krachů) těchto misí nutí OSN hledat a vypracovávat nové techniky krizového managementu. Současně s tím OSN musí dávat pozor na důsledky **nových fenoménů krizí**, kterými jsou:

- **zmanipulování řešení konfliktu** (*conflict manipulation*),
- **válečné monitorování** (*warfare monitoring*),
- **vojensko-politické umění** (*military-political art*),
- **organizační interoperabilita na úrovni krizového managementu** (*organizational interoperability at the crisis management level*),
- **praní informací** (*information laundering*),
- **promíchání používané terminologie** (*terminology and mission mismatches*),
- **vědecké předvídání konečného stavu** (*science of end-states*),
- **definování rozhodujícího těžiště konfliktu** (*centre of gravity define*).

Spojené národy musí rovněž klást zvláštní důraz na využití zkušeností získaných při kontrole a řízení konfliktů se snahou o vyvarování se chyb a také na zkušenosti dalších mezinárodních organizací s prevencí (*prevention*), zadržováním (*containment*) či likvidací konfliktu (*extinguishing of conflict*) a vojenskými akcemi spojenými s každým z těchto řešení.

Pokud jde o NATO (*transatlantické vojenskopolitické seskupení, založené 4. 4. 1949 ve Washingtonu dvanácti státy, které podepsaly Severoatlantickou /Washingtonskou/ smlouvu, vycházející z článku 51 Charty OSN a z principu kolektivní sebeobrany*), tato organizace nejenom že poskytuje výkonný aparát pro akce OSN, ale i sama je schopna provádět aktivní opatření krizového managementu.

K tomu některé země NATO mají oblast krizového managementu řešenou samostatným zákonem (např. Francie, USA), další země v legislativě nepokročily natolik, aby bylo možno hovořit o již vybudované tradici, ale na druhé straně mají vydány nebo připravují zákony a nařízení opírající se zejména o příslušné články ústavy. Obecným kladem této krizové dokumentace zemí NATO je jejich orientace na moc výkonnou, tzn. jasné

vymezení pravomoci vlády (premiéra a jednotlivých ministrů) při vzniku krizové situace. V tom je zásadní rozdíl proti ČR, kde vládne legislativní chaos.

Koordinační roli v mnoha zemích sehraává v mírovém, nouzovém a stavu ohrožení **trvalý speciální orgán pro řešení krizových situací** (existuje ve Francii, Norsku, Kanadě, USA, ale i ve Švédsku, Švýcarsku). Kromě těchto národních orgánů je v zemích NATO řešena otázka krizového managementu i na koaličním základě, a to prostřednictvím **hlavního výboru pro civilní nouzové plánování** (*Senior Civil Emergency Planning Committee - SCEPT*).

Civilní nouzové plánování (*Civil Emergency Planning - CEP*) spočívá v rozvíjení, koordinování a řízení plánů využití civilních zdrojů při podpoře strategie Aliance. V roce 1993 Rada NATO novelizovala příslušné směrnice pro období míru tak, aby pomoc mohla být poskytována v případech katastrofy i mimo hranice Aliance, bude-li o to žádat příslušná mezinárodní organizace.

Klíčovou složkou evropské bezpečnostní architektury je **Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě - OBSE**, angl. OSCE, která je *jediným fórem, které sdružuje všechny země Evropy, Kanadu a Spojené státy do společného rámce, zahrnujícího lidská práva, základní svobody, demokracii, zákonnost, bezpečnost a ekonomickou spolupráci (podpis závěrečného aktu za účasti 35 států se uskutečnil ve dnech 30. 7. - 1. 8. 1975 v Helsinkách)*. V oblasti krizového managementu OBSE uskutečnila několik humanitárních operací, především na území bývalého SSSR.

Tyto operace však byly světovou veřejností přijaty s rozpaky. Hlavním důvodem byl fakt, že mezinárodní právo se tradičně stavělo proti vojenským intervencím na území cizích států. Aby uvedené operace mohly být uskutečněny, byl vytvořen termín **právo humanitárního zasahování**. Ten má ale daleko k tomu, aby byl všeobecně uznáván. Navíc pojem „zasahování“ se nevyskytuje v žádném ze základních dokumentů OSN týkajících se intervence filantropických, státních nebo nevládních organizací. Naopak, dokument OSN ze 14. 12. 1991 upřesňuje, že „suverenita, územní celistvost a národní jednota“ příslušného státu musejí zůstat nedotčeny. Humanitární pomoc bude OSN schválena pouze se souhlasem daného státu a v zásadě jen na jeho vyžádání, ačkoli taková žádost nemusí být závazná. Proto je intervence sil OBSE často odmítána samotnými uživateli mezinárodní pomoci, nebo přesněji řečeno, vedoucími frakcemi, které mají zájem na chaosu.

Hlavní právní a etický problém spočívá v samotné účelnosti ozbrojených sil. Často slychaný výraz „vojáci míru“ je sám o sobě skutečným protikladem (*contradictio in adiecto*). Úlohou vojáků je vést válku a zvítězit v ní, úlohou politiků a diplomatů je vytvářet mír. Snaha používat ozbrojené síly k humanitárním úkolům je jistě vznešený úkol, ale protože k němu nejsou vytvořeny odpovídající podmínky, je spojeno s jejich nasazením velké riziko, že budeme vidět jak zaniká *ultima ratio regum* (poslední argument vládců - heslo vyryté na dělech Ludvíka XIV.), na němž v konečné analýze spočívá naše bezpečnost.

Institucionální základ pro bezpečnost Evropy 21. století musí proto vycházet z faktu, že problémy, kterým bude nová Evropa čelit, nebude moci komplexně řešit jedna instituce sama. Tyto úlohy vyžadují soustavu vzájemně se podporujících institucí, které spojují evropské a severoamerické země do systému propojených a vzájemně si pomáhajících

struktur. V souvislosti s předpokládaným rozšířením Aliance se proto pracuje na vývoji nové evropské bezpečnostní architektury, aby se role NATO, OBSE, Evropské unie, ZEU a Rady Evropy vzájemně doplňovaly. V každém případě, v této nové architektuře bude mít svoje místo i **krizový management**.

Použitá literatura:

- * Antušák, E.: Mírové operace OSN, VR 3/95.
- * Antušák, E.: Pojetí, místo a úloha krizového managementu ve vyspělých demokratických státech a v ČR, přednáška, VŠE Praha 1997.
- * Česká republika a NATO, publikace České atlantické komise, Praha 1997.
- * de Bressy, B.: Intervenovat v chaosu, VR 6/95.
- * Grizold, A.: Hrozby míru a bezpečnosti ve světě, VR 4/96.
- * Charta OSN, Dokument OSN, ÚMV.
- * Janda, a kol.: Bezpečnostní politika ČR, ÚMV, Praha 1996.
- * Koontz, H., Weirich, H.: Management, Celosvětová perspektiva.
- * McGill, Ann M.: Řízení konfliktů, Grada Publishing, Praha 1996.
- * Mezinárodní souvislosti bezpečnostní politiky ČR, ÚMV, Praha 1995.
- * Národní obranná strategie ČR, VR 2/97.
- * Příručka NATO, Úřad NATO pro tisk a informace, Brusel 1995.
- * Smutek-Riemer, A. K.: Včasné rozpoznávání krizí, kvadratura kruhu?, VR 6/96.
- * Strnádek, J.: Filozofická východiska strategické obrany státu, VR 3/95.
- * Štrauch, D.: Krizový management: zvládání neočekávaného, neznámého a nechtěného, VR 1/96.
- * Svoboda, V.: Moderně v krizovém managementu - I a II., VR 1, 2/97.
- * Timothy, L. Thomas: Krizový management Spojených národů v Bosně, problémy a doporučení.
- * Valenta, J. a kol.: Máme národní zájmy?, ÚMV, Praha 1992.
- * Van Hoeck, W.: Budování evropské stability, její obranné a bezpečnostní aspekty, VR 5/96.
- * Vodáček, L., Vodáčková, O.: Management, Teorie a praxe pro 90. léta, Management Press, Praha 1996.
- * Vybrané pojmy vojenského umění, Terminologický slovník, ÚOS AČR, Praha 1996.
- * Winterling, K.: Jak se provádí krizový management, Nakladatelská společnost BABtext s. r. o., Praha 1994.
- * Umlaufová, M., Pfeifer, L.: Prevence a řízení podnikatelské krize, Harvard Funds, Victoria Publishing, Praha 1995.

Po dobu nouzového stavu, stavu ohrožení státu nebo válečného stavu lze základní práva a svobody omezit jen v nezbytně nutné míře.

Po dobu stavu ohrožení státu nebo válečného stavu nelze odmítnout výkon vojenské služby z důvodů svědomí nebo náboženského vyznání.

(Z vládního návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

Plukovník Ing. František Valach, CSc.

Konflikty nízké intenzity

Konflikty nízké intenzity se stávají aktuálním tématem, a proto vyžadují již nyní, v předstihu, teoretické studium. Některé země, například Spojené státy, své poznatky z okruhu těchto konfliktů soustřeďují do vojenských řádů a předpisů. V USA mají tyto otázky nejropracovanější a znalosti, které s tímto druhem konfliktů souvisejí, poskytují i ostatním členům NATO. Poznatky v článku jsou z kurzu Center For Civil-Military Relations, Naval Postgraduate School a budou jistě vhodným doplňkem k rozšíření vědomostí.

* * *

Postupující rozšiřování spolupráce ve vojenské oblasti na přelomu tisíciletí bude pro budoucnost znamenat novou bezpečnostní dimenzi. Větší ale pevná vojenskopolitická transatlantická alianční struktura může zajistit pro příští století spolehlivější bezpečnostní prostředí. Další státy se dobrovolně zavazují ke kolektivní obraně, zachování míru a bezpečnosti výstavbou vlastní spolehlivé obrany. Podaří-li se zároveň s tímto procesem obnovit přísnou celosvětovou kontrolu jak zbrojení, tak i vojenských činností, budou stanoveny základní omezující podmínky pro vznik krizí a konfliktů z věcného i subjektivního hlediska. V této nové situaci musí zcela zákonitě dojít k celkovému snížení počtu ozbrojených konfliktů většího rozsahu, a pokud rozpory vzniknou, lze s velkou pravděpodobností předpokládat, že to budou právě konflikty nízké intenzity. K vysvětlení některých otázek problematiky konfliktů nízké intenzity uvedu fragmenty z předpisu americké armády FM 100-20/AFP 3-20 *Military Operations in Low Intensity Conflict* [1]. Ustanovení rozpracovává konflikty nízké intenzity z politických, vojensko-odborných i dalších aspektů. Článek není prostým překladem, ale s využitím příručky a dalších poznatků ukazuje na dílčí problémy konfliktů nízké intenzity. Cílem statě je naznačit jisté možnosti širšího posouzení souvislostí konfliktu nízké intenzity z hlediska alternativních řešení.

Předpis FM 100-20/AFP 3-20 *usměrňuje* pozemní a vzdušné síly při plánování, koordinování a provádění operací konfliktu nízké intenzity. *Poskytuje návod* velitelům a štábům pozemních a vzdušných sil, jak řešit úkoly spojené s těmito operacemi. *Opatřuje podporu* pro další (alternativní) řešení.

Tato příručka se obrací ke všem součástem pozemních a vzdušných sil podílejících se na společných a kombinovaných operacích konfliktu nízké intenzity. V zahraničí ji mohou použít jako případnou alternativu přijímání bezpečnostní pomoci USA.

Název „konflikt nízké intenzity“, anglicky *low intensity conflict* (zkratka LIC), je stanoven tak, aby odrážel skutečnosti spojené s budoucností. Může se snad zdát, že pojem jako takový není vhodně volen. Avšak pro národ, který je přímo vystaven určité hrozbě, je bezprostřední a životní. Předpis uvádí, že pojem „... námi pojatý je subtilní, nepřímý a všeobsažný; v podstatě jde o přesný a seriózní obsah pojmu. Akce, které probíhají

v konfliktu nízké intenzity (síly) jsou rozeznatelné od konvenční války. Tato odlišnost závisí spíše na druhu než stupni intenzity (síly). Totéž platí i o prostředcích vedení konfliktu. Prostředky rozhodující konflikt musí být přiměřené jeho podstatě. Arzenál národních sil zahrnuje politické, ekonomické, informační a vojenské nástroje. Povaha okolí konfliktu určuje způsob jejich použití”.

Ve sporech o název je potřeba poznamenat, že doktrína USA uvádějí ještě pojem „vojenské operace jiné než válka“ anglicky *Military Operations Other Than War*, zkratka MOOTW [2], např. ve společných předpisech pro všechny druhy ozbrojených sil Joint Doctrine Capstone and Keystone Primer, Joint Pub 3-07, str. 39 nebo Doctrine for Joint Operations, Joint Pub 3-0, str. V-1.

Cíle, úkoly, obsah, principy a způsoby uplatnění sil v „operacích jiných než válka“ se v podstatě od konfliktu nízké intenzity neliší. Předpis je ale komplexní a problematiku konfliktu tohoto typu se snaží zasadit do nejširšího vojenského tak společenského kontextu.

Například se zde v souvislosti s konfliktem nízké intenzity uvádí, že „požadované omezení všech konfliktů je regulérní postup mírového soužití mezi státy. V tomto prostředí státy světa sledují své zájmy, někdy v harmonii, se snahou se vyhnout násilí. Vojenský nástroj národních sil, ačkoli je především jádrem odstrašování války, je používán na podporu politického, ekonomického a informačního úsilí k dosažení cílů Spojených států a pomoci tak uchovat mírové prostředí ...“ uvádí předpis.

Ve válce vojenská síla přímo přispívá k dosažení strategických záměrů státu. Bezprostřední použití vojenské síly stanoví podmínky, které umožní požadované politické odstranění konfliktů. Politické, ekonomické a informační nástroje národních sil podporují vojenské úsilí k stanovení těchto podmínek.

Mezi mírem a válkou je tedy těžko klasifikovatelné prostředí, které je nazýváno „konfliktem nízké intenzity“. Příspěvek vojenské síly v konfliktu nízké intenzity je nepřímý k dosažení strategického záměru: ona vojenská podpora operacím, nevojenským akcím, uvádí do chodu podmínky, za kterých mohou být strategické záměry realizovány. Tyto operace a akce často napomáhají spřáteleným vládám nebo stálosti vytváření seskupení.

Na operační a strategické úrovni jsou vojenské operace v konfliktu nízké intenzity nejvhodnější jako neřízené operace vedené pro politické, ekonomické a psychologické účinky. Přestože koncepce řízených nebo neřízených operací jsou rozdílné, vzájemně se doplňují, nikoliv navzájem vylučují. To je možné a někdy nutné směrem k bezpečnému dosahování cílů u nepřímých operací řízenými činnostmi, nebo navzájem obojím.

Každá konfliktní situace může zahrnovat elementy tří rozhodujících prostředí: **běžné mírové soužití, konflikt nízké intenzity, válku**. Konflikt nízké intenzity automaticky neeskaluje do války. Vojenské operace v konfliktu nízké intenzity zpravidla probíhají tak, že jsou její určitou předzvěstí. Válka se může vyvinout z jisté formy konfliktu nízké intenzity. Vyskytující se současné trendy pravděpodobně v budoucnu tento typ změny podníti.

Vojenský polní předpis Army Field Manual (FM 100-5), jakož i další předpisy druhů ozbrojených sil a služeb, v globálu shrnují obsáhlé a dobou ověřené závěry doktrín pro řízení ozbrojeného boje a porážky nepřítele ve válce. Jejich vůdčí zásady charakterizují úspěšné konvenční vojenské operace a uplatnění na odpovídající úrovni i v konfliktu nízké intenzity. Předpis pro konflikty nízké intenzity tak vyplňuje prázdný prostor, který po jistý

čas existuje v pozemním vojsku i vzdušných silách. Doplňuje doktrínu vedení války s podmínkou platnosti řízení pro vojenské operace v konfliktu nízké intenzity, od kterých může být uskutečňovaná doktrína odvozována. V *pozemním vojsku* se prosazování doktríny projevuje v specifických pracovních postupech předpisů, které budou integrovány do příslušných součástí pomoci funkčních předpisů. V *vzdušných silách* se to objeví v odpovídajících taktických, výcvikových a operačních předpisech. Jsou zde případy, které vyžadují specifické „samostatné“ použití doktríny. Dvěma příklady jsou boj s terorismem a operace na udržování míru.

Tento předpis poskytuje všeobecný koncepční rámec pro úspěšné vojenské operace v konfliktu nízké intenzity a všeobecnou doktrinální bázi pomáhá při vzájemné součinnosti. Umožňuje pozemnímu vojsku a vzdušným silám efektivní podporu sjednocení velení jednotlivých složek.

Základy konfliktu nízké intenzity

Definice: *Konflikt nízké intenzity je politicko-vojenský konfliktní vztah mezi svážiteli se státy nebo skupinami, který je pod úrovní konvenční války a jejími pravidelnými postupy. Často zahrnuje vleklé konkurenční boje ortodoxních zásad a ideologií.*

Konflikty nízké intenzity jsou zpravidla lokalizovány ve třetím světě s regionálními a globálními bezpečnostními důsledky. Dynamika současného vedení války, nukleární rovnováha a ekonomická vzájemná závislost významně přetvořily mezinárodní prostředí za poslední čtyři desetiletí.

Nepříznivé výsledky konfliktů nízké intenzity mohou postupně izolovat jak Spojené státy, tak jejich spojence a světové obchodní partnery mezi sebou navzájem i od světového společenství. Výsledky konfliktů nízké intenzity mohou zapříčinit:

- ztrátu přístupu k strategickým energetickým zdrojům a jiným přírodním zásobám,
- ztrátu provozování vojenských základů, transit a přímé přístupy,
- postavení přátel a spojenců přesunout do pozic přizpůsobujících se nepřátelským skupinám,
- profitování protivníka z dalekosáhlých zisků.

Naopak úspěšně provedené operace konfliktů nízké intenzity související se zájmy Spojených států a zákony, mohou podporovat obecné mezinárodní cíle, jakými jsou upevňování svobody, demokratických institucí a volného obchodu.

Zásady politiky Spojených států připouštějí, že raději nepřímé než přímé použití vojenské síly Spojených států je vhodnějším a cenově efektivnějším způsobem k dosažení národních cílů v prostředí uplatnění konfliktu nízké intenzity. Principiálním vojenským nástrojem USA v konfliktu nízké intenzity je *bezpečnostní asistence* (pomoc) ve formě výcviku, výzbroje, službách a bojové podpoře. Pokud konflikt nízké intenzity hrozí přátelům a spojencům, cílem bezpečnostní pomoci je zajistit, aby jejich vojenské instituce dokázaly zaručit bezpečnost pro jejich obyvatelstvo a vládu.

Spojené státy se tedy zabývají bojovými operacemi za výjimečných okolností, když nelze ochránit americké zájmy jinými způsoby. Tam, kde jsou k nim donuceny, musí se uskutečňovat ve shodě s principy mezinárodních a domácích zákonů. Tyto zásady dodržují základní pravidlo použití síly k individuální nebo kolektivní sebeobraně proti agresi.

Mezi hlavní všeobecné dynamické síly přispívající ke vzniku konfliktu nízké intenzity patří například nedostatek financí, nespokojenost, chudoba, násilí, nestabilita. Tyto prvky na sebe vzájemně působí a vytvářejí prostředí konfliktu nízké intenzity.

Řešit efektivně konflikt nízké intenzity, znamená porozumět jeho dynamice. Proto musí v prvé řadě vojenský plánovač postavit dynamiku konfliktu nízké intenzity do historického kontextu, aby pochopil jak se komplex zainteresovaných skupin chová v konkrétním prostředí konfliktu nízké intenzity z hlediska prosazení svých zájmů.

Historické hledisko

Od konce druhé světové války násilí států a skupin sledovalo své zájmy v prostředí konfliktu nízké intenzity. Války a povstání stály těžké ztráty na životech a hmotném bohatství, jakož i peníze. Nejvíce jich bylo ve třetím světě a ve svých důsledcích změnily mezinárodní prostředí. Mnoho konfliktů třetího světa dalo vzniknout samostatným a svobodným státům. Jakmile tohoto cíle bylo dosaženo, střetnutí mezi více nebo méně konvenčními vojenskými silami usilovalo o narovnání uměle vynucených vztahů mezi nově nezávislými státy. A tyto konflikty stále pokračují, avšak prostředky kterými skupiny či národy se mění, a tak narůstají rizika vzniku konfliktu nízké intenzity do kterého mohou být Spojené státy vtaženy.

Nukleární parita, úspěch politiky odstrašování, byly charakteristickými prvky bývalého světa supervelmocí. Současné prolínání regionálních mocností vyvolalo určitou rovnováhu mocí, ačkoli absolutní moc supervelmocí nezeslábla, jejich relativní síla ve světě je menší, než tomu bylo třeba před dvaceti lety. Menší (regionální) mocnosti prudce vzrostly a usilují o své vlastní zájmy. Jejich nezávislé akce mohou zapříčinit vznik konfliktu, bez ohledu na momentální vztahy mezi supervelmocemi.

Trendy

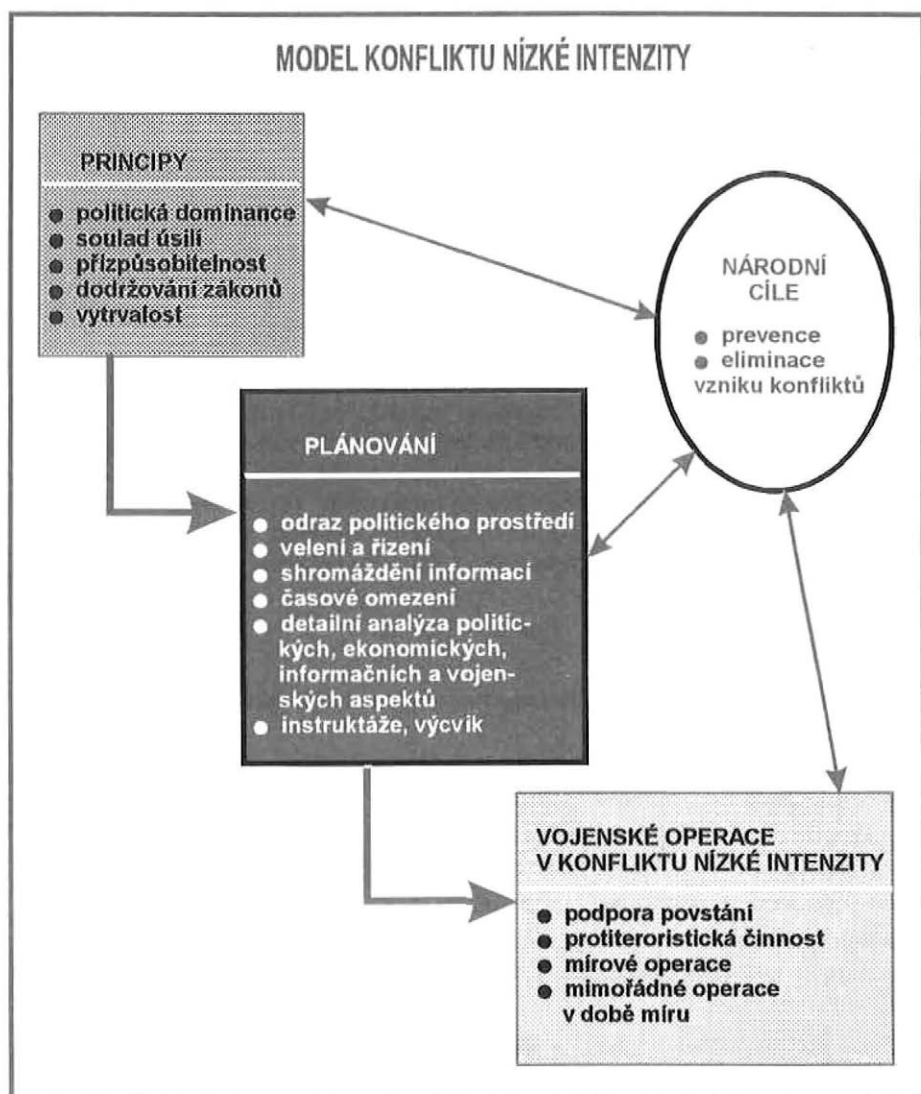
Také vývoj nejnovějších technologií vytvořil prostředí podporující konflikt nízké intenzity. Pevně zavedené společnosti se staly zranitelnějšími, protože technologie vyprodukují dokonalejší zbraně, které jsou dostupné povstaleckým nebo teroristickým skupinám. Rozsáhlé průmyslové a komerční oblasti představují zajímavé cíle, včetně takových vhodných zařízení, jakými jsou telekomunikační a automatizovaná centra. Komunikační média spojují svět se všemi s tím souvisejícími dopady. Výsledkem je snadné propojení povstaleckých nebo teroristických skupin. Možnost použití nukleárních, biologických a chemických zbraní je potenciálně závažným problémem. Šíření zbraní hromadného ničení a hrozba jejich použití nesmírně rozšířilo potenciální ohrožení národů nebo určitých skupin.

Na druhé straně svobodný svět a množství komunikací zajišťuje vnější důležitou podporu skupinám a státům postižených konfliktem nízké intenzity. Prostředky vnější podpory již nejsou supervelmocemi omezeny. Všechny země mohou, a mnohé to dělají, aktivně či pasivně si opatřit materiální nebo morální podporu.

Principy konfliktu nízké intenzity

Úspěch v konfliktu nízké intenzity vyžaduje plánovat a řídit pracovní postupy založené na pravidlech politické dominance, souladu úsilí, přízrůsobilnosti, dodržování zákonů

a vytrvalosti. Tato závazná pravidla se uplatňují ve všech kategoriích konfliktů nízké intenzity. Patří mezi ně především (viz obr.):

▲ **Politická dominance:** V činnostech konfliktu nízké intenzity, politické cíle usměrňují vojenská rozhodnutí v každé úrovni od strategické po taktickou. Všichni velitelé a důstojníci štábů musí porozumět těmto politickým cílům a jejich vojenských dosahů. Musí přijmout platný kurz činnosti, který legálně podporuje tyto cíle, i když usměrňuje akci, jež se jeví být nekonvenční nebo mimo zamýšlené obvyklé doktríny.

▲ **Soulad úsilí:** Adaptabilita je dovednost a ochota změnit nebo modifikovat struktury nebo metody, respektive přizpůsobovat je rozdílným situacím. Vyžaduje pečlivé analýzy, zahrnující zpravodajství a regionální expertízy. Adaptabilita je více než správné přizpůsobování nebo flexibilita. Jde o obojí, protože v sobě zahrnuje použití shodných způsobů či struktur v množství různých situací. Úspěšné vojenské operace v konfliktu nízké intenzity vyžadují přizpůsobitelnost použití ozbrojených sil nejen modifikovat pomocí nynějších metod a struktur, ale rozvinout nové, vlastní, vhodné pro každou situaci.

▲ **Dodržování zákonů:** Legitimita spočívá v ochotném přijetí rozhodnutí vlády, která je oprávněna vládnout, nebo skupiny či síly dělat a prosazovat rozhodnutí. Legitimita není hmatatelná, není snadno kvantifikovatelná. Populistické hlasy vždy neodrážejí zákonnost. Zákonnost se odvozuje od vnímání autority, která je autentická a působivá a uplatňuje náležité činitele pro přiměřené cíle. Žádná skupina nebo síla nemůže vytvářet nebo prosazovat zákonnost svými akcemi. Zákonnost je ústředním zájmem všech součástí centrálně působících v konfliktu. Je tedy důležitá pro další součásti které mohou být zahrnuty i nepřímo.

▲ **Vytrvalost:** Konflikty nízké intenzity málokdy mají čistý začátek či ukončení vyznačující se rozhodnutím postupovat do úplného vítězství. Vytrvalost nevylučuje uplatnit rozhodné akce. Nicméně to vyžaduje opatrné informované analýzy k výběru pravého času a místa pro tyto akce. Úspěch nepřijde snadno nebo rychle. Vyvolávání osobních postojů disciplinované směřované vytrvalosti bude napomáhat velitelům odmítnout dílčí úspěchy a dávat přednost akcím, jež jsou rozhodující k dokončení dlouhodobých cílů.

Funkční členění

Vojenské operace Spojených států v konfliktu nízké intenzity spadají do čtyřech širokých funkčních kategorií:

- a) **podpora jak povstání** (proti vládě nepřátelské Spojeným státům), **tak boji proti partyzánům** (*insurgency and counterinsurgency*);
- b) **protiteroristická činnost** (*combatting terrorism*), tato činnost zahrnuje pasivní (antiterrorism, AT) i aktivní (counterterrorism, CT) protiteroristickou činnost;
- c) **mírové operace** (*peacekeeping operations*);
- d) **mimořádné operace v době míru** (*peacetime contingency operations*), zahrnují např. pomoc při živelných katastrofách, protidrogové operace, pozemní, letecké či námořní zásahy.

Operace vedené v konfliktu nízké intenzity mohou zahrnovat dvě nebo více uvedených skupin.

Principiální funkcí sil Spojených států musí být mj. i pomoc spojeneckému státu (*friendly nation*). Americké jednotky (*Special Operation Forces, SOF*) musí porazit nepřítel a eliminovat vnitřní podmínky, které násilí zplodily (boj proti partyzánům, protiteroristické akce). Tak zvané speciální operace budou mít stále větší význam a uplatnění. Tuto skutečnost konstatovali i odborníci, kteří se každoročně setkávají na sympoziu věnovaného konfliktům nízké intenzity [3].

Z tohoto přehledu možného využití amerických ozbrojených sil v konfliktech nízké intenzity lze také vyčíst předpoklad angažovanosti v občanských válkách jiných států. Posun směrem k občanským válkám na úkor válek mezi státy zachycují i statistiky ozbrojených konfliktů po skončení studené války: od pádu berlínské zdi v roce 1989 do poloviny devadesátých let bylo ve světě celkem 82 ozbrojených konfliktů, z nichž pouze tři měly charakter mezinárodního konfliktu (příčemž dva z těchto tří - válka v Náhorním Karabachu a válka na území bývalé Jugoslávie - mají rysy občanské války), v 79 šlo o vnitrostátní konflikt. Samu záměnu mezistátních válek za občanské však nelze pokládat za humanizaci mezilidských vztahů - právě občanské války bývají nejdrastičtější [4].

Plánování operací

Značný rozsah plánování konfliktu nízké intenzity využívá jistě logické metody používané veliteli v obdobích plánování pro přípravu a vedení konvenční války. Velitel si musí odpovědět na tyto rozhodující otázky:

- Které podmínky musí být vytvořeny pro dosažení strategického cíle?
- Jaká posloupnost událostí nejpravděpodobněji vyústí do předpokládaných podmínek?
- Jaké prostředky by měly být uplatněny v závislosti na posloupnosti událostí?

V konfliktu nízké intenzity velitel nemůže definovat podmínky, jen usiluje je docílit sám vojenskými okolnostmi; z mnohých se jedná tedy o politické, ekonomické nebo sociální. Posloupnost událostí v operaci, prostředky a řízení zdrojů se nemůže snadno přenést do vojenských podmínek. Takto se na těchto operacích mohou podílet ministerstvo zahraničí a ministerstvo financí nebo i mezinárodní bankovníctví.

Podmínky: Proces plánování konfliktu nízké intenzity odráží vysoce politické prostředí, které řídí jeho vojenské činnosti. Prvním krokem vojenského plánovače je stanovit požadovaný konečný stav nebo cíl. Co chce pro něj udělat? Jaké podmínky zakládají úspěch? Co pokládá nepřítel za ústřední důležitost? Co je úkolem nepřítel a jak jej může zjistit?

Situace v konfliktu nízké intenzity je často nejasná. Úkol analytiků může být obtížný. Analytik musí rozumět poslání a veliteli záměru v detailu. Cíle se mohou měnit se změnou národních cílů, místních podmínek nebo podmínek kdekoli ve světě. Analytik musí zvažovat politické, ekonomické, informační a vojenské komponenty související s cílovým stavem. Musí analyzovat každou součást, stanovit jak použít vojenské prostředky k dosažení cíle.

Hluboké pochopení národní kultury nepřítel je nepostradatelné v situacích konfliktu nízké intenzity pro přijímání účinných rozhodnutí a vyvarování se závažných chyb. Specifické rysy národní kultury, priority zájmů mohou ovlivnit rozhodující postup. Bez dokonalého porozumění kultuře daného národa by velitel mohl dospět ke kontraproduktivnímu výsledku.

Řazení událostí (případů): Vojenský plánovač musí identifikovat všechny nutné kroky k tomu, aby mohl dosáhnout žádoucího cíle. Musí předvídat eventuality, sladit použití vojenských součástí s činiteli používající jiné nástroje národních sil za účelem přípravy programů na podporu jednoty úsilí. Plánování musí rozhodnout nesoulad mezi kooperujícími činiteli. Domácí a mezinárodní zákony, politika nebo veřejné mínění si

mohou vnútit zábrany a omezení. Proto se bez této koordinace se vojenské programy mohou ukázať neužitečné nebo i kontraproduktivní.

Plánovač by měl vyhodnotit dokončený vojenský plán v kontextu plánu národní nebo mezinárodní kampaně, která usměrní celkové úsilí. Měl by tedy stanovit vliv vojenských a jiných plánů na podobné situace v regionu nebo světě.

Příprava a vedení konfliktů nízké intenzity často neodpovídá standardním plánům vojenských operací. Z poučení z případů, které se skutečně udály minulosti, je patrné, že *obsah a forma konfliktu nízké intenzity se přizpůsobuje měnícím se věcným a subjektivním podmínkám*. Vývojovým trendům se v nové situaci musí přizpůsobovat také plánování opatření související s konfliktem nízké intenzity.

Scénáře událostí konfliktu nízké intenzity sestavuje skutečný život. K typickému konfliktu nízké intenzity, na jehož průběhu se lze dokonale poučit a získat obraz o rozsahu a obsahu přijímaných opatření, patří tzv. druhá korejská válka z období 1966 - 1969 [5].

Průběh událostí konfliktu nízké intenzity v Koreji těchto let je sice zvláštní, ale Spojené státy mají z podobných konfliktů velké zkušenosti, a proto také jejich předpis pojednávající o problematice konfliktů nízké intenzity zakládá ustanovení na odpovídající praxi. Z dílčích pasáží je patrné, že předpis je velice flexibilní, jeho autoři jsou si zřejmě vědomi neopakovatelnosti a jedinečnosti jednotlivých konkrétních případů, které se udají v řízení krizí a konfliktů.

Předpis také žádné striktní opatření nenařizuje, jde o jistý návod, poučení, metodiku a usměrnění k dosažení nejlepších výsledků. Týká se to i plánování použití prostředků v operacích konfliktů nízké intenzity. Předpis uvádí, že plánovač na operační úrovni vyčerpá mnoho svého času formováním a sladováním dostupných prostředků a uspořádáním priorit jejich použití. Smí a vlastně musí jednat přes další než vlastní zastupitelství. K dosažení jednoty úsilí mu musí záležet více na přesvědčení a kooperaci než na uplatnění direktivní autority. Musí připravené vojenské prostředky přizpůsobovat podezřelým (nepředvídatelným) okolnostem.

Úspěch v konfliktu nízké intenzity vyžaduje sladit použití všech součástí národního úsilí a detailního vnitřního jednání a spojeneckou kooperaci. Výše uvedený průběh konfliktu nízké intenzity z 60. let, zpracovaný odbornou literaturou, konkuruje v současné době různým částem světa. Predikce celosvětového vývoje naznačují, že tyto konflikty mohou propuknout kdekoli a kdykoli. Podmínky charakteristické pro konflikt nízké intenzity nyní nedozrávají jenom v Africe.

Postavení velitelů

Vojenští představitelé mají v prostředí konfliktu nízké intenzity dva od sebe se odlišující, ale přece jen příbuzné typy zodpovědnosti. První je jejich tradiční zodpovědnost ke svým vojenským misím a svým vojskům. Po dobytí terénu nebo zničení nepřítele potom musí uplatnit konstruktivní působení k dosažení rozsáhlejších politických i psychologických cílů.

V tradiční vedoucí roli, velitelé všech úrovní musí sehrát pozitivní úlohu při zajištění bezpečnosti svých sil. To předpokládá opatřit prostředky pro jejich psychologickou ochranu a zaručit jim doplňování výzbrojí a zásobami všeho druhu. Bojové řády (předpisy) a zákonná omezení použití síly vojenským personálem USA, musí být zajedno. Velitel

musí nepřetržitě monitorovat a upřesňovat tato pravidla (resp. restrikce) a provádět odpovídající akce po celou dobu operace.

V nařízeních pro dokončení rozsáhlejších cílů konfliktu nízké intenzity velitelé musí zvažovat účinnost všech svých akcí *s ohledem na veřejné mínění*. Zákonnost akcí ozbrojených sil nebo i jednotlivých činitelů síly, může mít dalekosáhlé dopady na legitimnost politického systému, který sílu podporuje. Velitel musí zajistit, že jeho vojska porozumí tomu, že taktický úspěch operace může být strategicky neproduktivní kvůli způsobu, kterým byla akce provedena.

Mnohoznačnost prostředí konfliktu nízké intenzity zvyšuje význam koncepcí, vizí a velitelova záměru. Vojenské vedení musí formulovat úspěšnou vizi a přenést ji na své podřízené. Vize musí zahrnovat politické a psychologické závěry, stejně jako vojenské cíle. Velitel musí připustit i morální dilema postavené před jeho vojska způsobené nedostatkem zřetelného rozlišování mezi nepřátelskými bojovníky a bezbrannými. Musí vést své podřízené k jasnému porozumění kdo je nepřítel a kdo jím není.

Zodpovědnost za vývoj v širších souvislostech vyžaduje inspirovat akci přesvědčivými argumenty. Velitel musí být schopen vytvářet konstruktivní výsledky silou svých argumentů a svým příkladem. Musí umět spojovat odvahu a způsobilost, jednat správně bez centralizovaného řízení, pomoci či rady. Musí vnuknout tyto kvality mezi své podřízené a spolupůsobilci územní součásti a dát jim svou důvěru a podporu.

Okolnosti související s problematikou konfliktů nízké intenzity vyžadují další rozšíření diskusí o možnostech alternativního řešení tohoto typu konfliktů. Vzhledem k tomu, že větší počet států zapojených do pevné alianční vojenské struktury zřejmě zaručí spolehlivější bezpečnostní prostředí, a prosadí-li zároveň světové společenství centrální kontrolu zbrojení a vojenských činností, budou vytvořeny podmínky, které zabrání vzniku krizí a konfliktů většího rozsahu. Z těchto důvodů je tedy potřebné hledat účinnější prostředky předcházení konfliktů nízké intenzity. To bude vyžadovat hlouběji se seznámit zejména s příčinami jejich vzniku, průběhem a výsledky. Příspěvek v tomto ohledu přinesl některé nové pohledy.

Podklady k článku:

- [1] FM 100-20/AFP 3-20 *Military Operations in Low Intensity Conflict*.
- [2] Někdy se také užívá termín „mimoválečné operace“, viz *Základní pojmy doktríny pozemního vojska USA*. IA čís. 880, ÚVVI, Praha 1994.
- [3] *National Defense, Business and Technology Journal*, April 1997, str. 38.
- [4] Oskar Krejčí: *Mezinárodní politika*. Victoria Publishing, Praha 1997, str. 229.
- [5] Maj. Daniel P. Bolger: *Scenes from an Unfinished War: Low-Intensity Conflict in Korea, 1966-1969*. Combat Studies Institute, Leavenworth Paper No.19.

Nevojenská a smíšená ohrožení a jejich eliminace silami i prostředky AČR

Bezpečnost států je dnes mnohem méně než v minulosti vystavena nebezpečí přímého vojenského napadení. Může však být mimo jiné ohrožena v případech zanedbání destabilizujících vývojových tendencí. Objevují se také nová, čtenější rizika nižších řádů. Ani bezpečnostní prostředí České republiky není vůči těmto tendencím imunní. Je charakterizováno nárůstem nových vnějších i vnitřních rizik nevojenského a smíšeného charakteru. Autor následujícího příspěvku v návaznosti na požadavek národní obranné strategie čelit nevojenským a smíšeným ohrožením zde prezentuje svoji představu o použití sil a prostředků Armády ČR k jejich eliminaci. Zároveň vymezuje pojem „nestandardní obranná operace“ a ukazuje její místo a úlohu při přechodu státu z mírového na válečný stav.

* * *

Omezený potenciál a zdroje České republiky jsou značně závislé na zahraničních vlivech, zvláště v souvislosti s dovozem cizího kapitálu, investic, surovin a energií. Značný vliv mohou mít rozdílné úrovně provedení ekonomických reforem v jednotlivých postkomunistických zemích a další politický vývoj na východě a jihovýchodě Evropy. Potenciálně existují i taková rizika, která mohou být vyvolána nacionalistickými a etnickými projevy nenávisti, extrémním fanatismem, sílícím terorismem a jeho prorůstáním do politiky a ekonomiky některých států.

Klíčové vnitřní riziko je třeba spatřovat v možném narušení nebo případně i ztrátě ekonomické a politické stability a prosperity státu a z toho vyplývající destrukce hospodářského a sociálního systému. Nezanedbatelná jsou ekologická a průmyslová rizika. Je třeba konstatovat, že k eliminaci uvedených a dalších rizik se zatím nepodařilo vytvořit komplexní a jednotný bezpečnostní systém, jenž existuje v různých podobách ve všech vyspělých demokratických zemích. Podmínky pro přijetí legislativních norem, koncepcí a dílčích strategií jednotlivých rezortů a orgánů státní správy vytváří naše *národní obranná strategie*.

Armáda České republiky, tvořící základ ozbrojených sil, je určena především k obraně státu před vnějším vojenským napadením, k plnění úkolů k udržení či nastolení míru a k obraně ve smyslu závazků vyplývajících pro Českou republiku z Charty OSN a mezinárodních smluv.

Národní obranná strategie však současně definuje požadavek armádou eliminovat nevojenská a smíšená ohrožení, která vzhledem ke svému rozsahu nemohou být likvidována k tomu určenými orgány.

Vojenská, nevojenská a smíšená ohrožení: jejich kategorizace

V současnosti, kdy Česká republika není vystavena přímému vojenskému ohrožení, lze za dominantní považovat nevojenská a smíšená ohrožení.

Tabulka č. 1

stav státu	druh ohrožení	příčiny vzniku	způsob projevu
Mírový stav	NEVOJENSKÉ	POHROMY	ŽIVELNÍ POHROMY ● požáry ● záplavy a povodně ● víchřice a větrné smrště ● sesuvy půdy, zemětřesení ● sněhové kalamity
			EKOLOGICKÉ A PRŮMYSLOVÉ HAVÁRIE ● radiační havárie ● úniky nebezpečných škodlivin ● výbuchy a požáry ● destrukce staveb ● rozsáhlé poruchy inženýrských sítí ● velké dopravní nehody
			EPIDEMIE
Nouzový stav	SMÍŠENÉ	SPOLEČENSKÉ A SOCIÁLNÍ PŘÍČINY	MEZINÁRODNÍ TERORISMUS A ORGANIZOVANÝ ZLOČIN (ZÁŠKODNICTVÍ, SABOTÁŽE, ATENTÁTY, DROGY)
			PRUDKÝ NÁRŮST KRIMINALITY
			PORUŠENÍ DODÁVEK ZÁKLADNÍCH SUROVIN A ENERGETICKÝCH ZDROJŮ
			DESTRUKCE HOSPODÁŘSKÉHO A SOCIÁLNÍHO SYSTÉMU STÁTŮ
			VELKÁ (NEKONTROLOVATELNÁ) MIGRACE OBYVATELSTVA Z KRIZOVÉ OBLASTI
Stav ohrožení státu	SMÍŠENÉ	SPOLEČENSKÉ A SOCIÁLNÍ PŘÍČINY	PŮSOBNOST ZLOČINECKÝCH A POLOVOJENSKÝCH ORGANIZACÍ, PRONIKNUVŠÍCH NA ÚZEMÍ STÁTU
			POSTUPNÉ ZAPOJENÍ REGULÉRNÍCH VOJENSKÝCH SIL CIZÍ MOCI A ZAHÁJENÍ NESOUSTAVNÝCH VÁLČNÝCH ČINNOSTÍ RŮZNÉ INTENZITY A ROZSAHU
	VOJENSKÉ	Mezinárodní společenské příčiny	NÁRŮST NAPĚTÍ SMĚRUJÍCÍ KE VZNIKU OZBROJENÉ AGRESE, REGIONÁLNÍ NEBO LOKÁLNÍ DESTABILIZACE
Válečný stav			● přímá ozbrojená agrese sousedního nebo třetího státu ● lokální konflikt různého rozsahu ● regionální konflikt ● globální konflikt (v současných podmínkách málo pravděpodobný)

Jednotlivá ohrožení mohou být obsahově vymezena následovně:

● **Nevojenská ohrožení** představují stav, při kterém může dojít k podstatnému ohrožení hospodářské funkce státu v důsledku působení přírodních, ekonomických, vnitřních i mezinárodních sil, které samy o sobě nemohou vyvolat ozbrojený konflikt.

● **Smišená ohrožení** představují stav, při kterém v důsledku působení mezinárodních a případně i vnitřních sil může dojít k destabilizaci základních funkcí státu a vývoji směrem k ozbrojené agresi nebo občanské válce.

● **Vojenské ohrožení** představuje napětí vzniklé v důsledku nestability strategického prostředí, které při neúspěšných politických a diplomatických opatřeních (krocích) může přerůst v přímou vojenskou agresi nebo ozbrojený konflikt různého rozsahu. Mohou být do něho vtaženy i třetí země.

Příčinou vzniku nevojenských ohrožení mohou být buď pohromy, nebo společenské a sociální aspekty. Příčinou vzniku smíšených ohrožení budou zpravidla vždy společenské a sociální aspekty.

Možnou kategorizaci vojenských, nevojenských a smíšených ohrožení a způsob jejich projevu uvádím v **tabulce č. 1.**

Z tabulky je zřejmé, a současné konflikty jsou toho důkazem, že i původně nevojenská nebo smíšená ohrožení mohou přerůst ve vojenská ohrožení.

Reakcí na pohromy bude zpravidla aktivace a zásah integrovaného záchranného systému, který je konstituován podle usnesení vlády ČR z 19. 5. 1993 č. 246. Síly a prostředky Armády ČR v něm mohou působit po vyčerpání zdrojů kompetentních rezortů státní správy nebo v případech, že rozsah a integrita ohrožení převyšuje od počátku jejich možnosti.

Reakce na některá nevojenská a smíšená ohrožení, mající společenské a sociální příčiny jejich vzniku, bude mít zpravidla *mezirezortní charakter*. Stát může být v duchu národní obranné strategie uváděn do **nouzového stavu** nebo **stavu ohrožení státu**.

Podle konkrétně vzniklé situace mohou v nouzovém stavu rezorty přijímat následující hlavní opatření, která jsou uvedena v **tabulce č. 2.**

Za stavu ohrožení státu to mohou být opatření, které uvádí **tabulka č. 3.**

Použití sil a prostředků Armády ČR při nevojenských a smíšených ohroženích

Z analýzy jednotlivých druhů ohrožení vyplývá, že ne vždy budou síly a prostředky Armády ČR použity. Použití armády lze předpokládat zpravidla v případech, jejichž přehled je vypočítán v **tabulce č. 4.**

Koncepce výstavby Armády ČR do r. 2000 a její nové operační členění umožňuje bezprostředně a pružně reagovat na jednotlivá ohrožení a plnit různorodé úkoly, které před armádou mohou stát (*viz tabulka č. 5.*)

Nestandardní obranná operace

Soubor několika souběžně probíhajících, vzájemně se prolínajících a podmiňujících ohrožení a jejich postupná eskalace vytváří potřebu použít síly a prostředky armády koncentrovaným způsobem podle jednotného plánu. Národní obranná strategie předpokládá v takové situaci uskutečňovat nestandardní obrannou operaci Armádou ČR.

P.č.	Opatření	Gesce
1.	Vytvoření krizového štábu ve složení odpovídajícím charakteru a intenzitě vzniklé situace.	přisl. ministerstvo dle charakteru ohrožení
2.	Aktivace integrovaného záchranného systému.	MV ČR
3.	Pohotovost a nasazení civilní ochrany (nevojenské a vojenské části.)	HÚ CO ČR
4.	Hospodářská úsporná opatření.	MH ČR
5.	Krizový systém nařízení a opatření MV.	MV ČR
6.	Zavedení bezpečnostních opatření v objektech a institucích zvláštní důležitosti.	MV, MO ČR
7.	Vytvoření a aktivace účelových uskupení k likvidaci (eliminaci) vzniklé situace.	MV ČR
8.	Výběrová mobilizace.	MO ČR
9.	Vyvlastnění pozemků, objektů a prostředků.	MV, MO ČR
10.	Pohotovost a nasazení teritoriální obrany.	MO ČR
11.	Vyhlášení výjimečného stavu.	MV ČR
12.	Posílení ochrany státní hranice.	MV ČR
13.	Příprava nestandardní obranné operace vojskem.	MO ČR

Nestandardní obrannou operaci je možno chápat jako soubor specifických a nespécifických činností, které v rámci mezirezortních opatření uskutečňují vyčleněné síly a prostředky Armády ČR k eliminaci vzniklých ohrožení nebo k odvrácení války s cílem nedovolit zahájení a rozvinutí nesoustavných ozbrojených činností na území státu a vytvoření podmínek pro zahájení agrese cizí moci.

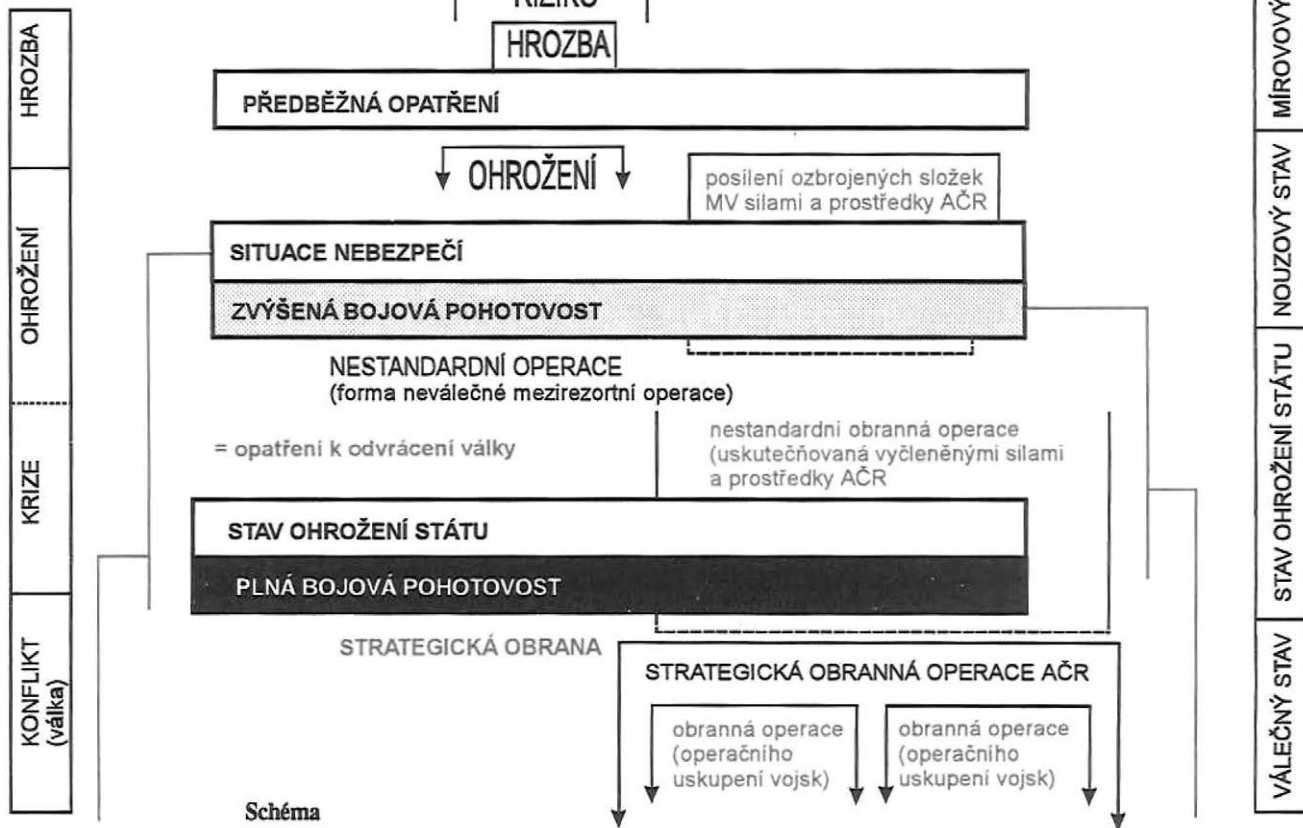
Za výstižný lze považovat slogan: „Nestandardní operace je obranou proti nestandardní agresi.“

Místo a úloha nestandardní obranné operace v postupném přechodu státu z mírového na válečný stav jsou ukázány na schématu.

Nestandardní obranná operace jako postupná a plynule uskutečňovaná reakce na nejpravděpodobnější vizi vzniku ozbrojeného konfliktu, charakterizovanou relativně dlouhým obdobím politického napětí, krátkým obdobím příprav a nenadálým (překvapivým) napadením, vytváří předpoklady pro plynulý přechod k přípravě a vedení obranné operace.

Je zřejmé, že obsah činnosti vojsk bude zčásti obdobný jako při plnění bojových úkolů, zčásti se však bude zásadně lišit. K pochopení nové úlohy armády při eliminaci nevojenských a smíšených ohrožení patří poznatek, že různorodost ohrožení a reakcí na ně si bude vynucovat i řadu vojensky neobvyklých jednání a přístupů.

PŘECHOD STÁTU Z MÍROVÉHO NA VÁLEČNÝ STAV

P.č.	Opatření	Gesce
1.	Zesílení činnosti zahraniční politiky zaměřené na odvrácení hrozby ozbrojeného konfliktu a využití spojeneckých svazků k zachování územní celistvosti, suverenity a demokratického zřízení ČR.	MZV ČR
2.	Posílení zpravodajských aktivit.	MO, MV ČR
3.	Včasné aktivování orgánů řízení obrany státu a realizace opatření odpovídajících stavu ohrožení.	vláda ČR
4.	Vytvoření účelových uskupení (např. protiteroristických údemých skupin.	MV ČR
5.	Posílení ochrany státní hranice a střežení vzdušného prostoru.	MV, MO ČR
6.	Vedení nestandardní obranné operace vojskem.	MO ČR
7.	Uvedení vojska do příslušného stavu bojové pohotovosti a provedení mobilizačních opatření.	MO ČR
8.	Energická demonstrace síly a razantní kroky projevující vůli státu k nekompromisní obraně.	MO ČR
9.	Příprava ohrožených území k uskutečnění obranné operace; opatření na ochranu obyvatelstva a majetku v ohrožených oblastech, případně zahájení evakuace.	MO, MV, MH ČR
10.	Přesun určených osob a materiálu do vytipovaných prostorů a zahájení vojenské výstavby obranných zařízení.	MO ČR
11.	Budování ochranných objektů pro obyvatelstvo.	CO, MMR
12.	Přijímání opatření s mocí zákona na úseku občanských práv a podle potřeby v zavádění zvláštního režimu v určených prostorech.	vláda ČR, parlament
13.	Opatření hospodářské mobilizace a rozvinutí mobilizační infrastruktury.	vláda ČR, přísl. ministerstva
14.	Příprava státní správy, samosprávy a hospodářských subjektů a začlenění občanů k plnění úkolů v podmínkách válečného stavu.	MV, MO, MH ČR

Některé způsoby použití vojsk - asistence, uzávěra státní hranice - byly ukázány v článku „Nové způsoby použití armády“, zveřejněného ve Vojenských rozhledech č. 1/96 (autoři ing. Janda, plk. ing. Kozák, mjr. ing. Rak).

Tabulka č. 4

P.C.	OHROŽENÍ	PROJEVY
1.	Ekologická nebo živelní katastrofa značného rozsahu nebo pohroma s narůstající tendencí a intenzitou jinými orgány nevládnutelná.	velké záplavy, rozsáhlé požáry, radiální havárie
2.	Jednotlivé teroristické akce velkého rozsahu, jejichž charakter a rozsah vyžaduje posílit orgány ministerstva vnitra.	napadení institucí, důležitých hosp., adm., energetických center
3.	Násilné akce cizí moci jako odvěta za účast diplomacie ČR nebo AČR při mezinárodních mírových a humanitárních aktivitách.	ostřelování teritoria ČR střelami středního a dalekého dosahu, napadení institucí a zařízení uvnitř státu, zajetí větších skupin obyvatel jako rukojmí
4.	Rozsáhlé migrační vlny z krizových oblastí prostoupené ozbrojenými a polovojenskými skupinami s nebezpečím nekontrolovatelného či samotnou policií nevládnutelného pronikání na území ČR.	nekontrolovatelná migrace civ. obyvatelstva, destruktivní činnost ozbrojených a polovojenských skupin
5.	Rozsáhlé a závažné diverzní činnosti koordinované se zjevnou přípravou agrese, jejichž cílem je znehodnotit prostředky obrany ČR a narušit její přechod na válečný stav.	napadení energet. zdrojů, komunikačních a dopravních center, uzlů a tepen, vodních nádrží zvláště s pitnou vodou
6.	Ohrožení základních hodnot demokracie a svobody občanů v jiných zemích takového rozsahu a charakteru, že ohrožují bezpečnost příslušné oblasti, kdy mezinárodní organizace, jejíž jsme či budeme členy, rozhodla o vojenském zásahu.	rizika a ohrožení regionálního charakteru nebo celoevropského významu
7.	Hrozící agrese cizí moci.	růst napětí na hranicích, pokus o destabilizaci situace, trvalé porušování vzdušného prostoru
8.	Vojenské napadení cizí moci.	agrese provedená ozbrojenými silami ve vzduchu a na zemi

OPERAČNÍ ČLENĚNÍ	ÚKOLY	SCHOPNOST REAGOVAT NA OHROŽENÍ
síly okamžité reakce	■ bezprostřední reakce na různé varianty krizových situací	1, 2, 3 6, 7, 8
síly rychlé reakce	■ posílení sil okamžité reakce ■ eliminace rozsáhlejších voj., nevoj. a smíšených ohrožení ■ použití v mírových operacích ■ zabezpečení mobil. rozvinutí hl. obranných sil	1, 2, 3, 4 5, 6, 7, 8
hlavní obranné síly	■ demonstrace rozhodného odhodlání a schopnosti k obraně ČR ■ po zmobilizování odrazení (eliminace, likvidace) přímého vojenského ohrožení	4, 5, 7, 8

* * *

Mám za to, že lze předpokládat nárůst významu menších, vysoce výkonných a mobilních jednotek k jejich rychlému nasazení nebo plnění zvláštních úkolů. Požadavek na schopnost vojsk čelit specificky ozbrojeným skupinám s nebezpečným způsobem boje, který nerespektuje žádné zásady ozbrojeného zápasu, může vyvolat posun vojenských činností mimo rámec našich současných představ, zvyklostí a norem.

Na významu bude nabývat i taková činnost, jako je střežení prostorů, udržování nezbytných sil v oblastech s potencionálně nejvyšším stupněm ohrožení a napětí a jejich schopnost přecházet k nestandardní bojové činnosti. To bude vyžadovat i nové přístupy k přípravě velitelů a vojsk.

Literatura:

- * Národní obranná strategie, Praha 1997;
- * Bezpečnostní politika České republiky, závěrečná zpráva z výzkumného projektu, Ústav mezinárodních vztahů, Praha 1996;
- * Použití vojsk AČR v nestandardní operaci, ÚOS AČR, výzkumný úkol, Praha 1995;
- * Genmjr. Ing. Jiří Martinek: Použití Armády ČR při nevojenských ohroženích, VR 3/95, str. 8 - 21;
- * Ing. Miloš Janda, plk. Ing. Karel Kozák, mjr. Ing. Rudolf Rak: Nové způsoby použití armády, VR 1/96, str. 51 - 57.

Mírové operace

(Účast Armády České republiky v mírových misích OSN a OBSE)

Organizace spojených národů byla založena po druhé světové válce v roce 1945 proto, aby napomáhala stabilizovat mezinárodní vztahy a posílit celosvětový mírový proces. Postupně se vyvinula v organizaci, jejímž převažujícím zájmem se stalo společné hledání stability spočívající na mírových základech. Cesty, metody a systém opatření sloužících k zamezení nebo ukončení konfliktů představují řadu forem, které OSN v rámci své pravomoci využívá. Při některých sporech využívá svého práva a vysílá své jednotky, případně pozorovatele nebo mise k prozkoumání situace na místě, může vyslat mise dobrých služeb, nebo určit zprostředkovatele či zvláštního představitele pro vyjednávání. V jiných případech poskytuje fórum pro rozhovory a jednání nebo důvěrný diplomatický postup. Více o tom v následujícím příspěvku.

* * *

Jednou z cest, jimiž OSN napomáhá udržování mezinárodního míru a bezpečnosti ve světě, jsou mírové operace (někdy se používá rovněž názvu mise). Jsou zřizovány proto, aby pomáhaly kontrolovat konflikty, jež ohrožují světový mír a bezpečnost v době, kdy se hledají trvalá politická řešení těchto konfliktů.

Mírové operace plní úlohu nezaujaté třetí strany konfliktu, která má svým působením napomoci vyhlášení a dodržování příměří, ale např. i vytvářejí nárazníkové pásmo (bezpečnostní zónu) mezi válčícími stranami a státy, čímž usnadňují úsilí o mírové řešení konfliktů diplomatickými cestami. Dále slouží jako nástroj ke kontrole plnění dohod směřujících k ukončení konfliktů, odsunu či demobilizaci vojenských jednotek a nastolení podmínek k celkovému urovnání krizové situace. Zřizuje je Rada bezpečnosti, zpravidla vydáním příslušné rezoluce RB OSN, řídí je generální tajemník OSN prostřednictvím svého zvláštního zmocněnce jmenovaného pro konkrétní operaci.

Typy mírových operací

V praxi OSN je pojem „mírová operace“ chápán jako akce, přijímaná z rozhodnutí Rady bezpečnosti, kdy pomocí vojenského personálu vybraného na mezinárodním základě (zahrnuje jednotky členských zemí OSN, kterým byla účast v misi nabídnuta a schválena), s cílem přerušit nebo odvrátit vojenský konflikt a oddělení bojujících stran, nebo dozor nad dodržováním podmínek příměří, uzavření mírových smluv a dohod či omezení nebo zastavení palby.

Za mírové síly OSN se považují národní kontingenty ozbrojených sil členských států OSN, vyčleněné pro mírovou operaci na základě usnesení Rady bezpečnosti. Složení mírových sil je stanoveno na základě principu spravedlivého zastoupení členských zemí v tomto kontingentu za dodržení principu dobrovolného závazku.

Jednotky mírových sil nemají stanoven bojový úkol, jejich výzbroj slouží zpravidla jen pro vlastní sebeobranu, což platí především u operací typu první generace (viz dále). Tvoří je obvykle vojenské jednotky, prapory OSN a skupiny vojenských pozorovatelů.

Z tohoto pohledu došlo k prvním dělení typů mírových operací:

- a) „*klasická mírová operace*“ - typická mise s použitím vojenských jednotek, praporů a skupin pozorovatelů. Příkladem misí tohoto charakteru jsou operace UNIFIL, UNDOF, UNFICYP na území Libanonu, Golanských výšin a Kypru.
- b) „*pozorovatelská mise*“ - operace s použitím skupin vojenských pozorovatelů, jsou označovány jako *UN Military Observer Group* nebo *Observation Mission*. Příkladem jsou operace UNOGIL, UNMOGIP, UNOMUR, UNMOP a UNOMIG.

V některých materiálech se vyskytuje označení pro výše uvedené dělení typů mírových operací následovně: ad a) *force level operations*, ad b) *observer operations*.

Popisované operace mají svým charakterem převážně vojenskou povahu a jsou označovány jako „*operace první generace*“.

Operace druhé generace

Přibližně od roku 1988/89 se výrazně mění dosavadní charakter mírových operací a koncepce způsobu použití mírových sil. Začínají se používat nové názvy pro mírové mise, hovoří se o operacích na udržení míru a humanitárních operacích.

Operace před rokem 1989 jsou vnímány jako operace používající mnohonárodní vojenský komponent, který je vyslán do mise s lehkou výstrojí a výzbrojí, kterou může používat pouze k vlastní sebeobraně. Tyto mise měly většinou zcela vojenský charakter. Přísně byly dodržovány principy neutrality a nestrannosti při nasazení a činnosti jednotek. Jednalo se o klasický *peacekeeping*, podle hlavy VI Charty OSN, již zmíněný typ operace první generace.

Operace po roce 1989 jsou misemi plněnými mnoho nových a složitějších úkolů, jako je např. kontrola opatření pro demobilizaci, monitorování a dohled nad uzavřenými dohodami, dozor při volbách ap. Jedná se o nové úkoly pro použití mírových jednotek při plnění humanitárních úkolů a úkolů směřujících k vynucovacím opatřením tj. úkolů, které nebyly dříve typické pro mírové operace.

Charakter těchto operací se změnil z povahy převážně vojenské na vícefunkční operace, zahrnující ve svém působení vojenské, civilní a humanitární aspekty. To ovlivňuje i strukturu a systém organizace těchto mírových misí. V této souvislosti se hovoří o typu „*operace druhé generace*“.

Typickým příkladem mise takového typu a rozsahu byla mise OSN UNPROFOR na území bývalé Jugoslávie, na níž se v letech 1992-95 podílelo svou účastí 36 států s celkovým počtem 38 599 osob. Tento počet dohromady tvořili příslušníci vojenského personálu, civilní pracovníci a členové policejního sboru OSN. Dalším příkladem operací nového typu mohou být mise UNOSOM II v Somálsku s účastí 34 států a 28000 osob, mise UNAVEM III v Angole a mise na území Kambodže, Rwandy.

Počet mírových operací se zvýšil za uváděné období více než třikrát, z pěti v roce 1988 na 17 v roce 1995, respektive 16 v roce 1996 (Public Information Department UN, 15.8.1996). Ve shodě s těmito změnami se rovněž zvyšoval i celkový počet vojáků nasazených v mírových operacích OSN, tj. příslušníků vojenského personálu působícího v misích. Aktuální stav ke konci roku 1996 svědčil o účasti 71 členských zemí OSN, které se podělily o celkový počet 25 649 vojenských osob.

V předchozím období od roku 1948 do roku 1987 se mírových operací zúčastňovaly tradičně jen severské země (Finsko, Norsko, Švédsko, Dánsko), dále Rakousko, Kanada, Irsko, Itálie a Austrálie. Tyto země jsou považovány za tradiční a zkušené participující partnery v mírových operacích. Jsou rovněž představiteli a zastánci tradičního pojetí „peacekeepingu“ s precizně propracovaným systémem výběru, přípravy a výcviku jednotek a jednotlivců - vojáků modrých přileb.

Devadesátá léta: „Program pro mír“

Současně s výše nastíněnými problémy většina členských zemí OSN čelí procesu probíhajícího snižování vojenských rozpočtů a v mnoha případech i podstatné redukci vojenského stavu sil i techniky, což omezuje a limituje rovněž jejich možnosti poskytovat vojenské jednotky do mírových sil OSN. Protože operace se často vyvíjí k dlouhodobému rozmístění značné části vojenských sil (například mnoho let trvající operace na Kypru, Libanonu, Golanských výšinách ap.) jsou zkoumány způsoby jak snížit dobu potřebnou k rozmístění nasazených jednotek a snížit jejich počet.

V červnu 1992 vydal generální tajemník OSN dokument pod názvem „Program pro mír“, v originále „An Agenda for Peace: Preventive Diplomacy, Peacemaking and Peace-Keeping“.

Pro oblast preventivní diplomacie byl zde navržen nový prvek tak zvané preventivní rozmístění jednotek. Systém „preventive deployment“ vystihuje to, že mírové síly by byly preventivně vyslány do určité oblasti, aby tak předešly bojovým akcím dříve než dojde k ozbrojenému konfliktu.

Pro oblast „peacemakingu“, který zahrnuje do celkového mírotvorného úsilí, doporučil kroky, umožňující Radě bezpečnosti využívat jejich pravomocí vyplývajících z hlavy VII Charty tj. možnost „použít ozbrojené síly k obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti v případě ohrožení míru nebo aktu agrese“. V tomto programu je poprvé použita idea vytvoření zvláště vycvičených „jednotek OSN pro prosazování míru“, které by mohly být rozmístěny v případech, kdy by úkol zajišťovat dodržování příměří přesahoval stanovené úkoly mírové mise.

Důsledkem výše uváděných změn je dostupnost vojenských sil, jejich použitelnost a výzbroj pro účely soudobých operací pro účely udržování míru, i když zatím stále nedostatečná z hlediska počtu i kvality ve srovnání s požadavky OSN. Protože však možné konflikty po celém světě naznačují, že budoucí požadavky na mírové síly zůstanou minimálně na stejné úrovni jako v současné době, pokud se nezvýší, což je pravděpodobnější, stává se hledání způsobů překonání tohoto vývoje nezbytným.

Důležitým **ponaučením při řešení konfliktů** v posledních letech je, že jsou často **ztraceny drahocenné možnosti** zbytečnou časovou prodlevou mezi přijetím rozhodnutí Rady bezpečnosti o zahájení operace a nasazení vojenských jednotek v místě mise a jejich

účinným fungováním. Nedávné zkušenosti také ukázaly nepříjemné následky pomalé reakce z hlediska velkého utrpení a ztrát na lidských životech (příkladem jsou negativní zkušenosti z operací OSN v Somálsku, Rwandě a Libérii).

V této souvislosti by mohlo být preventivní rozmístění sil pro udržení míru, tj. operace typu „*conflict prevention*“ nebo „*preventive deployment*“, úspěšné pro stabilizaci konfliktů situace před výbuchem všeobecného násilí. Vedle prvku preventivního rozmístění jednotek mírových sil (*preventive deployment*) je nutno řešit rovněž prvek **včasnosti rozmístění sil** tj. použití rychlého nasazení sil v místě konfliktu již vzniklého. Zde je příkladem takového typu operace (a dosud jediného v historii OSN) mise na území Makedonie UNPREDEP, zahájená v březnu 1995.

Kromě těchto zřejmých výhod slibuje možnost rychlého nasazení ochranných sil kladný účinek z hlediska efektivnosti počtu jednotek potřebných pro delší období a pro bezpečnost zúčastněných osob. **Včasným nasazením sil pro udržení míru před hrozícím nebo se již rozvíjejícím konfliktem** by bylo možno zabránit nebo stabilizovat situaci s relativně omezeným počtem jednotek ve srovnání se silami potřebnými v pozdější etapě. Současně se tím zvyšuje kvalita sil pro udržení míru různými opatřeními a přípravami nezbytnými k dosažení schopnosti rychlého nasazení.

Pokud včasné nasazení sil pro udržení míru půjde ruku v ruce s nutnými politickými, ekonomickými a humanitárními opatřeními, lze dosáhnout efektivního a účinného ovládnutí místa konfliktu a následného trvalého řešení.

K vytvoření takovýchto sil mohou být použity různé přístupy, jedním z nich je myšlenka „**stálého přidělení vojenských jednotek**“ Spojeným národům. Nicméně cena a další problémy, týkající se náboru a vytvoření nových pohotovostních jednotek speciálně pro tyto účely, jakož i nechuť řady členských států podřídit své národní jednotky OSN, dělají z tohoto přístupu spíše dlouhodobý záměr. Pro krátké až střednědobé lhůty by proto měly být zkoumány jiné způsoby naplnění požadavku Spojených národů. Atraktivním přístupem se jeví zdokonalení již vytvořeného systému pohotovostní přípravy (*United Nations Stand-by Arrangement System*).

Systém pohotovostní přípravy Spojených národů

V lednu 1993 byla OSN vytvořena studijní skupina s cílem „vyvinout systém pohotovostních sil, schopných nasazení jako celek nebo v jednotlivých částech, kdekoli ve světě na žádost generálního tajemníka OSN, v dohodnutých termínech reakce pro službu Spojených národů podle mandátu Rady bezpečnosti“. To vedlo ke vzniku systému pohotovostní přípravy Spojených národů.

Systém je založen na závazku členských států přispět vymezenými zdroji v dohodnutém termínu reakce pro operace Spojených národů na udržení míru. K 14. srpnu 1995 již 47 členských států vyjádřilo svou ochotu zúčastnit se zaváděného systému pohotovostní přípravy a 30 z nich předalo seznam svých možností (schopnosti poskytnout síly nebo prostředky pro mírové operace). Rýsují se tak reálné vyhlídky, že zhruba 70 000 osob vojenského personálu bude moci být poskytnuto podle potřeb OSN.

Vojenské síly těchto států zůstávají na domácích základnách, plně vycvičené a připravené splnit úkoly nebo působit v souladu se směrnicí Spojených národů. Na žádost generálního tajemníka OSN, a pokud je to schválené přispívajícími státy, jsou síly nasazeny pro operace

podle mandátu RB. Na přípravě modelu pohotovostních sil OSN rovněž začala participovat Armáda ČR.

Pohled NATO na problematiku mírových operací

V terminologii NATO se při řešení dané problematiky používá pro označení mírových misí pojmu „*peace support operations*”. Pod tímto společným pojmem NATO zahrnuje tři základní typy mírových operací: *peace-keeping operations*, *conflict prevention missions* a *humanitarian missions*.

Peace-keeping operations jsou chápány ve třech základních kategoriích jako:

- Mise pozorovatelské tzv. *observation missions*. Jsou pojímány jako klasický, nejzákladnější typ operace, kdy základním úkolem je pozorovat a hlásit. Charakteristickým prvkem je použití pozorovatelů, kteří v malých týmech plní klasické úkoly těchto misí, např. dohled nad dodržováním demarkačních linií, monitoring případů porušování příměří či dodržování lidských práv ap.

- Mise zprostředkovatelské tzv. *interposition force*. Tyto mise mají od sebe izolovat opoziční vojenské síly, a tak zabezpečit prostor k vyjednávání. Síly zpravidla operují v separační zóně nebo jinak nazývaném území (např. nárazníková zóna, *pink or green zone*), oddělující znepřátelené síly.

- Mise pro zajištění přechodu k mírovému řešení tzv. *transition assistance missions*. Takové mise napomáhají přechodu k nezávislosti nebo autonomii v oblastech ve fázi po skončení konfliktů, které mají charakter občanské války. Typickým prvkem těchto operací je spolupráce s humanitárními, správními orgány a nevládními organizacemi.

Conflict prevention missions vycházejí z uplatnění prvku preventivního rozmístění a působení jednotek „*preventive deployment*”. Jednotky se rozmístí s cílem zabránit konfrontaci v místech potencionálních konfliktů, nebo ohnisek nebezpečí vzniku konfliktu.

Zde jsou podle představitelů NATO široké možnosti spolupráce s OSN a OBSE, s nimiž se shoduje rovněž v chápání pojetí preventivní diplomacie.

Humanitarian missions jsou chápány jako mise tvořící alianci civilního a vojenského komponentu působícího společně ve složitých oblastech konfliktů, vyžadujících řešení otázky uprchlíků, dodržování lidských práv, obnovit a zabezpečit základní druhy zásobování, ubytování ap. pro obyvatelstvo postižených oblastí. Zahrnují rovněž spektrum široké spolupráce mezinárodních, vládních i nevládních organizací a institucí nejen pod praporem OSN.

Zapojení AČR do procesu mírových operací OSN a OBSE

Specifickou kapitolou v těchto aktivitách bylo období let 1954-1993 a působení Československa jako člena dozorčí komise neutrálních států v Koreji (DKNS). Tato diplomatická mise byla organizována pod záštitou OSN a působila zde malá skupina příslušníků armády, neměla však charakter mírové operace v pojetí současného chápání mírových misí.

Československo začalo aktivně svoji spolupráci s OSN v oblasti účasti v mírových operacích v roce 1989 vysláním skupin vojenských pozorovatelů do Angoly a Namibie

(mise UNAVEM, UNTAG). Do současné doby působilo v mírových misích OSN/OBSE více než 3600 příslušníků naší armády.

Vlastní zabezpečování úkolů AČR v mírových misích (operacích) OSN se děje ve dvou základních rovinách: vysíláním vojenských pozorovatelů a vysíláním vojenských kontingentů.

A. Vysílání vojenských pozorovatelů

Problematickou výberu osob, jejich přípravu, vysílání a řízení skupin vojenských pozorovatelů (odborníků) v zahraničí komplexně řeší sekce zahraničních vztahů MO ČR ve spolupráci s hlavním úřadem vnitřní správy MO. Zkušenosti AČR v této oblasti, tj. vysílání vojenských pozorovatelů, se datují od počátku r. 1989, kdy bylo v Československo v lednu vyzváno k účasti na misi UNAVEM v Angole, a v březnu téhož roku na misi UNTAG v Namibii.

Do 1. června 1997 působilo již více než 600 vojenských pozorovatelů v 19 misích OSN, ES a OBSE : DKNS - Korea, UNAVEM - Angola, UNAVEM II - Angola, UNTAG - Namibie, UNSCOM - Irák, UNOSOM - Somálsko, EC/MM - bývalá Jugoslávie, UNGCI - Irák, UNPROFOR - Chorvatsko, UNOMOZ - Mosambik, UNOMIL - Libérie, UNOMIG - Gruzie, UNCRO - Chorvatsko, UNPREDEP - Makedonie, UNMOP - Chorvatsko, UNTAES - Chorvatsko, OBSE/Gruzie, OBSE/BaH, OBSE/Moldova, OBSE/Náhorní Karabach.

K výše uvedenému datu působí pozorovatelé a specialisté, příslušníci AČR v následujících regionech a misích OSN/OBSE: UNGCI - Irák, UNTAES a UNMOP - Chorvatsko, UNOMIL - Libérie, UNOMIG - Gruzie, UNPREDEP - Makedonie a misích OBSE v Gruzii, Moldavské republiky, Náhorním Karabachu, Bosně a Hercegovině.

Stručný přehled misí s dosavadní účastí našich vojenských pozorovatelů:

UNAVEM (United Nations Angola Verification Mission)

Skupina byla vyslána do mise s původním počtem 7 důstojníků počátkem roku 1989. Mandátem mise bylo ověřování odsunu kubánských jednotek z jižní části Angoly. Původní mandát byl ukončen v červnu 1991, kdy začala působit v Angole mise UNAVEM II s mandátem kontroly příměří a postupné demobilizace zneprátených stran. V UNAVEM II byla začleněna skupina 16 a později 20 čs. důstojníků. Celkově působilo v uvedených misích na území Angoly 40 důstojníků v období let 1989/92. K 1. lednu 1993 byla naše účast předána do působnosti Armády Slovenské republiky.

UNTAG (United Nations Transition Assistance Group)

Mise s mandátem přípravy a provedení voleb a dohled nad získáním samostatnosti a nezávislosti Namibie. Po dobu trvání mandátu, od března 1989 do března 1990 zde působila skupina 20 čs. důstojníků - vojenských pozorovatelů. Činnost mise byla úspěšně ukončena v březnu 1990 naplněním mandátu, po vytvoření a uznání samostatnosti Namibie. Celkem na misi působilo po dobu jejího trvání 22 našich důstojníků.

UNGCI (United Nations Guards Contingent in Iraq)

Mise byla zřízena na základě memoranda o porozumění mezi OSN a vládou Iráku k ochraně humanitárního programu a pracovníků humanitárních organizací a k vytvoření pocitu bezpečí Kurdům a šiiťům. Je to specifická mise humanitárního charakteru, po řešení krize v Perském zálivu. Naše účast trvá nepřetržitě od r. 1991 a za celé období se mise účastnilo již více než 200 příslušníků armády.

UNSCOM (United Nations Special Commission)

Mise charakteru inspekční činnosti pro vyhledávání a likvidaci ZHN v Iráku, zejména chemických výroben a skladů, působila střídavě od července 1991 do r. 1993. Pracuje formou expertních skupin, jejichž složení se měnilo a proměnlivá byla i délka služby. 10 příslušníků čs. armády chemických expertů zde působilo od počátku mise v několika skupinách. Mise probíhá dosud, pracuje jako operace dlouhodobého charakteru s cílem kontrolovat zákaz výroby a distribuce chemických ZHN.

UNOSOM (United Nations Operation in Somalia)

Původně pozorovatelská mise s mandátem ke kontrole dodržování příměří a zabezpečování pomoci při rozdělování humanitární pomoci na území Somálska. V období od července 1992 zde působilo 5 čs. důstojníků. K 1. lednu 1993 byla mise předána do působnosti Armády Slovenské republiky.

EC/MM (European Community Monitoring Mission in Yugoslavia)

Monitorovací mise Evropského společenství na území bývalé Jugoslávie, kde od počátku září 1991 působila trvale skupina 5 vojenských pozorovatelů a 3 řidiči s vozidly, které poskytl rezort MO. Celkově se v misi vystřídalo 33 příslušníků armády. K 1. lednu 1993 byla mise předána do působnosti Armády Slovenské republiky.

UNOMOZ (United Nations Operation in Mozambique)

Mise byla zřízena k pomoci přípravy voleb a kontroly jejich průběhu na základě dohody o ukončení 14leté občanské války v zemi. Skupina 20 vojenských pozorovatelů pro tuto misi byla vyslána v květnu 1993. V lednu 1995 ukončila AČR činnost v misi vzhledem k tomu, že úkoly vojenského komponentu mise byly splněny. Celkově v misi působilo za uvedené období 39 důstojníků AČR.

UNOMIL (United Nations Observer Mission in Liberia)

Mise byla zřízena ve spolupráci s Organizací západoafrických států (OWAS) v září 1993 s cílem zabezpečit urovnání politické stability Libérie. Skupina 15 vojenských pozorovatelů byla vyslána do mise na území Libérie v prosinci 1993. V říjnu 1994 byl počet příslušníků skupiny AČR snižen na 5, v rámci celkového snížení vojenského kontingentu mise. V současné době zde působí skupina 5 pozorovatelů. Naše účast byla na základě opatření OSN pro vyhrocení vojenskopolitické situace v teritoriu dočasně přerušena v období květen-prosinec 1996.

UNOMIG (United Nations Observer Mission in Georgia)

Pozorovatelská mise OSN, zřízená k dohlížení nad dodržováním dohod o příměří mezi Gruzii a Abchází. Skupina 5 vojenských pozorovatelů vyslána do oblasti v říjnu 1994. Do sledovaného období zde působilo celkem 21 důstojníků, mise trvá. Jde o typickou pozorovatelskou misi (celkem 121 pozorovatelů ze 23 zemí), která představuje stabilizační faktor v regionu a poskytuje nezbytnou podporu politickým procesům při řešení gruzínsko-abcházského konfliktu.

UNPROFOR (United Nations Protection Force)

Mise na území bývalé Jugoslávie, vymezená původně do oblastí konfliktů etnik, tak zvaných sektorů, později rozšířena i na území BaH. Vojenský kontingent a skupina pozorovatelů vyslána do oblastí bývalé Jugoslávie v březnu/dubnu 1992. Účast pozorovatelů trvá dosud, přičemž se v roce 1995 na území Chorvatska vyčlenila mise UNCRO na území Makedonie mise UNPREDEP, v Slavonii mise UNTAES a na poloostrově Prevlaka mise UNMOP. Celkem na území ex Jugoslávie působilo dosud 91 pozorovatelů a k hodnocenému období působí v misích UNPREDEP, UNMOP a UNTAES.

OBSE/Gruzie

Skupina 1-2 vojenských monitorů AČR plní úkoly na území Gruzie od ledna 1994. Mise je zřízena CPC/OBSE (*conflict prevention centre*) ve Vídni, trvá dosud. Celkem se vystřídali 4 důstojníci. Plní podobné úkoly jako UNOMIG.

OBSE/Moldova (Moldavská republika)

Mise monitoruje dodržování mírových dohod na území Moldavské republiky, zejména ve sporném území samozvané „Republiky přídneštří“. Od ledna 1995 působí jeden pozorovatel - důstojník AČR jako člen voj. skupiny mise CPC/OBSE. Dosud zde působili 3 důstojníci, mise trvá.

OBSE/BaH

Mandát mise zaměřen na zabezpečení voleb, plnění verifikačních opatření a zabezpečení stabilizace v Bosně a Hercegovině. Od léta 1996 plní úkoly mise v tomto regionu 5 důstojníků AČR.

OBSE/Náhorní Karabach

Mise se sídlem v Tbilisi plní úkoly od února 1996, jedná se o verifikaci dohod minské konference řešící problematiku Náhorního Karabachu. Úkoly mise plní jeden důstojník AČR.

DKNS (NNSC - Neutral Nations Supervisory Commission)

Mise OSN ustavena v r. 1954, komise pro dohlížení nad příměřím po krizi na korejském poloostrově. Koordinátorem čs. účasti bylo ministerstvo zahraničních věcí. Armáda se účastnila v misi skupinou 6 osob. Účast české strany byla ukončena v r. 1993 z iniciativy ministerstva zahraničních věcí.

B. Vyslání kontingentů

Historie a zkušenosti s vysláním vojenských kontingentů se vztahují k období konce roku 1990, kdy po vyhocení situace v oblasti Perského zálivu ČSFR poskytla do mnohonárodních sil koalice působících v prostoru konfliktu pod záštitou OSN speciální protichemickou jednotku, prapor o síle 200 mužů. Uvedená jednotka plnila úkoly v sestavě brigád armády Království Saúdské Arábie do poloviny roku 1991 a aktivně se účastnila operací Pouštní štít a Pouštní bouře. Vojenský kontingent pro misi UNPROFOR byl vyslán na území bývalé Jugoslávie k plnění úkolů v období březen/duben 1992.

Rada bezpečnosti OSN přijala 27. prosince 1991 jednomyslně rezoluci č. 721, kterou reagovala na vážnou situaci v Jugoslávii. Zavázala se v ní přijmout odpovídající kroky, včetně vytvoření a vyslání jednotek mírových sil na území Jugoslávie. Vláda České a Slovenské federativní republiky svým usnesením číslo 27 z 16. ledna 1992 souhlasila se zapojením ČSFR do mírové operace OSN na území bývalé Jugoslávie. Původní kontingent tvořilo 500 osob, později v souvislosti s novými požadavky velení mise byla naše účast rozšířena na počet 1000 vojáků.

Vojenský kontingent AČR v misi UNPROFOR/UNCRO byl tvořen jednotkou o síle praporu (924 osob), skupinou důstojníků ve štábech (15-17 příslušníků), skupinou vojenské policie (8 přísl.), skupinou stacionárního spojovacího uzlu (8 přísl.), samostatný chirurgický tým (21 osob). Mechanizovaný prapor AČR mise UNPROFOR/UNCRO byl dislokován na území tzv. Republiky Srbská Krajina v operační sestavě sektoru „JIH“, spolu s prapory armád Kanady, Jordánska a Keni (do roku 1993 Francie). K lednu 1996 prapor činnost v misi UNPROFOR/UNCRO ukončil v souladu s vývojem situace v regionu a s převzetím závazků AČR v misi NATO/IFOR (dnes SFOR).

V misi UNTAES dnes působí vojenská polní chirurgická nemocnice, která původně začínala v misi UNPROFOR, v počtu 40 osob, umístěná v Klise na území Slavonie v Chorvatsku.

Závěrečná poznámka

Svým článkem jsem chtěl poskytnout ucelenější pohled na problematiku mírových operací, podat informace k vývoji, struktuře a způsobu použití jednotek a jednotlivců v mírových sborech OSN a OBSE. Zapojení a účast Armády České republiky v těchto aktivitách se stává pro naši armádu významnou kapitolou její novodobé historie.

Zkratky použité v textu:

BaH - Bosnia and Herzegovina

Bosna a Hercegovina

CPC - Conflict Prevention Centre

středisko pro předcházení konfliktům

EC/MM - European Community Monitoring Mission in Yugoslavia

monitorovací mise Evropského společenství na území bývalé Jugoslávie

IFOR - Implementation Forces

realizační (implementační) skupina vojsk

NNSC - Neutral Nations Supervisory Commission

dozorčí komise neutrálních států v Koreji, DKNS

SFOR - Stabilization Forces

stabilizační síly

UNAVEM - UN Angola Verification Mission

ověřovací mise OSN pro dohled v Angole

UNCRO - UN Confidence Restoration Operation in Croatia

operace pro obnovení důvěry v Chorvatsku

UNDOF - UN Disengagement Observer Force

pozorovatelská jednotka OSN pro uvolňování napětí (Golanské výšiny)

UNFICYP - UN Peace-Keeping Force in Cyprus

mírové síly OSN na Kypru

UNIFIL - UN Interim Force in Lebanon

prozatímní jednotky OSN v Libanonu

UNGCI - UN Guards Contingent in Iraq

dozorčí jednotky OSN v Iráku

UNMOGIP - UN Military Observer Group in India and Pakistan

skupina vojenských pozorovatelů v Indii a Pákistánu

UNMOP - UN Military Observers in Prevlaka

pozorovatelská mise OSN v Prevlace (Chorvatsko)

UNOGIL - UN Observation Group in Lebanon

pozorovatelská skupina OSN v Libanonu

UNOMIG - UN Observer Mission in Georgia

pozorovatelská mise OSN v Gruzii

UNOMIL - UN Observer Mission in Liberia

pozorovatelská mise OSN v Libérii

UNOMOZ - United Nations Operation in Mozambique

operace OSN v Mosambiku

UNOMUR - UN Observer Mission Uganda-Rwanda

pozorovatelská mise v Ugandě a Rwandě

UNOSOM - UN Operation in Somalia

operace OSN v Somálsku

UNPREDEP - UN Preventive Deployment in Macedonia

síly preventivního rozmístění OSN v Makedonii

UNPROFOR - UN Protection Force

ochranné síly OSN

UNSCOM - UN Special Commission

zvláštní komise OSN zřízená k provádění inspekcí iráckých zbraní HN, k zabezpečení jejich zničení, odstranění či zneškodnění

UNTAES - UN Transitional Authority in Eastern Slavonia

úřad pro přechodné období ve východní Slavonii (Chorvatsko)

UNTAG - UN Transition Assistance Group

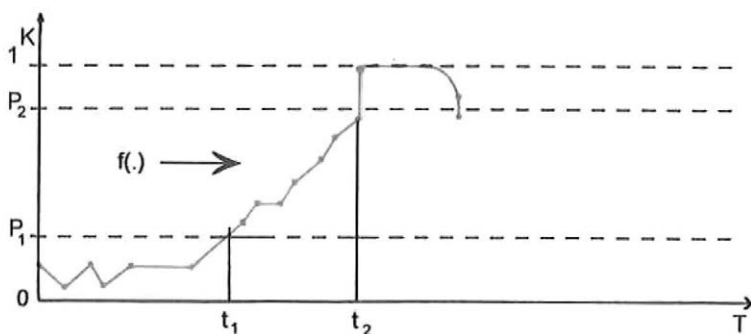
skupina OSN pro pomoc v přechodném období (Namibie)

Souhrnná metodika určení protivníka a hodnocení jeho nebezpečnosti

Prudké změny v posledním desetiletí svědčí o vzrůstající dynamice politického života jak jednotlivých regionů, tak v celém světě. Jednou z takových změn je rozpad Sovětského svazu a vytvoření nových samostatných států na jeho území. Nově zformované státy se snaží získat své místo nejen v regionálním, ale i v globálním systému bezpečnosti, a přitom zdůrazňují své národní zájmy. Někde konflikt zájmů přerůstá v krvavé srážky či války s nesmírnými lidskými oběťmi a rozsáhlými materiálními ztrátami. Negativní vztah Ruska k rozšiřování NATO na východ, zesilování imperiálních tendencí z jeho strany ve vztahu k Ukrajině a neřešení otázek politického a ekonomického charakteru mezi Ukrajinou a některými sousedními zeměmi objektivně ovlivňuje stabilitu v celé východní Evropě a představuje pro Ukrajinu potenciální vojenské nebezpečí.

* * *

V souvislosti s tím se jako velice aktuální jeví potřeba analýzy podmínek, za jakých může vojenské nebezpečí přerůst v ohrožení a pak i v agresi. Avšak tato snaha naráží na absenci obecně platné metodiky, jež by přispívala prozkoumání procesů vedoucích ke vzniku konfliktů mezi státy, včetně takových, které se řeší násilně, vojensky.

Obr. 1: Příklad vývoje vojenských vztahů mezi státy

Pro zdokonalení metodického systému, jenž by umožnil prozkoumat podmínky vzniku a průběhu ozbrojených konfliktů a válek, je v tomto článku navržena metodika stanovení protivníka a hodnocení jeho nebezpečnosti pro daný stát. Za základ metodiky je vzato **hodnocení vojenského nebezpečí pomocí souhrnného ukazatele ohrožení K**, který charakterizuje úroveň mezinárodních vztahů a jenž je dán vyjádřením:

$$K = f[u_1(t), u_2(t), \dots, u_n(t)], \quad (1)$$

kde $u_1(t), u_2(t), \dots, u_n(t) = \{U(t)\}$ - vektor jednotlivých ukazatelů, podle kterých se určuje úroveň mezinárodních vztahů; jejich společné působení může vést k rozpoutání vojenské agrese;
 n - velikost vektoru;
 t - čas.

Abstraktní příklad vývoje vojenských vztahů v čase je možné vyjádřit pomocí grafického znázornění (viz obr. 1 na předcházející straně).

Tabulka

Základní ukazatele vektoru $\{U(t)\}$

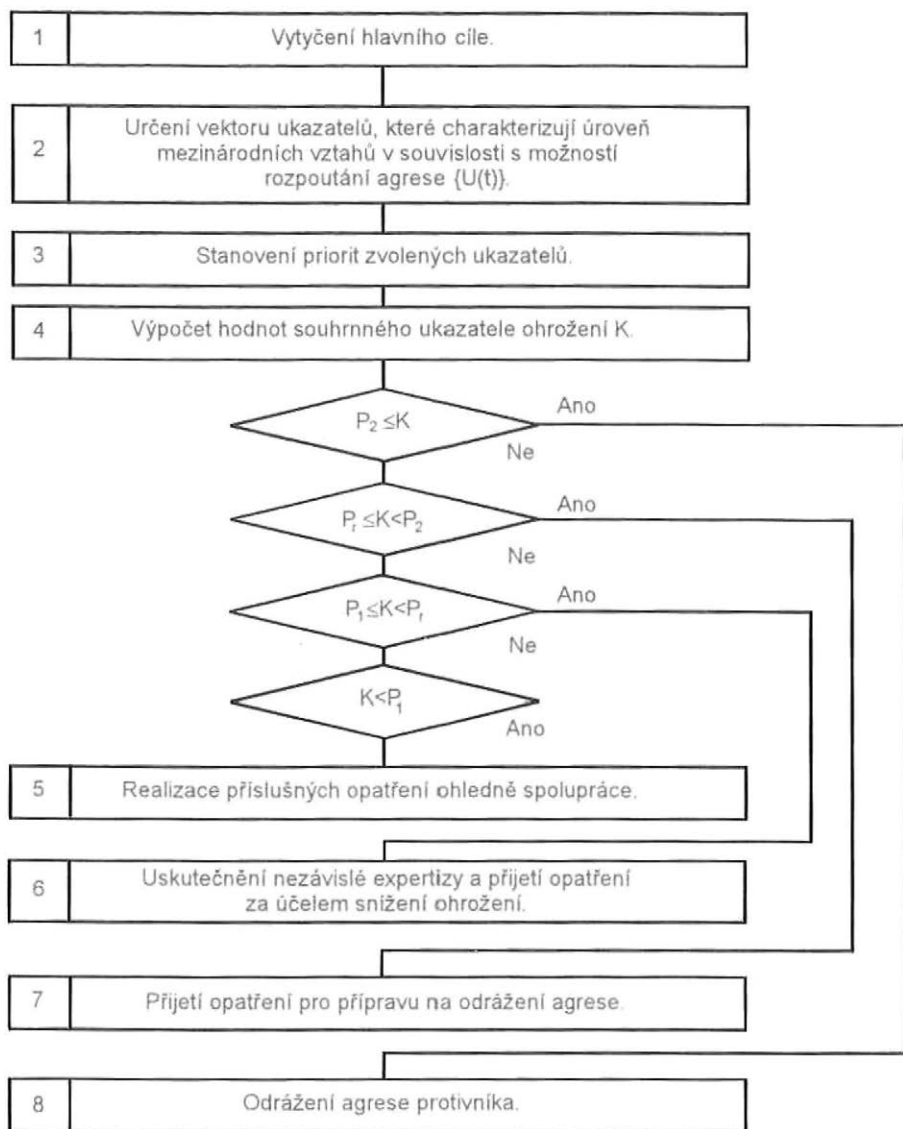
Charakter ukazatelů	Obsah ukazatelů
EKONOMICKÉ	- Zainteresovanost na surovinových zdrojích. - Charakter boje o odbytiště. - Dohled nad dopravním spojením. - Každoroční nárůst vojenských výdajů.
VOJENSKÉ	- Vliv vojenských krulů na politiku. - Úroveň vojenské spolupráce. - Sousledování vojsk podél hranic. - Vojenský potenciál.
POLITICKÉ	- Snaha o dominantní postavení v regionu. - Politická diskreditace příslušné země. - Pokusy vměšovat se do vnitřních záležitostí. - Podpora třetích zemí.
NÁBOŽENSKÉ	- Snaha o náboženskou diskriminaci. - Možnosti vlivu na náboženské přesvědčení.
HISTORICKÉ	- Objektivnost oficiálního výkladu historie.
TERITORIÁLNÍ	- Existence územních nároků.
ETNICKÉ	- Podpora etnických separatistických sil. - Vyvolávání mezinárodní nenávisi v masové sdělovacích prostředcích.

Vektor jednotlivých ukazatelů $\{U(t)\}$, určující vývoj vojenských vztahů mezi státy, bude pro kteroukoli zemi v libovolném okamžiku intervalu t odlišný a určuje se z analýzy politických, ekonomických, vojenských, etnických a dalších sfér mezinárodních vztahů.

Jako důsledek analýzy válek a ozbrojených konfliktů v poslední době stanovili autoři [1,2] nejtypičtější ukazatele vektoru $\{U(t)\}$, které charakterizují úroveň vztahů v oblasti ekonomiky, vojenství, politiky atd. Tyto základní ukazatele obsahuje tabulka. Pro každý samostatně posuzovaný případ analýzy vztahů mezi státy mohou být uvedené ukazatele dále doplněny.

V souladu s navrženou metodikou se hodnocení mezinárodních vztahů provádí na základě metody analýzy hierarchií (MAH) [3,4] v tomto sledu:

- 1 Podle metody MAH se zvolí hlavní (globální) cíl - hodnocení možnosti agrese té či oné země.

Obr. 2: Zobecněné blokové schéma metodiky určování stupně vojenského nebezpečí (ohrožení)

- ② Provádí se analýza situace v daném regionu a určuje se vektor ukazatelů $\{U_i(t)\}$, jejichž vliv na možnost rozpoutání agrese je největší.
- ③ Sestaví se hierarchie, hlavní způsob, jakým se určují priority zvolených ukazatelů, tzn. že se určí vliv těchto ukazatelů na možnost rozpoutání agrese ze strany příslušné země.

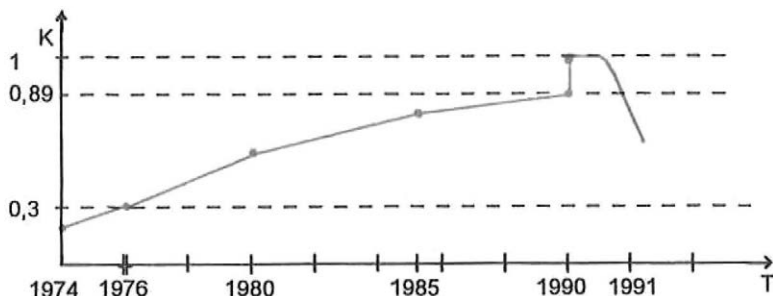
- ④ Za použití získaných priorit ukazatelů a kladných hodnot diferenciální stupnice se podle [3] určí **souhrnný ukazatel ohrožení K** podle vztahu:

$$K = \left[\sum_{i=1}^q (y_i \cdot G_{pi}) \right] / \left\{ \sum_{i=1}^q [\max(y_i) \cdot G_{pi}] \right\}, \quad (2)$$

kde q – množství získaných prioritních ukazatelů;

G_{pi} – priorita i -ho ukazatele;

y_i – hodnota diferenciální stupnice pro i -ho ukazatele.

Obr. 3: Graf nárůstu ohrožení Kuvajtu ze strany Iráku v době od r. 1974 do r. 1990

Jestliže hodnota ukazatele K převyšuje pevně stanovenou prahovou hodnotu P_2 ($P_2 \leq K < 1$), tak pravděpodobnost ozbrojené agrese bude velmi vysoká a v souvislosti s tím vzniká nutnost přijetí opatření pro přípravu na odražení agrese. Zmíněná publikace se rozбором patřičných opatření nezabývá.

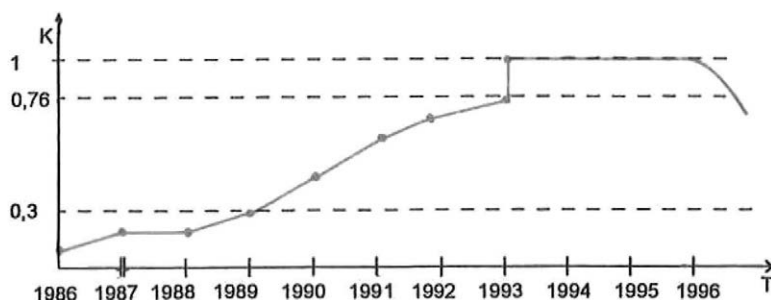
Blokové schéma navržené metodiky znázorňuje obr. 2.

Uvedená metodika byla vyzkoušena při provádění analýzy vývoje konfliktů a válek, které probíhaly v posledním desetiletí. Výsledky analýzy některých z nich ukazují obr. 3 a 4.

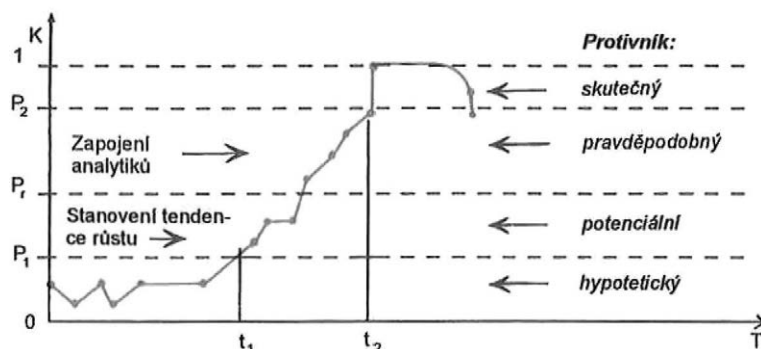
Z uvedených příkladů je zřejmé, že prahová hodnota P_2 nabývá různých hodnot, třebaže byla ve všech případech rozpoutána agrese. Proto nám existence otevřené hranice na hodnotě P_2 umožňuje brát zřetel na určité oblasti rizika určené množinou $\{P_2\}$, která prudce zvyšuje pravděpodobnost rozpoutání agrese jednou zemí vůči druhé. Z analýzy grafů na obr. 3 a 4 můžeme vysledovat určitou zákonitost. Nastal prudký nárůst ukazatele K , jakmile hodnota $K > P_1 = 0,3$, a docházelo k rozpoutávání válek, jakmile tento ukazatel převyšoval hodnotu 0,7. Můžeme tedy předpokládat, že interval $(0,3; 0,7)$ odpovídá stavu vojenského ohrožení. Čím bude hodnota K blíží prahové hodnotě P_2 , tím bude pravděpodobnost agrese větší, ale neznamená to, že tato musí být v blízké době rozpoutána. Okamžik provedení agrese při existenci otevřených hranic intervalu $(0,3; 0,7)$ může být nejpřesněji proveden za existence doplňkové informace o úmyslech státu – pravděpodobného agresora a rovněž zapojením týmu specialistů (analytiků) na otázky bezpečnosti, jejichž závěry mohou být použity jako základ tvorby odpovídající politiky, jež snižuje souhrnný ukazatel ohrožení. V souvislosti s tím je účelné zavést určitou střední

hodnotu souhrnného ukazatele ohrožení P_r (např. $P_r=0,4$), jejíž dosažení bude určitým signálem pro mobilizaci úsilí o podrobnější analýzu situace ve snaze stabilizovat ohrožení nebo zeslabit konflikt.

Analogický postup má souvislost se stanovením protivníka pro tu či onu zemi. Pokud souhrnný ukazatel ohrožení nepřevyšuje $K < P_1$, tak můžeme vyslovit závěr, že ozbrojené síly určitého státu se stávají *domnělým (hypotetickým) protivníkem* pro zemi - možnou obětí agrese. Pokud se ukáže, že tento ukazatel *převyšuje hodnotu P_1* , tak mluvíme o *možném (eventuálním, potenciálním) protivníkovi*, když ukazatel ohrožení *převyšuje P_r* , svědčí to o existenci *pravděpodobného protivníka*, při signálech *bezprostředního vojenského ohrožení* hovoříme o *přímém vojenském ohrožení*, a při *rozpoutání agrese* máme co do činění se *skutečným (reálným) protivníkem*. Závislost mezi souhrnným ukazatelem ohrožení a stanovením protivníka ukazuje obr. 5.

Obr. 4: Graf eskalace ohrožení Bosny a Hercegoviny za strany Srbska v době od r. 1986 do r. 1993

Obr. 5: Příklad závislosti mezi souhrnným ukazatelem ohrožení a stanovením protivníka pro danou zemi

Jelikož v případě, že $P_1 < K < P_2$, vznikne nutnost přijmout důležitá a velice zodpovědná rozhodnutí (vyhlášení stavu vojenského ohrožení, provedení mobilizačních opatření, počátek přechodu ekonomiky do válečného stavu atp.), tak z důvodu zmenšení rizika přijetí chybného rozhodnutí je třeba předvídat řadu preventivních opatření, jako jsou:

- ① Při $P_1 < K \leq P$, se jedná o provedení nezávislé expertizy úrovně válečného nebezpečí pro dané státy cestou rozšířeného expertního analytického týmu za účelem buď potvrzení, nebo naopak zamítnutí verze o počáteční eskalaci konfliktu.
- ② Při zjištění hodnoty $K \geq 0,4$ půjde o důkladné uskutečnění vysokého stupně monitoringu a zesílení zpravodajské činnosti na všech směrech s cílem získat co nejúplnější obraz skutečnosti.

* * *

Použití navržené metodiky a provedení dalších výzkumů v této oblasti umožňuje provádět přesnější prognózy vývoje mezinárodních vztahů, což dává výzkumným pracovníkům možnost zpracovávat odůvodněná doporučení týkající se odvrácení válek a ozbrojených konfliktů.

Literatura:

1. Pozdnjakov, E. A.: Sovremennye geopolitičeskije izmjeněnija i ich vlijanije na bezopasnost i stabilnost v mire. Vojennaja mysl, vyd. 1., 1993, s. 11–17.
2. Gosudarstva NATO i vojennye konflikty. Moskva, vyd. Nauka, 1987.
3. Saati, T.; Kerns, K.: Analitičeskoe planirovanije. Moskva, Radio i svjaz, 1991.
4. Saati, T.: Prinjatije rešenij. Metod analiza ierarchij. Moskva, Radio i svjaz, 1993.

přeložil Ing. Igor Jalůvka

Při krizových situacích, které mohou nastat v důsledku rozsáhlých živelních pohrom (záplavy, zemětřesení), rozsáhlých průmyslových havárií a jiných nehod, bude nezbytné učinit řadu bezpečnostních opatření, která se mohou dotýkat rovněž některých občanských práv a svobod. Pro tyto krizové situace se navrhuje vyhlášovat nouzový stav a jeho vyhlášení stanovit v působnosti vlády. Protože se bude jednat o nařízení bezprostřední okamžité činnosti různých subjektů (např. zásahové jednotky, pracovní povinnost, která nenáleží k obvyklým pracovním činnostem, poskytnutí věcných prostředků – dopravních prostředků a ubytovacích kapacit, evakuace osob z ohrožených prostorů), které omezí především výkon vlastnického práva, svobodu pohybu a pobytu, stávky – je nezbytné, aby i v takové situaci ovlivňoval parlament rozhodnutí vlády, vyžaduje vyhlášení nouzového stavu ústavní úpravu. Ústavní prostředky – odpovědnost vlády Poslanecké sněmovně, možnost působit na činnost vlády vyslovením nedůvěry Poslaneckou sněmovnou – jsou pro tyto případy zdlouhavé.

(Z „Důvodové zprávy“ k vládnímu návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

Plukovník Ing. Karel E m i n g e r ,
Ing. Ladislav K l í m a , CSc.,
Ing. Josef J a n o š e c , CSc.

O aktivitách v obranném výzkumu

V závěru roku 1996 byla zahájena zásadní reorganizace MO a GŠ. Změny měly významný dopad pro oblast vědy a obranného výzkumu. Výjimečnost oblasti, která se svojí komplexností a průřezovým charakterem dotýká všech předmětných sfér působnosti rezortu a je specifická ve všech stránkách jejího řízení, nebyla akceptována. K 31. prosinci 1996 bylo zrušeno oddělení vědy MO, které podle RMO č. 43 z 5. 9. 1995, o zřízení Rady rezortu Ministerstva obrany ČR pro obranný výzkum (ROV) bylo „odborným orgánem rezortu MO pro obranný výzkum“ a plnilo funkci sekretariátu rady. Jeho pracovníci zabezpečovali uskutečnění koncepce rezortu MO ČR v oblasti obranného výzkumu (přijaté kolegiem ministra obrany v dubnu 1995), připravovali jednání, činnost ROV, administrativní, finanční a organizační zabezpečení ve své působnosti. Vedoucí oddělení podle čl. 6 RMO č. 43/1995 statutárně vykonával funkci tajemníka ROV. Při zrušení oddělení nebyl nikdo těmito činnostmi pověřen. Zůstaly pouze fyzické osoby bývalých pracovníků oddělení, jejichž část (3) je zařazena na odbor investiční MO.

Základní normativní překážka legální činnosti ve vrcholovém řízení obranného výzkumu rezortu MO, tj. zrušení organizačního prvku pro sekretariát ROV, přetrvává i do současné doby. V organizační struktuře MO není „odborný orgán pro vědu a obranný výzkum“. Jsou vytvořeny pouze podmínky pro etapu rozpočtování a částečně pro programování obranného výzkumu, a to navíc jen proto, že v rezortu MO zatím zůstali již zmínění pracovníci. Ostatní funkce vrcholového řízení oblasti vědy a obranného výzkumu byly utlumeny, což má za následek poruchy, které se projevují v různých částech fungování celé oblasti.

I přes tyto otevřené problémy byly v oblasti obranného výzkumu zabezpečeny následující aktivity:

1. K činnosti ROV

– Zpracován „Záznam z jednání ROV na 9. zasedání konaném dne 16. prosince 1996 v Praze“ a rozeslán členům.

– V souladu se závěry jednání ROV byla členy bývalého sekretariátu uskutečněna kontrola 20 projektů obranného výzkumu, které pokračují v řešení z roku 1996 a vypracován materiál určený k projednání na prvním zasedání v roce 1997, který výsledky kontroly hodnotí. U všech prověřovaných projektů jsou evidovány příslušné zápisy.

– Předsedovi ROV, náměstkovi ministra obrany Ing. Vladimíru Šumanovi byly předloženy návrhy přípravy 10. zasedání. Předseda ROV chtěl zasedání uskutečnit až v novém personálním obsazení, které má posílit zastoupení uživatelské sféry. Proto byly vypracovány příslušné dokumenty k ukončení činnosti ve složení ROV z roku 1996 a k vytvoření nového složení. V informační zprávě pro ministra obrany bylo uvedeno: „*Předpokladem v úspěšně zahájené etapě vytváření systému vědecké podpory transformace*

a rozvoje armády se ukazuje potřeba orientace na výraznější využívání a zejména realizaci nejnovějších poznatků vědy. Z toho důvodu je navrženo jako základní opatření ve vrcholovém poradním orgánu oblasti obranného výzkumu posílit vliv uživatelské sféry (úseků a složek MO a GŠ) zvýšením zastoupením jejich představitelů v ROV a následně vytvořit odborné sekce ROV, na které bude přeneseno projednávání odborných věcných záležitostí." S ohledem na limitující počet členů poradního orgánu, daný požadavkem racionálního jednání, bylo navrženo z původních 15 členů ROV 6 odvolat a doplnit ji na 19 členů. Současně je předpokládáno vybrané odvolané členy požádat o jejich zapojení do nově vytvářených odborných sekcí ROV. Předložené návrhy ministr obrany 27. května 1997 schválil a současně podepsal příslušné dopisy k poděkování odcházejícím členům a jmenování nových. Seznam členů ROV je uveden na obr. 1.

	Jméno, příjmení	Pracoviště	Funkce
1.	Ing. Vladimír ŠUMAN	MO	předseda
2.	Ing. Hana DEMLOVÁ	MO	místopředseda
3.	Ing. Karel ŠPERLINK, CSc.	Rada vlády ČR pro výzk. a vývoj	místopředseda
4.	Plk. Ing. Karel EMINGER	MO	tajemník
5.	Genmjr. Ing. Josef DUFEK	MO – GŠ AČR	člen
6.	Pplk. PharmDr. Vítězslav FANTA	MO – GŠ AČR	člen
7.	Plk. prof. MUDr. Josef FUSEK, DrSc.	MO – VVŠ	člen
8.	Plk. prof. Ing. Ignác HOZA, CSc.	MO – VVŠ	člen
9.	Prof. MUDr. Cyril HÖSCHL, DrSc.	UK – III. lékařská fakulta	člen
10.	Plk. gšt. Ing. Jaroslav HUDEC	MO	člen
11.	Ing. Karel JUNGWIRTH, DrSc.	Akademie věd ČR	člen
12.	Ing. Zdeněk KOPECKÝ	VŠE – Institut kriz. managementu	člen
13.	Pplk. Ing. Břetislav KOPŘIVA	MO	člen
14.	Prof. RNDr. Jaroslav KRÁL, DrSc.	UK – MFF	člen
15.	Prof. Dr. Otto PICK	MZV – Ústav mezinár. vztahů	člen
16.	Pplk. doc. Ing. Václav PŘENOSIL, CSc.	MO – VVŠ	člen
17.	Genmjr. Ing. Alois SCHULZ	MO – HÚ CO ČR	člen
18.	Ing. Dušan ŠTRAUCH, CSc.	Správa hmotných rezerv	člen
19.	Prof. Ing. Petr ZUNA, CSc.	ČVUT	člen

Obr. 1: Seznam členů ROV (od 27. května 1997)

- Dokončeny byly některé administrativní a finanční otázky, které přestoupily z roku 1996.
- Vypracována byla řada podkladů pro objasnění činnosti, úkolů, místa a poslání ROV ve struktuře MO zpravidla pro úroveň náměstků ministra. K této problematice proběhla řada jednání.

- Připraveny byly podklady a materiály pro obnovení činnosti ROV. Prvé zasedání v novém složení proběhlo 23. června 1997. Bylo na něm projednáno: Vyhodnocení činnosti ROV za rok 1996. Plán činnosti ROV pro rok 1997. Materiál „Projekty obranného výzkumu pokračující z roku 1996“. Informace o činnosti od 9. zasedání ROV. Rada tímto zasedáním vstoupila do třetího kalendářního roku své existence a navázala na předchozí činnosti, ve kterých se podařilo vytvořit účinné mechanismy organizování obranného výzkumu v souladu s celostátní legislativou a normativními akty pro oblast výzkumu a vývoje, zahájit systematické plnění úkolů daných „Statutem ROV“ a zvláštní pozornost věnovat využití vědeckého a výzkumného potenciálu rezortu ministerstva obrany.

V průběhu roku 1996 bylo připraveno sedm zasedání ROV, z nich bylo jedno výjezdní a jedno korespondenční. Sekretariát ROV připravil projednání všech bodů programu z „Plánu práce“ schváleného ministrem obrany. K jejich úplnému projednání však na zasedáních nebyly vždy vytvořeny vhodné podmínky. Předmětem jednání v roce 1996 byly jednak otázky metodické, procedurální a organizační související s řízením oblastí obranného výzkumu, dále vlastní výzkumné programy obranného výzkumu a je naplňující projekty, které jsou podporovány účelovými finančními prostředky z rozpočtové kapitoly MO, problematika vědeckoinformačního zabezpečení výzkumu a pracovišť zabývajících se výzkumem v rezortu obrany a otázky mezinárodní spolupráce. ROV byla seznámena se stavem vojenského umění v ČR a směry jeho rozvoje, s organizací vojenských výzkumů ve státech NATO. Na výjezdním zasedání k VA v Brně měli členové rady možnost seznámit se s prostředím armádních výzkumů a poznat podmínky práce vědeckých pracovníků a pracovišť rezortu obrany.

2. K činnosti při zabezpečení obranného výzkumu v rezortu MO

- **Vyhodnocení řešení pokračujících projektů obranného výzkumu za rok 1996** a doplnění dokumentace 64 projektů o „Hodnotící listy“ na podkladě „Výročních hodnocení“, která doručili řešitelé projektů.

- **Projekty obranného výzkumu pokračující v řešení z roku 1996.** Po dokončení procedury, rozhodující o tom, zda v řešení a státní podpoře pokračovat nebo nepokračovat, byla zajištěna jejich účelová finanční podpora. V podstatě bez problémů byla alokace prostředků zajištěna pro nositele projektů mimo rezort MO a pro příspěvkové organizace MO, protože tyto prostředky mají charakter investic. Horší je průběh alokace prostředků pro vlastní rozpočtové organizace, kde jsou potíže s převedením investic na neinvestice a pak s čerpáním na finančních expoziturách. Obdobné nepřijemné nejasnosti vznikají i při čerpání grantů, které byly do rezortu MO převedeny z Grantové agentury ČR nebo od jiných rezortů prostřednictvím rozpočtového opatření Ministerstva financí ČR.

Od roku 1994, kdy ministerstvo obrany realizuje ohlašovací povinnost na státem dotovaném řešení projektů výzkumu, bylo a je ve prospěch obrany řešeno celkem 173 projektů. V jednotlivých letech bylo ukončeno řešení, jak uvádí obr. 2.

V roce 1996 bylo 122 „živých“ projektů. Skončilo 58 a 64 pokračuje s řešením v roce 1997. Na řešení 109 projektů, ukončených v letech 1994 až 1996 bylo vynaloženo podle evidenčních podkladů formou účelových státních dotací 132 718 tisíc Kč. Jejich výše v členění podle jednotlivých let je shrnuta na obr. 3.

rok	Skutečnost			Předpoklad	Odhad	
	1994	1995	1996	1997	1998	celkem
počet ukončených projektů	17	34	58	21	56	186
kumulovaná hodnota	17	51	109	130	186	

Obr. 2: Přehled ukončených projektů obranného výzkumu

Účelové dotace (tis. Kč)			
1994	1995	1996	celkem
5165	20 449	107 104	132 718

Obr. 3: Výše účelových dotací projektů obranného výzkumu

Ke všem těmto 109 projektům bude u zadavatele, tj. u odborného orgánu pro obranný výzkum rezortu MO, uložena zákonem stanovená dokumentace, včetně závěrečných výzkumných zpráv. Nositelé projektů (výjimečně řešitelé) byli požádáni o postoupení chybějící dokumentace, shrnující dosažené výsledky řešení státem podporovaných projektů, které byly v uplynulých letech vedeny v Centrální evidenci projektů na Radě vlády ČR pro výzkum a vývoj.

V roce 1997 pokračuje v řešení z minulých let 64 projektů, jež jsou dotovány účelovými prostředky ve výši 37 992 tisíc Kč. Zbývajících 52 008 tisíc Kč je vyčleněno pro nové projekty, které uspějí v soutěži pro rok 1997. Ze 64 pokračujících projektů, podle nově zjištěných informací, dojde k ukončení dotování projektů: **LEBAZ** pro odchod hlavního řešitele z pracoviště nositele; **ZDRAV/EXPERT** z důvodů zrušení řešitelského pracoviště k 1. 4. 1997.

Prostředky na dotování soutěžních projektů v r. 1997 jsou rozděleny projektům, naplňujícím jednotlivé programy, jak dokumentuje **obr. 4**.

Číslo programu	Program	Částka
1	Příprava, výstavba, zabezpečení a použití AČR	2 590
2	Zdokonalení procesu vyzbrojování a technického zabezpečení AČR	18 740
3	Zdokonalení zdravotnického zabezpečení vojsk	7 228
4	Ochrana životního prostředí AČR a veterinární zabezpečení vojsk	1 050
5	Zdokonalení materiálového zabezpečení AČR	6 950
6	Zdokonalení civilní ochrany ČR	2 400
7	Tvorba nové soustavy společenskovedních poznatků rozvoje moderní armády	350
8	Technologie a prostředky výzkumu	12 700
	CELKEM	52 008

Obr. 4: Předpoklad rozdělení prostředků v soutěži 1997 po programech

V soutěži byli osloveni potenciální řešitelé pro 39 témat projektů, jejichž zaměření bude podporovat zejména tyto oblasti:

- strategie obrany a bezpečnostní politika,
- vojenské umění (vojenská strategie, operační umění a taktika),
- systémy velení, řízení a komunikace,
- informační systémy a informační technologie,
- zbraně, zbraňové systémy a vojenská technika,
- vojenská logistika,
- balistika, výbušniny a munice,
- materiály pro vojenské využití,
- pokročilé technologie, metody výzkumu a vývoje, koncepce,
- vojenský personál, příprava a výchova,
- vztah armády a společnosti,
- ochrana živé síly, ekologie a škodliviny,
- vojenské zdravotnictví a zdravotnické zabezpečení vojsk.

V roce 1997 je v evidenci 103 projektů, po odečtení dvou projektů, u nichž je řešení zrušeno a jednoho, jemuž bylo pozastaveno financování, je účelová státní dotace směřována k podpoře 100 projektů. Souhrnný přehled dotovaných projektů obranného výzkumu podle jednotlivých programů, jejichž číslování odpovídá obr. 4, je uveden v obr. 5.

ČÍSLO PROGRAMU	1	2	3	4	5	6	7	8	celkem
POČET PROJEKTŮ	10	16	20	4	24	2	6	18	100
ÚČELOVÁ DOTACE	4550	30 210	12 938	1910	20 035	4600	962	14 795	90 000

Obr. 5: Přehled dotovaných projektů po programech v roce 1997

- **Informace do CEP 97.** Byly zajištěny a předány všechny potřebné informace do centrální evidence projektů, vedené na Úřadu vlády ČR, Radou vlády ČR pro výzkum a vývoj. Dále byla pro tento orgán zpracována všechna požadovaná hlášení, s výjimkou CEP za ukončené projekty. I když tyto informace jsou za rezort MO shromážděny, není volná kapacita pracovníků pro ošetření a kontrolu dat.

- **Roční statistické hlášení o výzkumu, vývoji a licencích za rok 1996.** Zpracováno a předloženo Českému statistickému úřadu za všechna pracoviště rezortu MO, která se podílejí na činnosti spadající do výzkumu a vývoje, tj. za VVŠ, VTÚ a ostatní výzkumná a vývojová pracoviště.

- **Zúčtování účelových státních dotací za rok 1996.** Celá procedura byla uskutečněna jak pro prostředky, které byly vyčleněny na projekty obranného výzkumu, tak pro granty, jejichž prostředky byly rozpočtovým opatřením ministerstva financí převedeny nositelům v rezortu MO. Zúčtováno bylo celkem 81,7 mil. Kč. Na 122 projektů obranného výzkumu pak bylo vynaloženo na výzkum:

- přípravy, výstavby, zabezpečení a použití AČR (26 projektů)
9, 875 mil. Kč,

- technického a materiálního zabezpečení vojsk (39 projektů)
33, 429 mil. Kč,
- procesů vyzbrojování (10 projektů)
9, 618 mil. Kč,
- zdravotnického zabezpečení vojsk (23 projektů)
8, 939 mil. Kč,
- vojenské ekologie (11 projektů)
9, 618 mil. Kč,
- sociální a společenské problematiky
2, 054 mil. Kč,
- civilní ochrany (7 projektů)
5, 000 mil. Kč.

- **Příprava rozpočtu pro rok 1998.** V souladu s pokyny Rady vlády ČR pro výzkum a vývoj byly vypracovány a ministrem obrany schváleny podklady pro návrh rozpočtu na rok 1998. Poprvé v historii rezortu MO byly rozpočtovány i institucionální prostředky ve výši 20 mil. Kč. Účelově byly rozpočtovány ve výši 115 mil. Kč. Podklady byly zpracovány do 30. dubna 1997, a to již ve smyslu nových „Zásad vlády pro oblast výzkumu a vývoje“, přijatých usnesením vlády ČR č. 247 ze dne 23. dubna 1997.

Účelové prostředky (115 mil. Kč) zahrnují 66, 413 mil. Kč na projekty pokračující z roku 1997 a zbývající část - 48, 587 mil. Kč je předpokládána pro podporu řešení nových projektů obranného výzkumu, které budou zahájeny v roce 1998. Rada vlády ČR pro výzkum a vývoj eviduje pro náš rezort jediný program: „Souhrnný program podpory obranného výzkumu ministerstva obrany“. V letech 1996 - 1998 je uvnitř rezortu rozčleněn do osmi subprogramů, které jsou naplňovány již zmíněnými projekty. Současně bude vhodné připravit nové subprogramy pro následující období. Cílem programu je: získání nových poznatků k vymezení vojenských potřeb zabezpečení obrany ČR a aplikace vědeckých poznatků k dosažení požadovaných vojenských schopností AČR, s prioritou potřeb předpokládané integrace AČR do vojenských struktur NATO.

Poznámka: Účelové prostředky jsou v rozpočtové kapitole MO plánovány jako investice - program PaTOIM k řešení úkolů vědy a výzkumu č. 307 920. Podle nových Zásad vlády ČR budou po vydání pokynů ministerstva financí do doby vyhlášení soutěže plánovány jako neinvestiční výdaje.

Institucionální prostředky byly uvedeny jako kvalifikovaný odhad, protože rezort MO je samostatně neplánuje, neboť jsou zahrnuty v jiných plánovaných výdajích rozpočtové kapitoly MO (část provozních nákladů VVŠ a některých pracovišť zabývajících se vědou a výzkumem). Kvalifikovaný odhad byl podložen údaji za roky 1996 a 1997. Pro rok 1998 byly výdaje odhadnuty na 214, 7 mil. Kč. V této částce je samostatně plánováno v současné rozpočtové skladbě rezortu MO pouze na rozpočtovou položku „Nákup služeb jinde nespecifikovaných - výdaje spojené s řešením úkolů obranného výzkumu“ - již zmíněných 20 mil. Kč.

- Byl vypracován materiál „Aktualizace koncepce obranného výzkumu“.
- Byl vypracován materiál „Stav projektování obranného výzkumu na r. 1997“.
- V návaznosti na současný vývoj situace v možném personálním zajištění obranného výzkumu a činnosti sekretariátu ROV v roce 1997, bylo upuštěno od vypracování podkladů pro přípravu předpisu pro obranný výzkum.

- Podklady pro zpřesnění dotazů na konzultace s odborníky Ministerstva obrany Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v návaznosti na podnět vedoucího delegace - pana SUTCLIFFA. Byl vypracován český návrh „Memoranda o porozumění mezi vládami Velké Británie a Severního Irska a vládou České republiky týkajícího se spolupráce v oblasti výzkumu pro obranu.“

- Příprava a zabezpečení návštěvy ředitelky obranného výzkumu Pentagonu - paní A. K. JONES v České republice.

- Popularizace obranného výzkumu. Členové bývalého sekretariátu ROV vypracovali příspěvky do časopisu „Vojenské rozhledy“, účastní se zasedání vědeckých rad VA v Brně, VVŠ PV Vyškov a VLA JEP Hradec Králové, kde předávají informace o plánování a problémech obranného výzkumu.

- Normativní zabezpečení obranného výzkumu. Pro zajištění soutěže a financování obranného výzkumu v roce 1997 byly vypracovány a schváleny „Metodické pokyny pro poskytování účelových finančních prostředků z rozpočtové kapitoly MO ČR na podporu projektů obranného výzkumu“ ev. č. 146/5/84 - OI/97 a „Pokyny pro užití účelových finančních prostředků na projekty obranného výzkumu v roce 1997“ čj. 147/2/102 - OI/97.

3. K projektování obranného výzkumu pro rok 1998

V návaznosti na jednání ROV, které se uskutečnilo v září 1996, byl aktualizován harmonogram přípravy a průběhu veřejné soutěže na projekty obranného výzkumu pro rok 1998. Ten je součástí úplného cyklu procedur obranného výzkumu, které zahrnují vyhodnocování probíhajících, přípravu nových a ukončení dřívějších projektů.

A. Příprava soutěže o účelové dotace na řešení projektů výzkumu

Na základě zkušeností z proběhnuté přípravy a vyhlášení soutěže o účelové dotace k podpoře řešení projektů výzkumu v r. 1997 budou provedeny následující práce a činnosti:

a) zpracování a vydání souboru informací pro rok 1998 a k přípravě výzkumu v rezortu obrany pro léta 1998 až 2003, která bude obsahovat následující:

- programy obranného výzkumu v r. 1998,
- informace o řízení programů obranného výzkumu,
- informace o řízení informací o obranném výzkumu,
- základní představu o přípravě obranného výzkumu pro léta 1999 až 2003;

b) ujasnění a navržení konkrétních zadání projektů obranného výzkumu a oslovených potenciálních nositelů a řešitelů, včetně finančních rozvah.

(Termín: vypracování návrhu do 31. 10. 1997.)

B. Vyhodnocení řešení pokračujících projektů obranného výzkumu za rok 1997

Podle schválených zásad pro hodnocení projektů výzkumu (Ev. č. 394/9/17-OSM/96) je uskutečňováno řízení projektů výzkumu sekvenčním procesem s rozhodnutími: „pokračovat / nepokračovat“. K tomu je nutno stanovit obecné (pro všechny projekty) a konkrétní (pro jednotlivé projekty) „prahy“, které musí nositelé projektů překonat, aby

mohli obdržet finanční dotace na pokračování řešení projektů v r. 1998. Pro tyto účely budou:

- stanoveny a vybrány prahy (obecné i konkrétní) a rozepsány do standardního formuláře,
- po rozeslání, zpracování a vyhodnocení informací z formulářů bude určeno, které projekty budou dotovány a které ne.

(Termín: do 31. 12. 1997.)

C. Vyhlášení soutěže

S využitím usnesení vlády č. 27 z 3. 1. 1996 a č. 429 z 21. 8. 1996, při respektování usnesení vlády č. 247 z 23. 4. 1997 bude vyhlášena soutěž.

(Termín: do 30. 11. 1997.)

D. Vyhodnocení přihlášek do soutěže

(Termín: do 15. 1. 1998.)

E. Rozhodnutí o poskytnutí účelových prostředků nositelům projektů obranného výzkumu

Na základě zhodnocení řešení pokračujících projektů výzkumu za etapu řešení z roku 1997 a přihlášek do soutěže o účelové prostředky na řešení projektů výzkumu v r. 1998 bude podle nákladových relací stanoveno, které projekty obranného výzkumu budou předmětem uzavírání smluv, respektive dodatků ke smlouvám.

(Termín: do 31. 1. 1998.)

F. Uzavření smluv o poskytnutí účelových prostředků

Uzavření smluv, resp. dodatků ke smlouvám o poskytnutí účelových prostředků na řešení projektů obranného výzkumu v r. 1998.

(Termín: do 28. 2. 1998.)

Plukovník Ing. Václav Svoboda

Zdroje, priority, pořádek a odpovědnost

(K některým problémům novelizace SPPR)

Efektivnost využívání státních prostředků je, jak známo, v demokratických právních státech s pluralitním politickým zřízením jednou z otázek, na které je právem zaměřena pozornost politických (vládnoucích i opozičních) reprezentací, profesních institucí, sdělovacích prostředků i občanů - daňových poplatníků. Vždyť jde o to, jaké služby jim jejich stát za jimi svěřené prostředky a vytvořené hodnoty poskytne. Specifický význam mají tyto otázky v souvislosti s vynakládáním obranných zdrojů. Oproti jiným sférám činnosti státu má oblast obrany specifické postavení: jednak mimo válku a další akutní stadia bezpečnostních rizik nelze explicitně určit efekt obranných zdrojů, jednak, stabilní a zpravidla finančně objemné zakázky rezortu obrany jsou vysoce lukrativní pro jejich dodavatele.

Po politických změnách v Evropě se v problematice obranných zdrojů objevily a stále trvají nové aspekty. Při výrazném snížení nálehavosti bezpečnostního rizika „globální jaderný konflikt“ dochází ve státech NATO k snižování obranných výdajů, postupnému uvážení naplňování „mírových dividend“, k snižování vojenských potenciálů a k celkovému pozitivnímu trendu, který, doufáme, jednou bude mít celosvětový charakter.

Tento proces, který neznamena naivní ignorování existujících bezpečnostních rizik, ale kvalitnější přístup k obranným zdrojům, soustředění na podstatu vytváření obranného potenciálu a redukci zbytečných výdajů a ztrát, je velmi dobře charakterizován např. materiálem Ministerstva obrany Velké Británie „*Front Line First*“, v mnoha směrech podnětném i pro nás. Uvedený proces je současně provázen angažovaností v mírových aktivitách a v prevenci krizí a rovněž hledáním alternativních cest koncipování bezpečnosti, založené na reálné důvěře a moderním bezpečnostním myšlení (*Confidence Building Defence - CBD*).

Ve státech bývalé Varšavské smlouvy, především ve státech usilujících o začlenění do NATO a dalších evropských struktur, je motivace aktivit k analýze a aktualizaci způsobu využívání obranných zdrojů, možno říci, pestřejší. Vedle aspektu „mírových dividend“ se uplatňuje i aspekt opačného trendu. Promítá se v požadavcích zvýšení obranných zdrojů, zaměřených na efektivnost a potřebnou úroveň obrany vlastních zemí, na účast v mezinárodních misích a na dosažení kompatibility a interoperability s ozbrojenými silami NATO. Odlišné je i prostředí realizace uvedených procesů ve srovnání se západními státy, probíhající ekonomická a společenská transformace, nižší výkonnost ekonomiky, a v případě České Republiky, zdoluhavé vytváření moderní legislativní báze obrany státu.

Odmítnutí obou hazardů, a to jak s obranou státu, stabilitou, mírem a bezpečností mezinárodního prostředí, tak s obrannými zdroji ze státního rozpočtu a ze společenských hodnot, jsou společným jmenovatelem moderních přístupů stanovení velikosti, struktury a potenciálu ozbrojených sil, plánovacích, programovacích a rozpočtovacích procedur

obránného plánování, řízení a kontroly zdrojů ve všech vyspělých státech, a svým způsobem, i jedním z ukazatelů jejich přístupu sama k sobě. V tomto smyslu nabývá hospodaření s obrannými zdroji vedle vojensko-odborné a ekonomické i politickou a mravní dimenzi.

Novelizace využití SPPR

Lze říci, že v České republice současná situace redukce zdrojů ve všech sférách státních výdajů vytváří z požadavku hospodárnosti, inteligentního ekonomického chování a podstatného snížení ztrát kategorický imperativ pro všechny subjekty, zúčastněné na zdrojových procesech, v nejširším smyslu pro všechny pracovníky rozpočtové sféry, v podmínkách našeho rezortu pro všechny jeho příslušníky.

Samozřejmě nejvyšší požadavky jsou na vrcholovou řídicí sféru (*top-management*), a to zejména při stanovení koncepce a strategie vývoje, plánů, programů a rozdělení zdrojů na vrcholové úrovni. Top management rezortu se musí zaměřit nikoliv na pouhé proklamace, většinou neadekvátně pesimistické nebo optimistické, občas také katastrofické („jestliže se nezvýší rozpočet rezortu, pak ...“), ale na střízlivé, objektivně podložené posouzení existujícího stavu jak potřeb, tak zdrojů.

Moderní vrcholové řízení rezortu vyžaduje, aby v prostoru daných zdrojových omezení byly prioritně zajištěny potřeby existence, provozu, přípravy a výcviku výkonových složek rezortu, AČR a CO ČR. Zároveň musí být vytvořeny podmínky pro provázaný, racionální vývoj rezortu jako celku k dlouhodobě stabilizovanému, programovému pokrytí všech jeho funkcí pro komplexní zajištění obrany státu a dosažení parametrů ozbrojených sil politické a vojenské organizace, jejímž ČR bude členem.

V tomto smyslu se ukazuje jako nadále neúnosná praxe „hry na SPPR“, zastírající reálné problémy a odčerpávající značné, jinde chybějící zdroje na svou vlastní existenci. Při nereálném nebo neodpovědném určení sil, programů a projektů, při chybné alokaci zdrojů a špatném hospodaření nebude stačit rezortu obrany jakkoliv velká částka ze státního rozpočtu a nezajistí se existence, příprava a výstavba jakkoliv malé armády.

Využívání *systému plánování, programování a rozpočtování* (SPPR), jehož hlavní idea a postupy byly převzaty ze systému PPBS, využívaného při zpracovávání plánů, programů a rozpočtu Ministerstvem obrany USA, bylo v našem rezortu zahájeno v roce 1994. Vzhledem k složitosti problematiky a některým chybám, které vyplynuly zejména ze snahy zavést systém co nejrychleji, bez potřebné přípravy a modelového ověření v podmínkách našeho rezortu, současný stav, vedle řady pozitiv, zejména na poznávací úrovni, neodpovídá plně požadavkům. Je to v zásadě dokumentováno především reálnými výsledky řízení zdrojů rezortu a ve zdrojovém zajištění prioritních oblastí - interoperability s ozbrojenými silami NATO, přípravy, výcviku a modernizace výkonových složek rezortu - AČR a CO ČR.

Určité signály lze odvodit i z publikačního pole, které v oblasti SPPR je v současné době tak výrazné a pestré, že se u něho na okamžik zastavím. Pomínu-li vyslovené nekonstruktivní nářky či konstatování, že „vše je v naprostém pořádku“ (a snad jen chybí, abychom SPPR zaváděli v jiných zemích), a rovněž „moudra“ typu „vše bylo skvěle připraveno, jen to někteří odborně neschopní nechápali a sabotovali“, profilují se dvě

skupiny publikovaných názorů. Jejich příklady, s kterými nebudu hlouběji polemizovat, lze, shodou okolností, nalézt ve VR 2/97.

Článek /1/ charakterizuje přístup „jen se z rozcestí nedostat na scestí, nevymýšlet vymyšlené, vše je vyřešeno a můžeme převzít od MO USA“. Dosavadní praxe, a myslím i zdravý rozum, potvrzují, že jak absolutní kopírování postupu a procedur PPBS, fungujícího, nepochybně s přirozenými problémy, v prostředí MO USA, tak hledání absolutně originálního postupu, jsou nejen neefektivní, ale i zbytečné. PPBS je složitý systém, řešící složitý problém a jeho popis (stejně tak popis SPPR) nelze redukovat na jednoduchá schémata a názvy dokumentů. Jedna věc je základní obrys, idea, logika postupu, princip metody a jiná věc je konkrétní náplň, vstupy, výstupy, algoritmy, pravidla a vztahy procedur. Zde, ať chceme nebo nechceme, musíme zapojit vlastní intelekt a pracovitost (zejména složky a pracovníci, jejichž je to funkční náplň) a tvůrčím, inteligentním způsobem využít know-how, technologie (např. americký počítačový program pro analýzu a modelování obranných zdrojů DRMM) a zkušenosti (včetně případných negativních) z MO USA i z armád a rezortů obrany jiných zemí. **Důležité pro nás je v současné době poznat procedury a dokumenty plánování a řízení zdrojů v NATO a v našich procesech zajistit potřebnou kompatibilitu a informační rozhraní.** Stručně řečeno: plánování a řízení zdrojů na vrcholové úrovni řízení rezortu (a nejen na ní) je metodologicky a věcně především náš problém, který musíme sami dobře a rychle vyřešit.

Článek /2/ charakterizuje komplexnější, kritičtější a snad i odvážnější přístup k otázkám, co je chybné a co se musí udělat (slovko „se“ je zvýrazněno záměrně). Zaměřuje se však zejména na velmi frekventovanou problematiku hodnocení bezpečnostních rizik. Toto vděčné téma, snad proto, že v sekvenci procedur SPPR je na předním místě, trvale stíní neméně důležité, ale daleko složitější, praktičtější problémy, především způsob, kritéria a ověření správnosti optimálního rozdělení zdrojů, strategie volby a realizace priorit, dynamiku, flexibilitu a zároveň stabilizaci vývojového procesu a další.

Nemohu si, při této příležitosti, odpustit otázku pro autory zmíněných článků: Kdo, resp. co bránilo dřívějším modelovým analýzám obranných zdrojů? Jakou aktivitu projevyly vysoké vojenské školy (a vědecké instituce rezortu vůbec) ve vědecké podpoře, v aktivním a praktickém přístupu k řešení zmíněných otázek? Nelze jen kritizovat a případně cestou tisku očekávat odezvu vrcholových funkcionářů rezortu. Všechna čest redakci Vojenských rozhledů za iniciativu a kvalitní práci při vytváření plat formy pro sdělování myšlenek a výměnu názorů. Jsou však i jiné, rychlejší, důraznější, a ovšem občas riskantnější, postupy uplatnění vlastních názorů. Nepoužíváme (sebe nevymám) odborný tisk až příliš často jako vrbu, do které šeptáme své záměry a názory s přáním, aby někdo šel kolem, udělal si písňalku a zapískal a aby to někdo jiný uslyšel a podle našich představ využil?

Uvedené a další podobné články, i při svých nesporných kvalitách a zajímavosti, představují buď přešlapování na místě, nebo pouze malé krůčky k cíli, který před námi stál v počátcích zavádění SPPR a stojí i dnes: Využitím SPPR dosáhnout

- transparentnost plánů, programů a rozpočtu k racionálnímu stanovení a obhájení zdrojových požadavků rezortu,

- potřebnou úroveň ekonomického chování rezortu a efektivnost vynakládání zdrojů k zajištění obranných potřeb a k přiblížení se systémovým, personálním, technickým a informačním parametrům armád NATO,
- kompatibilitu s procedurami a technologií obranného plánování v oblasti alokace zdrojů, uplatňovanými v řídicích strukturách NATO.

V květnu 1997 byl z iniciativy sekce obranné politiky (SOP) MO, v souladu s její působností, za účasti GŠ AČR, HÚ CO ČR a sekcí MO, zahájen proces revize a novelizace využití SPPR. Je zaměřen tak, aby při uplatnění principů a základní logiky PPBS, při využití všech dosavadních (kladných i záporných) zkušeností, při sladění vojensko-odborných a ekonomických aspektů byly zřetelně definovány procedury, systémové okolí a vztahy, dokumenty, algoritmy, informační a technologická báze, vlastní náklady s další systémové náležitosti, aby SPPR reálně plnil své funkce k dosažení uvedených cílů. Je to úkol značně obtížný, a to nejen z důvodu objektivní složitosti optimálního stanovení plánů, programů a rozdělení zdrojů.

Negativně se promítají permanentní organizační a redukční změny v rezortu obrany a absence moderní legislativní, normativní a koncepční báze obrany státu, činnosti a výstavby rezortu obrany. I když dílčí ukazatele a události svědčí spíše o opaku, zcela jistě v brzké době k stabilizaci a posílení koncepčnosti v našem rezortu, z řady důvodů, musí dojít a dojde. Nejvíce však, podle mého názoru, v negativním smyslu postup novelizace využití SPPR ovlivňuje neblahá skutečnost, že dosavadní „hra na SPPR“, preferující administrativní, subjektivní postupy, nezahrnující kontrolu a zpětné vazby, nenáročná na intelektuální potenciál, exaktní metody a pořádek, o to však náročnější na zdroje, leckomu vyhovovala.

Za současné situace nám nezbyvá než přestat analyzovat, kritizovat, do nekonečna přemítat a váhat. Musíme nalézt a uplatnit schopnost kooperativních vztahů a konsenzu a naléhavě přistoupit ke společné tvorbě konkrétních funkčních součástí i celého systému v potřebné hloubce a zároveň praktické využitelnosti. Řešení nikdy nebude ideální, vždy však musí být transparentní a funkční.

V článku se dále zaměřím na diskusi některých méně frekventovaných otázek SPPR, a to struktury a alokace zdrojů a určování zdrojových priorit. Přitom ukáži na nezbytnost potřebné hloubky úvah a projekčních prací a řešení i dlouhodobě takzvané jasných problémů. V závěru článku se pokusím iniciovat větší zájem o systémové a morální aspekty alokace a řízení zdrojů.

Budu předpokládat, že čtenář je s principy a dosavadním stavem využívání SPPR v našem rezortu alespoň částečně obeznámen.

Struktura a alokace zdrojů

V současné aplikaci SPPR se vyskytují některé problémy terminologie a strukturalizace. Tento fakt je v praxi většinou způsoben doslovným překládáním anglických termínů a aplikací struktur, bez potřebného hlubšího pochopení věcné náplně a vztahů.

To se týká i pojmu „zdroje“, kterým se dosud u nás označují např. jak populační možnosti státu, tak využívaná technika a materiál. Při novelizaci využití SPPR bude zvažováno důsledně oddělit pojmy „zdroje“ a „prostředky“. S tím souvisí i potřeba uvažovat, zřetelně indikovat, plánovat, programovat, financovat a kontrolovat specifické činnosti a

subjekty, orientované na vstupy rezortu obrany, na zajištění transformace zdrojů na prostředky a na druhý pól tohoto procesu, tj. na návrat prostředků zpět do společnosti, případně na jejich nutnou, účelovou a efektivní rekvalifikaci nebo likvidaci. O vhodnosti definice těchto bazových (zdrojových) subjektů jako součástí rezortu, vytvářejících personální, materiálovou, technickou, energetickou, prostorovou a informační bázi (infrastrukturu) rezortu jsem se již zmínil v /3/.

Zdroje (a prostředky) se v současné době člení (u nás i jinde) na tři základní typy, a to lidské, věcné a finanční. Snadno lze zjistit, že tomuto běžnému členění cosi chybí do homogenosti a korektnosti. Systém rezortu obrany, stejně jako další systémy podobného charakteru, ke své funkci nutně potřebují osoby, materiál a techniku, energii, objekty (prostor), informace (včetně vědeckého poznání, vztahového prostředí a norem) a rovněž služby, získávané (kupované) v systémovém okolí. Tyto vstupy (zdroje) mají kvantitativní a kvalitativní stránku, disponibilitu, formu a obsah, vývojový trend a věcnou (faktickou) a finanční (cenovou) reprezentaci. Z tohoto hlediska je nutno precizovat ve specifických analýzách zejména postavení finančních zdrojů a neabsolutizovat význam finančních ukazatelů, procenta HDP apod. Samotné peníze obranu státu ani výstavbu armády a celého rezortu nezajistí, pokud nebudou umožňovat získání prostředků reálného praktického naplnění potřeb.

Krátce se zmíním o **informačních zdrojích**. V současné době se tato skupina zdrojů (a následně prostředků), výrazně profiluje, a to jak na straně efektu, tak nákladů. Patří sem nejen informace, získávané, uchovávané a zpracovávané automatizovaným způsobem pomocí specifických a většinou, co se týče investic i provozu, finančně značně náročných technologií. Je nutno s větším důrazem uvažovat i informace v neautomatizovaných informačních procesech, zejména v učení a poznání, včetně poznání vědeckého.

Informační zdroje a prostředky mohou, při správném zaměření a využití, působit jako nutná podmínka nebo katalyzátor fungování prostředků jiných typů, mohou podstatně zvýšit jejich výkonnost a tím umožnit snížení počtů a nákladů. Není, myslím, nutno zdůrazňovat význam průzkumu ve vojenství a obecně v zajištění obrany, porovnávat hodnotu a výkonový potenciál informovaného a neinformovaného člověka, zbraně, zbraňového systému, systému velení s řízením. Spontánní a oprávněné akceptování role informací však v sobě skrývá některé potenciální „základnosti“.

U informací, na rozdíl od jiných zdrojů a prostředků, má větší význam optimální, resp. druhá prahová hodnota, při jejímž překročení efekt neroste, ale naopak klesá a dokonce může působit negativně (problémy spojené s informačním zahlcením nebo kolapsem i obecněji s přiměřeností, aktuálností, zpracovatelností a využitelností informací). Vedle toho existuje tendence, více nebo méně účelově podněcovaná z různých stran, k neuváženým nákupům informačních technologií, které, bez adekvátního efektu, aktuálně i následně odčerpávají značné zdroje.

Permanentní „*kyvadlový*“ *upgrade software i hardware* je velmi výhodný pro dodavatele, na straně uživatele (vyloučím-li případné osobní zájmy) může být situace zcela opačná. Je na čase, aby si uživatelé informační techniky a technologií jako zákazníci vytvořili silnější pozici na trhu, aby preferovali stabilitu, reálnou užitnost a přínos informační techniky a technologie pro vlastní práci.

Kromě reálné hodnoty zdrojů má pro dosažení efektu podstatný význam jejich racionální využití a minimalizace ztrát. Mezi těmito koncovými póly zdrojových procesů je proces

rozdělování zdrojů, jako červená nit prostupující celou metodou SPPR a vrcholící v rozpočtovací fázi. Je vhodné si uvědomit, že k rozdělování zdrojů lze přistupovat různým způsobem, od zcela náhodného (fiktivní extrém), přes tržní v různých podobách až k naprosto direktivnímu (opět extrém, snad o něco méně fiktivní).

Přijmeme-li tedy předpoklad, že v racionálním sociálně-ekonomickém systému je stejně iluzorní absolutní síla plánu jako absolutní síla trhu, lze dospět k dílčímu závěru, že i v rozdělení obranných zdrojů budou existovat jak aspekty tržní, tak plánové, a to, při racionální konstrukci metody, v pozitivní souhře. Co tím mám na mysli?

Stát, společenství států, obec, podnik a konečně i každý (rozumný) člověk, věnují na svou bezpečnost a obranu (a samozřejmě i na další oblasti svého života, rozvoje a reprodukce) zdroje, odpovídající jejich prioritám, stupnici hodnot, potřebám a možnostem.

Přitom si z různých variant rozdělení zdrojů vybírají variantu, přínášející jak aktuálně, tak perspektivně nejvyšší efekt pro jejich „bezpečnostní a obrannou poptávku“. Sledují tedy poměr poptávky a nabídky, užitku a nákladů a chovají se, bráno v širším měřítku, tržně. Tento aspekt je tím výraznější, čím více se proces získání a rozdělení zdrojů dostává do stadia konkrétního marketingu a akvizice.

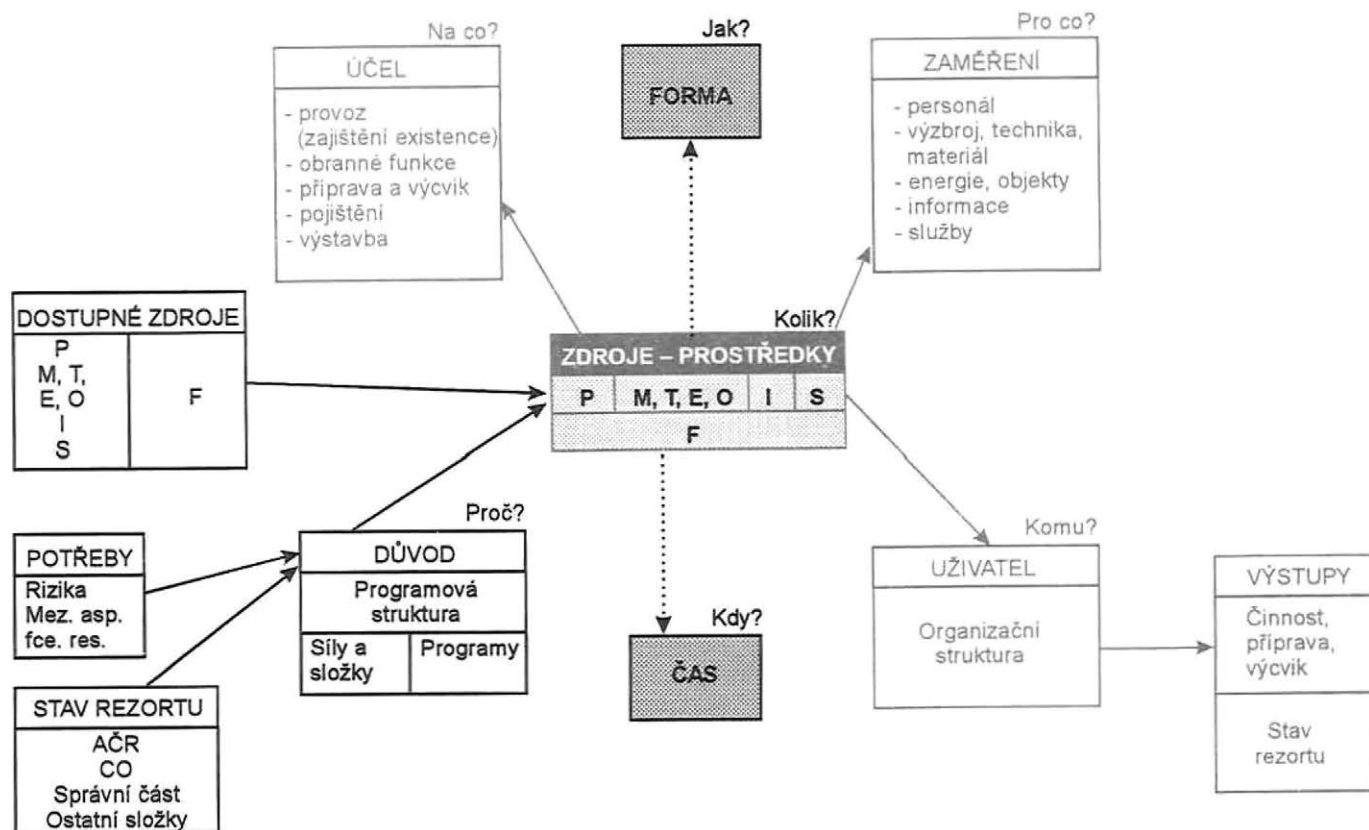
Plánovací aspekt v procesu alokace zdrojů se uplatňuje především v normativních prognózách zdrojů. Výrazněji než dosud musí plánovací aktivity ovlivnit stabilizující a preventivní význam zajištění obrany státu a její zaměření nejen na existující potřeby, zejména na bezpečnostní rizika, ale i na redukci těchto potřeb, na vytváření podmínek pro celkovou stabilizaci, bezpečnost a zamezení vzniku rizik. V tomto smyslu se negativně projevují oba extrémy jak přecenění, tak podcenění obranného potenciálu.

V americkém PPBS i v českém SPPR se jak známo jako výrazný metodologický obrat uplatňuje konstrukce programové struktury jako zobrazení subjektů, realizujících dané potřeby obrany státu a funkce rezortu obrany. Tyto potřeby a funkce a jim odpovídající činnosti a subjekty vycházejí z bezpečnostních rizik a stanovené odezvy na ně, z poslání a úkolů rezortu jako orgánu státní správy a z mezinárodních aspektů, včetně požadavků kompatibility a interoperability AČR s ozbrojenými silami NATO.

Do mírové programové (přesnější termín by byl „programované“) struktury se proto promítají jak požadavky přípravy válečné armády, tak mírové funkce, řízení, zabezpečovací a podpůrné funkce, a konečně vytváření personální, materiálově-technické a informační báze (infrastruktury) rezortu. Funkční mezikrok při konstruování programové struktury je podstatný, protože žádný prvek nemůže být programován a následně zdrojově zajištěn, aniž by plnil konkrétní funkci k pokrytí potřeb.

Lze říci, že programová struktura odpovídá na klíčovou otázku PROČ?, tedy řeší zdůvodnění alokace zdrojů. Logicky následná otázka KOMU? se vztahuje na konkrétní, adresované prvky organizační struktury. Dále se řeší tři případy vzájemného přiřazení, resp. nepřijetí (a tomu odpovídajícího zřízení nebo zrušení, případně agregace) prvků organizační struktury.

V tomto momentu do procesu vstupuje důležitý faktor, a to reálný stav a trend vývoje prvků, odrážející konkrétní situaci rezortu a jeho složek. Tento faktor, který se v dosavadním pojetí využití SPPR dosti opomíjel, mj. zpochybňuje oprávněnost již překonané praxe určování „podílů na eliminaci bezpečnostních rizik“ a odvozování podílů zdrojů přímo od tohoto ukazatele.

Obr. Schéma alokace zdrojů

Uvedené dvě dimenze alokace zdrojů (proč?, komu?) se běžně uplatňují a názorně prezentují v často publikované tzv. „funkční kostce“ PPBS. Třetí rozměr „kostky“, formulovaný jako „druhy výdajů“, v současné praxi obsahuje položky výdajů „personální, provoz a výcvik, infrastruktura, investice, nevojenské“, což je na první pohled nekonzistentní struktura.

Podle mého názoru je nutno tento rozměr precizovat, resp. separovat podle dvou kritérií, a to účelu (NA CO?) a zaměření (PRO CO?), jak je znázorněno na obrázku celkového schématu alokace zdrojů a rovněž uvedeno v /4/. Není vůbec nesnadné si představit a využívat čtyřrozměrnou „funkční kostku“, kde ukazatel „účel“ bude mít pro mírovou strukturu hodnoty:

- funkce mírová,
- příprava, výcvik
 - na funkci válečnou,
 - na funkci mírovou,
- provoz (zajištění existence),
- výstavba (pokud je indikován rozdíl mezi současným a žádoucím stavem),
- a případně ještě pojištění (včetně odvodů sociálního pojištění).

Ukazatel „zaměření“ by měl, v tomto pojetí, hodnoty, odpovídající dříve uvedené specifikaci zdrojů, tedy:

- personál (P),
- materiál, technika, energie, objekty, prostory (M, T, E, O),
- informace, poznatky, vztahy (I),
- nakupované služby (S).

Toto čtyřrozměrné zobrazení alokace zdrojů umožní reálnější popis a kontrolu zdrojových toků, dovolu větší manévrovací prostor ve stanovení a výběru variant alokace zdrojů a v zásadě nevylučuje „překlopení“ do dosud používané struktury (včetně dotazníku obranného plánování DPQ). Musím říci, že snaha dosáhnout homogenní, konzistentní strukturalizaci nejen v této oblasti, ale i např. při konstrukci programové struktury, naráží na neporozumění, resp. nepochopení. Snad tento článek přispěje k pro lomení ledů, narušení setrvačnosti zaběhlého způsobu myšlení. Samozřejmě přivítám všechny konstruktivní náměty na řešení problematiky.

Určování a využívání priorit

Rezort obrany (a každou organizaci podobného typu) je nutno nejen chápat, ale zejména řídit, plánovat, programovat a rozpočtovat jako složitý systém vzájemně se ovlivňujících prvků, vztahů, funkcí a zdrojových toků (včetně informačních), s určeným okolím, vstupy a výstupy, chováním, historií, vývojem, stabilitou, cenou a dalšími systémovými atributy.

Při důsledném uplatnění programové filozofie SPPR by v něm neměla existovat žádná zbytečná funkce, aktivita, prvek ani výdaj. Nelze však, samozřejmě, říci, že v dané situaci na dané vývojové trajektorii jsou všechny funkce, aktivity a prvky stejně významné a z hlediska alokace zdrojů stejně exponované a urgentní. K popisu tohoto aspektu a k řešení praktických problémů s ním souvisejících se používá pojem „priorita“, v některých

případech však povrchně a neuváženě. Uvedu několik myšlenek, které by mohly přispět k racionalizaci v této oblasti.

Především je nutno důsledně odmítnout nesystémový přístup k chápání rezortu (připomínám ilustrativní analogii s automobilem, uvedenou v /3/, ale i jiné analogie, např. užívání a údržbu domu, apod.). Z tohoto důvodu je nutno v první řadě (prioritně) zajistit, ihned po „programovém vyčištění“, aby u žádné z funkcí, aktivit a je realizujících subjektů nedošlo k poklesu pod přípustný práh, a to jak v kvantitě, tak v kvalitě, jak v současnosti, tak v časovém vývoji (podprahová existence je pouze plýtvání prostředky). Toto je, samozřejmě s odpovídajícím stanovením prahových hodnot, zásadní předpoklad pro veškeré další úvahy o prioritách.

Velkým pozitivem SPPR je orientace na co největší objektivizaci a kvantifikaci parametrů alokace zdrojů. Stručně řečeno: mají-li být zdroje určeny v určitém množství, v konkrétních částkách finanční reprezentace, je nutno při jejich rozdělení vycházet z kvantifikovaných hodnot. Často se naráží na problém, kam v celém procesu, od verbálního popisu bezpečnostních rizik a dalších potřeb obrany státu a funkcí rezortu, až k numerickému rozdělení výdajů v rozpočtu, položit hranici, odkud se bude, tak říkajíc, pracovat pouze s čísly.

Nejsou ovšem čísla jako čísla, jak lze dokumentovat na dosavadní praxi stanovení numerických charakteristik bezpečnostních rizik a numerických podílů prvků a podsystémů programové struktury na jejich eliminaci.

Tyto údaje, i přes mnohé pokusy o jejich objektivizaci, mají expertní, převážně subjektivní charakter a jako takové je nutno je využívat. Absolutizace tímto způsobem stanovených priorit, určujících význam složek z hlediska potřeb, může vést k značným deformacím a následně nutné, zpravidla administrativní, realokaci zdrojů. Určitou možností představuje zavedení kumulovaných (případně vážených) priorit, zahrnujících kromě významu faktor stavu subjektů.

Z metodického hlediska je důležité při určování individuálních priorit nesměšovat různé dimenze rozdělení zdrojů. Priority se tedy určí buď v dimenzi důvodu (poslání) sil jako preference mezi hlavními programy programové struktury, nebo zaměření (preference mezi personálem, technikou, informacemi apod.), nebo účelu (preference mezi provozem, výcvikem a modernizací).

Priority lze uplatnit i v dimenzi organizační struktury. Při volbě algoritmu kumulace priorit je nutno zachovat značnou opatrnost, uvažovat rozptyl a korelaci dílčích ukazatelů a možné důsledky agregace. To platí zejména, uvažuje-li se prioritou časová (naléhavost). Výsledná priorita nemusí být nutně dána aritmetickou operací (např. součinem).

Je skutečně pozoruhodné, jaké problémy občas vznikají ze samotného formálního uspořádání priorit v sekvencním seznamu (otázky „proč je oblast AB před oblastí XY“), i když jde většinou o výčet určitým způsobem preferovaných oblastí bez ohledu na pořadí. Určitým východiskem může být skupinové rozdělení s verbálním popisem zdrojové preference nebo formální opatření - vynechání čísel v seznamu.

Blíže se dotknou již zmíněné, dosti frekventované otázky vyváženosti zdrojových priorit mezi zajištěním provozu, přípravy a výcviku a modernizací a s tím související otázky taxativního stanovení, např. dvacetiprocentního podílu investic ve výdajích.

Samozřejmě, žádný rozumný subjekt uvažující jak potřeby své existence, tak vývoje (a případně reprodukce) neřeší zdánlivý rozpor mezi každodenním životem a vývojem

kontroverzně a absolutně. Dříve nebo později by nutně dospěl do stavu kolapsu, a to ve dvou formách: absolutní úpadek a zastarání, nebo totální modernizace, likvidující svůj vlastní objekt. Střízlivost a uváženost, zároveň ovšem i potřebné tempo úvah, jsou nezbytné. Jak na to?

Prvním krokem, ještě před zpracováváním různých seznamů priorit nebo stanovováním významnosti by mělo být vymezení rozhodovacího prostoru, tj. stanovení toho, co můžeme, a nemůžeme, co musíme a nesmíme. Předpokladem k tomu je modelově nebo expertně, odborně vojensky, ekonomicky a, jde-li o podstatnou záležitost i politicky (nikoliv amatérsky, diletantsky, s arogancí nebo sledováním subjektivních zájmů) podložené posouzení různých variant strategie, určující funkce, stav a vývojovou trajektorii rezortu při daných potřebách a zdrojích. Význam modelových propočtů typu „jestliže - pak“, a to odrážejících nejen přítomnost a budoucnost, ale i poučení z minulosti, je zásadní. V tomto smyslu musíme zvýšit své úsilí a více využívat modelové prostředky (včetně DRMM - viz /1/).

Druhým krokem, již těsně předcházejícím vlastnímu stanovení priorit, musí být navození stavu, který je vůbec popsatelný, řiditelný a rekonstruovatelný (ve smyslu systémovém), stavu s transparentními toky zdrojů a prostředků, s jednoznačnými racionálními vztahy, kompetencemi, odpovědnostmi, normami, standardy a řádem, s minimalizovanými ztrátami všeho druhu, zejména ztrátami systémovými. **Pořádek a odpovědnost mají klíčový význam i v oblasti informací.** Je iluzorní posuzovat priority rozvojových projektů, které z hlediska společenského neustí v žádný rozvoj. Je iluzorní posuzovat nákladovost, jestliže nároky jsou stanoveny bez reálných standardů, úmyslně nebo neúmyslně nadneseně (s aplikací „koksového efektu“: musím si objednat 150 q koksu, abych dostal 100 q).

Nejde však jen o proces stanovování priorit. **Pořádek a odpovědnost jsou nutnými podmínkami existence, vývoje a řízení rezortu obecně, a v oblasti řízení zdrojů zvlášť.** Proto by navození stability a pořádku mělo být chápáno jako prvořadá, nákladově nejen nenáročná, ale naopak velmi zisková priorita.

S určováním priorit úzce souvisí **hodnocení efektivity vynakládaných zdrojů.** Do nákladů je nutno zařadit skutečně všechny náklady a do efektu skutečně všechny efekty, včetně záporných efektů a synergických interakcí vnitřních i vnějších. Určení priorit má silný vztah k přijaté strategii investování, kterých je, jak známo, celé spektrum od primitivní (většinou spolehlivě ke zkáze vedoucí) plošné strategie „každému trochu“ až po ostře, více nebo méně objektivně polarizovanou strategii intenzivního soustředění zdrojů do úzké oblasti (při dlouhodobé aplikaci většinou rovněž vedoucí ke zkáze).

Priorit nemohou být subjektivní nebo administrativní přání, ani alibistická opatření, nebo více nebo méně náhodná hesla, ale seriózně stanovené vyjádření preferencí. Realitě nemohou podléhat nebo pasivně asistovat, protože se podílejí na jejím utváření, stejně tak ovšem nemohou realitu ignorovat

K vyhnutí se chybám při určování priorit může být dobrým vodítkem aplikace programového přístupu SPPR a využití širokého, připraveného simulačního procesu. Střízlivé ohodnocení programů, a to jak specifických, tak průřezových (celorezortních), umožní eliminovat účelovost nebo subjektivnost při jejich zaměření, projekční realizaci i zdrojovém pokrytí.

Stanovení priorit nelze kopírovat z jiných zemí, protože vždy závisí na konkrétních potřebách a zdrojích. Ze stejného důvodu je nutno přehodnotit praxi zahraničního expertizního posuzování našeho stavu, potřeb a priorit, někdy zdlouhavou a nákladnou. Co chceme, můžeme, musíme je především náš problém a musíme to vědět především my sami.

Zásadně platí, že s prezentací priorit je nutno zacházet jako s vzácným kořením a dobře si ji rozmyslet a připravit. **Jakmile však jsou priority vyřčeny, je nutno sledovat jejich odraz v konkrétních procesech, a nikoliv v krátké době prezentovat bez rozmyslu priority nové, bez posouzení důsledků předchozích.** To samozřejmě neznamená, že se priority, je-li to objektivně nutné, nemohou měnit.

V naší současné situaci má **specifické prioritní postavení dosažení kompatibility a interoperability AČR s ozbrojenými silami NATO.** Není vůbec žádnou ostudou (naopak nám bude přičteno ke cti, když v této oblasti, a nejen v ní, se budeme chovat inteligentně, střizlivě a hospodárně), když programově znemožníme účelové „navěšení“ všeho možného na tuto prioritu, když budeme vycházet z reálných propočtů, eliminovat vytváření a podsouvání účelových požadavků, nesloužících efektivnímu pokrytí dané společenské potřeby.

Z hlediska rozdělení zdrojů i vnější reprezentace výdajů rezortu je nutno při specifikaci priorit, zohledňujících tento úkol, rozlišovat opatření a výdaje:

- a) zaměřené pouze na dosažení parametrů ozbrojených sil NATO (kvantitativně, kvalitativně),
- b) pokrývajících jak dosažení parametrů ozbrojených sil NATO a kompatibilitu a interoperabilitu s nimi, tak nutnou modernizaci AČR a dalších částí rezortu, kterou by bylo nutno provést i bez vstupu ČR do NATO,
- c) nesouvisející se vstupem ČR do NATO, nutné pro modernizaci rezortu.

V této souvislosti je nutné dát správný význam a do určité míry rehabilitovat pojem „modernizace“: nejde o módnost nebo zástěrku pro zdůvodňování výdajů, ale o dosažení skutečných „parametrů doby“, perspektivnosti, efektivnosti, úspornosti, šetrnosti k přírodě, zdrojům a životu, i dosti opomíjeného občanského principu. Z tohoto hlediska by měly mezi našimi prioritami být i nákladově relativně nenáročné, avšak podstatně významné priority jako **změna stylu práce, informatická vzdělanost a kultura, využívání moderních metod v řízení, jazykové znalosti a další, které ovlivňují všechny procesy a vztahy v rezortu i mimo něj a otvírají prostor pro uplatnění priorit v nákladově náročných oblastech techniky a materiálu.**

Závěr

V našem rezortu nejsou jen negativa, ale, a to, podle mého názoru převládající, pozitiva. Snažil jsem se upozornit na některé věcné i metodologické, teoretické i praktické problémy, které musíme rychle a kvalitně v oblasti zdrojů vyřešit, aby rozsah i obsah pozitiv ještě více vynikl. Aby rezort obrany byl příkladem pro ostatní rezorty státní správy v odpovědnosti, hospodárnosti a efektivnosti vynakládání zdrojů.

Abyste rezort obrany i samotná Armáda České republiky měly vysoký kredit u občanů České republiky - daňových poplatníků i v mezinárodním prostředí.

Proces novelizace využití SPPR byl odstartován. Doufejme, že se stane jádrem komplexního procesu racionalizace využití zdrojů, zvýšení hospodárnosti a efektivity. Nelze očekávat, že tyto procesy budou jednoduché a snadné. Nelze očekávat, že budou přijaty s nadšením a podporou subjektů, kterým vyhovuje současný stav. Lze však očekávat, a jsou nezbytné, pochopení a pomoc nepochybně převažující většiny inteligentních a odpovědných příslušníků našeho rezortu - občanů České republiky.

Literatura:

- 1/ **Hodánek, O.:** Řízení obranných zdrojů, VR 2/97.
- 2/ **Hodboď, L.:** Ještě jednou k SPPR, VR 2,3/97.
- 3/ **Svoboda, V.:** Exaktnost a vrcholové řízení v oblasti obrany státu, VR 3,4/96.
- 4/ **Svoboda, V.:** K některým systémovým problémům plánování výstavby AČR, VR 5/94.

Pojem krizová situace vyjadřuje faktický stav a zahrnuje nejen vojenské ohrožení, ale také narušení veřejného pořádku, živelní pohromy, ekologické katastrofy, průmyslové havárie velkého rozsahu, zhroucení zásobování nezbytnými produkty nebo ztrátu jejich zdrojů apod. V závislosti na charakteru krizové situace vyhlásí nouzový stav, stav ohrožení státu nebo válečný stav jako právní kategorie k tomu kompetentní ústavní orgány. Nově se navrhuje nouzový stav a stav ohrožení státu. Vyhlášení válečného stavu upravuje čl. 39 odstavec 3 a čl. 49 odstavec 1 Ústavy České republiky. Na základě těchto právních titulů mohou činit jednotlivé složky bezpečnostního systému státu mimořádná opatření, jsou-li jejich činnosti (povinnosti, oprávnění) regulovány právem. Limitujícím prvkem pro vznik krizové situace je rozsah ohrožení nebo narušení bezpečnosti státu, při kterém příslušné orgány již nejsou schopny tuto situaci řešit standardními prostředky, jimiž jsou v rámci svých pravomocí vybaveny.

(Z „Důvodové zprávy“ k vládnímu návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

K bezpečnostní politice České republiky

Narušením algoritmu rozvoje české bezpečnostní politiky, zcela ovládané po čtyři desetiletí sovětskou komunistickou ideologií a politikou Varšavského paktu, vznikl myšlenkově nepokrytý nebo zkreslený prostor, jehož důsledky se odrážejí v koncepčním myšlení dodnes. Toto poznání pak vymezuje dluh, který dnes společnost i armáda drazé splácí nevhodnou volbou koncepčních i transformačních kroků. V souladu s nově poznávanými souvislostmi se formují i vzájemné vazby a vztahy subjektů, účastníků tohoto procesu. Smyslem našich úvah je vytvářet nosný a aktualizovaný teoretický základ pro cyklické analýzy a tvorbu požadovaných koncepcí. Výstupní pravdivost předkládaných návrhů však prověří teprve jejich realizace.

* * *

Rychlému dosažení výsledků brání v českém odborném povědomí přežívající, osudově obecná a časově indiferentní Clausewitzova definice války, která aktualizovanou axiomatiku nahrazuje. Její obecnost mívá do všech směrů a vede k tomu, že ve funkci axiomatiky není schopna plnit její dvě základní role. Za prvé není schopna být efektivním směrníkem pro hledání nejkratší cesty vpřed a za druhé dovoluje účelově zdůvodňovat přežitou minulost.

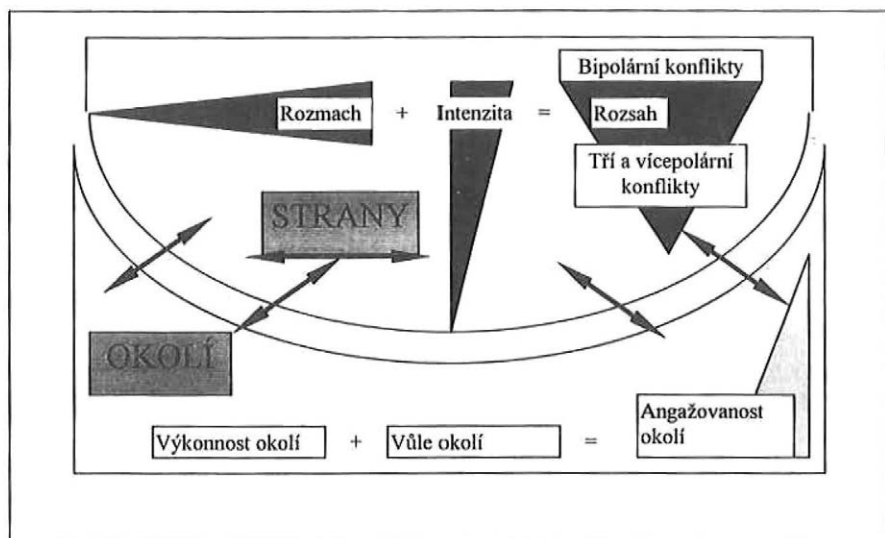
V této situaci pak není výjimkou necitlivě domé hromadění izolovaných skutečností, jejich neuspořádané řazení, vedoucí jen k popisným závěrům^{1/}.

Tradiční pojem „válka“ je příliš omezený, neboť vyhovuje jen představám o konfliktech v jejich „horké“ formě. Proto se jako vhodnější jeví obecnější pojem **nátlaťková aktivita**, zahrnující i jiné formy střetů, včetně jejich kombinací. Aktivita tohoto druhu je pak možné definovat jako: „*Střet skupinových, státních nebo aliančních, vyhrcoené protichůdných aspirací soupeřících stran, řešený v závislosti na cílech, které mají být dosaženy, a na vůli jejich realizaci prosadit způsoby a prostředky nevylučujícími až hromadné fyzické likvidace, hromadné materiálové škody a pro okolí neakceptovatelné bezpráví. Tedy prostředky a způsoby odlišnými od těch, kterými by situaci řešilo demokratické okolí sporu.*“

Z hlediska vnitřní dynamiky těchto aktivit pak platí, že čím větší je vybočení výchozích aspirací od **konsenzuálního etalonu**, tím výkonnější prostředky a způsoby ke své realizaci aktivuje. Úměrně s tím však klesá i vůle okolí tyto excesy tolerovat a roste jeho regulační aktivita. **Realizovaná skutečnost by pak měla být důsledkem výslednice aktivovaných sil (disponibilních potenciálů) nejen obou primárních aktérů, ale i aktivit okolí vstupujícího do sporu.**

Předností tohoto pojetí konfliktních situací je, že umožňuje nejen uspořádat reálně možné konflikty do spojitě škály počínající ojedinělými víceméně náhodnými vnitrostátními nebo mezistátními excesy a končící globálními střety světových koalic, ale umožňuje i na každém stupni této škály konfliktů rozlišit dvě reálně možné podoby každého z nich,

tj. jeho neomezenou a omezenou (redukovanou) formu, a současně rozpoznat příčinu tohoto již druhotného omezení ¹²¹.

Obr. 1: Základní parametry a vztahy v nátlakových aktivitách

Pokusme se oba druhy možných případů objasnit blíže:

I. V bipolárních (neomezených) konfliktech jsou oba primární protivníci limitováni jen svými subjektivními aspiracemi, aktivovatelnými prostředky a vůlí je použít, **neboť aspirace, prostředky i vůle okolí do konfliktu aktivně zasahovat, jsou ve své exekutivní roli nepodstatné (zanedbatelné)**. Příčinou neochoty zasáhnout může být nedostačující exekutivní výkonnost okolí, nedostatek jeho aspirací a vůle angažovat se, nebo neutralizovaná exekutivní výkonnost v důsledku protichůdných postojů „uvnitř“ okolí. V praxi zpravidla vždy půjde i o kombinace těchto primárních příčin.

Na tomto podkladě je možné rozeznat tři subpřípady neomezených střetů.

a) Dnes již klasický případ války velkého, koaličního, a tedy i globálního rozsahu, kdy exekutivní síla okolí je **nepodstatná**.

b) Případ, kdy se okolí přes svou dostačující exekutivní sílu z různých příčin neangažuje (probíhající střet je tedy jen *podmíněně neomezený*). Tato situace je typická především pro vnitrostátní konflikty „kontrolované“ mocenskými aktivitami státních institucí (viz případ Čečenska), dále pak cílově a technologicky „nevyjasněné“ počáteční fáze jak občanských (Albánie), tak mezistátních střetů (OOP, Izrael).

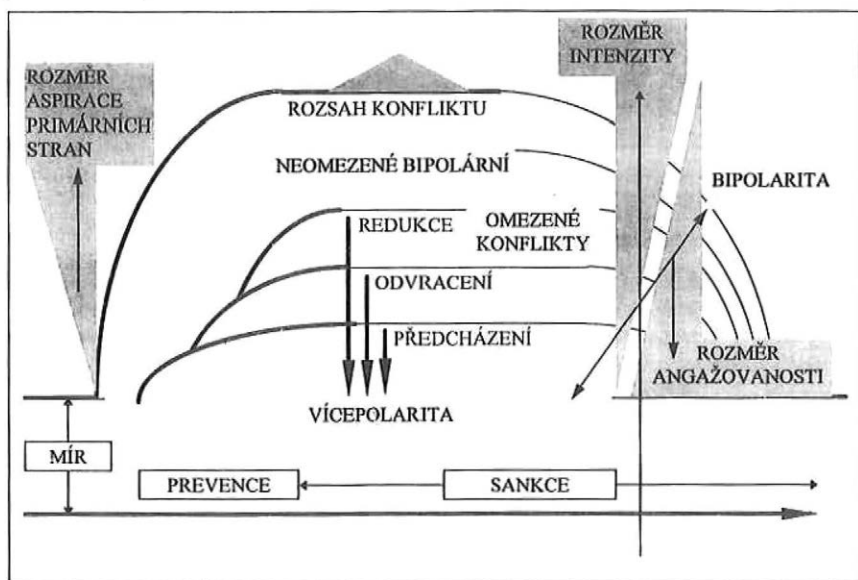
c) Případ, kdy okolí usiluje o revizi neakceptovatelných důsledků konfliktu po ukončení jeho vstupní fáze (válka v Perském zálivu).

Z podrobnějšího pohledu na tuto globální silovou soustavu je možné vydedukovat i další obecně platný poznatek o jejím chování:

A priori poznaná oboustranná výkonnostní dostatečnost (rovnováha) a tím spíše až nadbytečnost^{13/}, ať již vlastní nebo získaná podporou okolí, se stává nejen nepřekonatelnou bariérou vzniku konfliktu v horké formě, ale i velmi přesvědčivým ukazatelem iracionality snah o změnu tohoto stavu konfrontací studenou. Právě tento postulát zdůvodňuje úsilí středoevropských států vyřešit svou bezpečnostní situaci vstupem do NATO, neboť jen pod „jaderným, výsostně nadbytečným deštníkem“ této aliance mohou zajistit svou, jinak nedosažitelnou obrannou dostatečnost.

II. Druhým typem konfliktů jsou tři a vícepolární nátlakové aktivity. V těch jsou primární aktéři významně ovlivňováni a omezováni (regulováni) potenciálně dostatečně výkonným okolím (mocenským centrem). Do této submnžiny aktivit náleží skupinové vnitrostátní konflikty, aktivity usilující o státní převraty a omezené konflikty mezistátní.

Z dynamiky těchto omezených konfliktů vyplývá, že rozhodujícím atributem je dostatečně exekutivní výkonnost okolí, chápána ve vztahu k hrozbící nebo již probíhající formě konfliktu a jeho intenzitě. Historická zkušenost již dnes ukazuje, že regulační aktivity okolí sporů jsou účinné a vedou k prokazatelnému poklesu všech rozhodujících charakteristik konfliktů, tj. především jejich rozsahu, intenzity i počtu obětí vojsk i civilního obyvatelstva. S odkazem na tuto skutečnost je zřejmé jak důležité je, aby ČR docenila význam státní stability a účinnosti státní moci, především preventivními opatřeními v legislativě.

Obr. 2: Dimenze nátlakové aktivity

V závěru této části úvahy se pokusíme definovat tři základní postuláty české bezpečnostní politiky v podobě, která výše uváděnému pojetí odpovídá:

a) Česká bezpečnostní politika je realizovanou odpovědností státu za ochranu způsobu života, který si český lid demokraticky zvolil, a který je současně slučitelný s oprávněnými potřebami, zájmy a aspiracemi okolí ČR.

b) Národní bezpečnost je stav institucí, prostředků a způsobů jejich použití, vyjádřený schopností samostatně nebo v koalici zabránit vojenským útokům nebo nátlakům hrozcím státu zvenčí a neméně účinně zabránit vnitřní destabilizaci a erozi politických, ekonomických, sociálních a kulturních hodnot, které jsou podstatné pro akceptovatelný život v ČR.

c) Členství v nadnárodních institucích je recipročním závazkem ČR k odhodlání a připravenosti aktivně se podílet na společných mírotvorných a humanitních aktivitách.

* * *

V další části úvahy se pokusíme o konceptní a institucionální rozvinutí definice již jen **národní bezpečnosti**. Pro tento účel můžeme výše uvedenou definici obecně vyjádřit tak, že **institucionalizovaná bezpečnost** by měla disponovat takovými prostředky a způsoby jejich použití, které odvrátí, minimálně na úrovni obranné dostatečnosti, hrozby plynoucí z obou dříve uvedených podmnožin typových konfliktů.

Bezpečnostní fond v tomto rozsahu je pro ČR finančně dostupný a dlouhodobě provozně udržitelný pro určitou menší část škály konfliktů. Výchoziskem je dělba odpovědnosti a sdružování prostředků v koalici tak, že **koalice vylučuje ze svých povinností všechna ohrožení a konflikty, které je členský stát schopen řešit vlastními prostředky a zasahuje jen v případech, kdy je překročen smluvně určený rozsah konfliktu**. Z toho pak logicky vyplývá pro členský stát tento důsledek: Závislost členského státu na koalici je tím vyšší, čím nižší je jeho vlastní vojenská výkonnost, a tedy čím vyšší bezpečnostní doplněk si musí „kupovat“, nechce-li připustit nepřijatelně rizikovou situaci.

Proto je nutné v souladu s tím rozdělit škálu možných konfliktů na:

- Submnožinu ohrožení a konfliktů řešitelných jen vlastními silami státu, ale takovými prostředky a způsoby, aby nebyly překročeny **meze akceptovatelné pro okolí**. Je logické, že neakceptovatelné budou zpravidla vždy aspirace agresora. Vyvolané nátlakové aktivity okolí (omezení konfliktu) budou zpravidla vždy slučitelné se zájmy obránce.
- Submnožinu konfliktů a ohrožení řešitelných vždy jen společnými silami s koalicí, bez ohledu na to, zda primárním aktérem byla koalice nebo členský stát.

Toto rozdělení je možné jen za předpokladu, že jsme schopni věrohodně určovat jak **obránnou výkonnost státu**, tak **vojenskou výkonnost armády** ¹⁴⁾, což se zatím armádnímu vedení dostatečně nedaří. Je tomu tak proto, že vedení státu i armády minulých čtyřicet let tyto hodnoty určovat nejen nemuselo, ale ani pod přísnými sankcemi nesmělo, neboť nejen armádu, ale i národní bezpečnost jako celek určovalo velení Varšavského paktu.

Nové podmínky armády suverénního státu kategoricky vyžadují, aby vedení armády, a s ním i vedení spolupracujících bezpečnostních institucí, bylo kontinuálně (prakticky postupně pro volené časové transformační intervaly) schopno řešit a vyřešit základní optimalizační úlohu. Ta spočívá v hledání požadované **perspektivní armády** odvozované

z jejího aktuálního stavu, pořiditelné za limitované finance, uvolnitelné pro daný časový interval a vykazující na konci každého plánovacího cyklu **maximální vojenskou výkonnost**.

Ze škály možných konfliktů i z předcházejících úvah je zřejmé, jak důležité je, aby členský stát vstupoval do zvolené bezpečnostní soustavy s armádou maximálně výkonnou, ale schopnou se stejnou výkonností jednat i v osamocení.

Ve vztahu ke koaličně řešitelným ohrožením je možné konstatovat, že účast, podíl i místo ČR v koalici jsou záležitostmi dnes víceméně rozhodnutou, a je jen otázkou času, kdy dojde k jejich naplnění v podobě plnohodnotného členství v NATO.

K existujícímu tříbení názorů na smysluplnost NATO, na nutnost jeho existence a na jeho možné změny je pak nutné zdůraznit tyto, pro rozhodování významné skutečnosti:

- ▲ Nezměnitelný a stále se prohlubující euroasijský charakter a rozměr Ruské federace (RF) nutně vyžaduje i transatlantický rozměr NATO.
- ▲ Vojenský potenciál RF klesl rozpadem Varšavského paktu jen nepodstatně, a navíc jen v konvenčních zbraních, a zůstává, i ke škodě samé federace, ve své nadbytečnosti a ekonomické neúnosnosti zachován.
- ▲ Předpokládané vstupy především středoevropských států do NATO jsou nejen jejich nezadatelným právem, ale přispějí i ke stabilizaci bezpečnostní situace v Evropě. To proto, že mohou vést jen k oprávněnému zvýšení vojenské odolnosti západo- i středoevropských států vyjmutím jejich území ze sféry vlivu RF, nastolené rozdělením Evropy postavením vojsk na konci druhé světové války. V žádném případě nepovedou, ve vztahu ke stávajícímu vojenskému potenciálu RF, ke zvýšení nadále existující nedostatečné vybavenosti této části Evropy pro útok.
- ▲ Předpokládané členské změny NATO jsou proto i zdůvodněně deklarovány jako primární bezpečnostní zájem evropského Západu, a teprve jako sekundární zájem i USA, neboť poměr sil uvnitř Evropy (chápano být jen ve vztahu k evropské části RF) je pro evropský Západ nepřijatelně nevýhodný a vyvolává západoevropskou závislost na USA.
- ▲ Naproti tomu současné snižování vojenské přítomnosti USA v Evropě je velmi poučným, obecně platným důsledkem **změn na poli vojenské technologie**. K těmto technologickým změnám se pro jejich význam i pro AČR vrátíme v další části článku. Zde na tomto místě je však důležité zdůraznit, že vedou ke snižování, nikoliv ke zvyšování počtů amerických jaderných zbraní na evropském kontinentě.

Na základě těchto skutečností je proto možné s vysokou pravděpodobností očekávat postupnou realizaci těchto strategií NATO:

a) NATO se bude snažit, minimálně pro první třetinu 21. století, zachovat svůj transatlantický rozměr s pevnou účastí USA a Kanady.

b) NATO bude usilovat o posílení bezpečnostní integrity evropského Západu a o posílení jeho vojenské odolnosti rozšířením členské základny o státy nejen střední, ale i východní Evropy s cílem snižovat existující závislost na USA.

Z programově politického a bezpečnostního hlediska je nutné v těchto nosných tendencích rozpoznat a pochopit snahu o rozlišení nově se formujícího partnerství pro možnou válku a paralelně formovaného Partnerství pro mír, delegovaného postupně do

kompetence pevněji organizované a pro tento účel potřebnou exekutivní silou dotované OBSE. To proto, že jen souběžná existence obou vzájemně nezastupitelných institucí může zabezpečit dostatečnou obranu Západu při existující obranné dostatečnosti Východu, a současně umožňovat jejich demobilizační sbližování.

Vojenské umění a technologie

Predikčně náročnější je hledání bezpečnostní koncepce ČR pro druhou submnožinu „dozorovaných“, a proto vždy omezených konfliktů, které by měly ČR i AČR řešit ve vlastní režii nebo jen se „studenou“ (především informační) podporou koalice.

I v tomto případě jde o náročnou optimalizační úlohu, kterou ale musí bezpodmínečně vyřešit samo vedení armády v mezích vládou stanovených nepřekročitelných limitů, kterými jsou:

- Státem vydělené (dispoziční) finanční prostředky na tento účel s přesným harmonogramem jejich čerpatelnosti ve stanoveném transformačním intervalu (když ve vydělených prostředcích nejsou logicky zahrnuty výdaje na úhradu členství v koalici).
- Pevně vymezená ta část prostředků (výzbroje) armády, která transformační interval „přežije“ a vstoupí spolu s nově hledanými a nalezenými doplňky do nové, výstupní sestavy.

Nová koncepce pak musí respektovat tyto obecné vývojové tendence:

1. Civilizační pokrok vybavil i horké aktivity až na strategické úrovni dostatečně výkonnými, nejadernými zbraňovými systémy. Tento krok vyvolal v novodobé historii již čtvrtou zásadní změnu ve způsobech vedení vojenských aktivit a z toho plynoucí, neméně významnou změnu v postavení a dělbě úkolů základních druhů vojsk v bitvách a operacích.

Jak je známo, první světová válka disponovala jen taktickými systémy. Druhá světová válka již systémy operačními. Strategické systémy by byly nejen charakteristickým znakem eventuální třetí světové války, ale již dnes jsou charakteristickým prostředkem vedení i omezených válek novodobých^{15f}.

V rozhodující roli se v tomto vývoji postupně střídala v první světové válce pozemní vojska (pěší divize), ve druhé světové válce vševojskové operační svazy (fronty, skupiny armád), zahrnující i letectvo. V poválečné etapě (1950-1975) převzaly rozhodující roli již ryze strategické, a proto do operačních svazů nezačlenitelné, a tedy autonomní raketo-jaderné systémy (SSSR), nebo v USA prozíravěji společné systémy raketové a letecké. Konečně v závěru století tuto roli přejímají systémy dalekonosných, vysoce přesných zbraní nevyžadující, díky své přesnosti, jadernou municii. A byla to právě tato vlastnost, která umožňuje vždy racionálněji uvažujícímu okolí aktivně vstupovat do hrozících i probíhajících primárních konfliktů jako redukční činitel.

2. Poprvé v historii vystupuje jako reálný požadavek využít vysokou a současně lehce dělitelnou výkonnost nových systémů k redukci konfliktů a nikoliv jejich eskalaci. Tato nová priorita nekompromisně vyžaduje vyloučit energeticky neefektivní (na oběti bohaté) operace pozemních svazů, vedené plošně manévrem a palbou a nahradit je operacemi

přesných paleb vedených proti cílevědomě vybíraným cílům, s přiměřenou intenzitou palebných aktivit¹⁶¹, kdekoli na území protivníka a po celou dobu trvání konfliktu.

K dostatečně hlubokému poznání podstaty a přínosu této nové technologie je vhodné uvést, že základní prvek technologie dřívější, frontová, ať již útočná nebo obranná operace, mohla být vedena vždy jen na území jedné, v dané chvíli se bránící strany, byla zahajována známou palebnou přípravou, pokračovala průlomy obranných pásem a rozvíjením úspěchu rychlými tankovými skupinami. Po přeskupení a obnově sil byl tento technologický krok vícekrát opakován až k dosažení konečného strategického cíle (vítězství).

Dnes je tato technologie postupných kroků střídaná technologií návazného působení, tj. **strategickou bitvou zahajovanou dostatečně dlouhodobou palebnou fází** vedenou proti cílům na celém území protivníka se záměrem zlomit jeho organizovanou obranyschopnost a vytvořit podmínky pro finální, v této fázi již vševojskové aktivity, k zajištění a využití dosaženého strategického úspěchu.

Pro ČR proklamující obranu jako výhradní způsob řešení konfliktních situací je v této souvislosti podstatné, že zcela symetricky (zrcadlově) může postupovat i obránce povýšením své dřívější problematické „protipřípravy“ na výkonnostně srovnatelné „palebné údery“, vedené shodně do celé (dostatečně velké) hloubky území agresora. Popisovaná technologie dalekonosných, vysoce přesných paleb zcela ruší jak technický, tak operační handicap obrany vůči útoku a staví ji na jeho zcela srovnatelnou úroveň.

Obránce nejen nemusí organizovat, a za cenu nezměrných obětí vojsk i občanů hájit, souvislý obranný val zabráňující útočníkovi probít se k rozhodujícím cílům, ale *nabízí mu možnost výkonnostně rovnocenné odvety realizované přímo na území agresora, což tradiční pozemní boj neumožňoval.*

V souvislosti s tím je nutné si uvědomit, že agresor zpravidla chce na obránci něco získat a nesmí to proto svou palebnou činností zničit. Dále bude nucen na území obránce i vstoupit a musí proto při palebné činnosti preferovat ničení protistojících vojsk. Naproti tomu obránce nemusí brát na tato omezení zřetel a cíle svých paleb může vybírat svobodněji, což vede, má-li ovšem dostatečně výkonný ofenzivní palebný podsystém a dostatek informací, k jeho výraznému zvýhodnění.

Dalším významným přínosem těchto změn je zvýšená průhlednost radikálně zjednodušených konfliktů. Tím je umožněna jejich analýza a modelování. **Proto je nutné a neodkladné, dostatečně průkaznou metodou, porovnat operační výkonnosti vojenských vzdušných sil (letectva a PVO AČR v perspektivní podobě) na straně jedné a pozemních vojsk v pojetí GŠ AČR na straně druhé, a tak s konečnou platností rozhodnout roky trvající spor.**

K obvyklé námitce zastánců pozemních vojsk, že takové srovnání není možné je třeba vstřícně namítnout, že na tomto porovnávání je založen sovětský operační předpis Oper-51-1 v AČR desítky let užívaný a uznávaný. Z dnešního pohledu má tento předpis dvě závažné chyby. Za prvé pracuje s prostředky a strategiemi padesát let starými, a za druhé neuvádí metodu, na jejímž základě byl zpracován. Dnes však jsou plně dostupné jak potřebné vstupní konstanty, tak efektivní metody a jedinou překážkou je přežívající nechuť tuto jistě náročnou úlohu vyřešit.

Nicméně je nutné zdůraznit, že jen její výsledek může ukázat **kolik a jakých prostředků letectva a PVO se výkonnostně vyrovná armádnímu sboru.** K očekávatelnému výsledku je vhodné poznamenat, že zatím na půdě AČR provedené, bohužel i ve srovnání s pracemi

z let 1965 až 1968 v rámci normalizace spálenými, rozsahově omezené analýzy signalizují, že odpověď, nejenže až zdánlivě neuvěřitelně vyzní ve prospěch letectva a PVO, ale odhalí i jediné možnou cestu ke kvalitě a minimalizaci armády¹¹¹.

Ve vztahu k AČR a jejím potřebám není těžké rozpoznat, že armádní vedení trvá na rozhodující roli pozemního vojska a uvedené argumenty uznává zčásti. Na základě toho logicky degraduje letectvo i PVO na pomocné prostředky přímé podpory, čímž především letectvo zbavuje možnosti uplatnit strategicko-operační pružnost, pohotovost a především dostatečný dosah a imponující výkonnost.

Společným důsledkem těchto postojů je, že vedení AČR udržuje kromě jistě potřebných vojsk obrany státního území a brigády rychlého nasazení, další dva problematické, nákladné a nadpočetné armádní sbory a nemá zřetelně konstituovaný strategicko-operační ofenzivní systém dalekonosných vysoce přesných zbraní, tj. v poměrech AČR dostatečně výkonné stíhací bombardovací letectvo jako **autonomní podsystém**.

Vycházejíce z těchto rozporných premis, je možné celou úvahu uzavřít tím, že požadované analýzy konfliktních modelů by měly dospět:

① K upřesnění skladby a počtů autonomní ofenzivní strategicko-operační složky vojenského letectva jako **nové rozhodující složky AČR**. Pro tuto službu je vhodné zvolit v první fázi výstavby letouny domácí výroby typu L-159 C. Teprve tento základ postupně doplňovat o zdůvodněný a ekonomicky dostupný počet letounů nadzvukových.

② K vyřešení místa, počtů a úlohy vrtulníků v sestavě AČR. Tato záležitost závisí na vyřešení problematice pozemního vojska. Je třeba si uvědomit, že bojový vrtulník je vysoce účinnou (výkonnostně vícenásobnou) alternativou nejen tanku, ale i **protitankového prostředku ve vysoce mobilní podobě**.

③ Ke zdůvodněnému uznání nutné redukce nadpočetných pozemních vojsk. To však vyžaduje od základu nově definovat jejich úlohu a způsoby použití v celoplošném systému obrany státního území a na něm rozmístěných strategických cílů, zahrnujících jak základní vojska obrany, tak specializované brigády pro rychlý manévr a efektivní reakci na nepředvídatelné (zvláštní) situace. K tomu je nutné zdůraznit, že jde o nejpřevratnější, ale zatím nejméně analyzovanou a zpracovanou změnu ve vojscích AČR.

④ K vyjasnění potřeby významnějšího zastoupení stíhačů v PVO. To proto, že moderní (zde již nutně nadzvukový) stíhač v sobě slučuje vlastnosti vysoce mobilní raketové lafety dalekého dosahu a autonomního systému průzkumu vzdušné situace i v malých výškách. V rámci toho by měla být vyjasněna **možnost alternativního využití jednoho univerzálního typu letounu**, jak v ofenzivní složce letectva, tak v PVO, ovšem s plným důrazem na všechny personální i technicko-materiální aspekty takové alternace.

⑤ K definování nového systému logistiky, pracujícího na mobilizačním principu převoditelnosti civilních institucí pod profesionální vojenskou správou a řízením v závislosti na ohrožení.

* * *

Nová bezpečnostní koncepce ČR, respektující civilizačně humanizační imperativ konflikty v jejich horké podobě odvracet, vyžaduje vyřešit i zdánlivý paradox vyplývající

z potřeby nákladné, funkčně výkonné, ale pro přímé nasazení nepředpokládané armády. I tento problém musí AČR vyřešit v podobě investiční návratnosti cestou:

- pružné spolupráce vedení armády s vedením energetického systému státu, se zdravotnictvím, pořádkovou a dopravní policejní složkou, s protipožárními a povětrnostními institucemi,
- cílevědomého prohlubování občanské a polytechnické přípravy branců pro povojnový život a vojáků opouštějících vojenskou službu v aktivním věku,
- cílevědomé spolupráce s průmyslem, především leteckým a elektrotechnickým, v úloze jejich zkušební základny,
- cestou účasti armády na minimalizaci dopadů rozsáhlých hospodářských a dopravních katastrof,
- cestou účasti armády na minimalizaci škodlivých účinků přírodních katastrof,
- cestou využívání armády při neutralizaci rizik vyplývajících z narušení životního prostředí a k jeho monitorování,
- cestou začleňování vybraných kontingentů armády do humanizačních a pořádkových akcí nadnárodních institucí, tj. do akcí nespadajících do standardních vojenských aktivit v rámci obrany státu a aliance.

Některé z těchto aktivit nejsou pro AČR nové. Nová však musí být jejich cílevědomá personální, tematická a organizačně materiální propracovanost a zajištěnost.

Závěrem je třeba uvést, že podstatná část zmiňovaných problémů byla a je podrobněji řešena i v jiných pracech autorů, zpracovaných v minulých letech ve prospěch velení AČR.

Poznámky k textu:

^{11/} Viz závěrečná zpráva Ústavu mezinárodních vztahů: Bezpečnostní politika ČR, Praha 1996, které se právě tohoto finálního zhodnocení nedostalo.

^{12/} Primární rozsah konfliktu (jeho místo na příslušné škále) je důsledkem rozsahu výchozích aspirací (cílů) vytyčených základními aktéry.

^{13/} Ve spojení s úvahou o možném jaderném charakteru konfliktu daného typu je „výkonnostní (ničivá) nadbytečnost“ jev zcela samozřejmý.

^{14/} **Obranná výkonnost státu** (jeho disponibilní obranný potenciál) je schopnost způsobit protivníkovi v horké formě konfliktu ničením (palbou) nebo neutralizací (obsazením) jeho akčních zdrojů (cílů) pokles jeho ofenzivní činnosti, pokles jeho akční odolnosti, a tak omezovat až zastavit organizovanou reprodukci všech podstatných funkcí státu. Ve studených formách aktivit je narušována především schopnost vyvážené reprodukce protivníkovy potenciálu. Cílem diplomatických aktivit (nót) je účinné varování protivníka. Má-li být toto varování účinné, musí být podloženo explicitní vůlí studené nebo i horké formy aktivit v případě neúčinnosti nóty použít. **Vojenská výkonnost armády** je rozhodující složkou obranné výkonnosti státu a vyjadřuje především produktivitu jejích aktivit horkých forem.

^{15/} Viz válku v Zálivu, kde byly konvenční strategické systémy jejími přímými realizátory. Ve válce v bývalé Jugoslávii se velmi účinně uplatnily jako „exekutivní a omezující“ síla okolí.

^{16/} Požadovaná intenzita palebné aktivity rozhoduje, na základě operačních vlastností použité zbraně, o počtu zbraní potřebných ke splnění úkolu. To při výběru zbraní preferuje např. vícenásobně použitelné letouny před raketami.

^{17/} Vševojskový boj je boj pásmový a etapový. Dělí čas, prostor, a proto i cíle. Strategický úder je globální, nedělí ani čas, ani prostor, a cíle vybírá efektivně z celku a v souladu s cílem konfliktu. Proto je vícenásobně výkonnější a úspěšnější.

Součást vrcholového řízení výstavby IS AČR

Vzhledem k současné situaci v řízení výstavby IS AČR považuji za prospěšné znovu upozornit na význam řešení logické a formátové integrity (LFI) DZ IS AČR. Tématem se takto vracím k obsahu článku „Řešení základního problému kvality dat IS AČR“ uveřejněném v čísle 6/96 a k navazujícímu¹⁾ článku, který vyšel v čísle 1/97 tohoto periodika pod názvem „Podstatná součást řízení a správy dat IS AČR“. Podrobněji než v uvedených článcích zde rozebírám problémy a souvislosti logické a formátové integrity datové základny informačního systému Armády České republiky. V porovnání s myšlenkami uvedenými ve zmíněných článcích přináším s odstupem času některé nové pohledy na řešenou problematiku, jde především o nově zformulovanou definici LFI DZ IS a změnu v obsahu alternativního zabezpečení LFI. Mnohým se snad může zdát problematika logické a formátové integrity datové základny IS AČR okrajová, rád bych je přesvědčil o opaku. Ono by se skutečně mohlo stát, že v systému velení a řízení nebude k dispozici na jedné obrazovce konzistentní a včasná informace agregovaná z více dílčích informačních systémů a samostatných programových vybavení (APV).

* * *

K pochopení základního problému kvality dat IS AČR je třeba nejprve konsenzu v cíli a definici logické a formátové integrity datové základny informačního systému. Teprve následně má smysl řeč, případně spor, o problémech a souvislostech, které zabezpečování nebo absence definovaného stavu LFI DZ IS nejspíše budou provázet.

Co to je **datová základna (DZ)** informačního systému. Pro účel tohoto článku uvažujeme pouze nesporný obsah tohoto pojmu a tím jsou vlastní data (hodnoty datových prvků a datových objektů) a specifikace datových prvků a datových objektů.

I. Cíl LFI DZ IS Armády České republiky

Přijmeme cíl zabezpečit v IS AČR zpracování správné a konzistentní informace pro systém velení a řízení:

- ▲ v oblasti specifikace datových prvků (DP) a datových objektů (DO) - tedy v oblasti metadat - dat o datech,
- ▲ v oblasti funkční jedinečnosti (bezduplicitnosti) zpracování dat aplikačním software.

Poznamenejme, že existuje mnoho dalších oblastí vývoje a provozu IS AČR, kde musí být poskytování správné a konzistentní informace předávané z IS AČR do systému velení a řízení zabezpečováno. Takovými oblastmi jsou například výstavba a provoz komunikačního systému, bezpečnost, správnost a včasnost zpracování dat aplikačním SW, spolehlivý provoz hardware atd.

II. Definice LFi DZ rozsáhlého^{2/} IS

Logická a formátová integrita DZ IS je stav datové základny IS, v níž se nevyskytují a v následném zpracování dat nepoužívají:

- specifikační duplicity^{3/}
- nepřesné specifikace^{4/} datových prvků a datových objektů, a současně
- neexistuje duplicita vstupu prvotních dat z reality^{5/},
- neexistuje duplicita zpracování jedněch a těchž dat v celém rozsahu IS.

III. Vliv vývoje dílčích IS SW firmami na LFi DZ IS AČR

Zásadně nesdílím názor, že dodavatelé dílčích informačních systémů zajistí jen na základě své metodologie kvalitní datovou základnu IS AČR. Nezbytné zásahy armády jako zadavatele do vývojové praxe SW firem uvádím v odstavci VI.

Datová základna IS AČR bude každopádně zdrojem a součástí zpracování agregovaných informací poskytovaných systému velení a řízení. V rámci IS AČR budou na operačním a strategickém stupni, ale částečně i na taktickém stupni agregovány informace z více dílčích IS (APV). Mají-li být tyto agregované informace užitečné, musí být konzistentní a včasné. Odpovídající kvalita datové základny, respektive její logická a formátová integrita je dosažitelná, bez účinného vrcholového řízení projekčních prací, pouze na úrovni dílčího IS (APV) vyvíjeného jedním dodavatelem, například u personálního nebo logistického informačního systému.

Schematické znázornění datových zdrojů a využívání agregované informace v systému velení a řízení AČR poskytuje obrázek (viz obr. 1). Agregace dat z různých zdrojů je na obrázku znázorněna šipkami směřujícími ze zdrojů do jednoho počítače. Abychom měli kvalitu DZ IS AČR zajištěnu, považují mimo jiné za nezbytné přijmout a realizovat účinný koncept zabezpečování LFi DZ IS AČR jako celku, který sestává z neukončeného počtu dílčích IS (APV) a je vyvíjen různými dodavateli v časovém intervalu mnoha let. Kvalitu datové základny IS AČR neovlivňují zdaleka jen velitelé a náčelníci, vývojáři a provozní pracovníci odborné počítačové veřejnosti, ale rovněž velitelé a náčelníci, kteří budou agregované informace v systému velení a řízení využívat, viz závěr článku.

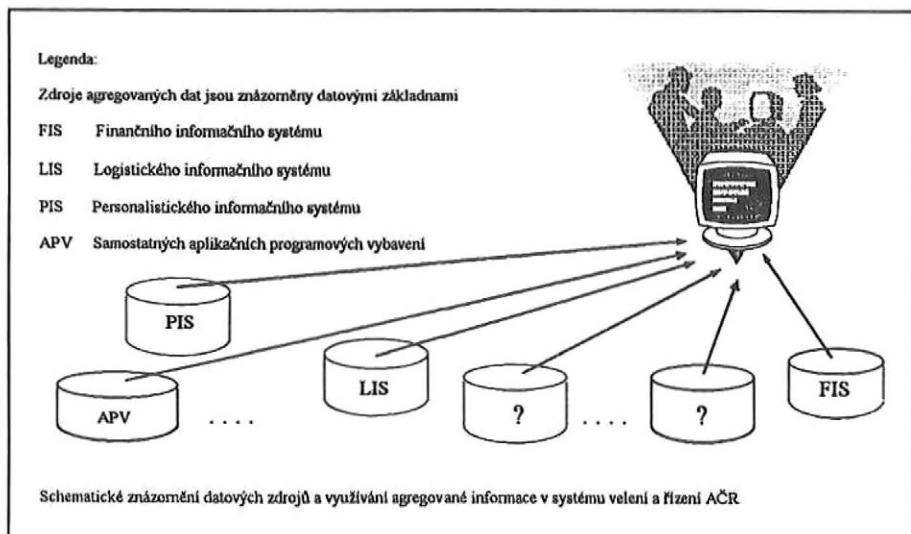
IV. Základní problémy systému zabezpečování LFi DZ IS AČR

Za zcela základní lze považovat problém, zda vůbec přijmout program zabezpečování LFi DZ IS AČR ve smyslu výše uvedené definice. A dále, jestliže program zabezpečování LFi DZ IS AČR ve smyslu výše uvedené definice přijmeme, které doprovodné problémy budeme muset řešit. Pokusím se nastínit řešení obou problémů.

a) Souvislosti rezignace na zabezpečování LFi DZ

Odhad důsledků rezignace na zabezpečování LFi DZ:

- Vyskytnou se potíže při vývoji a provozu aplikací, které agregují data z více dílčích IS: jedná se především o důsledky různosti specifikací identifikátorů logicky jedněch a těchž objektů (organizačních jednotek, posádek, specifických lokalit, vojenských objektů).

Obr. 1

- Čas od času dojde ke zpoždění v předávání informací do systému velení a řízení v důsledku provozních potíží:

ty vzniknou v důsledku nejednotných formátů jedné a téže datových prvků, nejednotného nasazování nových verzí domén a číselníků, jestliže nebude tato povinnost nařízena a realizována na základě jiných předpisů,

- Při postupné výstavbě IS AČR, při rozvoji a inovaci bude negativně působit neexistence centrální evidence specifikací DP/DO:

SW technologie použité při vývoji a provozu dílčích IS AČR mají každá svou vlastní metodiku popisu DZ a navíc ani ona nemusí nutně být při řešení zadaného dílčího IS důsledně použita, zejména při dokončovacích pracích a opravách, kdy může být dokumentace systému pod tlakem času šizena - to vše značně ztěžuje a prodražuje návazná řešení.

- Možnost pronikání nekonzistentní informace do systému velení a řízení:

v důsledku nepřesných definic datových prvků, zejména pak v důsledku duplicit vstupu prvotních dat a duplicit následného zpracování dat, které nemusí poskytovat shodné výstupy.

Souhrnně lze, při rezignaci na zabezpečování LFi datové základny podle výše uvedených definic, zpochybnit plnění řádné funkce IS AČR zejména pro operační a strategickou úroveň velení a řízení v celém průběhu životního cyklu IS. Soudím, že nepodniknout účinné akce k zabezpečení LFi DZ IS AČR nelze ničím ospravedlnit.

b) Koncept systému LFi DZ založený na normalizaci metadat

Zabezpečování LFi DZ IS AČR patří do systému řízení a správy dat a vyžaduje systémové řešení působící po celý životní cyklus IS. V systému založeném na konceptu **normalizace metadat**, tj. na normalizaci specifikací datových prvků a datových objektů můžeme vyčlenit čtyři základní skupiny více či méně závažných problémů uvedených

v tabulce (viz). Obsáhleji je koncept systému popsán v již zmíněném článku z čísla 1/97 „Podstatná součást řízení a správy dat IS AČR”.

Tabulka

Problémy systému LFi DZ založeného na bázi normalizace metadat

Oblast	Problémy
Metodická	Metoda normalizace (standardizace) datových prvků a datových objektů – <i>přijetí a realizace</i> . Metodika popisu DZ – <i>přijetí a využívání</i> .
Technologická	Rozsah a struktura systému – <i>mj. přijetí a realizace systému normalizace DP/DO s těmito součástmi:</i> – evidence a distribuce normalizovaných specifikací DP/DO v průběhu celého životního cyklu IS AČR (datové sborníky/datové slovníky normalizovaných DP/DO – <i>organizační, legislativní a personální zabezpečení</i> , – programové vybavení systému – <i>využití a přizpůsobení (doplnění) existujících (DDDS – Defense Data Dictionary System USA, INTRANET, Data Warehouse?)</i> , vývoj specifického programového vybavení?, – komunikační systém – <i>využití existujícího a doplnění přenosem specifikačních dat DP/DO off line</i> .
Legislativní	Zakotvení systému zabezpečování LFi dat jako nedílné součásti výstavby a provozu IS AČR – <i>zajištění nezbytných tabulkových míst</i> . INA: rozkazy a nařízení nezbytné pro zabezpečení provozu systému v celém rezortu v podmínkách uplatňování nedílné velitelské pravomoci – <i>vyhlášení a kontrola dodržování INA jako zpětná vazba provozu systému</i> .
Personální	Zabezpečení tabulkového počtu osob pro fungování systému. Zabezpečení potřebných znalostí osob začleněných do provozu systému – <i>školení</i> .

V tabulce je problematika tohoto systému logické a formátové integrity DZ IS AČR popsána v kostce. Čtenář má možnost rámcově posoudit náročnost realizace systému.

c) Alternativa

Alternativní koncept systému zabezpečování LFi DZ AČR, který můžeme nazvat **konceptem funkční jednotnosti**, spočívá v zásadě na vyloučení jakékoli funkční duplicity v IS AČR, tj. vyloučení duplicitního pořizování dat a duplicitního zpracování dat. Ve zmíněném článku z čísla 1/97 „Podstatná součást řízení a správy dat IS AČR” tvrdím, že toto vyloučení funkčních duplicit k zabezpečení LFi DZ postačí. Rád bych se opravil, nepostačí: navíc je třeba přece jen něco normalizovat (standardizovat).

V rámci konceptu funkční jednotnosti je třeba kromě vyloučení jakékoli funkční duplicity zajistit:

- používání normalizovaných identifikátorů objektů, zejména organizačních jednotek armády, k nimž budou nejčastěji agregovány informace z dílčích IS (APV),

- dále je třeba zabezpečit normalizaci domén a číselníků, přičemž musí být stanoveni správci dat těchto datových objektů a rovněž musí být zabezpečeno jednotné nasazení jejich aktualizovaných datových verzí v provozu IS AČR.

Zmíněné prvky normalizace jsou rovněž nedílnou součástí realizace systému zabezpečování LFi DZ založeném výhradně na principu normalizace metadat.

V. Vliv datové standardizace NATO na výstavbu IS AČR

Vzhledem k minimu informací, které o datové standardizaci prováděné v NATO mám k dispozici, mohu se v odstavci orientovat pouze na oblast elektronické výměny dokumentů (zpráv a hlášení). Pro AČR je v souvislosti s účastí v NATO mj. důležité zajistit informační interoperabilitu s NATO. Prostředkem zabezpečování informační interoperability je v NATO elektronická výměna formalizovaných dokumentů v systému IRIS/AMH (automatizované ovládání zprávy). Systém je softwarovým produktem dánské firmy Systematic Engineering A/S a v NATO pracuje podle standardu ADatP-3, tj. Spojenecké publikace obsahující syntaxi a sémantiku vyměňovaných zpráv.

Jaká je tedy souvislost výměny formalizovaných dokumentů s datovou standardizací? Vyměňované dokumenty mohou obsahovat data z databází informačních systémů a mohou na druhé straně data ze zpráv databáze informačních systémů modifikovat. Pochopitelně, že tato data, lépe řečeno jejich specifikace musí být standardizovány, jinak by docházelo k provozním poruchám nebo k narušení konzistence informací.

Minimální vliv uvažované datové standardizace NATO na možnou datovou normalizaci (standardizaci) AČR znázorňuje V/V schéma *vstup/výstup* (viz obr. 2). Schématem říkám, že i v NATO, přes nedostatek informací, můžeme odvodit existenci datové standardizace minimálně dat, která jsou obsažena ve vyměňovaných dokumentech. Dále schéma ukazuje přebírání standardizovaných datových prvků a datových objektů NATO do datových sborníků IS AČR. Datové sborníky - soubor normalizovaných specifikací datových prvků a datových objektů včetně standardizovaných DP/DO NATO - mají pak být využívány jak v rámci zabezpečování LFi DZ IS AČR, tak v rámci výměny dokumentů s NATO. Zbývá dodat, že se pohybují na úrovni návrhu, žádná datová normalizace ani datové sborníky v AČR zatím neexistují.

VI. Zabezpečování LFi DZ IS AČR u dílčího IS (APV)

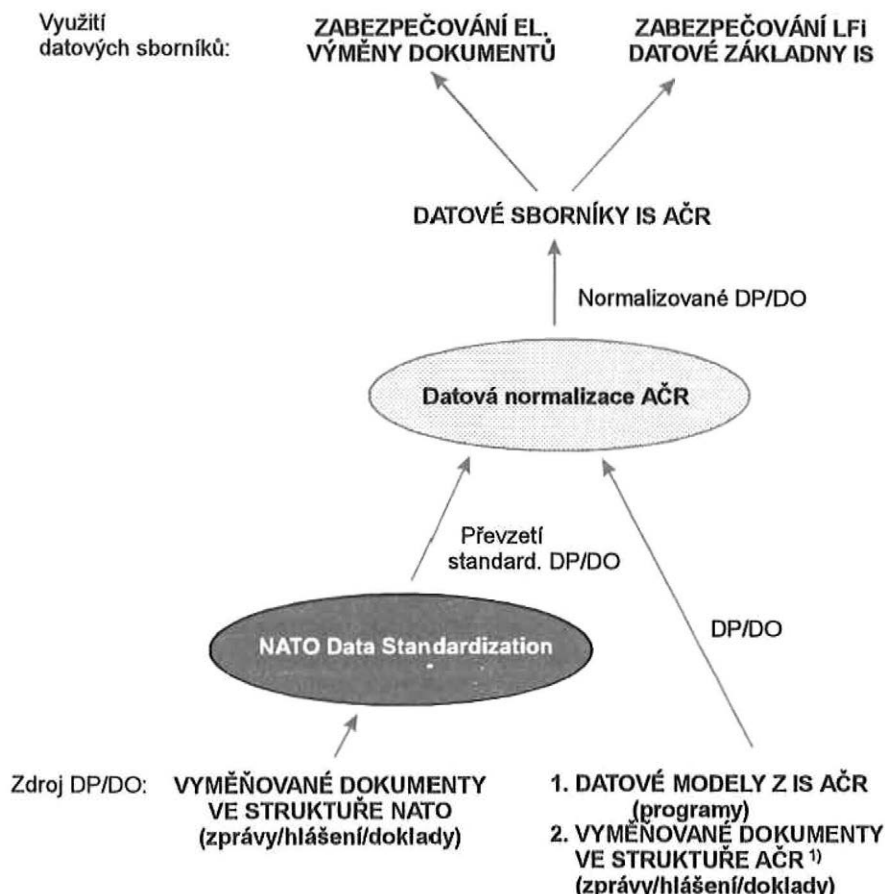
Podmínkou LFi DZ IS AČR jsou logicky a formátově integritní DZ dílčích IS (APV). Tyto prvky IS AČR jsou vyvíjeny zpravidla civilními softwarovými firmami jako je DIGITAL, PACKARD, EDS a další. Až dosud armádní zadavatel nekladal na tyto dodavatele žádné nároky, kterým by měl dostát a ony by plynuly z péče o zabezpečení LFi DZ celého IS AČR. Podívejme se, jaké by tyto nároky měly být v rámci realizace systému zabezpečování LFi DZ IS AČR postaveném na bázi normalizace metadat.

Zadavatel vývoje dílčího IS (APV) AČR v zadání SW firmě stanoví jako součást dokumentace systému:

- a) tvorbu datových sborníků (slovníků) v řešení použitých DP/DO podle metodiky AČR
 - datové sborníky DP/DO jsou nedílnou součástí dokumentace řešeného dílčího IS,

V/V SCHÉMA DATOVÉ NORMALIZACE V AČR S VYUŽITÍM DATOVÉ STANDARDIZACE NATO

NÁVRH

Vysvětlivky: LFI je zkratka pro logickou a formátovou integritu.

EL značí elektronické, DP značí datový prvek, DO značí datový objekt

¹⁾ Zde uvažujeme pouze ty dokumenty, které obsahují jiná data než ta, která jsou v datových modelech IS AČR a ve vyměňovaných dokumentech NATO současně neboť jejich standardizovaná DP/DO jsou přebírána ze standardizace NATO.

Obr. 2

- b) závazné používání standardizovaných DP/DO NATO předaných řešiteli zadavatelem; návrh vztahu datové normalizace AČR a datové standardizace NATO je znázorněn na schématu,
- c) účast na procesu armádní datové normalizace, pokud v době průběhu řešení zadaného dílčího IS proces armádní datové normalizace probíhá.

Povinnosti na sebe v rámci uvedeného systému zabezpečování LFi bere i zadavatel. Zadavatel se v zadání dílčího IS (APV) naopak zaváže:

- a) zabezpečit řešiteli pro každý použitý datový objekt typu domény a číselníku správce dat,
- b) ke stanovení odpovědné organizace za specifikaci domény a číselníku, kde jsou stanovena pravidla pro aktualizaci těchto datových objektů,
- c) ke stanovení odpovědné organizace za specifikaci v řešení použitých datových prvků a ostatních datových objektů.

Poznámky:

1. Plnění a splnění uvedených požadavků vývojářskou firmou umožňuje zadavateli jednak kontrolu tvorby datové základny, kontrolu pořádku v evidenci metadat a co je rovněž velmi podstatné: zadavatel má na vrcholové úrovni řízení výstavby IS AČR možnost odhalit funkční duplicitu, jejichž existence může vážně narušit konzistenci informací poskytovaných do systému velení a řízení.
2. Na druhé straně je zde závazek zadavatele týkající se provozní stability zejména domén a číselníků.

VII. Řešení problému LFi dat neunikneme

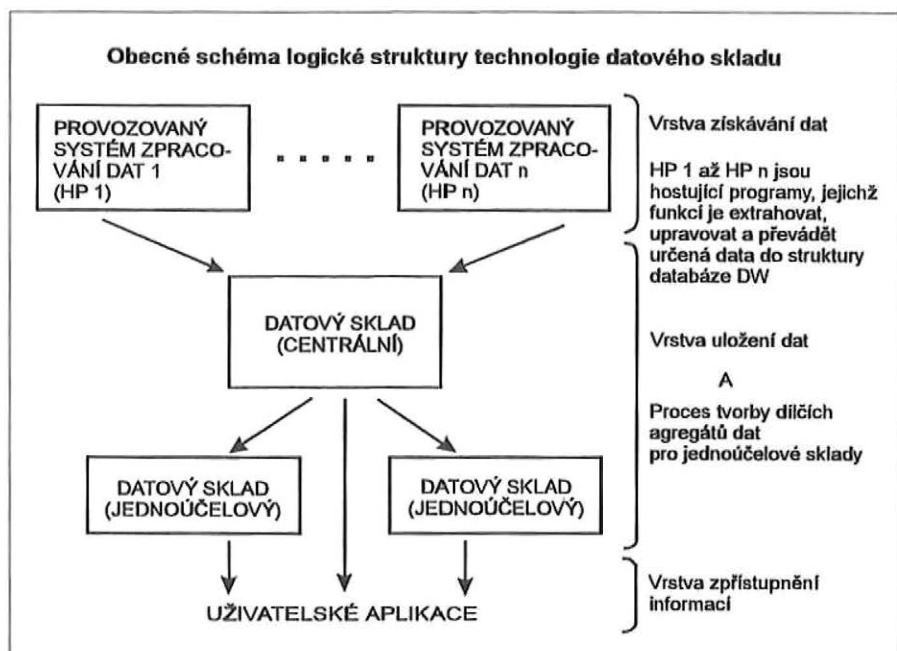
Uplatnění technologie tzv. *datawarehousingu* - datového skladu - si specifické řešení LFi dat vynutí. Velmi stručně, o co jde. Cílem uplatnění této technologie je poskytovat vrcholnému managementu organizace pohotově věrohodné a názorně zobrazené strategické informace. Tato technologie si v IS AČR své místo jistě nalezne.

Základní ideu technologie datového skladu zachycuje obr. 3. Podstatnou součástí datawarehousingu je datový sklad, který obsahuje data z potřebných datových zdrojů organizovaná (agregovaná) tak, aby odpovídala definovaným nebo očekávaným požadavkům uživatele na zobrazení výstupní informace. Ovšem než jsou data do „skladu“ uložena, musí být (mimo jiné) očištěna od chyb a nekonzistencí. Obsah onoho očištění dat a odstranění nekonzistencí si může vyžádat i značné náklady. Pro doplnění cituji: „Achillovou patou celého datawarehousingu je konsenzus ohledně definic dat.“ Ivan Kozák v článku „Datové sklady sú strategickým rozhodnutím“, Computer World 10/97.

Souvislost s LFi DZ IS? V prostředí LFi dat bude technologie datawarehousingu uplatňována bez zmíněných komplikací v kratším čase a za menší peníze. Na druhé straně je třeba přiznat, že vhodné uplatnění této technologie může být pokládáno za příležitost k postupnému zkvalitňování datové základny IS obecně.

VIII. Vrcholové řízení LFi DZ IS AČR

Jak bylo poznamenáno v odstavci I., existuje více oblastí, které se podílí na poskytování správné a konzistentní informace předávané z IS AČR do systému velení a řízení. Logická a formátová integrita DZ patří mezi nemnohé oblasti, které bohužel vyžadují svým

Obr. 3

charakterem průběžné vrcholové řízení. Ideálně od počátku životního cyklu IS AČR, ale ten je dávno za námi. Někdy se však začít musí, nemáme-li postupovat stejně chybně jako v minulosti, tj. budovat víceméně izolované dílčí IS (APV), dříve projekty.

Jaký je důvod nezbytnosti vrcholového řízení LFi DZ IS AČR? Ten spočívá v aktivitách, které je třeba uskutečňovat:

- je třeba centrálně (přes celý rezort) řídit datovou normalizaci, to jest tvorbu, evidenci a používání sborníků normalizovaných specifikací datových prvků a datových objektů,
- aktivity zahrnují životní cyklus IS AČR, proto průběžné řízení.

Další důvod nezbytnosti vrcholového řízení spočívá v rozmanitosti velitelské podřízenosti účastníků datové normalizace:

- specifikace datových prvků a datových objektů je proveditelná jen za úzké spolupráce velitelů a štábních specialistů,
- odpovědnost za specifikace datových prvků a datových objektů musí nést velitelé a jejich podřízení, kteří se na specifikaci podíleli,
- správci dat domén a číselníků jsou organizační jednotky, které domény a číselníky využívají, pro každý datový objekt vždy jen jeden a ten musí být oficiálně vyhlášen.

Dalším důvodem pro vrcholové řízení je skutečnost, že z prostředí velení a řízení může být kvalita DZ a tím i konzistence a včasnost informací předávaných z IS AČR do systému velení a řízení značně narušena. Paradoxně k tomu mohou přispět prostřednictvím pokynů

či nařízení velitelé a náčelníci tým, že zadají o své vůli tvorbu a provoz IS a zejména samostatná a doplňková APV. V rámci těchto IS (APV) může dojít k funkční duplicitě posuzováno v rozsahu celého IS AČR, k nepřesným vymezením datových prvků a datových objektů a ještě k dalším jevům, které mohou znehodnotit informace využívané v systému velení a řízení. Tomuto nešvaru známému z minulosti je nezbytné zabránit.

Velitel či náčelník nesmí mít možnost pouze o své vůli zadat vývoj a provoz IS (APV). Každé takové zadání je nezbytné podrobně posoudit v kontextu již provozovaných a vyvíjených IS (APV) s cílem eliminovat výše zmíněná nebezpečí. Příslušná nařízení, která omezí absolutní svobodu rozhodování velitelů a náčelníků ve vztahu k zadávání vývoje a provozu IS a zejména doplňkových a samostatných APV nelze vidět v protikladu k uplatňování nedílné velitelské pravomoci. Domnívat se, že využívání moderních informačních technologií zbaví uživatele veškerých povinností k vývoji a provozu IS by bylo jen nákladné nedorozumění.

Absence vrcholového řízení výstavby IS AČR v oblasti zabezpečování LFi DZ „odnese“ zejména Štátní informační systém v části agregací dat z dílčích IS (APV) již při vývoji těchto agregací. Například lze uvést: vývoj agregačních APV nebude mít k dispozici centrální evidenci specifikací datových prvků a datových objektů - vývojáři je budou muset někdy obtížně „doložit“ v lepším případě z počítačových evidencí dílčích IS (APV). Přitom nebudou mít jistotu, zda jimi agregované hodnoty datových prvků a datových objektů nezpracovává ještě jiné programové vybavení v rezortu. Stabilita provozu agregací APV bude mít pochybnou úroveň, neboť správci dat domén a číselníků budou málokdy spolehlivě fungovat, pokud budou kdy jednoznačně a velitelsky určeni. Souhrnně jsou důsledky absence vrcholového řízení výstavby IS AČR na systém velení a řízení odhadnuty v odstavci IV. bod a).

Aby bylo možné v armádě, se zahrnutím správních IS (APV) MO, v naznačeném rozsahu provádět činnosti zabezpečování LFi DZ IS AČR, je třeba pro to vytvořit legislativní, tabulkové a personální předpoklady a mít k dispozici odpovídající technologii. A to, ať už by byl realizován koncept normalizace metadat nebo alespoň koncept funkční jednotnosti. Zabezpečování LFi DZ IS AČR má ve vztahu k informační interoperabilitě armády spolu se zabezpečením uchovávání upotřebitelných historických dat v přeneseném smyslu slova strategický charakter.

Poznámky k textu:

- ^{1/} Nepozorností při redakčním zpracování článku došlo na obr. 1 ke změně směru toku „vlastní projektové specifikace DP/DO z vyvíjených IS (APV)“ do katalogu pracovních specifikací.
- ^{2/} Za rozsáhlý považujeme takový IS, který je budován rozložen v čase (v intervalu mnoha let) více dodavateli a slouží jednomu hierarchicky členěnému systému řízení, v případě AČR systému velení a řízení. Výstavbě a funkci IS AČR odpovídá právě tato charakteristika.
- ^{3/} Specifikační duplicity se mohou vyskytnout u logicky shodných datových prvků a datových objektů (jsou shodně definovány, eventuálně chápány), ale používají se s některými dalšími rozdílnými atributy; vyskytují se například různé formáty nebo nestejně domény přípustných hodnot atd.
- ^{4/} V praxi se mohou vyskytnout například nepřesné definice datových prvků a datových objektů nebo nejsou schváleny a vyhlášeny správci dat domén a číselníků včetně absence aktualizací pravidel a pravidel platných pro nasazování nových verzí domén a číselníků.
- ^{5/} V minulé terminologii bychom hovořili o neexistenci vícenásobného pořizování jedné a též vstupních dat ve více než jednom projektu.

Alternativní přístupy k bezpečnosti a stabilitě: obrana budující důvěru

Projekt obranných alternativ Institutu Commonwealth v Cambridge v americkém státě Massachusetts, kterou vede Carl Conetta a Charles Knight, a studijní skupina alternativní bezpečnostní politiky v Bonnu, kterou vede Dr. Lutz Unterseher, byly částečně představeny ve Vojenských rozhledech č. 2/97 v redakčním článku „Budování důvěry“. Posledních osm let společné práce těchto dvou vědeckých pracovišť zabývajících se otázkami bezpečnosti v nových podmínkách podstatně změněné bezpečnostní situace v Evropě a ve světě, si určitě zaslouží více pozornosti. Zejména jejich hledání nových netradičních a alternativních způsobů zajišťování bezpečnosti a obrany států a regionů, jež by byly politicky důvěryhodné a přijatelné pro komunitu uvnitř státu i ve vztahu k sousedům a v mezinárodním měřítku, přijatelné z důvodů spolehlivosti zajišťování bezpečnosti a rovněž z důvodů ekonomických, finančních a efektivnosti vynakládaných zdrojů.

* * *

Při prezentaci významu a výsledků práce uvedených skupin (působících jako nezávislé, dobrovolné, nevládní, neziskové bezpečnostní instituce) nutno říci, že je spojují především dva základní pojmy: **obrana budující důvěru** (*Confidence-building Defense*), jež je novým chápáním obrany v současných podmínkách zejména menších států (hlavně evropských), a pojem **obránných alternativ**, jež jsou zdůvodněnými nabídkami neboli alternativami ke stávajícím nebo jiným předkládaným způsobům obrany.

Pokud jde o nové pojmy, jež při netradičních přístupech v bezpečnostní problematice zákonitě vznikají a nemohou být hned od počátku v mezinárodním měřítku pro jazykovou různost a z dalších důvodů přesně vystihovány nebo pojmenovány, bude důležité o nich příště diskutovat. Tato diskuze pak může přispět ke správnému pochopení zásadních myšlenek a principů těchto nových přístupů k bezpečnosti a obraně a tedy i k jejich další správné interpretaci. Abychom je neprezentovali jen jako moderní, ale především funkční pojmy při vysvětlování obsahu nových přístupů a abychom rozeznali kdy jde o synonyma, nepřesnou jazykovou interpretaci, anebo kdy jde o poněkud odlišné pohledy a názory, budeme jim příště věnovat pozornost.

Uvedené dvě úzce spolupracující instituce - skupiny řešitelů otázek obrany (známé pod zkratkami PDA a SAS), které se pravidelně scházejí, kooperují a vzájemně si vyměňují informace, organizují mezinárodní konference a jiné akce, svým způsobem představují *hnutí* nebo-li jednu skupinu se shodnými cíli. Tato skupina má ucelenou představu obsaženou v pojmu „obrana budující důvěru“ (totéž „obrana založená na budování důvěry“), tj. alternativní obranu vůči dosavadním uvažovaným způsobům a možnostem obrany, která eliminuje na minimum vojenské činitele v různých aspektech (dosahy zbraní,

redukce nebo úplné vyloučení některých vojenských prvků, defenzivní charakter obrany, neprovokativnost, defenzivní nadřazenost vůči sousedům, apod.).

Vedle představení skupiny bezpečnostních alternativ a její základní představy možné perspektivy obrany je důležitá i **realizační rovina**. Některé, především menší evropské státy, postupně začínají přebírat prvky *obrány budující důvěru* do svých obranných projektů právě vzhledem k přijatelným politickým, ekonomickým, finančním a vojenským aspektům. Dobrovolné přijímání této linie defenzivní, efektivní a důvěryhodné obrany menšími státy neznámá úplný ústup od strategických aspektů zajištění obrany, protože její přijetí více státy sousedícími nebo ve větším regionu i přes vzdání se ofenzivnosti zároveň přináší vzájemnou vyšší a pro tyto státy výhodnější kvalitu širšího obranného deštníku, ovzduší důvěry a vzájemné spolupráce. Menší a střední země si uvědomují, že se samy neubrání, ale zároveň ukazují, že nikoho neohrožují a vytvářejí pásma nebo regiony důvěry s vlastním zajištěním bezpečnosti a obrany. Pak i větší státy a mocnosti budou postupně nuceny přehodnocovat své strategické ambice, zájmy a potřeby, reagovat na realitu nabízené i postupně nastolované důvěry ze strany malých států, které pro ně nevytváří bezpečnostní rizika, ale naopak eliminují je na minimum na svých územích.

V návaznosti na představení základních principů *obrány budující důvěru* ve VR 2/97 chceme čtenářům a autorům zabývajícím se vojenskou a bezpečnostní problematikou dnes nabídnout jeden z posledních alternativních projektů, který byl vypracován týmy PDA a SAS. Nejde jen o odbornou kritiku daytonské dohody, ale je zde předložena konkrétní představa - alternativa vůči vojenským opatřením a restrukturalizaci ozbrojených sil v následnických státech bývalé Jugoslávie, jak byly navrženy touto dohodou.

Defenzivní restrukturalizace v následnických státech bývalé Jugoslávie

Kontrola zbrojení a opatření k budování důvěry daytonské dohody spolu s programy plánované vojenské pomoci dává jedinečnou příležitost uskutečnit některé významné defenzivní restrukturalizace ozbrojených sil v oblasti, které smlouva pokrývá. Podle této dohody, uzavřené v r. 1995, je Bosna uznána ve stávajících hranicích, její součástí jsou dvě na sobě závislé formace Bosensko-chorvatské federace a Republiky bosenských Srbů. Na plnění dohody měl dohlížet kontingent 60 000 vojáků z nečlenských i členských států NATO.

Největším výsledkem stability by měla být **podmínka mnohostranné defenzivní nadřazenosti**, kde *defenzivní schopnosti každého účastníka by jasně převyšovaly ofenzivní možnosti a schopnosti jeho sousedů*. Takováto podmínka, pokud je dosažitelná, by měla více přispět ke stabilizaci krize a zlepšení v politických vztazích namísto toho, aby byla odstraněním založeným zásadně na hrozbě odplaty, tj. msty. Přirozené, že mnohostranný charakter konfrontace a rozdílnosti v potenciálech mezi účastníky komplikují jakékoliv kalkulace odstranění, jež jsou založeny na odmítnutí nebo mstě.

V tomto světle je reálným cílem vytvoření **regionálních obranných postů**, které jsou dostatečně robustní a odpovídající tomu, aby (i) odolnost zvýšila náklady na agresi v podmínkách času i úsilí, (ii) zahrnovala některá přesná strukturální omezení možností a schopností pro tzv. přeshraniční útok. Pro nejbližší a středně dlouhé období bude regionální stabilita pravděpodobně záviset na vůli Evropského společenství zavázat autoritou proti jakékoliv budoucí agresi. Nicméně zlepšením především rovnováhy mezi ofenzivními a

defenzivními možnostmi a schopnostmi, může program defenzivní restrukturalizace přispět ke snížení regionálních asymetrií. Toto by střídavě mohlo podstatně snížit jakoukoliv budoucí potřebu vnější intervence.

1. Všeobecné rysy defenzivní restrukturalizace.

Existující modely „defenzivní obrany“ (*defensive defense*), jak se odrazilo například v rakouském vojenském plánování v průběhu 80. let, mohou zabezpečit některé zásady pro defenzivní restrukturalizaci ozbrojených sil v zemích zahrnutých ve smlouvě.

Tyto modely všeobecně dělí státy na dva kooperující prvky. První, relativně statická kontrola oblasti a (nebo) podpůrná síť koextenzivní (rozšiřující se v čase nebo prostoru) s územím státu; druhý, menší, ale vysoce mobilní protiútočný prvek. Tyto dva prvky jsou vzájemně na sobě závislé a synergické. Systém se spoléhá na dobře uváženou přípravu obranných zón a na další výhody „domácího hřiště“ k dosažení vysoké úrovně bojové účinnosti. Relativní závislost na protiútočných jednotkách v síti pokrývajících danou oblast zároveň omezuje jejich ofenzivní potenciál mimo území státu.

Je přirozené, že rozdílné demografické, geografické a politické podmínky balkánských států nedovolují aplikovat nebo přijmout existující modely teritoriální obrany. Mezi faktory, které musíme brát v úvahu, jsou horský a lesní terén Bosny a Hercegoviny (BaH). I když horské oblasti nejsou tak drsné, aby zabránily infiltraci, významně omezují možnosti pro mechanizované operace většího rozsahu. A navíc, síť pozemních komunikací Bosny a Hercegoviny je poměrně řídká: například ve srovnání s Rakouskem má BaH jen jednu třetinu kilometrů silnic a železnic na čtverečný kilometr území. Strategický zeměpis území říká, že bezpečnost závisí na (i) kontrole pozemních komunikačních uzlů a (ii) na schopnosti rychle zjistit, izolovat a zamezit infiltraci přes horský a lesní terén.

2. Směrnice uplatnění pro země, které pokrývá daytonská dohoda

■ **Všeobecné schéma**

Stabilně orientované vojenské posty pro oblast by měly posílit selektivní kontrolu území a obranu založenou na pěchotně-dělostřeleckých formacích doplňovaných malým množstvím protiútočných prvků. Plánovači by měli identifikovat „obránné zóny“ - ty životně důležité oblasti, které jsou zranitelné vůči útoku - kde by měly být soustředěny pěchotně-dělostřelecké sestavy. Malé množství vysoce pohotových a nezávislých jednotek by mělo být tvořeno na úrovni státu pro použití jako (i) „první linie“ obrany na ohrožené hranici; (ii) prvek „rychlé reakce“ k omezení a vyloučení infiltrací přes vzdálenější oblasti nebo (iii) jako posílení sil místních obranných zón.

■ **Pěchota**

Pravidelná pěchota vybavená nákladními automobily v obranných zónách by se měla soustředit na kontrolu bezpečnosti (i) klíčových uzlů pozemního komunikačního systému, (ii) přístupů ke střediskům populace, průmyslu a vlády a (iii) mít vysoký pozemní přehled o těchto střediscích nebo komunikačních uzlech.

Prvky pěchoty by měly usilovat o plné využití možnosti připravit pravděpodobné oblasti vtažení do konfliktu. Jejich výcvik by se měl soustředit na rychlé rozmístění překážek a polních opevnění a zřízení zámkových (do sebe zapadajících) polí pozorování a palby. Pěchotní jednotky by měly být široce zabezpečeny zbraněmi protipancéřové a palební podpory: PTRS, bezzákluzovými kanony a minomety.

Při nedostatku obrněné přepravy by tyto pěší jednotky měly mít relativně nízkou úroveň operační ofenzivní schopnosti proti sousedícím dělostřelecko-pěchotním oblastem. Navíc bez podpory většího množství tanků by tyto jednotky měly pouze omezenou schopnost přímo napadnout dobře připravené a silně podporované polní pozice [1].

Rovněž je potřeba existence několika elitních, horských pěších jednotek, které jsou budovány na úrovni pozemního vojska. To by mohlo být klíčem k úspěchu při omezení a vyloučení útočících stran nebo infiltrujících jednotek, které by se mohly pokusit o obklíčení obranné zóny nebo dostat se na území státu drsným nebo silně zalesněným terénem.

■ *Lehká obrněná pěchota*

Optimální sestavu pro protiútočné prvky by měla být lehká obrněná pěchota jako kombinace menších jednotek obrněné a mechanizované pěchoty. Tato kombinace dovoluje maximální pružnost, což je nezbytné při relativně malém množství těchto jednotek. Pravidelné pěší jednotky by měly tyto jednotky počtem převýšit v poměru větším než 5 : 1.

■ *Obrněný a protipancéřový poměr*

Celkový poměr mezi obrněnými místy a protitankovými zbraněmi by měl být jasně ve prospěch druhého ze zmíněných. Pěchota by měla být bohatě vybavena přenosnými protitankovými zbraněmi obsluhovanými osádkami. Pro zajištění rychlé a adekvátní reakce na náhlé soustředěné útoky by měly pěchotní jednotky být schopny povolát místní zálohy s mobilní protipancéřovou palební silou.

Toto by mohlo být zabezpečeno jednotkami složenými z lehkých obrněných kolových vozidel s montovanými protipancéřovými zbraněmi. Tato vozidla by měla mít hmotnost do šesti tun - je to práh daytonské dohody pro obrněná bojová vozidla. Při dané hmotnosti by vozidla měla být rychlá a agilní a mohla by představovat dostatečnou organickou ochranu, aby mohla operovat v obranném režimu účinně. Ale jejich schopnost proti dobře připraveným obranným pozicím by měla být omezena [2].

Vedle PTRS a bezzákluzových kanonů velké ráže, obou typů zbraní instalovaných na vozidlech i přenosných, by měly obranné šiky zahrnovat silné ženijní zabezpečení a složku pro zabezpečení zamezení pohybu, jež jsou schopny rychle vytvářet překážky a pokládat samodeaktivující a dálkově řízené protitankové miny.

■ *Protipancéřové miny*

Protipancéřové miny by měly být kladeny ručně nebo pomocí vozidel, ne dělostřelectvem nebo vrtulníky. Strategická geografie oblasti a charakter regionálních ozbrojených sil ukazuje, že není nezbytné, aby při defenzivních operacích bylo k ukládání min použito dělostřelectvo nebo vrtulníky. Navíc uchýlení se k takovýmto technikám vysoce komplikuje kontrolu a zneškodňování minových polí. Z důvodů kontroly, účinnosti a rozdílného zacházení rovněž vyplývá požadavek, aby všechna minová pole byla kryta přímou palbou, což je možné uskutečnit jen ve spojení s pozemními silami nacházejícími se nejbližší.

■ *Protipěchotní miny*

Pokoušení použít protipěchotní miny jako levný prostředek pro znepřístupnění území by mělo být odmítnuto. Takováto omezení se uplatňují pro vzdálená území, která jsou těžko kontrolovatelná a jsou to místa možné infiltrace. Nejlepší řešení při pokračující infiltraci v takovýchto oblastech je rychlé umístění pozemních senzorů (snad pomocí letounů) společně s intenzivním hlídkováním pěchotními jednotkami.

DEFENZIVNĚ ORIENTOVANĚ OZBROJENÉ SÍLY PRO FEDERACI BOSNA A HERCEGOVINA:
Počty jednotek, vybavení a personálu

	Tanky	Bojová vozidla pěchoty	Malé obrn. pz. voz. (a)	Mínomety (120 mm)	Dělostřelectvo	Systémy PVO	Přenosné RS země-vzduch	Přenosné PTRS	Personál na plný úvazek	Záložní personál
8 velitelské roty									1600	
2 prapory lehké obrněné pěchoty	54	54		20			12	20	1040	
20 pěší prapory				200			180	720	6000	6000
6 mobilní protiobrněné prapory			324						2000	
4 horské pěší roty							12		500	
2 roty proti odstřelovačům									180	
8 bojové ženijní roty		32							1600	
6 dělostřel. prapory (18 hlavních)					108		36	36	2400	
2 dělostřel. prapory (24 hlavních)					48		12	12	1000	
4 baterie PVO						32 (b)			480	
8 prapory logistické podpory									1800	3000
8 brigádní uskupení jednotek bojové podpory (c)									2400	
4 vrtulníkové letky									800	
Organizace PVO státu						24-36 (d)	40		1200	
Celkem	54	86	324	220	156	56-68	292	788	23 000	9000
... včetně náhrady	65	95	360	240	180	70-80	320	900		
Nerozmístitelný personál									7000	
Náhradní zálohy										11 000
Personál celkem									30 000	20 000

Poznámky: (a) Malá obrněná průzkumná vozidla s hmotností pod 6 tun; mohou mít montovány PTRS, bezzákluzové kanony nebo těžké kulomety; (b) Systémy krátkého dosahu, řízené střely a kanony; (c) Zahnuté komunikace, průzkum a jednotky vojenské policie; (d) Systémy řízených střel pro střední a vysoké výšky.

■ *Dělostřelectvo*

Dělostřelectvo může hrát životní roli u schémat teritoriální obrany, kde převažuje malý poměr sil na prostor. Nicméně závislost na dělostřelectvu v souvislosti s nedávným balkánským konfliktem před nás klade unikátní dilema. Protože válčící strany použily dělostřelectvo ne pouze v roli bojové podpory, ale také jako strategickou zbraň teroru, široké snížení počtů dělostřelectva je kritickým rysem stabilizačního úsilí. Některá opatření mohou řešit následující dvě dilema dělostřelectva.

První dilema: stav dělostřelectva by měl být ostře snížen, přičemž jeho účinná přesnost je nahrazena zlepšením prostřednictvím pečlivé zpravodajské přípravy defenzivních zón. Vybudování defenzivních pozic a operačních míst alternativního dělostřelectva (k podpoře těchto pozic) by mělo dovolit především registraci děl a položení bezpečných komunikačních linek na území. V tomto směru mohou plánovači garantovat, že optimální použití dělostřelectva s omezenými zdroji by mělo být defenzivní.

Druhé dilema: jednotky v linii a manévrující jednotky by se mohly více než je běžné spolehnout na palební podporu minometů a zbraní pro přímou palbu (bezzákluzové kanony). Všeobecně by se poměr minometů k dělostřelectvu měl změnit ve prospěch toho, jak tomu bylo dříve. Kratší dosah minometů ve srovnání s houfnicemi činí minomety méně použitelné jako „strategické“ teroristické zbraně. Minomety by navíc měly být použity při úsilí proniknout do připravených obranných zón protivníka, které by se staly zranitelné vůči přesnější a delší palbě proti bateriím zónálního dělostřelectva.

■ *Podpůrné systémy*

Klíčem k omezení ofenzivního potenciálu ozbrojených sil regionu je vytvoření relativně statických systémů logistiky a zdravotnictví založených na místních skladech a nemocnicích. Navíc stabilizační opatření částečně vojenských záloh a civilního personálu by mohlo vyplnit mnohé personální skuliny v těchto systémech.

■ *Systémy protivzdušné obrany a bojové letouny*

Systémy protivzdušné obrany a bojové letouny představují pro defenzivní restrukturalizaci speciální problémy. Nejmenší stabilizační kombinací (tj. takovou, která by mohla nejvíce přispět *přeshraniční* útočné schopnosti) jsou samohybné systémy PVO kryté pancířem a stíhací letouny vysoké účinnosti spolu se schopností pozemního útoku. Kombinace optimalizovaná pro obranu by měla v kontrastu s tím zdůrazňovat relativně statické systémy na pozemní bázi (operující z alternativních, připravených pozic) a letouny vzdušné převahy [3].

Přeshraniční ofenzivní schopnost pozemních jednotek může být navíc kontrolována separováním protivzdušné obrany pro vysoké a střední výšky od pozemních sil a jejich převedením do organizace PVO státu, jako její součástí.

Skutečnost, že bojová vzdušná síla může hrát pozitivní roli při budování obrany orientované na stabilitu neznámá, že stabilita *požaduje* zavedení nebo odstranění prostředků s pevnými křídly v případech, že jich existuje jen několik nebo kdy je příležitost je úplně odstranit. Příklad dvou malých vzdušných sil v Bosně a Hercegovině, z nichž každé působí asi přes 25 000 čtverečných kilometrů, není ani cenově efektivní ani stabilizující. Úplný nedostatek defenzivní hloubky a malé množství navrhovaných sil by zdánlivě vyžadovalo uskutečnit preventivní útoky (*preemptive attack* - zamýšlený útok ke znemožnění útoku protivníka) v případě konfrontace.

Nákladově efektivnějším a stabilizujícím přístupem pro tyto státní entity by mělo být upuštění od letounů s pevnými křídly a zvýšení nákladů těchto státních entit na PVO na pozemní bázi. Pokud plánovači půjdou dál v zachování nebo budování vzdušných sil v Bosně a Hercegovině, tyto vzdušné síly by se měly skládat ze stíhaček vzdušné nadvlády, a ne letounů zaměřených na pozemní útok.

■ *Vrtulníky*

Nízké počty výzvědných (hlídkovacích) obrněných vrtulníků (12 pro státní entitu v Bosně a Hercegovině) by měly přispět ke stabilitě zabezpečení včasného varování proti nenadálému napadení, usnadněním rozmístění sil a pomoci při ochraně konvojů a zabránění vpádu jiných stran.

Podobně omezené množství dopravních vrtulníků by mohlo hrát užitečnou roli při evakuaci obětí, při rychlém znovuzásobení jednotek ve vzdálených oblastech a přesunu malého množství jednotek „okamžitého posílení“.

Všeobecně řečeno, potřebné vzdálenosti činí z budování aeromobilních jednotek zřetelné plýtvání omezených zdrojů. Investice do útočných vrtulníků je jasným plýtváním a pravděpodobně je destabilizující.

Útočné vrtulníky jsou pozoruhodně nákladné na nákup, údržbu a provoz. Jsou odůvodněně účinné jen v situaci, kdy obránce čelí silnému problému alokace sil; tj. kdy kombinace nízkého poměru sil na prostor a velkého území státu činí příliš složitým pro obránce, aby vstoupil do konfliktu s útočníkem pozemními jednotkami. Ačkoliv pro agresora tyto prostředky používané jako létající dělostřelectvo by měly představovat účinné prostředky náhlého soustředění drtivé palebné síly proti připraveným pozicím pěchoty a proti dělostřeleckým pozicím a pozicím PVO.

Jinými slovy, měly by pomoci kompenzovat agresory, kteří mají nevýhodu a nemohou rychle přisunout dělostřelectvo proti připraveným pozicím a dělostřeleckým sítím. Nakonec i příklad války v Perském zálivu ukazuje, že útočné vrtulníky mohou představovat zčásti nepozorovatelné a účinné prostředky pro vedení útoků způsobem zasáhnout a zmizet. Proto, z důvodu stability v oblasti i efektivity nákladů, by mělo být vyvinuto úsilí k vyloučení útočných vrtulníků z inventáře ozbrojených sil v regionu.

■ *Personál*

Zatímco spolehnout se na dobře vyzbrojené místní milice za jiných okolností nabízí prostředky k dosažení rychlé a nenákladné kontroly území, současné problémy velení a řízení tuto možnost vylučují. Jednoduše řečeno: v souvislosti s přísnou etnickou polarizací a slabými státními strukturami, milice by se mohla pravděpodobně ukázat jako příliš nespolehlivá a slabě disciplinovaná. Toto argumentuje pro spolehnout se na stálé síly na plný úvazek - buď tvořené profesionálními vojáky, nebo skládající se z branců - snad doplněné menší záložní složkou.

■ *Záložní personál*

Záložní personál na částečný služební úvazek (*part-time reservists*), který má být mobilizován v době krizí, by měl být použitý přednostně v obranných „jednotkách kontrolujících území“, jako náhlá špička (bodec) ofenzivní schopnosti. Záložní personál by měl být tvořen především bývalými vojáky na plný úvazek s ukončenou služební povinností a ostatními zálohami. Navíc by záložní jednotky měly být plně integrovány ve stálých silách a neměly by vytvářet souběžné místní armády. Velitelské a další klíčové

funkce v záložních jednotkách by měly připadnout příslušníkům stálé služby. Výzbroj jakýchkoliv záložních jednotek by měla být uložena ve skladech.

3. Uplatnění modelu vůči jiným stranám (nebo okolním státům): varovná poznámka

Model, který byl prezentován skupinou autorů analytických týmů (vedených p. C. Conetta, Ch. Knight, L. Unterseher), se vztahuje speciálně ke strategickým okolnostem Federace BaH. Aplikace na ostatní strany daytonské dohody nejsou jen jednoduchou otázkou pouhého násobení nebo dělení struktur navržených pro federaci. Aplikace pro každý stát je unikátní. Odlišné okolnosti vyžadují odlišný poměr mezi jednotkami úrovně pozemního vojska a brigádami kontroly území. Navíc složení společného uskupení na úrovni pozemního vojska a brigád kontroly území by vyžadovalo určité přizpůsobení a sladění.

Mezi faktory ovlivňujícími uplatnění směrnic a doporučení prezentovaných v části 2 patří terén a skladba území (topologie), délka konfrontačních hranic, hloubka defenzivní obrany, velikost sil a hustota, pravděpodobné strategické uskupení pro případ války.

Na větším území s jednodušší topografií než je federace by například jednotky kontroly území mohly utvářet optimální formace ve velikosti přibližně divizí (ale menší v počtech) s jejich vlastním organickým protiútočným prvkem. V takovýchto případech by uskupení na úrovni pozemního vojska mohlo být relativně menší. Při odvolání se na ozbrojené síly Chorvatska a Federativní republiky Jugoslávie, které jsou podstatně větší než ostatní strany dohody, by byla regionální stabilita nejlépe zajištěna udržováním velikosti jakýchkoliv protiútočných prvků úrovně pozemního vojska – „menší než proporcionální“ velikost.

Ačkoliv navrhovaný model pro Federaci BaH soustřeďuje nejvíce z její protiútočné (přepadové, šokové) síly na úrovni pozemního vojska, tato navrhovaná volba odráží (i) malou absolutní kvantitu takovéto síly (založenou na jednotkách lehké obrněné pěchoty), kterou má federace k dispozici, (ii) okamžitost potenciálního ohrožení, kterému federace čelí, (iii) její citelný nedostatek strategické hloubky a ochrany křidel.

V případě zbytku Jugoslávie, která se octla v daytonské dohodě s více zbraněmi než tvoří kombinace všech ostatních stran dohody, bylo by možné vytvořit konfiguraci uskupení na úrovni pozemního vojska podél slabých obranných linií. Toto uskupení by mohlo obsahovat limitovaný bojový prvek sdružení těch pěchotních a bojových technických prvků, jejichž úkolem by bylo zesílení (ve smyslu kontramobility) kterýchkoliv formací kontroly území, na které by mohlo být útočeno. V tomto náhradním (alternativním) uplatnění by měla celá nebo většina protiútočné síly, jež je k dispozici, být tvořena organicky formacemi kontroly území, spíše než její koncentrací na úrovni pozemního vojska.

Bereme-li v úvahu pravděpodobnost, že strategická nestabilita bude pokračovat a region tím bude typický ještě nějakou dobu, při úsilí o restrukturalizaci sil, by měly být brány v úvahu vlivy možného přeskupení. Představený model umožňuje například rozdělení na dva, docela koherentní defenzivně orientované úseky. Uplatnění tohoto modelu v regionu jako celku by mělo brát v úvahu vlivy možného přeskupení při vzniku a pokračování zápasu Chorvatů proti Srbům a proti Muslimům.

Poznámky:

- [1] Zde nejde o to, říct, že pěchota sama osobě nemá žádnou ofenzivní schopnost proti připraveným polním obranám. Pěchota může být účinná v útoku dokonce mimo uzavřeného území, ačkoliv cena úspěchu by byla relativně vysoká jak s ohledem na čas, tak i na oběti.
- [2] Jedním z příkladů takového vozidla je italské IVECO-FIAT Puma; jiný je francouzský Panhard VBL M11.
- [3] Účinnost prvku na pozemní bázi by mohla být závislá částečně na bojujících stranách mnohem méně zkušených než vojsko USA při potlačování PVO protivníka. Tato okolnost existuje v balkánském případě a mnoha jiných.

(S využitím materiálů Institutu Commonwealth Cambridge, USA, a Studijní skupiny alternativní bezpečnostní politiky, SRN, připravil PhDr. Martin Tučka.)

Účelem ústavního zákona o bezpečnosti České republiky je stanovit povinnosti v zájmu zajištění bezpečnosti státu a doplnit tak ústavní pořádek České republiky. Předpokládá se, že tento ústavní zákon bude působit vedle Ústavy České republiky a umožní tak fungování státu za krizových situací, se kterými ústava nepočítá. Nenavrhuje se přímá novelizace ústavy, protože jde o zcela specifickou záležitost podstatně rozsáhlou, a ústavní zákon, kterým by se ústava přímo měnila a doplňovala, by narušil i její proporcionalitu. Potřebné změny by se dotkly více než deseti článků.

(Z „Důvodové zprávy“ k vládnímu návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

Vnitřní adaptace NATO

Strategická koncepce NATO vyžaduje vojenské struktury, které umožní Alianci účinně reagovat na měnící se bezpečnostní prostředí poskytnutím vojenských sil a schopností potřebných k řešení nepředvídaných událostí a nebezpečí. Vojenské síly Aliance musí být připraveny provádět preventivní operace i zvládnutí krizí, včetně mírových, a nadále přitom bránit bezpečnost a územní celistvost členských zemí. Adaptace politických a vojenských struktur a procedur stále pokračuje. Je uznáváno, že musí být posílen evropský pilíř Aliance. Jde zde i o záměr vybudovat oddělitelné, ale ne oddělené, vojenské kapacity, které by byly využívány NATO nebo Západoevropskou unií (ZEU). Konkrétně vnitřní adaptaci Aliance představují tři hlavní složky: dlouhodobá studie NATO (NATO Long Term Study, LTS), která pojednává o nové velitelské struktuře Aliance, za druhé je to koncepce tzv. mezinárodních vojenských jednotek, respektive mnohonárodních skupení všech druhů ozbrojených sil (Combined Joint Task Forces, CJTF), a za třetí jde o vznikající evropskou bezpečnostní a obrannou identitu (European Security and Defence Identity, SDEI). Všechny tyto prvky vnitřní adaptace NATO jsou neoddělitelně spojeny.

* * *

Začátky vnitřní adaptace NATO se datují již od zasedání ministrů zahraničních věcí států Aliance konaném v červnu 1992 v Oslo, kde vyhlásili svou připravenost podmíněně, případ od případu, podpořit mírové aktivity, za které byla odpovědná tehdejší KBSE. Ale byla to především deklarace bruselského summitu z ledna 1994, která požadovala, aby NATO přizpůsobilo své vojenské struktury a postupy množství nových úkolů, což zahrnovalo i uvedení koncepce mezinárodních vojenských jednotek CJTF, jako jednoho z budoucích nástrojů Aliance.

Kolektivní obrana zůstává i nadále samozřejmě tím základním posláním Aliance, ale v rámci možností musí být Aliance také schopna provádět operace na podporu míru, spolupráce, dialogu, programu PfP, kontroly zbrojení a odzbrojení, zamezení šíření jaderných zbraní. A pochopitelně i rozšiřování NATO je jedním z velice důležitých důsledků bruselského summitu.

V dubnu 1994 byl projednáván střednědobý plán Aliance, který se zabýval finančními možnostmi vojenského rozpočtu Aliance na příští léta. Ve skutečnosti jsou příspěvky do vojenského rozpočtu Aliance velmi malé, v průměru tvoří méně než jedno procento výdajů členských států na obranu. Vojenský rozpočet Aliance je spíše jen koordinátorem získávání zdrojů. Přímá finanční zátěž vzniká až při obsazování asi 18 tisíc míst velitelských struktur NATO, čtyřech velitelských úrovní a 65 velitelství.

Státy jsou dnes pod tlakem veřejného mínění, které chce, aby peníze na obranu byly vydávány účelně. Vzhledem k tomuto politickému tlaku a stále zmenšujícím se zdrojům vynakládaným na armádu na straně jedné, a nutností přizpůsobit struktury NATO nové bezpečnostní situaci na straně druhé, Vojenský výbor NATO (MC) inicioval to, co se stalo později známé jako „dlouhodobá studie NATO“.

Hlavním rysem nové velitelské struktury, která začala fungovat v červenci 1994, bylo snížení počtu hlavních vojenských velitelství na dvě: **velitelství spojeneckých sil v Evropě** a **velitelství spojeneckých sil v Atlantiku**. Další změny zahrnují vytvoření **tří hlavních podřízených velitelství (MSC)** v rámci velitelství spojeneckých sil v Evropě, odpovědných za oblast Jih, Střed a Severozápad.

O čem píše tzv. „dlouhodobá studie“

Základní myšlenkou dlouhodobé studie bylo zmodernizovat MC 400 (pojednávající o vojenské realizaci strategie Aliance), a tak vytvořit základnu pro zamýšlený cíl - přezkoumání velitelských struktur Aliance.

Vojenský výbor šestnáctky, včetně Francie, a Rada NATO schválili nový MC 400/1. Tím vznikl základ, na kterém lze budovat nové velitelské struktury. Byly vypracovány různé strukturální alternativy. Není bez zajímavosti, že všechny tyto alternativy předpokládají, že Francie i Španělsko se budou na nových velitelských strukturách podílet.

Původní struktura byla čtyřúrovňová. Náčelníci generálních štábů Aliance (CHODs) se dohodli, že budou existovat jen dvě struktury. Za prvé to bude struktura známá jako CS A (velitelská struktura pro atlantickou oblast), dvouúrovňová velitelská struktura se třemi regionálními velitelstvími v Norfolku, Northwoodu a Lisabonu, a pro Evropu tříúrovňová velitelská struktura se dvěma regionálními velitelstvími v Brunssumu a v Neapoli, a spojené (tj. všech druhů zbraní) subregionální velitelství a velitelství složek na třetí velitelské úrovni.

Za druhé, struktura CS B, znovu se třemi regiony v Atlantiku, ale tentokrát s třemi regiony v Evropě, třetím velitelstvím bude současné velitelství AFNORTHWEST (*Allied Forces Northernmost Europe*, spojenecké síly v severozápadní Evropě), které se nachází v Británii. Na třetí úrovni velení jsou ještě nějaké velmi malé rozdíly. Při další práci byla CS B odložena a začala práce na třech regionálních velitelstvích a dvou v Evropě.

Na velitelské struktuře pro Atlantik bylo dosaženo shody, ale zbývají ještě určité důležité body ohledně počtů a umístění velitelství na třetí úrovni v Evropě. Nesmíme zapomenout, že o nejdůležitějších a nejsložitějších bodech ještě nebylo přijato žádné konečné rozhodnutí.

Řešení daných otázek bylo složité, jako příklad snad stačí uvést, že pokud probíhaly diskuse o nové velitelské struktuře v obecné rovině, bylo relativně snadné se shodnout na základní linii a cílech Aliance. Když se ale přešlo od obecných k detailním problémům, tak jak tomu bylo na jednáních v posledních měsících, okamžitě se dostaly do popředí zájmy jednotlivých zemí.

Bylo by nemoudré dohadovat se, kdy můžeme očekávat konečné rozhodnutí o velitelských strukturách, ačkoliv by bylo lepší, že rozhodnutí by mělo být přijato spíše dříve než později. Ale i když bude konečné rozhodnutí přijato brzy, ze zkušenosti víme, že zavedení nové velitelské struktury bude velmi zdoluhavým procesem.

Koncepce CJTF

Jak již bylo zmíněno, na bruselském summitu v roce 1994 byla schválena koncepce mezinárodních vojenských sil CJTF. V podstatě to není nic nového. Takové mezinárodní jednotky byla aliance NATO schopna postavit vždy. Jednotky (vojenská skupení) však byly budovány výhradně pro určité situace, k určitému účelu, *ad hoc*. Nová koncepce

naproti tomu předpokládá, že mezinárodní síly CJTF budou trvale zabudovány do velitelských struktur Aliance. Měly by plnit široký rozsah úkolů, včetně kolektivní obrany. Zejména budou plnit úkoly při mírových operacích. Důležitou je skutečnost, že **koncepce CJTF je velmi vhodným prostředkem vyjádření evropské obranné a bezpečnostní identity**, včetně toho, že jednotky CJTF mohou být poskytnuty Západoevropské unii (ZEU). Není bez významu, že koncepce předpokládá i angažovanost nečlenských států NATO v operacích na podporu míru.

Smyslem CJTF tedy je:

- ◆ poskytnout flexibilní a efektivní prostředky, které umožní alianci NATO okamžitě vytvořit síly schopné rychlého nasazení, složené z příslušníků různých států, všech typů zbraní, pod kvalitním a jednotným velením a řízením,
- ◆ účastnit se mimořádných operací (*contingency operations*) spolu se státy, které nejsou členy NATO, a to i v takových situacích, které se netýkají kolektivní obrany,
- ◆ jsou potvrzením vznikající evropské bezpečnostní a obranné identity, včetně poskytování ozbrojených sil ZEU.

Definice:

CJTF (*Combined Joint Task Forces*) je mezinárodní (mnohonárodní, kombinované) vojenské skupení (*task force*), všech druhů zbraní (tj. společné, *joint*) sestavené k provádění určitého úkolu, formované pro mimořádné operace, s mezinárodním velením a řízením.

CJTF HQ, velitelství jednotek CJTF, je funkční, mezinárodní (mnohonárodní, *multinational, combined*), velitelství Aliance, všech druhů zbraní (*multi-service, joint*), různé velikosti. Jeho úkolem je velet a řídit jednotky CJTF při mimořádných operacích (*contingency operations*), včetně mírových operací (*peace support operations*).

CJTF Parent HQ, mateřské velitelství jednotek, je mezinárodní velitelství NATO všech druhů zbraní; zahrnuje základní velitelství CJTF (CJTF HQ nucleus).

CJTF HQ Nucleus, základní velitelství jednotek CJTF, představuje stálý minimální štábní rámec, sloužící jako nejnižší (*core*) velitelství CJTF. Organizačně je umístěno v rámci mateřského velitelství.

CJTF HQ Augmentation Module, složka posílení velitelství CJTF, je dalším štábním prvkem poskytovaným NATO, případně jiným mezinárodním velitelstvím, členským státem, nebo formováno z jednotlivých členů štábu či ze všech uvedených zdrojů. Může být připojen k základnímu velitelství.

CJTF HQ Support Module, týlová jednotka velitelství CJTF. Je to specializovaná podpůrná organizace poskytovaná NATO či dalšími mnohonárodními velitelstvími či státy, aby obstarávala týlové složky spadající pod velitelství CJTF (např. motorizovanou přepravu, polní kuchyni).

Hlavním úkolem mezinárodních jednotek CJTF je vést mimořádné operace, které nespadají pod článek 5 (ozbrojený útok proti jedné nebo více smluvních stran bude považován za útok proti všem), včetně těch, které jsou v souladu s rezolucemi zvláštní komise OSN či na základě mandátu OBSE. Avšak není vyloučeno ani případné nasazení CJTF pro mise Aliance podle čl. 5, protože požadavky kolektivní obrany jsou stále prioritní.

Co se týče implementace koncepce CJTF: probíhá počáteční, zřizovací fáze, následovat bude vyhodnocování, a konečně vlastní realizační fáze.

V současné době existuje v první fázi, během níž jsou prováděna cvičení a prověrky. Ty mají umožnit detailnější vyhodnocení jejich určení, velikost a strukturu velitelství CJTF.

Jako mateřská velitelství CJTF byla určena velitelství sil NATO ve střední Evropě (AFCENT), v jižní Evropě (AFSOUTH) a úderná flotila v Atlantiku (STRIKFLANT). Zřízení mateřských velitelství umožňuje začít jak s výcvikem jednotek, tak vytvořit základnu pro budování základních pozemních i námořních velitelství CJTF.

V souladu s cíly koncepce CJTF se předpokládá, že se operací budou účastnit i státy, které nejsou členy NATO, obzvláště státy účastníci se programu Pfp, a tudíž že pro ně budou vypracovány příslušné směrnice.

Některé ze zásadních bodů musí být ještě rozhodnuty. Jde zejména o:

- počet a velikost základních velitelství a na jaké velitelské úrovni mají být zřízena,
- vybavení velitelství personálem, náklady, požadavky spojovacího a informačního systému (CIS) a velikost zdrojů, jak lidských, tak finančních.

CJTF je nástroj, mechanismus, který podstatně posílí schopnost NATO rychle a účinně reagovat v oblasti jeho hlavních úkolů (misí). Je to i velmi účinný prostředek, kterým může Aliance přispět operacím ZEU.

Evropská bezpečnostní a obranná identita, ESDI

Z vojenského hlediska a v kontextu probíhající vnitřní adaptace NATO jsou to dva hlavní procesy, které nejlépe reflektují evropskou obrannou identitu: zviditelnění ESDI v nových velitelských strukturách, a za druhé plánování, včetně praktických opatření, která umožní, aby kapacity a prostředky Aliance byly k dispozici pro operace ZEU.

Je zachováno jednotné (integrované) velení, a tudíž i efektivnost velitelské struktury aliance NATO. Zároveň musí být Aliance schopna poskytovat nezbytná spojení na strategické úrovni mezi ZEU a silami provádějícím operace ZEU. Zástupce vrchního velitele sil NATO v Evropě (*Deputy SACEUR*) pro úkoly ZEU by mohl plnit další funkce. Nedávno formovaný spojený plánovací štáb mezinárodních operací (CJPS) na vrchním velitelství sil NATO v Evropě (SHAPE) by mohl být rozšířen o existující štáb letectva rychlé reakce (*Reaction Force Air Staff*) a posílen dalšími složkami ZEU nebo zástupci různých států, které by se podílely na plánování mimořádných operací.

Další oblastí, ve které se může evropská obranná identita prosazovat, je na úrovni budoucích regionálních velitelství, odpovídající úrovni současných hlavních podřízených velitelství (MSC). V posledních měsících bylo úspěšně dokončeno velké množství práce ve výše uvedených oblastech a byly značně zlepšeny pracovní vztahy mezi ZEU a NATO. Úkol budování evropské obranné identity je v rámci Aliance úspěšně plněn.

* * *

NATO tedy rychle reagovalo na změny v bezpečnostním prostředí a pokračuje tak i dále. Vnitřní adaptace mění zásadním způsobem Alianci; jejím výsledkem bude ideálně vyvážená organizace, která dokáže plnit široké spektrum úkolů, které přináší přibližující se příští století.

(Na základě materiálů NATO - red.)

Co chce Rusko?

V letošním roce Aliance rozhodla o svém již čtvrtém rozšíření tzv. protokolem o přistoupení (vstupu), který bude ratifikován pravděpodobně v roce 1999 - při padesátém výročí založení NATO. Prospěch kolektivní obrany, demokratické solidarity, transatlantických vazeb a posilování bezpečného prostředí mluví samo za sebe. NATO je dnes chápáno jako nenahraditelné pro svých současných šestnáct členských zemí, proč by tedy nemělo vyhovovat i ostatním státům, které splňují kritéria a jsou schopné také přispívat bezpečnosti v severoatlantické oblasti? Cílem této úvahy je vyšetřit zda je přijatelná ruská alternativa, co přinese alespoň částečné rozšíření NATO, jak měly být minimalizovány rizika tzv. studeného míru, a konečně jak by měly být posíleny vyhlídky na funkční a nevýběrový bezpečnostní systém OBSE, jehož čas by mohl přijít.

* * *

la
le

Dne 31. března 1954 Sovětský svaz oficiálně požádal o vstup do NATO, což Aliance vzápětí odmítla. Sovětské vedení tehdy nařklo Západ, že se snaží prohloubit rozkol Evropy. Rok poté založilo Varšavskou smlouvu. O 41 let později, 31. března 1995, prohlásil tajemník ruské rady bezpečnosti Oleg Lobov, že pokud NATO přijme Rusko do svých řad, přestane Moskva vystupovat proti jeho rozšíření o státy východní Evropy. V opačném případě Rusko založí vlastní obranný blok jako protiváhu NATO. Rovněž bylo naznačeno, že partnerství mezi Ruskem a Čínou by pomalu v důsledku posunu ve vojenskostrategické rovnováze mohlo přerůst v jakýsi trvale platný sňatek z rozumu. Během několika měsíců se vztahy Ruska se Západem zhoršily natolik, že se pro ně vžilo již v úvodu použité označení „studený mír“. Moskva považovala vstup do NATO za svůj dlouhodobý politický cíl, oficiálně až do května roku 1997, kdy se ho veřejně vzdala.

Jaké jsou tedy postoje Ruska k NATO, implicitně k problému evropské bezpečnosti? Rusko především vychází ze skutečnosti, že NATO oficiálně pokládá Rusko za svého partnera. Proto trvá důrazně na tom, že neexistuje žádný důvod pro to, aby se NATO rozšiřovalo. Místo toho Rusko průběžně navrhuje, aby jak NATO, tak Rusko poskytovalo Evropě „spojené“ bezpečnostní záruky, a tak uklidnilo středoevropské státy, protože by jejich stabilita byla nejlépe zaručena členstvím v EU, proti kterému Rusko nic nemá.

Dva přístupy k NATO

Již od samotného otevření možnosti rozšíření na bruselském summitu v lednu 1994, se NATO snaží institucionalizovat „strategické partnerství“ s Ruskem, protože uznává, že jeho velikost a možnosti ho staví do jiné bezpečnostní kategorie, než státy střední Evropy.

Od září 1995 se NATO snažilo získat ruský souhlas s formálním mechanismem „16 + 1“, založeném na „Politickém rámci vztahů NATO - Rusko“. Kozyrev zde navrhoval, aby se Rusko i NATO zabývaly společně hrozbami z třetí strany. Ovšem

zatím co NATO nabízelo Moskvě model 16 + 1, Moskva usilovala o model 17, tj. ve skutečnosti nechtěla jen hostitelský status, ale plnou účast na rozhodování.

Na OBSE ruská delegace sledovala podobný přístup. 23. června 1994 NATO navrhovalo, aby OBSE „koordinovalo“ aktivity NATO, SNS, ZEU a dalších regionálních organizací: Severoatlantická rada pro spolupráci (NACC) by se stala „univerzálním mechanismem“ pro vojenskou a politickou kooperaci fungující v úzkém kontaktu s tehdejší KBSE. Byl by vytvořen „výkonný výbor“ deseti stálých a střídajících se účastnických států, aby vydával závazná a jednotná usnesení.

V březnu 1996 byly tyto myšlenky předloženy znovu v kontextu diskuse - navrhované Ruskem - jako „bezpečnostní model“ OBSE pro 21. století. Rusko navrhovalo, aby byl v Lisabonu přijat dokument, který by poskytl vodítko pro „nový bezpečnostní systém“ vypracovaný v „evropské bezpečnostní chartě“ včetně bezpečnostních záruk (*OBSE je poprvé posouváno mimo samotnou „kooperativní bezpečnost“*), systém pro „koordinaci a rozdělení funkcí mezi existující evropské a euroatlantické instituce a struktury“ a bezpečnostní radu s „patříčnými pravomocemi“.

Během let 1996-97 se konala řada konferencí o Evropě 21. století. Zejména Poláci a ostatní delegace se ale při nich na ruský přístup dívali jako průhledný trik, který má především odložit rozšíření NATO a nechat činitele Aliance spekulovat o tom, zda by z takového modelu bezpečnosti snad mohlo vzejít něco dobrého.

Rusko nikdy nemělo nouzi o hledání důvodů ke stížnostem. Podle ruského ministra obrany, by rozšíření NATO bylo „krokem zpět ke konfrontaci“, vedlo by ke zvětšení celkového potenciálu NATO, zhoršené strategické pozici Ruska, a následně i k podminování dohody o snižování konvenčních sil v Evropě - což by vyžadovalo ze strany Ruska „adekvátní protipatření“.

Podle Ruska je rozšiřování NATO na východ proces, který není a ani nemůže zůstat ohraničený, jakmile se s ním jednou začne. Tímto procesem se bude vojenskostrategická rovnováha měnit stále více ve prospěch Aliance, která se tak posune blíže k Rusku a s každou novou členskou zemí zvýší svůj vojenský potenciál.

Ruské vedení zřejmě nikdy nepřijalo argumenty, které uvádí NATO ve prospěch rozšíření Aliance, a pokračuje v předávání obrazu velmoci, bojící se „obklíčení“, která jako kdyby pocházela ze sovětských tradic předstírání síly, pak slabosti.

Není ale vůbec potřeba podléhat argumentaci ruských politiků a vojáků o hrozící destabilizaci Ruska v důsledku rozšíření NATO, nicméně je třeba mít na paměti, že v zemi se 150 miliony obyvatel se vždy najde dostatek politických i vojenských činitelů, kteří budou spatřovat cíle NATO v oslabení Ruska a budou chtít z toho pro sebe politicky těžit.

Jiné uspořádání?

Celoevropský bezpečnostní systém je stálým tématem ruské diplomacie od té doby, co v r. 1954 v Berlíně sovětský ministr zahraničí Vjačeslav Molotov navrhl „koncept všeobecné evropské smlouvy“, vyzývající všechny strany, pokládat útok proti jedné či více stranám jakoukoli skupinou států jako útok proti všem stranám. Avšak již tehdy se na podobné aktivity dívali na Západě jako na poslední pokus zabránit členství SRN v NATO.

Smlouva z r. 1955 zřizující Varšavskou smlouvu byla ospravedlňována hrozbou „remilitarizace západního Německa“ a jeho integrací do NATO jako zvyšující se

e

„nebezpečí další války“, ale současně nabízela své rozpuštění v případě vzniku „systému kolektivní bezpečnosti v Evropě“. V protikladu s tím *Severoatlantická smlouva* v r. 1949 při svém vzniku neuváděla žádnou hrozbu a nepopisovala žádné okolnosti, které by mohly vést k jejímu rozpuštění, což je v rozporu s běžným a falešným tvrzením, rozšířeným i mezi státy NATO, že Aliance byla vlastně budována proti sovětské hrozbě.

Varšavská smlouva byla jednostranně rozpuštěna, respektive se rozpadla, a NATO zůstalo kolektivní obrannou aliancí, i když převzalo další kolektivní bezpečnostní úkoly s ohledem na IFOR (dnes SFOR), a rozšířilo svou politickou dimenzi prostřednictvím NACC a PFP. Navzdory počáteční ochotě souhlasit se sovětskými požadavky, aby NDR nebyla součástí NATO (Gorbačov také při jednání zmiňoval přidružené německé členství jak v NATO, tak ve Varšavské smlouvě), se SSSR na konec smířilo s členstvím sjednoceného Německa v NATO, i když za podmínky, že zahraniční síly a jaderné zbraně nebudou zasazeny na území „východních německých zemí“.

Jiným politickým paradoxem je, že ačkoli ruská diplomacie rutinně mluví o Evropě „bez bloků“ a potřebě „nové kvality“ všech evropských systémů, v praxi Rusku docela vyhovuje tak zvaná *realpolitika* konsolidování kolektivního bezpečnostního systému SNS jako „ruského primárního úkolu ... v rámci bývalého Sovětského svazu“. Strašák rozšiřování NATO je vítán hlavně těmi, kteří se snaží dosáhnout rychlé integrace zemí SNS, kde má Rusko své historické cíle.

Rusko má dohody o bezpečnostní spolupráci se Slovenskem a Bulharskem, jinak se žádnými postkomunistickými státy. Existují zde určité vazby týkající se dodávek vojenského materiálu a dokonce dodávek šifrovacího zařízení. Slovenskou armádu to dost váže na Rusko. Dá se předpokládat, že Rusko hledá nějakou výspu svých zájmů na západ od Ukrajiny. Slovensko je jediná země, která se nabídlá.

Ostatně Rusko se nemusí nezbytně mýlit, když hledá nějaký druh „Bezpečnostní rady“ OBSE, kde by mělo stálý hlas, spolu s jinými, v kruhu ne méně než 55 účastnických států. Takový systém již existuje v OSN od jejího založení, a byl navrhován i pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU. Existence takové Rady v OBSE by mohla povzbudit méně konfrontační ruské chování a politické vyjadřování směrem k tomu, co Moskva pokládá za svou zónu „zvláštní zodpovědnosti“.

Averze mnoha zemí k této myšlence nebyla nikdy racionálně vysvětlena: říká se, že by Rusko mělo mít právo veta, ale každý účastnický stát OBSE má toto veto o rozhodnutích OBSE do té míry, že někteří poukazují na to, že se organizace stává nezvládnutelnou a potřebuje silnější „výkonnou moc“. Rada by se měla skládat z premiérů jaderných mocností OBSE, rotujícího členství dalších států vybraných obecným konsenzem a stálých pozorovatelů tzv. „vzájemně se posilujících institucí“.

Další oblastí ruského zájmu je *kontrola zbrojení*. Rusko má všechny důvody nesouhlasit, jestliže by rozšíření NATO nebylo doprovázeno přizpůsobením smlouvy o konvenčních zbraních v Evropě, dohodnuté, když ještě existovala Varšavská smlouva. Členství visegrádských států v NATO přidává odhadem 15 000 kusů výzbroje a výstroje státům NATO. Tato síla sčítá představuje pro Rusko nějakou hrozbu, ale mohlo by to narušit rovnováhu současných smlouvy o konvenčních zbraních. Nové uspořádání, možná na národní bázi a projednávané pod záštitou OBSE, by poskytlo opětovné ujištění pro „struktury sil“ v Rusku.

Ustavující akt o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti

Nebezpečí rozdělení Evropy existuje. Kdyby bylo přijato také Rumunsko a Slovinsko, dělicí čára by se pouze posunula jinam. Nebezpečí lze však zažehnat tím, že se bude stále více zdůrazňovat konstruktivní potenciál Aliance. Že to už není systém, který byl součástí studené války. Zde je důležité, že se USA pokusily vyřešit vztah NATO a Ruska, než se přistoupilo k debatě o rozšiřování.

Po zveřejnění klíčové smlouvy o vztazích mezi NATO a Ruskem (dojednané 17. května 1997) je zřejmé, že Aliance skutečně stojí o užší spolupráci s Moskvou. Vojenské závazky, které Aliance přijala, platí ale jen pro dobu míru, a vůbec nebrání budování potřebné infrastruktury NATO. Článek 17 potom výslovně upírá Rusku právo veta. Vznikne společná rada, proběhnou vzájemně výhodné výměny specialistů a vojáci Východu i Západu budou společně hasit požáry evropských krizí.

I když Boris Jelcin před podpisem smlouvy zopakoval obligátní odsudek rozšíření Aliance na východ, oznámil mimo program, že se „rozhodl demontovat všechny jaderné hlavice namířené proti zemím, jejichž představitelé sedí kolem tohoto stolu“. Tímto gestem naznačil ochotu Moskvy k posilování bezpečnosti v Evropě: *ohrožení Ruska totiž dnes nepřichází ze Západu, ale z jihu (islámský fundamentalismus) a východu (možná čínská expanze v budoucnosti) a posun demokratických zemí blíže k hranicím Ruska znamená spíše zvýšení bezpečnosti na západních ruských hranicích.*

Ustavující akt o vzájemných vztazích, spolupráci a bezpečnosti, na němž se shodli zástupci NATO a Ruska, obsahuje řadu deklarativních ujištění, jejichž cenu ukáže teprve budoucnost (viz tab.).

tabulka v příloze

Uzavřenou dohodou mezi NATO a Ruskem označují světoví politici za definitivní konec studené války. Nynější akt potvrzuje jejich odhodlání poskytnout konkrétní základ pro naši společnou povinnost vybudovat stabilní, mírovou a nerozdělenou Evropu, ku prospěchu všech národů.

Závěrem

Bezpečnostní zisk členů Atlantické aliance nemůže na věky zůstat výlučným vlastnictvím současné šestnáctky. Až budu noví členové přijati, NATO bude ještě blíže cíli, který stanovilo v r. 1967, kterým je dosáhnout spravedlivého a trvalého mírového pořádku v Evropě, doprovázeného bezpečnostními zárukami.

Stručně řečeno, pro střední Evropu *neexistuje žádná věrohodná alternativa členství NATO* a také žádná jiná nebyla předložena, určitě ne Ruskem. I ruští demokraté přiznávají, že „Rusko nenavrhuje žádné přesvědčivé, podstatné alternativy rozšíření NATO“. Nicméně absurdně naléhají, aby státy ve střední Evropě jednoduše žily v této mezeře. Národní bezpečnost ale nemůže být určována náhodou. Západ musí dát jasně na srozuměnou, že ačkoliv strategické partnerství s Ruskem je prioritou, ani Rusko, ani NATO by neměly očekávat, že obyvatelé střední Evropy budou žít v bezpečnostním vakuu, které by mohlo - po třetí v tomto století - způsobit zasazení amerických sil v Evropě. Přednost

**Přehled nejdůležitějších bodů ustavujícího aktu o vztazích
mezi NATO a Ruskem**

- V Evropě má vzniknout společný prostor bezpečnosti a stability, bez dělicích linií nebo sfér vlivu, jež by omezovaly něčí suverenitu.
- Obě strany chtějí budovat trvalé, rovnoprávné partnerství a spolupráci pro posílení bezpečnosti a stability v euroatlantické oblasti.
- NATO a Rusko se zaměří na specifické oblasti vzájemných zájmů. Má se to týkat krizových situací, prevence vzniku konfliktů, společných operací včetně mírových, výměny informací a konzultací ke všem důležitým vojenským otázkám. Připouští se spolupráce v oblasti raketové a protiletectvé obrany i při vyzbrojování. NATO otevře informační úřad v Moskvě.
- Ustavující akt ohlašuje právo všech států vybrat si prostředky pro zajištění vlastní bezpečnosti.
- Ustanovení dokumentu nedávají za žádných okolností NATO nebo Rusku právo veta ohledně akcí druhé strany, a rovněž neporušují nebo neomezují práva NATO nebo Ruska na nezávislé rozhodování nebo jednání. Tato ustanovení nemohou být užívána jako prostředek znevýhodňující zájmy jiných států.
- Členové NATO opakovaně zdůrazňují, že nemají v žádném případě úmysl, plán, ani důvod rozmístit jaderné zbraně na území nových členů, ani necítí potřebu měnit jakékoli aspekty jaderného statusu NATO či jadernou politiku – a nepředpokládají žádnou budoucí potřebu něčeho takového. NATO rozhodlo, že nemá žádný úmysl, žádný plán a žádný důvod zřizovat skladiště jaderných zbraní na území těchto členů, ať již prostřednictvím budování nových jaderných skladovacích zařízení či úpravou starých jaderných skladovacích zařízení.
- Má se zabránit potenciálně nebezpečnému budování konvenčních sil v dohodnutých regionech Evropy, včetně střední a východní Evropy. O jejich rozmístění se bude diskutovat ve společné radě. V nynějším a dohledném bezpečnostním prostředí dovede Aliance zajistit svou obranu a další mise spíše prostřednictvím zajištění nezbytné vzájemné součinnosti a integrace, než dodatečným rozšiřováním značných bojových sil. Aliance si vyhradila právo vysílat bojové síly v případě hrozby agrese a při provádění mírových misí.
- NATO a Rusko budou spolupracovat s ostatními zúčastněnými státy na úpravě smlouvy. Obě strany chtějí významně snížit povolené stavy výzbroje a vojáků. Je navrhována úprava smlouvy o konvenčních zbraních (CFE), která by umožňovala snížení stavu zbraní.
- Hlavním orgánem konzultací mezi NATO a Ruskem bude Stálá společná rada. Pomocí rady se budou setkávat nejen politici (ministři zahraničí a obrany, velvyslanci), ale i vojáci (náčelníci generálních štábů).
- Zvýší se akceschopnost OBSE, organizace, která byla označena za hlavní nástroj preventivní diplomacie zabraňování konfliktům a řešení krizí.

by mělo mít přizpůsobení se rozšíření NATO jako aktu neohrožující, preventivní diplomacie, jehož důsledky by mohly přesahovat přísně kolektivní obranu a zformovat se jako konstantní část čistě spekulativního „bezpečnostního modelu“ pro 21. století.

Překonat rozdělení Evropy také nemůže být splněno bez stálého a aktivního vedení USA v Alianci, jejíž někteří členové stále nepochopili rozšíření NATO jako historické pohřbení dědictví Jalty, a kteří mají problémy hájit rozšíření NATO bez toho, aby jedním dechem nepřipomínali ruský jaderný arzenál - jako kdyby Rusko mohlo zažehnout holocaust, jenom kvůli tomu, že by Polsko vstoupilo do NATO, anebo aby nezdůrazňovali potřebu „brát Rusko v úvahu“ (což ve skutečnosti studie o rozšíření dělá, protože v praxi nevyžaduje rozšíření vojenského potenciálu kandidátských států či umísťování cizích sil na jejich teritoriu a uznává Rusko jako privilegovaného partnera).

Kdo si chce vzít poučení z dějin, měl by vyjít z faktu, že poslední evropský konflikt se nejbolestněji dotknul Němců a Rusů. Jen tehdy, když tyto dva státy a národy dokáží žít spolu v souladu a přiblížit se tak blízko, jako je tomu v případě Německa a Francie, najde Evropa mír a bezpečnost. A rozšiřování NATO je právě jedním z nástrojů, aby Evropa neupadala do starých nacionalistických šablon. A díky aktu o vzájemných vztazích a spolupráci nezůstává venku za dveřmi ani Rusko.

Použitá literatura:

- **M. Bartošová:** Rusko a NATO, Dějiny a současnost 4/97.
- **Wolfgang Seiffert:** O Alianci jinak a hlouběji. Listy 4/97.
- **Otto Pick:** Riziko rozdělení Evropy stále existuje, Lidové noviny, 21.8.1997
- Výběr článků z časopisů *European Security Review*, *NATO Review* a dalších.

(-red-)

Aliance chrání ekonomiky členských států

V úvahách o vstupu České republiky do Severoatlantické aliance se často neprávem zapomíná ekonomická spolupráce států Aliance. O ní pojednává hned druhý článek Severoatlantické smlouvy, podle něhož „členské země budou usilovat o vyloučení veškerých rozporů ve své zahraniční hospodářské politice a budou podporovat hospodářskou spolupráci s jednotlivými partnery i se všemi smluvními stranami“. Článek také upřesňuje deklaraci z preambule smlouvy, že „smluvní strany se snaží podporovat stabilitu a blahobyt národů v severoatlantické oblasti“.

* * *

Analýzou výše uvedených částí smlouvy získáváme dvě důležité informace:

① Severoatlantická smlouva stanoví ekonomickou spolupráci jako jednu z priorit činnosti Aliance a vytváří pro ni potřebný prostor.

② Smlouva vychází z liberálního konceptu mezinárodní politiky a úlohy státu v jejím rámci. Tato činnost předurčuje veškerou činnost Aliance a přesně vymezuje její úlohu jako mezinárodní organizace.

První hledisko - ekonomická spolupráce - se projevuje především ve vztahu k bezpečnostní politice členských států, která přímo závisí na ekonomickém potenciálu každého z nich. Pro dosažení kvalitní koordinace byl vytvořen ekonomický výbor NATO (*Economic Committee, EC*), který zpracovává analýzy a hodnocení ekonomického rozvoje členských zemí z hlediska jejich schopností obrany.

Úloha ekonomiky přitom není zužována na pouhý zdroj pro rozšiřování vojenského potenciálu. V 70. letech např. studie o ekonomických problémech Portugalska, Řecka a Turecka, vypracované výborem, vedly k akci členských států na podporu těmto méně rozvinutým zemím. Program byl přitom z větší části realizován prostřednictvím jiných mezinárodních organizací. NATO se tak podařilo zmenšit pravděpodobnost nestability v těchto zemích a s tím souvisejícího zvýšení bezpečnostních rizik pro ostatní členské státy i celý region.

V souvislosti s obecnými cíli Aliance se vyskytuje řada ekonomických otázek, které mají vliv na kolektivní bezpečnost. Do této oblasti patří zejména přeměna zbrojní výroby pro civilní účely a otázky vojenských rozpočtů v závislosti na výkonnosti průmyslu.

V návaznosti na probíhající restrukturalizaci společných ozbrojených sil je to i projekt společného vojensko-civilního sdílení infrastruktury, které by dále snižovalo náklady na vojenské rozpočty. Tento projekt je zajímavý především pro podnikatelskou sféru, které má umožnit využití nejmodernějších zařízení např. v oblasti letecké dopravy nebo logistického zabezpečení.

S ekonomickou oblastí bezprostředně souvisí věda a především aplikovaný výzkum. Od roku 1957 existuje výbor NATO pro vědu (*Science Committee, SC*), jehož cílem je napomáhat rozvoji vědy a technologií především prostřednictvím mezinárodní spolupráce

v této oblasti. Důležité je, že dává této oblasti, stejně jako ekonomice, *transatlantickou dimenzi*. V současné době se sice naši vědci mohou na některých projektech podílet, ale plnou účast jim poskytnou až naše členství v NATO.

Málo se u nás hovoří o tom, že jednou z prioritních oblastí je ochrana životního prostředí a vliv současné globální společnosti na člověka. V rámci NATO existuje od roku 1969 výbor pro problémy moderní společnosti (*Committee on the Challenges of Modern Society, CCMS*) který zpracovává projekty v oblasti ochrany životního prostředí. Od roku 1992 je velká důležitost přisuzována ekologickým otázkám souvisejícím z obranou.

Neméně důležitý je i další zmiňovaný aspekt druhého článku Severoatlantické smlouvy, který implikuje liberální pohled na mezinárodní politiku a na úlohu státu v tomto interaktivním procesu. *Liberální koncept zahraniční politiky* by se dal zjednodušeně popsat jako přesvědčení, že rozvoj vzájemných ekonomických styků a postupná vzrůstající provázanost všech aktérů pomohou odstranit nebezpečí ozbrojeného konfliktu.

V tomto principu můžeme nalézt zřetelnou paralelu, která spojuje NATO s evropskou integrací. Společensví uhlí a oceli, předchůdce dnešní Evropské unie (EU), mělo podobný myšlenkový základ: ekonomickou spoluprací otupovat třecí plochy mezi státy (na počátku především mezi Francií a Německem) a zároveň připravovat prostor pro ekonomickou aktivitu občanů. Tato paralela jasně prokazuje, že *od sebe nelze oddělit ekonomický rozvoj a bezpečnostní zajištění*. NATO proto sehrává stále důležitější roli právě ve vztahu k EU a de facto se stává, zprostředkovaně, prostřednictvím Západoevropské unie (ZEU) vykonavatelem přímých bezpečnostních operací EU při uskutečňování její *společné zahraniční a bezpečnostní politiky* (*Common Foreign and Security Policy, CFSP*).

NATO vzniklo jako organizace, která si klade za cíl, v případě nutnosti, bránit své základní hodnoty i vojenskou cestou. Tato skutečnost dává existenci NATO naprosto novou dimenzi, protože ukazuje, že vojenská spolupráce, která je v současnosti tou nejdiskutovanější stránkou našeho potenciálního vstupu, je vlastně sekundárním produktem snahy po ekonomickém rozvoji společnosti a po maximálním rozvoji bezpečnosti občana a jeho osobních kvalit.

Pozvání České republiky do NATO není pouze přizváním do vojenského paktu. Vojenské otázky, ač v současnosti nejdiskutovanější, jsou vlastně jen vyjádřením snahy po zabezpečení ekonomické prosperity. NATO i jednotlivé členské země jsou si vědomy, že čím širší tato ekonomická spolupráce bude, tím menší je pravděpodobnost budoucího konfliktu.

Není snahou Aliance se proti někomu vymezovat jako proti nepříteli nebo někoho izolovat. NATO pro svoji existenci protivníka nepotřebuje. Jasně to také formuluje ve své *strategické koncepci* (*Alliance's Strategic Concept*) schválené nejvyššími představiteli států a vlád na zasedání Rady NATO v Římě v listopadu 1991: „Aliance se nepovažuje za ničeho protivníka.“

(Štěpán Pecháček, *Ekonom* 34/97, redakčně upraveno pro VR.)

Úloha letectva ve změněných bezpečnostních podmínkách

(Operační perspektivy Luftwaffe)

Referát přednesený na konferenci „Air Power Doctrine and Technology Conference“ ve Stockholmu, konané ve dnech 15. až 18. srpna 1996. Autor, plk. Erich Kiesenbauer, je vedoucím oddělení operační doktríny štábu německého letectva (Luftwaffe). Zkráceno a redakčně upraveno.

* * *

Je přirozené, že celé německé ozbrojené síly, včetně letectva, jsou formovány změnami, které nastaly v uplynulých letech. V minulosti byla bezpečnostní situace charakterizována možnou vojenskou konfrontací mezi dvěma bloky, která mohla mít vážné následky pro existenci celého lidstva. Dnes čelíme mnoha malým konfliktům, které pravděpodobně budou nabývat formy střetnutí *nízké intenzity*. Došlo tedy k radikální změně podmínek určujících bezpečnost Německa, a to při nejmenším ze dvou hledisek:

1. Předně Německo již není „frontovým státem“, nýbrž sousedí se spojenci a partnery, s nimiž udržuje přátelské vztahy. Německo není v dosahu protivníka schopného zahájit strategickou ofenzivu a okupovat německé území. Pro obranu Německa proti rozsáhlé agresi poskytují dohody o ověřování v rámci opatření pro upevňování stability dobu výstrahy jeden až dva roky a období až šesti měsíců, jichž lze využít k vojenským přípravám.

V předvídatelné budoucnosti nebude existovat ohrožení územní celistvosti Německa. Avšak za situace pokračujícího šíření vyspělé technologie, použitelné k vojenským účelům, si zasluhuje zvýšenou pozornost **nečekané ohrožení ze vzduchu a z kosmického prostoru**.

2. Zvýšilo se riziko regionálních krizí a konfliktů v Evropě i mimo Evropu. Rozmanitost možných regionálních krizí a konfliktů z hlediska jejich projevu, intenzity a použitých prostředků dokazuje, jak důležité je být schopen předcházet jejich vzniku, omezovat je při zachování odstupu od nich a řešit je pokud možno nejrychleji.

Vývoj v posledních několika letech ukázal, že v budoucnosti nebude používání vojenských prostředků tím posledním argumentem řešení krizí. Německý spolkový ústavní soud dne 12. července 1994 situaci vyjasnil: V budoucnosti se Německo, jako odpovědný člen mezinárodního společenství, bude podílet na úkolech spojených s udržováním míru, plněných podle Charty Spojených národů.

Úkoly spolkových ozbrojených sil

Příští úkoly ozbrojených sil vyplývají z výše uvedeného. Letectvo jako součást spolkových ozbrojených sil musí být schopno přispívat k plnění těchto základních úkolů:

- obrana státu a aliance NATO ve střední Evropě, reagování na krizi a obrana Severoatlantické aliance mimo střední Evropu;
- řešení krizí v rámci širšího spektra úkolů, tj. účast na mnohonárodních operacích pro udržování míru v souladu s Chartou Spojených národů;
- záchranné a evakuační operace a poskytování pomoci jak na území Německa, tak v zahraničí.

Jinak řečeno, dvěma hlavními funkcemi německých ozbrojených sil jsou:

- obrana státu a Aliance ve značně zlepšených bezpečnostních podmínkách;
- přiměřená a účinná účast německých jednotek při řešení mezinárodních krizí pod mandátem Spojených národů, Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě nebo Západoevropské unie.

Tyto hlavní funkce určují, které vojenské kapacity jsou nezbytné a jak mají být rozvíjeny z hlediska kvality a kvantity.

Důsledky změněných bezpečnostních podmínek

Nejdůležitější změnou týkající se **prostoru** je skutečnost, že „centrální region“, který zahrnuje Německo, se již nenachází v postavení první frontové linie oddělující potenciální protivníky, nýbrž je v centrální poloze, která není přímo ohrožena taktickým letectvem. Proto v budoucích konfliktech nebude Německo s veškerou pravděpodobností tvořit předem určené bojové pásmo, nýbrž bude v míru a v případě krize či války fungovat jako možné centrum celosvětových operací spojených s řešením krizí.

Výsledkem je, že se prostor pro letecké operace nejen stal větším, rozmanitějším, ale také méně známým než dříve; nemůže být předem určen s potřebnou mírou pravděpodobnosti, jeho používání již nelze předem podrobně a včas plánovat, operace pozemního vojska či letectva již nemohou být s potřebným předstihem takticky a operačně připraveny. Zpravidla se tedy bude jednat o operace mimo dobře známou infrastrukturu, na velké vzdálenosti, v neznámém zeměpisném prostředí a často za neznámých kulturních a klimatických podmínek.

Pokud jde o **ozbrojené síly**, bude počet disponibilních sil, jak vlastních, tak nepřátelských, poměrně nízký. Avšak kvalita disponibilních sil bude dnes a ještě více v budoucnosti velmi vysoká. Aby bylo možno zmenšenou kvantitu nahradit patřičnou kvalitou, alespoň v určité míře, neustále se zdokonalují víceúčelové možnosti a účinnost pro všechny úlohy.

Technologický vývoj v posledních letech zvýšil možnosti speciálních leteckých zařízení, které mají trvalý a pozitivní vliv na úspěch vojenských operací. Tato zařízení ale vzhledem ke své složitosti a ceně existují pouze v omezených počtech a nebudou k dispozici pro každou leteckou operaci. Kromě toho, současný vývoj ozbrojených sil směřuje k nasazení mezinárodních sil. V principu to pro letectvo není ničím novým.

Nové je - z německého hlediska -, že se taková spolupráce stane obecnou normou, a že ne ve všech případech budeme moci používat postupy, které byly uplatňovány v NATO.

Méně důležitá je, avšak za zmínku stojí skutečnost, že se v budoucnosti budeme muset přizpůsobit situaci, kdy budou naši potenciální protivníci disponovat kombinací zbraní tvořenou zbraňovými systémy z různých zemí a velmi různé technologické úrovně.

V dohledné budoucnosti pravděpodobně přestaneme mít výhodu technologické převahy, která zatím působila v náš prospěch.

Všechny tyto změny činitelů prostoru a vojenských sil zahrnují další velmi důležitou změnu parametrů. Procento z celkových sil, které budou tvořit zabezpečovací síly, se bude dále zvyšovat na úkor operačních sil.

Dlouhé a možná dvakrát delší zásobovací cesty, nedostatek infrastruktury, vyšší intenzita boje se složitějšími leteckými prostředky a ve zvláštních případech i nutnost poskytovat technické zabezpečení téže úrovně, na kterou jsme zvyklí doma - to jsou jen některé problémy, které s tím budou spojeny.

Co se týče změn časového faktoru: politická rozhodnutí musí být přijímána včas, aby bylo možno vojensky a ekonomicky využít strategické doby výstrahy, která bude pravděpodobně několik let. To je jediný způsob, který umožní včas uskutečnit nezbytná opatření pro přestavbu a mobilizaci.

Na operační a taktické úrovni má časový faktor ještě důležitější úlohu: moderní letecké prostředky, včetně taktických balistických raket, mohou zasáhnout střední Evropu během několika hodin a dokonce minut; směr, z něhož pravděpodobně ohrožení přijde, je nesnadné určit předem. Čas, boj o čas a využití času pro plánování, přípravu a vedení leteckých operací se stanou stále významnějším činitelem při rozhodování o úspěšném vedení operací.

Dospěli jsme k závěru, že v důsledku změn tradičních činitelů a moderních podmínek vojenských operací nabyl velkou důležitost další činitel - **informace**. Používání informací plánovitým a vyčerpávajícím způsobem a bez zpoždění může poskytovat velkou výhodu slabším silám anebo za nejasných situací. Zanedbání optimalizace jejich využití znamená znemožnit, aby možnosti systému letecké války přinesly zisk a tak riskovat zbytečné neúspěchy.

Hlavní důsledky popsaných změn lze shrnout takto:

Za prvé: V důsledku snižování vojenských sil a technologických a koncepčních změn je pravděpodobné, že budeme čelit protivníkovi, který bude mít sice nižší počty ozbrojených sil, avšak ty budou mnohem pohyblivější a účinnější než v minulosti.

Pro dosažení válečných cílů, bude pro protivníka absolutně nezbytné soustředit svoje síly na operační úrovni. Stejně důležité bude včasné a adekvátní **soustředění sil obránce**, a to jak pro obranné operace, tak pro operace spojené s protiúderem. Princip „protisoustředění“ (*counter concentration*) je pojem používaný k vyjádření tohoto operačního požadavku.

Za druhé: Klíčová důležitost soustředění vojsk znamená, že nepřítel bude již od samého začátku skrývat svoje skutečné záměry a klamat obránce. Proto **zpravodajství a průzkum** nabudou většího významu jako východisko pro rozhodování o politickém řešení vzniklé krize i pro nezbytné vojenské akce, jakými je plánování cílů a průzkum po uskutečnění úderů.

Za třetí: Dalším důsledkem nutnosti soustředit síly obránce, které mají snížené počty je, že vzniknou rozsáhlé prostory, pro jejichž obranu v tradičním smyslu není dostatek sil. Zabezpečení těchto prostorů je dalším úkolem, který dosud nebyl patřičně vyřešen.

Za čtvrté: Jakmile snížíme počty našich vlastních sil, staneme se závislejší na mnohonárodním obranném úsilí. To vyžaduje rozvoj možností a schopností spolupráce s našimi spojenci.

Základním důsledkem změněné bezpečnostní situace Německa a změněných operačních podmínek je, že letectvo má širší spektrum úkolů a větší význam. Letectvo, vzhledem ke své schopnosti provést účinnou akci - v případě nutnosti ze svých domácích základů v Německu - během několika málo hodin až na samých evropských hranicích Aliance, je tím druhem ozbrojených sil, který jako první přispěje k obraně států i obraně Aliance.

Co musí letectvo splňovat

Přesnou předpověď požadavků na vojenské letectvo bude možné sestavit pouze na základě bezpečnostního rámce, který bude v dané době existovat. Ze současné perspektivy je možné požadavky založit na těchto předpokladech:

- Očekáváme, že Německo zůstane pevně integrováno do Evropy. Zárukou dobrých transatlantických vztahů je NATO.
- Německo bude nést svůj díl odpovědnosti v mezinárodním společenství. Proto budou nezbytné vojenské síly pro národní obranu, pro obranu Aliance, jakož i pro politické řešení možných krizí.
- Německé ozbrojené síly se budou přizpůsobovat vytváření velmi proměnlivých koalic pro úkoly, od poskytování humanitární pomoci, přes udržování míru, až po použití vojenské síly ve válce.

Jestliže chceme zůstat plně integrováni do Evropy a NATO a být připraveni pro budoucí mezinárodní koalice, bude důležitým činitelem rostoucí význam **multinacionality** v oblasti výzbroje, výcviku a vedení operací. To bude nejen věcí politické solidarity, ale také to bude napomáhat při plnění společných úkolů a z vojenského hlediska to může být velkým přínosem zvyšování účinnosti. Se zřetelem ke snižování finančních prostředků na obranu, snižování počtů a ke společnému plánování všech druhů ozbrojených sil, je důležité, aby letectvo rozpoznalo a soustavně **rozvíjelo svoje speciální charakteristiky a možnosti.**

Letectvo má schopnost rychle reagovat na vzniklou situaci. Proto je tou hlavní složkou při řešení politických krizí a zamezení jejich eskalace.

Šíření zbraní a vyspělé technologie

V této souvislosti je nutno se zmínit o narůstající hrozbě vytvářené stále rozsáhlejšími šířením zbraní a vyspělé technologie. Z toho vyplývající rizika, např. **rizika vytvářené balistickými raketami** jsou již zřejmá na periferii Evropy; těmto rizikům je nutno čelit prostředky budoucího systému protivzdušné obrany, mezi jiným také vzhledem k možným operacím spojených s řešením krizí v těchto oblastech. Pro předvídatelnou budoucnost toho lze dosáhnout především pomocí pozemních systémů, efektivního společného informačního systému velení a řízení, tzv. „rozšířené protivzdušné obrany“ (*extended air defence*) proti celému spektru ohrožení ze vzduchu.

Prioritami jsou obrana proti letadlům, taktickým a balistickým raketám, bezpilotním letadlům a střelám s plochou dráhou letu. Proto za zvláště významné považujeme

následující tři oblasti: schopnost velení a řízení, a to i v neznámém prostředí, zpravodajství na strategickém, operačním a taktickém stupni, a vůbec celou oblast informační technologie.

Velení a řízení

V rámci budoucí koncepce tzv. *společných kombinovaných skupení sil (Combined Joint Task Forces - CJTF)* bude důležité podílet se na společném velení a řízení, a tím zaručovat národní schopnost rozhodovat a jednat. I po případné změně řízení Aliance anebo koaliční struktury je nutné zabezpečovat a uskutečňovat autonomní velení a řízení německých ozbrojených sil, přímo a bez zdržení. Musí být zachovány pravomoci spolkového ministra obrany. Účast na řešení politických krizí, a to i mimo území států NATO, bude klást velké požadavky na organizaci, prostředky a postupy týkající se operační pohotovosti, mobility, pružnosti a interoperability. Podobně se schopnost rychlého zákroku musí přizpůsobovat měnícím se mezinárodním okolnostem.

Velení a řízení je základem úspěchu vojenských operací. Letectvo bude v budoucnosti potřebovat rychlé zpracování informací, modulární systémovou strukturu a interoperabilitu s nadřízenými i podřízenými stupni. Pouze potom bude schopno splňovat základní požadavky **flexibility, mobility a synergie**.

Zpravodajství a informace

Dobré velení a řízení vyžaduje stejně dobré zpravodajství. Za nynějších operací musejí být velitelé schopni rychle získávat podrobné a obsažné informace o možnostech, pohybech a silách protivníka a o válčišti.

Zpravodajské údaje na strategické a operační úrovni jsou základním předpokladem pro to, aby stát mohl přijímat politická a vojenská rozhodnutí odpovídající situaci. Získávání zpravodajských údajů a zpravodajská činnost prováděná za tím účelem musejí být národně autonomní, nenápadné a nepřetržitě možné a musejí být schopny pokrývat všechny důležité geografické regiony. Pouze budou-li splněny tyto podmínky, bude možné rozpoznat včas vznikající krizi reagovat na ni vhodným způsobem. Tohoto souhrnného cíle lze dovést pouze pomocí moderního a pružného zpravodajského systému složeného z vojenských a nevojenských složek. Takový systém zahrnuje pozemní, letecké a kosmické senzory pro několik pásem elektromagnetického spektra. Používá se jich pro zpracování a analýzy informací a pro jejich předávání národním uživatelům a partnerským státům.

Právě letectvo vždy mělo a vždy bude mít vysokou potřebu aktuálních zpravodajských informací. Pokud se má síla letectva uplatnit, je absolutně nutné, aby mu byly poskytovány aktuální, použitelné a spolehlivé zpravodajské údaje.

V této souvislosti bude hrát velkou úlohu kombinovaný zpravodajský systém a také využívání kosmického prostoru. Čas, který uplyne mezi přijetím určité informace a jejím převedením ve vojenskou akci, musí být drasticky zkrácen. Naším cílem musí být mít k dispozici síly, které mohou ve spolu práci s celým zpravodajským systémem reagovat téměř bez zpoždění. Tímto způsobem byly například umožněny efektivní vojenské akce proti raketám Scud Saddáma Husajna.

* * *

V budoucnu tedy bude spektrum úkolů Luftwaffe kvalitativně obtížnější a kvantitativně rozsáhlejší, než v období doktríny „pružné reakce“. Jako složka, která vzhledem ke svým hlavním úkolům závisela na nejmodernějších technologiích, letectvo vždy podporovalo ta nejprogresivnější systémová řešení. To znamená, že se Luftwaffe bude stále více a více zabývat informačními technologiemi, jejich užitím i zneužitím.

Je to totiž schopnost používat informační technologii a zpracování dat k zajišťování zpravodajských údajů získaných souborným zpravodajským systémem v reálném čase na všech úrovních a přeměnit ji ve vojenskou akci, která může potenciálního protivníka zbavit každé možnosti beztržně zahájit agresi.

(-nas-)

Zapojování soukromého sektoru do obrany země se ukazuje nejen jako vhodná alternativa dalšího rozvoje a fungování armády při současném snižování nákladů na její provoz, ale je i vhodným impulzem pro rozvoj regionů a průmyslových podniků. Zásady a podmínky pro nastartování uvedeného procesu je však třeba podrobně rozpracovat tak, aby armáda byla rovnocenným a suverénním partnerem obchodních vztahů a mohla mnohem účelněji využívat přidělené prostředky státního rozpočtu na reálné zabezpečení obrany země.

Ing. Miroslav Kalousek, náměstek ministra obrany pro ekonomiku, v úvodním referátu semináře NATO „Úloha soukromého sektoru v rámci obrany státu“ (duben 1997).

Krizový management - zvládání krizí a příležitostí

Lidé se od nepaměti v zájmu své existence museli vypořádávat s různými nepříznivými vlivy. Na nespočetných faktorech lze dokonce ukázat, že se prostřednictvím zvládání nepříznivých vlivů lidstvo vyvíjelo. Současná doba vnáší do chápání nepříznivých vlivů novou kvalitu. Vyžaduje, aby se k nim přistupovalo uceleně a cílevědomě, nikoli pouze tzv. metodou učení se z pokusů a omylů. Proto se také rozvíjí nová disciplína, která se nejčastěji nazývá krizový management. V pojetí krizového managementu ale dosud převládá povrchní přístup. V [6] je např. pozoruhodný postřeh, že „... krize se řeší hledáním mimořádných postupů, řešení se mnohdy improvizuje a jen zřídka se týká existujících nedostatků. Opomíjí se dlouhodobý charakter problémů, jejich podstata se neanalyzuje ani nedefinuje a dává se tak přednost kosmetickým úpravám, které mají pouze krátkodobý účinek“. V tomto článku se proto zabývám teoretickými východisky možného uceleného přístupu k problematice krizového managementu. V rozsahu článku mohu pochopitelně ukázat jen základní východiska a základní vztahy.

* * *

Má-li se krizový management zabývat podstatou nepříznivých vlivů, které mohou ovlivňovat existenci lidí, pak musí přirozeně vyjít z toho, na čem se existence lidí zakládá. Základem lidské existence je životní a sociální prostředí. *Životní prostředí* tvoří anorganická příroda, rostliny a živočichové (včetně rostlin a živočichů, které vyšlechtil člověk) a prostředky, které vytvořil člověk a jimiž do přírody zasahuje (např. silnice, železnice, domy, přehrady atd.). *Sociální prostředí* tvoří lidská společnost a různá společenství, která v rámci této společnosti lidé vytvářejí. *Společenství* jsou její různé části. Jeden člověk zpravidla bývá členem více společenství (např. rodiny, obce, podniku, státu, národa atd.). Sdružování lidí do různých společenství vyplývá z nutnosti v zájmu vlastní existence uspokojovat své různé potřeby a chránit své různé zájmy. Potřeba sdružovat se je základní potřebou všech živých organismů. Vyplývá to z principu sociogeneze, který je jednou z hlavních zákonitostí vývoje živých organismů od vzniku života na Zemi. Tato zákonitost platí i pro vývoj lidské společnosti.

Princip sociogeneze (podrobněji viz [8]) je obohacením a rozvinutím principu přírodního výběru, jehož mechanismus formuloval Ch. R. Darwin v [2]. Někdy je tento mechanismus - většinou s cílem obhájit *různé teorie násilí* - nesprávně vykládán, jako fráze „boj o existenci“, tedy jako boj biologicky silnějšího s biologicky slabším. Podle Darwina však mechanismus přírodního výběru spočívá v tom, že každá sebemenší výhodná změna jedince (mutace) má lepší vyhlídku na přežití než původní nezměněný jedinec. Opakování, resp. násobení příznivé změny po dlouhé období vede k tomu, že změněných jedinců přibývá a nezměněných ubývá. Darwin nadto *chápal přírodní výběr jako působení všech nejrůznějších vlivů. V žádném případě ne jako výsledek boje mezi jedinci stejného druhu.*

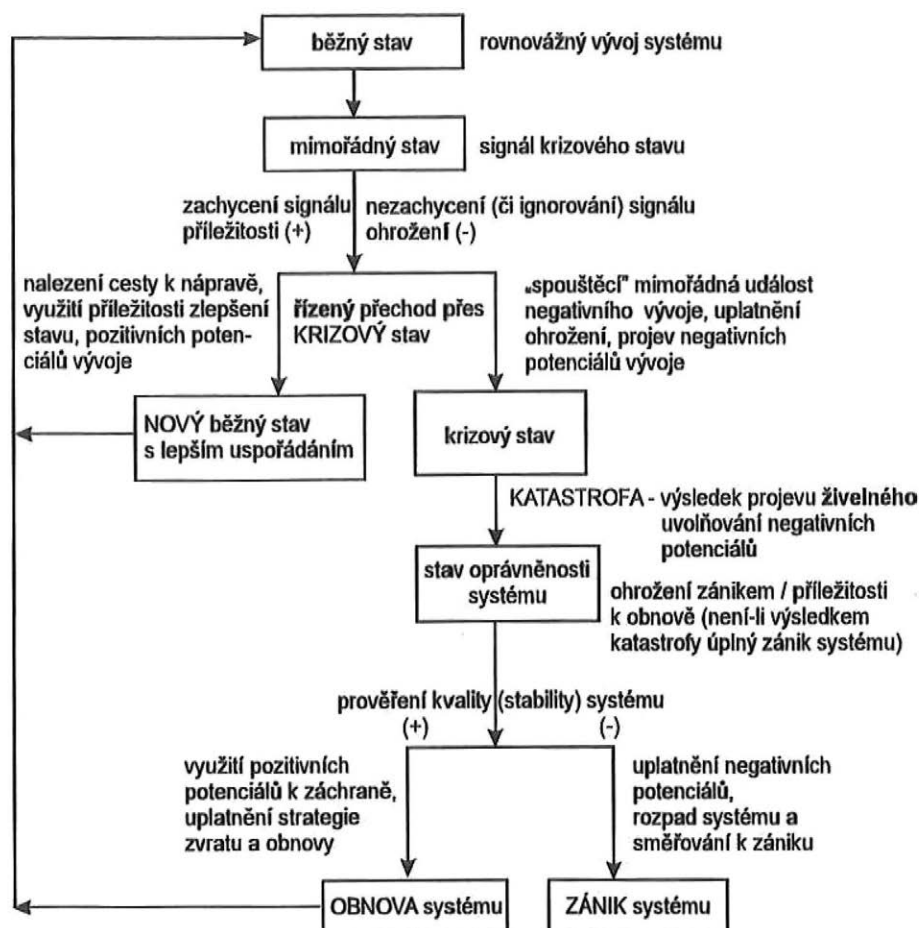
Princip sociogeneze ukazuje, že lidská společnost a její jednotlivá společenství mají svůj přirozený základ. Jestliže tedy lidé vytvářejí určitá společenství uměle, působí vždy v pozadí uvedená zákonitosti sociogeneze a přírodního výběru. Jestliže jednání lidí působení těchto zákonitostí z různých důvodů nerespektuje, může se to projevit i ve vzniku krizových stavů se závažnými negativními důsledky pro danou společnost či dané společenství, příp. i pro jejich okolí.

Z hlediska poznatků systémové vědy a systémového přístupu jsou společnost a společenství otevřenými, živými, kybernetickými, složitými a účinnými systémy. To zejména znamená, že existují v interakci se svým okolím, že jejich základním cílem je uchovat svou existenci, že podstatnými zdroji jejich rozvoje jsou informace, že jsou tzv. špatně strukturované a že mají schopnost na základě rozboru dosavadních výsledků svého fungování dosahovat lepšího uspořádání do budoucnosti (k uvedeným pojmům např. [4] a [10]). Pomocí systémového přístupu lze jednotlivě postihnout vývoj těchto systémů jak je uvedeno na schématu (viz).

Základními stavy ve vývoji systému jsou jeho běžný a krizový stav. Běžný stav lze definovat jako stav dynamické rovnováhy systému s jeho okolím, tj. stav jeho relativně nejlepšího uspořádání. Krizový stav lze definovat jako stav takového narušení jeho činnosti a podmínek existence, že hrozí jeho dlouhodobá degradace až zánik. V dané definici jde o význam slova „krize“ (synonyma výrazu „krizový stav“), který je proti původnímu významu posunut. Posunutí nastalo v 19. století vlivem francouzštiny (viz např. [1]). Od té doby se krize chápe spíše jako obtížná situace, tíseň. V původním pojetí, podle řecké etymologie, je význam slova krize (řecky *krisis*) soud, rozsudek, moment zřetelné nerovnováhy, přechodné stadium mezi dvěma rozlišitelnými fázemi, kdy nějaká proměna spěje k rozhodnutí, není však ještě rozhodnuta (viz např. [3]). Neznamená nic pozitivního ani negativního z hlediska dalšího vývoje a existence systému. Znamená pouze, že systém má maximální možnou míru nejistoty (neurčitosti, „mlhavého“) a pravděpodobnostního (rizikového) chování, při které ještě může zůstat daným systémem. Vzhledem k dvojímu možnému výkladu obsahu pojmu „krize“ (původním a posunutým) je tak užitečné zavést pojem „mimořádný stav“.

Mimořádný stav systému lze definovat jako nenadálý (náhle se vynořivší) stav systému, který většinou vyžaduje bezodkladnou činnost subjektu řízení. Jde o stav systému, který znamená jak ohrožení, tak i příležitosti dalšího vývoje (anglicky odpovídá pojmu „mimořádný stav“ výraz „emergency“, což je často jednostranně překládáno jako „nouze“; nejde ale jen o nouzi, jde i o příležitost - viz např. [9]). „Krizový stav“ znamená pak v podstatě „ohrožení“, ve významu výše uvedené definice.

Systém musí při svém vývoji zákonitě vždy procházet střídavě běžným a krizovým stavem. O tom, zda se tento průchod projevuje negativně (jako *ohrožení*) nebo pozitivně (jako *příležitost*), rozhodují jednak objektivní podmínky (možné varianty spontánního, živelného rozvoje systému), jednak subjektivní podmínky (schopnost a možnost cílevědomého působení subjektu řízení ovlivňovat živelný průběh). Podstatná je schopnost subjektu řízení předvídat možné budoucí stavy systému a schopnost nacházet, resp. vytvářet a efektivně využívat potřebné zdroje. Schopnost předvídat možné budoucí stavy je v podstatě schopností rozlišit *signály* takových možných směrů působení sil mezi systémem a jeho okolím, které mohou přerůst v ohrožení vývoje systému nebo přinést i příležitosti lepšího uspořádání systému.

Schéma

V obou případech jde o projevy *konfliktů protikladných sil*, které signalizují disharmonii mezi systémem a jeho okolím. Konflikty mají jak negativní (destruktivní), tak pozitivní (konstruktivní) stránku působení. Z hlediska pozitivní stránky jsou *regulátory* a *stimuly* změny systému, tj. různými mechanismy, které usměrňují vývoj tak, aby nepřevládala jeho negativní stránka. To umožňuje zabezpečit řízený přechod systému přes krizový stav do nového běžného stavu s lepším uspořádáním k okolí než byl původní a zajistit tak pozitivní vývoj systému. Negativní stránka působení konfliktů je v tom, že v případě, kdy neexistují regulátory a stimuly či nejsou-li zavedeny včas, mohou konflikty přerůst v krizi.

Krizový management se zabývá možnostmi, jak zvládat možná ohrožení co nejeefektivněji. Protože mnohá ohrožení lze neutralizovat efektivním (většinou včasným) využitím příležitostí, nebo tak alespoň zmírnit dopady možného spontánního (živelného) projevu destruktivních účinků krizových stavů, má být předmětem krizového

managementu i možné zvládání vznikajících příležitostí. Bez toho nelze řešit podstatu vznikajících problémů, o níž je zmínka výše, v citátě uvedeném v úvodním odstavci.

Rozlišení mimořádného stavu systému je většinou tzv. špatně strukturovanou úlohou (tento pojem viz [4] či [10]). Špatná strukturovanost úlohy je dána tím, že společnost a společenství jsou vesměs špatně strukturované systémy a také tím, že vznik mimořádného stavu vyvolává potřebu formulovat nový cíl systému. Tvoří se tzv. *problémová situace*, tj. situace, která nemůže být vyřešena současnými prostředky, resp. současným způsobem. Řešení problémové situace je tak spojeno se schopností subjektu řízení uplatnit tvůrčí přístup (opak standardního, rutinního přístupu). Mimořádný stav vzniká prvotně v určitém místě systému, v tzv. ohnisku mimořádného stavu. Jde o exponovanou část systému, kde vzniká potenciál možného působení na změnu stávajícího stavu systému (jak v kladném, tak i v záporném směru).

Jestliže řídicí subjekt nedokáže identifikovat včas mimořádný stav (nebo nechce či ho z různých důvodů ignoruje), pak se zvyšuje pravděpodobnost živelného vzniku krizového stavu a i zániku systému. Zánik systému je spojen s tím, že určitá náhodná mimořádná událost, která „spouští“ krizi (v podstatě jde o náhodnou fluktuaci určité hodnoty parametru systému v jeho exponované části, kterou řídicí subjekt není s to či ochoten utlumit) uvolní určitý krizový potenciál, tj. vysoký potenciál destruktivních sil určitého druhu. Tím se uvolní určitý tok systémem, který má vysokou úroveň, a tudíž i vysokou turbulenci (a tedy vysokou míru neurčitosti a nahodilosti toku). Za „spouštěcí“ událostí tak následuje řada dalších krizových událostí, protože jednotlivé části systému jsou s ohniskem přímo či zprostředkovaně spojeny určitými vazbami v jeden celek (jež tvoří systém).

Z toho plyne vzrůstající chaos a zmatek v systému. Výsledkem je uvolnění určité řady krizových potenciálů a rozuzlení krizové situace - *katastrofa* z řeckého katastrofé, tj. událost s tragickými následky, pohroma - viz např. [5]).

Záleží na tom, jaký je výsledek uvolnění krizových potenciálů - zda znamená zánik systému či nikoli. Byly-li uchráněny určité druhy a hodnoty parametrů systému, které ho charakterizují jako daný systém (tzv. invarianty), může systém ještě procházet *stavy oprávněnosti* systému, které mu poskytují určité příležitosti k záchraně (určité „obraně čáry“). Využití takových příležitostí znamená, že se subjektu řízení podaří nalézt tzv. *strategii zvratu* nepříznivé situace a přejít k obnově systému. Přitom je nutno zdůraznit, že nemá jít o obnovu původního stavu, ale o tzv. *ozdravení (sanaci)* systému, o jeho zbavení se neproduktivních částí a vazeb a o vytvoření nových, perspektivních prvků, částí a vazeb.

Identifikuje-li řídicí subjekt včas mimořádný stav a umí-li, je-li ochoten a může-li včas shromáždit a uplatnit určité zdroje (tj. umí-li, chce-li a má-li možnost zavádět do systému „cílené fluktuace“ určitých toků), pak zajistí řízený **přechod systému přes krizový stav bez většího ohrožení existence systému**. V tom právě spočívá základní myšlenka krizového managementu, která tvoří jeho *raison d'être* („filozofii“): čím méně je předem neznámých ohnisk mimořádného stavu a čím více je systém vybaven zdroji k jejich zvládnutí, tím jistěji lze realizovat zvládnutí krizového stavu a přechod do nového běžného stavu s lepším uspořádáním.

Poznámka:

* Požadavek znáti, moci a chtít jako předpoklad nápravy formuloval již J. A. Komenský v [7].

Literatura:

- [1] Apitz, K.: Konflikte, Krisen, Katastrophen, Frankfurt Allgemeine, Frankfurt am Main 1987.
- [2] Darwin, C. R.: Origin of Species by Means of Natural Selection, Oxford University Press, 3rd ed., London 1859; česky: O vzniku druhů přírodním výběrem, Nakladatelství Čs. akademie věd, Praha 1953.
- [3] Durrois, G. - Roussel, A.: Dictionnaire de philosophie, Nathan, Paris 1990; česky: Filozofický slovník, EWA Edition, Praha 1994.
- [4] Geighan, J. P.: Applied General Systems Theory, 2nd ed., Harper & Row, New York - Hagerstown - San Francisco - London 1978.
- [5] Havránek B. a kol.: Slovník spisovného jazyka českého, 2. vydání, Academia, Praha 1989.
- [6] King, A. - Schneider, B.: The First Global Revolution; česky: První globální revoluce, Bradlo, Bratislava 1991.
- [7] Komenský, J. A.: Všenáprava (Panorthosie), Orbis, Praha 1950.
- [8] Novák, V. J. A.: An Outline of the Principle of Sociogenesis; in: Nature and System, Vol. 6, June - Sept. 1984, N 2 & 3.
- [9] The Concise Oxford Dictionary of Current English, Oxford University Press, Oxford 1956.
- [10] Turban, E. - Meredith, J. R.: Fundamentals of Management Science, 5th ed., Irwin, Homewood, Boston 1991.

Vláda může vyhlásit nouzový stav v případě narušení životního prostředí, chodu národního hospodářství, živelných pohrom, nehod nebo jiného nebezpečí, které ve značném rozsahu ohrožují život a zdraví občanů, majetkové hodnoty nebo vnitřní bezpečnost a pořádek. Při nebezpečí z prodlení může namísto vlády o vyhlášení nouzového stavu rozhodnout předseda vlády.

(Z vládního návrhu ústavního zákona o bezpečnosti České republiky.)

K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana

Obsah archivních pramenů může ještě dnes po několika desetiletích podhalit osudy vojenských i civilních osob z období druhé světové války. Bezprostředně po válce, ale i v následujícím období se nepodařilo objasnit osudy mnohých významných představitelů čs. armády, kteří se aktivně účastnili Slovenského národního povstání, byli zajati Němci a po válce se nevrátili do osvobozené republiky. K této skupině osob patří také generálové Rudolf Viest, Ján Golian, Augustín Malár a Štefan Jurech.

* * *

SNP a události s ním související byly v nedávné minulosti v centru pozornosti historiků, publicistů i politiků. Vztah k SNP a jeho hodnocení ovlivňují i postoje mnohých lidí k současnému vývoji ve Slovenské republice. Svědčí o tom počet a obsah knižních publikací, článků i televizních pořadů, které vznikly po roce 1989. V nich jsem se setkal i s názorem, že generálové Viest a Golian byli koncem války osvobozeni Rudou armádou, odtransportováni do internačních táborů NKVD v Sovětském svazu. Tam měli být až několik roků po válce fyzicky zlikvidováni.

Ve Vojenském historickém archivu v Praze jsem se setkal s dokumenty, jejichž obsah dává částečně odpověď na otázky týkající se osudů zmíněných generálů, ale zároveň mnohé, dosud nezodpovězené otázky vyvolává. Domnívám se však, že jejich obsah vyvrací ničím nepodložené konstrukce o zajetí zmíněných generálů sovětskou armádou v roce 1945 a o jejich likvidaci v SSSR.

Již bezprostředně po osvobození zahájilo ministerstvo národní obrany pátrání po osudech generálů Rudolfa Viesta, Jána Goliana, Gustava Malára, Štefana Jurecha, mjr. děl. Jaroslava Krátkého a npor. Petro. Na pátrání se podílela hlavní správa obranného zpravodajství (jeho 2. oddělení - pátrací), 2. oddělení hlavního štábu - zpravodajské i úřad československého delegáta v komisi Spojených národů pro válečné zločiny. Pátrání zpravodajských i repatričních důstojníků, kteří působili ve spojeneckých okupačních pásmech Německa zůstalo bez výsledku. Žádné informace o osudech uvedených osob se nepodařilo získat ani od stovek slovenských důstojníků a vojáků, kteří byli v průběhu SNP zajati a postupně se vraceli z různých internačních táborů v Německu.

Ještě do počátku června 1945 věřilo ministerstvo národní obrany i prezident E. Beneš, že gen. R. Viest a J. Golian přežili zajetí a vrátí se do osvobozené republiky. Svědčí o tom i závěry vojenské rady u prezidenta republiky ze dne 6. června 1945. V zápisu z uvedené rady v bodu 10 se uvádí: „Pamatovati na to, aby byla rezervována velitelská místa pro generály Viesta, Goliana, jakož i pro generály dosud v Londýně dleci.“

Jediným dokumentem, ve kterém najdeme zmínku o hledaných osobách, je hlášení mjr. gšt. Jána Juraje Staneka o osvobození politických vězňů české a slovenské národnosti z rukou gestapa 85. americkou pěší divizí dne 4. května 1945. Mjr. Stanek sděluje, že v tento den americká pěší divize osvobodila v prostoru Lago di Brasies v katastru obce Villa Basa skupinu 167 politických vězňů. Mezi nimi i dva Čechy - Josefa Rozsévače a Josefa Burdu a dva Slováky - Dr. Imricha Karvaše a mjr. gšt. Jána Staneka. Jak dále uvádí, tato skupina vznikla soustředěním vězňů z různých internačních táborů v Dachau. Odsud se přesunula ve dvou částech ve dnech 16. a 24. dubna 1945 do Inšpurku. Dne 27. dubna celou skupinu eskortoval strážní oddíl SS a gestapa (51 mužů z toho 12 členů gestapa) do jižních Tyrol, kde měli být její členové v kritickém okamžiku údajně zastřeleni. Ráno 28. dubna dorazila skupina do Villa Basa, kde zůstala do 30. 4. Vzhledem k vzniklé situaci vytvořila skupina z internovaných devítičlenný výbor, který požádal o ochranu vrchní velení německé branné moci. Německé velení žádosti vyhovělo a převzalo ochranu nad skupinou. Příslušníci wehrmachtu podle hlášení mjr. Staneka odzbrojili členy eskorty, kteří sice utekli, ale byli chyceni italskými partyzány a popraveni. Potom skupinu osvobodili Američané.

Výslechy v Berlíně

Mjr. Staneka zajali Němci dne 26. 12. 1944 v důsledku zrady u obce Polomka spolu s příslušníky anglické a americké vojenské mise. Následoval převoz do Bratislavy dne 29. 12., výslechy a eskorta do Berlína dne 16. ledna 1945. Na straně 4 svého hlášení uvádí, že se při výslechu dne 18. ledna 1945 v Berlíně od vyšetřujícího SS Untersturmführera dozvěděl, že na tomto oddělení jsou vyšetřováni také div. gen. Rudolf Viest, brig. gen. Ján Golian, gen. Augustín Malár, gen. Štefan Jurech, plk. gšt. Alojz Ballay, plk. děl. Rajmund Šmarda, mjr. děl. Jaroslav Krátký, npor. pěch. Petro a Dr. Paulíni. O jejich dalších osudech není v dokumentu zmínka. Výslechy mjr. Staneka pokračovaly do 20. února 1945. Dne 8. dubna byl spolu s I. Karvašem eskortován do koncentračního tábora ve Flossenbürgu a umístěn v cele č. 26.

Cesty gen. Viesta, Goliana, Malára a Jurecha do Berlína byly různé. Gen. Viesta a Golian zajal oddíl SS začátkem listopadu 1944. Jejich výslechy v Bratislavě prováděl v první polovině listopadu i za účasti K. H. Franka SS-Obersturmbannführer Löbel. V druhé polovině listopadu se již nacházeli v Berlíně. Jejich výslechy na Prinz Albrechtstrasse č. 8 probíhaly do poloviny února 1945, kdy byli odtransportováni neznámo kam. Gen. Malára zatkl gestapo 31. srpna 1944 na letišti u Prešova. Jeho cesta vedla přes Krakov rovněž do Berlína.

Také gen. Jurecha Němci po zatčení 5. září 1944 a vyšetřování ve Vídni a v Brně eskortovali spolu s I. Karvašem dne 5. ledna 1945 do Berlína. Ze svědectví mjr. Staneka a I. Karvaše je zřejmé, že se všichni výše jmenovaní generálové nacházeli pravděpodobně do druhé poloviny února 1945 v Berlíně. Jejich další osudy jsou však nejasné.

Zajímavé je složení skupiny se kterou byl mjr. Stanek eskortován z Flossenbürgu dne 15. dubna 1945. Mimo jiných v ní najdeme pět řeckých generálů, dánského kpt. gšt. Lundiga - zpravodajského důstojníka, příslušníka švédské výzvědné služby Carl G. Edquista, plk. anglické armády Churchilla, příslušníka ruské zpravodajské služby npor. Nikolaje Rutčenka, člena podzemního hnutí ve Francii ing. Armanda Motteta a další.

V Dachau přibyli ještě bývalý šéf italské bezpečnosti Tamburino, italský generál Garibaldi, příslušníci anglických zpravodajských služeb kpt. Payne Best, pplk. Stevens a jiní.

Z výše uvedených skutečností vyplývá, že se jednalo o skupinu prominentních vězňů ve které se nacházeli i konfidenti gestapa (J. Rozsévač a J. Burda - popraveni po válce v ČSR), osoby, za které intervenovaly švýcarská a švédská vláda, popřípadě Mezinárodní červený kříž a také osoby, pro Němce z různých důvodů důležité - převážně důstojníci zpravodajských služeb. Jak ukazují některé další archivní materiály, mohli někteří z nich podat důležitá svědectví o osudech generálů Viesta, Goliana a jejich druhů. Zároveň z obsahu jiných archivních materiálů vyplývá, že v hlášení mjr. Stanek neuvedl všechny informace o osudu zmíněných generálů, které měl v té době k dispozici.

V měsíci květnu zastával již mjr. Stanek funkci náčelníka štábu 1. čsl. divize v Itálii. Ta vznikla z příslušníků 2. slovenské technické divize, která přešla dne 30. dubna 1945 ke Spojencům.

Pátrání v Itálii

Na základě informací od mjr. Staneka zaslalo ministerstvo národní obrany cestou hlavního štábu dne 26. června velitelství čs. vojenských jednotek v Itálii telegram s nařízením pátrat po osudech slovenských generálů, mjr. Krátkého a npor. Petro. Zároveň na základě žádosti čs. úřadů obdrželi mjr. J. Stanek a pplk. gšt. Václav Podhora od V. americké armády povolení vyslýchat ve věci gen. Viesta a spol. všechny osoby německé zpravodajské služby, SS a gestapa nacházející se v zajateckých táborech Spojenců v Itálii.

Zpravodajské oddělení hlavního štábu MNO obdrželo od mjr. J. Staneka a npor. v zál. Imricha Karvaše zprávu z 10. července 1945 pod č.j. 160 050/Dův. Tuto zprávu je možno považovat za odpověď na výše uvedený telegram. Jsou v ní fakticky zopakovány informace o jejich zatčení, výsleších a eskortě do Berlína. U gen. Viesta a Goliana je uvedeno, že po výsleších v Berlíně na Prinz Albrechtstrasse č. 8 do poloviny února 1945 byli odtransportováni neznámo kam. Údajně na pevnost Königstein. Tuto informaci však vyvrátili řecí generálové vězněni v pevnosti. Jeden z nich - gen. Papagos - byl dokonce osobním přítelem gen. Viesta a jeho internaci v pevnosti vyloučil. Jako další možnost uvádí mjr. Stanek jejich transport do Flossebürgu, kde byli likvidováni političtí vězňové. Stejný osud potkal také mjr. Krátkého a npor. Petro. V této souvislosti navrhoval vyšetřit bývalého vězně Králíčka, nebo Krajíčka z Benešova, který působil ve Flossenbürgu jako holič.

Dále uvádí, že se od anglického plk. Churchilla a ruského npor. Rutčenka dne 15. dubna 1945 dozvěděl, že gen. Malár byl internován v koncentračním táboře Sachsenhausen a odsouzen k smrti.

O gen. Jurechovi podával svědectví I. Karvaš, který se od SS-manů v Berlíně údajně dozvěděl, že jej odeslali na slovenský konzulát v Berlíně.

Negativní výsledek přineslo také pátrání prostřednictvím čs. vojenské mise u spojeneckého velení, jak o tom svědčí zpráva velitele mise ze dne 18. července 1945.

Jediným dokumentem, který dává odpověď na mnohé otázky související s osudem skupiny slovenských generálů, je svědectví příslušníka francouzského hnutí odporu pana **Armanda Motteta**, který byl vězněn v koncentračním táboře Flossenbürg. Zároveň však nové další otázky jeho svědectví vyvolává. Pan Mottet se přihlásil se svým svědectvím na

československém velvyslanectví v Paříži. Prostřednictvím úřadu československého delegáta v komisi Spojených národů pro válečné zločiny byl požádán o výpověď. Jedná se o A. Motteta, jehož jméno je se objevuje i v prvním hlášení mjr. Staneka z 22. května 1945. Zprávu o jeho svědectví vypracoval a cestou ministerstva zahraničních věcí ministerstvu národní obrany zaslal legační rada Dr. J. V. Klvaňa.

Pana Motteta zatkl gestapo v roce 1943 a postupně věznilo v Paříži, Berlíně a ve Flossenbürgu. Trest smrti mu německé úřady změnily na základě zákroku švýcarské vlády na doživotní žalář. Podle jeho vyjádření patřil Flossenbürg k nejhorším táborům. I podle vyjádření J. Staneka působila ve Flossenbürgu likvidační komise, která prováděla popravy. Vězně nejdříve vysvlékli do naha a potom zastřelili ranou do týla. Ještě 9. dubna bylo popraveno asi 126 osob, mezi nimi i admirál Canaris.

Celou dobu věznění strávil pan Mottet v samovazbě v cele č. 37. Ve vedlejší cele č. 38 byli umístěni dva ruští plukovníci a 4 čs. důstojníci. Jedním z nich byl gen. Štefan Jurech. Jmenovaného znal svědek osobně a vyměňoval si s ním zprávy buď na procházkách, nebo klepáním na zeď a vodovodní trubku. Gen. Jurech si stěžoval na nedostatek potravin a kruté zacházení. Jednoho dne oznámil, že všechny vězně v jeho cele až na jednoho ruského plukovníka nechali Němci vysvléci do naha. Svědek věděl, že každý kdo je zbaven šatstva stojí před brzkou popravou. Gen. Jurecha a jeho druhy ponechali v březnu za velkého chladu 5 dní bez šatstva a potravy.

Popravy gen. Jurecha a Malára

V cele č. 36 se nacházelo podle sdělení gen. Jurecha šest důstojníků české a slovenské národnosti, mezi nimi i gen. Malár. S celou č. 36 pan Mottet spojení neměl. Po válce byl vyslýchán také jako svědek v procesu proti flossenbürgským katanům a tvrdil, že ze své cely viděl na dvůr, kde se konaly popravy. S jistotou potvrdil, že všichni vězňové z cely č. 38, tj. gen. Jurech a tři další důstojníci (prý také generálové) a také 6 důstojníků z cely č. 36 s gen. Malárem v čele bylo v druhé polovině března 1945 v tentýž den popraveno. Dále uvedl, že od druhé poloviny března 1945 popravili ve flossenbürgské věznici denně 12 až 15 Čechoslováků. Vesměs se prý jednalo o účastníky SNP. Zároveň vyslovil podivení nad tím, že u procesu s flossenbürgskými katany, který se konal v létě roku 1946 v Dachau, nebyl přítomen zástupce Československa, který mohl při výsledcích získat poznatky k objasnění tragédie popravených slovenských generálů. Sdělil také jména osob, které by mohly podat důležitá svědectví. Najdeme mezi nimi i další jména, která figurovala ve zmíněných hlášeních mjr. Staneka.

Ani svědectví p. Motteta nedalo nepochybnou odpověď na otázku, jaký byl skutečný osud generálů Viesta a Goliana. Jisté je, že pokud se nacházeli ve Flossenbürgu nebyli odsud eskortováni se skupinou J. Staneka. V tomto případě je pravděpodobné, že byli popraveni buď se skupinou gen. Jurecha nebo i dříve.

Domnívám se, že klíčovou osobou, která mohla přispět k objasnění jejich osudu byl J. Stanek. Je zajímavé, že téměř všechny osoby, které měly podobný osud jako on, válku nepřežily. Příslušníci americké a anglické vojenské mise, důstojníci a generálové zajatí v období SNP a vyšetřovaní v Berlíně i další. Existuje i důvodné podezření, že J. Stanek svými výpověďmi na gestapu přitíží mnohým vyšetřovaným a mohl mít zprostředkovaně podíl i na jejich fyzické likvidaci. V tomto případě by pátrání po osudech zmíněných

generálů i cestou vyšetřování fašistických zločinců z Flossenbürgu mohlo znamenat jeho vlastní ohrožení. Ve svých hlášeníh na MNO naopak J. Stanek tvrdil, že na základě výpovědi gen. Goliana zůstal v německém vězení I. Karvaš, který měl být propuštěn koncem listopadu 1944. J. Golian údajně na gestapu vypověděl, že I. Karvaš pracoval v odboji od roku 1942 a že úzce spolupracoval se slovenskými komunisty, jmenovitě s G. Husákem.

Důležitá svědectví mohla podat i řada osob, uvedených v hlášení J. Staneka z 22. května 1945. Nikdo z nich však nebyl čs. orgány o svědectví požádán. Také J. Stanek nevyužil pravomocí, které mu dávalo velitelství V. americké armády v Itálii v souvislosti s pátráním po osudu gen. Viesta a Goliana.

Osobně se domnívám, že osudy gen. Viesta a Goliana mohly být objasněny ještě bezprostředně po skončení války. Obranné zpravodajství v čele s B. Reicinem mělo od léta 1945 k dispozici archiv Hlavního říšského bezpečnostního úřadu (RSHA) v Berlíně. Ten obsahoval také výsledkové protokoly slovenských generálů a důstojníků, zajatých v období SNP. Svědčí o tom i vzpomínka A. Rašly (do října 1945 přednosty 2. oddělení hlavního štábu - zpravodajského) v publikaci „Proces s dr. Tisom“. Pplk. Rašlu v létě 1945 hrubě osočil šéf obranného zpravodajství (OBZ) B. Reicin za to, že přípravy povstání byly údajně prováděny s vědomím J. Tisa. Jako důkaz ukázal A. Rašlovi protokol z výsledku J. Staneka v Berlíně. A. Rašla však mylně uvádí, že dokumenty pocházely z tzv. štěchovického archívu. OBZ mělo k dispozici archivní materiály z Berlína již v létě 1945, ale štěchovický archiv odvezli Američané až v únoru 1946.

Jakou úlohu sehrálo obranné zpravodajství?

Obsah dokumentů archívu RSHA z Berlína obranné zpravodajství přísně utajovalo a využívalo jej v případech potřeby především ke kompromitování slovenských důstojníků v letech 1945 - 1948. Je velmi nepravděpodobné, aby v těchto materiálech nebyl uveden alespoň údaj o tom, kam byli po skončení výsledků vězňové odtransportováni. Obranné zpravodajství ovládla v této době zcela komunistická strana. Jsou známy i případy, kdy se členy KSČ staly osoby s temnou minulostí - kolaboranti, konfidenti gestapa i jiné osoby, které obrannému zpravodajství prokazovaly cenné služby. Z těchto osob vytvářelo obranné zpravodajství po roce 1945 dokonce agenturní síť. V tomto případě zůstaly materiály o jejich činnosti za války před veřejností zcela utajeny.

Je možné, že případné objasnění případů gen. Viesta a Goliana mohlo ohrozit osoby, na kterých mělo obranné zpravodajství eminentní zájem, a proto jejich osudy zůstaly pro veřejnost tajemstvím. Ani dnes není vyloučena možnost objasnění osudů generálů Viesta a Goliana vzhledem k tomu, že byla zpřístupněna většina archivních materiálů bývalého obranného zpravodajství a další dokumenty. Mnohé může napovědět i případné odhalení tajemství tzv. štěchovického pokladu, po kterém v současné době pátrá pamětník těchto událostí, Němec s americkým občanstvím Helmut Gaensel.

Použité materiály:

- Vojenský historický archiv Praha, fondy - Státní tajemník v MNO,
- Politický kabinet MNO, Vojenská kancelář prezidenta republiky.

Doc. dr. František Hanzlík, CSc.

Generálmajor František BÜRGER - BARTOŠ

* 25. 11. 1898 Čertyně

† 15. 10. 1964 Praha

„...přestože bojoval v době okupace za osvobození českého národa, stal se po revoluci jeho třídním nepřítelem. Nesnažil se, aby pracoval ve prospěch lidově demokratické republiky, a stavěl se za zájmy kapitalistů.

Dne 1. 11. 1949 byl dán na dovolenou s „čekaným“, což jasně nasvědčuje tomu, že neměl kladný poměr a že se nesnažil zapojit do výstavby socialismu v naší vlasti ...

Hodnotíme-li celkově bývalého generála Bartoše, jest nutno konstatovat, že tento jest nebezpečným třídním nepřítelem, který by mohl být nebezpečným pro dnešní lidově demokratickou republiku.

Činím trestní oznámení na Františka Bartoše s tím, aby proti němu bylo zavedeno trestní řízení podle zákona č. 231/48 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky.”

Citovaný dokument dne 12. července 1950 podepsal krajský velitel Státní bezpečnosti v Praze ...

* * *

Jméno Františka Bürgera-Bartoše, podobně jako generála Karla Kutlvašra (viz VR 4/93, s. 140-141), je v naší novodobé historii spojeno s Pražským povstáním, ve kterém jako náčelník štábu „Velitelství Bartoš“ zahájil a řídil vojenské operace proti nacistickým okupantům v květnu 1945. Ale to komunistická historiografie příliš nepřipomínala. Ostatně mlčela o mnohém jiném, stejně jako o životních osudech brigádního generála Františka Bürgera-Bartoše.

Pocházel ze sedmi dětí chalupníka a nájemce hostince v Čertyni. V roce 1911 sice začal studovat na gymnáziu v Českých Budějovicích, ale studia nedokončil, neboť byl odveden do rakousko-uherské armády, a tak zkoušku dospělosti vykonal až v roce 1920. Sloužil u píseckého pluku, kde dosáhl hodnosti desátníka. Nejdříve se dostal do Haliče, později na italskou frontu, kde přešel do zajetí. Na podzim 1917 se přihlásil do vznikajících československých legií, s nimiž se na jaře následujícího roku vrátil na frontu. Důstojníkem

byl jmenován po ukončení kadetky dne 1. prosince 1918. Poté se zúčastnil bojů na Těšínsku a také na Slovensku. Po návratu do Čech sloužil v Kladně, odkud v roce 1926 odešel na Vysokou školu válečnou v Praze. Když studia úspěšně ukončil, působil rok ve štábu I. jezdecké brigády a následně od 1. října 1929 u 2. oddělení hlavního štábu. Zde využil svoji perfektní znalost maďarštiny. Nejprve jako referent a vedoucí studijní sekce Maďarsko. Funkci vykonával až do roku 1935, kdy se stal přednostou organizační, mobilizační a osobní skupiny (dále měl na starosti tisk, rozhlas, cenzuru a tzv. radionaslouchání). Tehdy se také podílel i na přípravě některých vládních nařízení k zákonu na obranu státu.

V říjnu 1936 se vrátil do rodných jižních Čech, neboť byl ustanoven náčelníkem štábu 5. pěší divize v Českých Budějovicích. Po nacistické okupaci se však vrátil do Prahy a okamžitě se zapojil do odboje. Osobně organizoval využívání zpráv zahraničního rozhlasu a jejich předávání ministerskému předsedovi generálu A. Eliášovi (viz VR 3/94, s. 137-140). Později, to již pracoval v penzijním oddělení ministerstva financí, navázal spojení s velitelem Obrany národa generálem Bedřichem Homolou (VR 6/94, s. 147-149) a po jeho zatčení s generálem Zdeňkem Novákem.

Pro oba generály získával informace podle jejich požadavků a zpracovával jim zprávy do formy vhodné pro přenos radiotelegrafickou cestou nebo kurýrem československé vlády v exilu. Kromě toho pomáhal důstojníkům před jejich odchodem za hranice, připravoval úkryty pronásledovaným a podporoval několik desítek rodin po vězněných, popravených nebo uprchlých vojenských gázistech. Jako bývalý zpravodajský důstojník nešel pochopitelně pozornosti gestapa. Naštěstí zůstalo jen u několika výsledků ...

Později, v červnu 1945, při loučení s aktivními důstojníky, kteří během německé okupace byli zaměstnáni na ministerstvu financí, připomněl: „... *ministerstvo financí přijalo bývalé důstojníky a vojenské osoby s porozuměním pro jejich situaci - nikoliv hmotnou, nýbrž morální; ztratili zdánlivě cíl svého života - bez křivdy jiným. Chtěli se mezi svými, nebyli cizím tělesem.*

V dobách perzekuce skýtalo záštitu, pokud bylo možno. Ve věcech podpory příslušníků popravených činilo nad své síly, dokud nebylo brzděno kolaboranty a čechouny, které dnes rázně vymítlo ze svých řad.

Naše činnost v ministerstvu financí byla jen z polovice úřední - valnou část času zabralo plnění vojenských povinností k národu. V tom jsme našli plné porozumění úředníků; bez zdráhání, ochotně, i když cíl a účel byl utajen.

V roce 1944 - 1945 spolupracovali otevřeně ke krytí činnosti a k pomoci vojákům. Nebylo případu odřeknutí, nebylo případu slabosti ani zrady od vysokého úředníka po finančního strážníka a zřízence.

Ministerstvo financí nás po šest let skrývalo ve svém aparátu, zde v ústředí i u podřízených úřadů, tak jako po šest let skrývalo vytesaný československý státní znak na průčelí své budovy pod nevinným povrchem. Ve dnech bojů poskytlo přístřeší a pomoc letecké složce Bartoše.

Děkuji jménem všech svých druhů Vám všem, kteří jste se snažili stejně jako my konat svou povinnost k vlasti a národu!

Když byl v červnu 1944 zatčen generál Novák, začal Bürger samostatně připravovat vojenskou akci proti okupantům v Praze. Od srpna 1944 si ve spolupráci s generálem Kutlvašrem zajistil místo pro budoucí vojenské velitelství Velké Prahy v Bartolomějské

ulici č. 5, a to v místnostech pražské protiletdecké ochrany s dokonalou spojovací sítí, které podřídil i organizaci velitelství „Bartoš“. Určil velitele jednotlivých úseků a jednotek, dal jim úkoly, a tak měl v podstatě jako jediný v Praze na jaře 1945 organizované jednotky a velitele v potřebném rozsahu pro nastávající boj. Jeho výsledky jsou všeobecně známé, méně již, že mu bylo, ale nejen jemu, vyčítáno, že s Kutlvašrem „zvorali“ Pražské povstání - především kvůli podpisu protokolu o německé kapitulaci z 8. května 1945.

Bartoš se teprve na podzim 1945 seznámil s dokumenty vysvětlující důvody, pro které byli signatáři protokolu o německé kapitulaci nepříznivě posuzováni a v důsledku toho i odstraněni z Prahy nebo z armády. Jedním z osudových dokumentů byla nota sovětského velvyslance Zorina, který vyhrožoval: „... Mám čest Vás upozornit na to, že, jak je patrné ve vzpomínaných dokumentech, před vstupem Rudé armády do Prahy, Česká národní rada předem připravila plány na záchranu německých vojsk a pomoc uchovat jim zbraně. Tyto plány byly publikovány s podpisy Alberta Pražáka, Josefa Smrkovského, Josefa Kotrlého, Jaromíra Nechanského, generála Karla Kutlvašra, podplukovníka Františka Bürgera, podplukovnicka Kadainky a dále výše uvedeného generála Vojtěcha.

V souvislosti s výše uvedeným mám čest Vám oznámit, že jmenované osoby hlásící se k plánům záchranu německých vojsk, poražených Rudou armádou v Čechách při postupu ku Praze, nemohou požívat důvěry velitelství Rudé armády a také zřejmě důvěry československé vlády a nemohou být v čele pražského vedení.“

Právě v souvislosti se sovětským útokem na představitele Pražského povstání prezident republiky Dr. E. Beneš vyslovil myšlenku o dvou pravdách: pravdě historické a pravdě politické ...

Ještě po roce Zorinův zástupce v Československu I. Čičajev (jinak rezident NKVD), arogantním způsobem vytýkal lidem z České národní rady, že německou kapitulaci neměli přijímat, tím prý ztratili čest, neboť měli bojovat do poslední kapky krve. Nevyslovil žádnou originální myšlenku, pouze opakoval osvědčenou Stalinovu taktiku: nepodporovat v zemích okupovaných německou říší národní revoluce. Právě proto muselo vykrváčet varšavské povstání a ze stejného důvodu neuspělo ani povstání na Slovensku. Vina České národní rady nemohla být ničím odčiněna. „Triumf osvobození“ Prahy Rudou armádou byl totiž poznamenán německou kapitulací před jejím příchodem. Takový čin sovětský diktátor kvalifikoval jako zradu, kterou nikdy a nikomu neodpustil. Ve svém impériu ji tvrdě trestal a tak se také stalo v Československu. Počáteční „neúspěch“ byl bohatě kompenzován již krátce po únoru 1948 v rámci takzvaného zostřeného třídního boje.

František Bartoš ještě zůstal ve funkci náčelníka štábu I. armádního sboru, ale jen do usnesení vlády ze dne 5. června 1945, kterým bylo ministerskému předsedovi uloženo, aby požádal příslušné politické strany o odvolání Josefa Kotrlého a Josefa Smrkovského ze Zemského národního výboru. Současně měl ministr národní obrany generál L. Svoboda přeložit do výslužby generála Karla Kutlvašra i Julia Fišera, podplukovníky Františka Bürgera-Bartoše a Jaroslava Kadainku a také štábního kapitána Jaromíra Nechanského. Šest z osmi Čechů podepsaných pod dokumentem o kapitulaci Němců mělo tedy o svůj osud postaráno ...

Vojenská rada při předsednictvu vlády potom vládě 2. srpna 1945 doporučila, aby „svolila ponechat v činné službě“ podplukovníka Bürgera a štábního kapitána Nechanského, vzhledem k jejich zásluhám v odboji. To ovšem neznamenalo, že jim bylo odpuštěno. Podplukovník Bartoš byl začátkem roku 1946 uklizen jako velitel

československé vojenské mise při spojenecké kontrolní komisi v Budapešti, kde kromě činnosti vojenského přidělence sledoval agendu repatriace československého státního a vojenského materiálu.

Odtud také reagoval na článek přednosty hlavní správy osvěty a výchovy plukovníka JUDr. J. Procházky o háchovštině, který byl uveřejněn ve Svobodném Československu. Ve své odpovědi mimo jiné uvedl: „*Napřed všeobecně o otázce všech vyjednávání s nacisty, o nichž se již dost napovídalo a pro něž se dnes hledají nejrůznější důvody a viníci podle toho, jak se to tomu či onomu hodí.*“

Organizoval jsem Prahu k boji a nikoliv k jednání a ani ve snu mi nenapadlo počítat s jednáním, ledaže by šlo o přímou kapitulaci nacistů ... Poněvadž již večer 5. května se k nám dostavil kapitán Jiří (Bartoš zde používá Nechanského krycí jméno - pozn. aut.) Nechanský jako zástupce Národní rady, byla tím otázka politického řízení bojů pro mne vyřízena, neboť Národní rada byla oprávněným politickým vedením a měla u vojenského velitelství své zástupce trvale s oprávněním schvalovat a ovlivňovat všechna naše opatření.

Česká národní rada přes svou vojenskou komisi, jež si hrála na funkci ministerstva národní obrany (podplukovník ing. Sameš, kapitán Marek, dnešní policejní ředitel v Praze a kapitán Nechanský) byla naším nadřazeným orgánem. Proto mne mnohdy překvapilo, když si po válce Česká národní rada osobovala roli kritika ve věci, o níž sama rozhodovala, respektive měla a mohla rozhodnout. Sem patří v první řadě otázka jednání s nacisty ...“

Generál Bartoš po třinácti měsících působení v Maďarsku odešel do Paříže na místo československého vojenského ataše u francouzské vlády. V září 1948 byl však odvolán a ustanoven velitelem Nejvyšší vojenské akademie. Jeden z posluchačů akademie - plukovník Reindl - ve své zprávě pro 5. oddělení hlavního štábu uvedl:

„Z dvaceti žáků je nás totiž 18 starých příslušníků strany, 1 pokrokový kandidát a jen 1 je kandidátem z přinucení, apatický k pokrokovému dění, plk. gšt. Krček. Ten si ale s gen. Bartošem nejlépe rozumí ze všech posluchačů a začínáme mít dojem, že už si spolu až příliš dobře rozumějí. Většina nás posluchačů absolvovala za 1. republiky Vysokou školu válečnou. Těšili jsme se do NVA, že se naučíme novým velitelským metodám od profesorů, žáků vysokých vojenských škol SSSR a zkušených bojovníků naší zahraniční armády přišlé z východu. Mají všichni poctivou snahu, učíme se metodám sovětského velení, ale ta pravá činnost velitele, plynoucí z politického uvědomění lidového velitele - bolševika je utápěna předválečným školometstvím velitele NVA, který novou výchovou velitele, plynoucí z radostného souhlasu a porozumění cesty našeho lidu do budoucnosti, v níž si voják - velitel musí najít své místo, neprovádí, buď z nemohoucnosti to pochopit, anebo možná z nesouhlasu. A tak se nám někdy zdá, že jsme vinou velitele ve staré válečné škole, jen se učíme jiným předpisům. To je zajisté velmi málo ...“

Logickým důsledkem podobných „zpráv“ byla dovořená s čekáním. Dne 28. října 1949 se generál Bartoš rozloučil s posluchači akademie. Podle zprávy informátora 5. oddělení „přišel za katedru a řekl: „Pánové, rozhodnutím ministra národní obrany jsem dán na dovolenou a po jejím uplynutí na zasloužený odpočinek. Děkuji Vám za spolupráci a přeji Vám mnoho zdaru při budování armády, která patří lidu a našim spojencům.“

Poté se uklonil a odcházel ... Generál Bartoš byl při svém krátkém projevu takřka zsinale blbě a z výrazu jeho obličeje bylo patrné, že rozhodnutí ministra národní obrany nelibě nese ...“

Namísto „zaslouženého odpočinku“ jej zatkla Státní bezpečnost. Atmosféru doby dostatečně charakterizuje žádost jeho manželky Marty ze dne 24. května 1950 na ministerstvu vnitra:

„Podepsaná žádá tímto zdvořile, aby jí bylo sděleno místo pobytu jejího manžela Františka Bartoše, brigádního generála ve výslužbě.

Jmenovaný byl dne 3. května 1950 o 23 hod. odveden členy Státní bezpečnosti ze svého bytu. Tři dny předtím se vrátil z ústavního léčení své vleklé žaludeční choroby. Nevzal s sebou ani své léky ani svůj umělý chrup ...

Žádám proto, aby mi bylo sděleno místo jeho pobytu, abych mu alespoň tyto nejnútnejší věci mohla doručit nebo poslat. Věřím, že tato moje žádost bude Vaším úřadem pochopena a vyřízena ...“

Nižší vojenský soud v Praze pak podle zákona č. 231/48 Sb. na ochranu lidové demokratické republiky mu vyměřil trest odnětí svobody na osm měsíců, včetně ztráty vojenské hodnosti pro přečin nedbalého uchovávání státního tajemství (ve svém bytě měl letecké snímky z první republiky). Skutečné důvody odsouzení dle „třídního zákona“ potvrzuje nejen citované trestné oznámení Státní bezpečnosti, ale i skutečnost, že František Bartoš nebyl po odpykání trestu propuštěn na „svobodu“, nýbrž postupně byl předáván do táborů nucené práce v Pardubicích, Jáchymově a Příbrami, kde byl držen až do 3. ledna 1953.

Když byl konečně propuštěn, pracoval jako úředník, později ve funkci vedoucího materiálně technického zásobování u Státního pedagogického nakladatelství v Praze. Ale to až v době, kdy jej Nejvyšší soud zprostil (5. listopadu 1957) původní obžaloby. Jistou satisfakcí byl i následný rozkaz ministra národní obrany, v němž mu byla vrácena hodnost generálmajora - ovšem jen v záloze. Do armády se již vrátit nesměl; snad proto věnoval tolik času právě Svazarmu, a to až do roku 1962, kdy jej postihl záchvat mozkové mrtvice a následné ochrnutí na levou část těla. Téměř dva a půl roku byl upoután na lůžko, než jej v říjnu 1964 vysvobodila smrt z utrpení ...

PhDr. Zdeněk Vališ

What the Invitation to Join the Alliance Means for the CR by *Ing. Jarmír Novotný*. The author of this article, Deputy Defence Minister for Foreign Relations, opens his paper by the characterization of present geopolitical situation, when the size of a country has ceased to be the main political factor. Geopolitics was swopped by geoeconomics, which means that the strength of a state is determined by its economical power, by its output capacities. But even this criterion gradually starts to lose its power, now it is the so-called geoculture that take the lead. We have therefore the chance to build our continent out of nations sharing the same values. It seems to be the safest way towards shared prosperity and peace. So, we see the decision about Alliance enlargement as a historical opportunity to institutionalize those social changes which have occurred in our country and in Central Europe after the year 1989.

European Security Policy in the 21st Century by *Col. Doc. Ing. Jiří Strádek, CSc.* European security and tied global problems, such as preventive diplomacy, détente, conflict prevention, solving crises, after conflict restoration, or regional security co-operation, are achievable now thanks to the OSCE. It can be divided so that it should contribute to the creation of more complex system, based on common (shared) values, duties and behaviour norms, all that in interests of other states. The future European security architecture, according to the author, probably in a form of some United States (Nations) of Europe, in the 21st century, will help to stabilize both world peace system and basic life/environmental conditions.

The Preparation for the Admission to the Alliance by *Col. Ing. Zdeněk Brousil*. The author is occupied by the results of the 1995-96 Consolidated Paper, which was one of many items at Brussels ministerial meeting of the Alliance nations in May this year. Mentioned very high profile document is the result of each cycle the so-called Planning and Review

Process (PARP) under Partnership for Peace (PfP) programme. The article describes the most important paragraphs of this document, putting its stress on the rating of the Czech Republic (CR). For several times the author underlines the fact that the process is not without any problems. He shows that approaching date of admission of the CR to NATO alliance covers assumption that we are able to appoint capable and ready military units and facilities, i.e. he calls for higher effort of all MoD components, especially those within the General Staff of the Czech Army.

Assurances of the Future Security of the Czech Republic: How to Gain Objective Knowledge of Military and Political Connections by *Ing. Josef Janošec, CSc.* Military and political continuity of security of the CR may be formed on the base of empirical facts (i) intuitively or with the help of (ii) scientific methods of prognosis, with higher level of probability. As the author is evidently convinced that we must use the second principle, his essay is full of original analytical/synthetical conclusions, which explain possible methodology of objective assessment of subject matter. Even though the CR is going to take the security shelter under NATO protective umbrella, our republic ought to keep up and preserve its own original ideas, so that we might be able to contribute to the common treasury of scientific knowledge of all NATO member states. But first of all, to fulfill this goal, the decision sphere must take the necessary measures.

Defence Planning: Several Considerations by *Ing. Ladislav Klíma, CSc.* The author explains terms like e.g. "defence" or "planning" and shows their two dimensions: strategical dimension and operational one. He underlines the fact that in our planning we must take into account the most unfavourable situations. This is one part of his considerations. The second part is oriented towards NATO. For the Czech Republic, it is a great challenge to prepare itself for the admission to NATO. And in this sense

it is logical to include such preparations in our defence planning process, so that we can introduce the methods, directions, all according to NATO standards.

Some Specificities of the Implementation of Crisis Management in Defence and Security Sector by *Ing. Emil Antušák*. The author in this article informs about present state of crisis management (CM), its planning and control in the CR. Actually, such activities with us are not properly coordinated at a government level. As a result of this situation, the current CM has no institutional framework in the sphere of defence and security, with clearly defined sub-systems, with their links, mutual relations and areas of responsibility. For that reason the author tries to explain CM problems and makes an attempt to solve it theoretically. Follows the analysis of international aspects of CM in the same sphere, i.e. in that of defence and security. At the end he underlines the fact that the challenges we shall face in the future, can be solved by the single institution and therefore we must build European security structures, parallel with NATO enlargement.

MILITARY ART

Low Intensity Conflicts by *Col. Ing. František Valach, CSc.* The circumstances accompanying the problems of Low Intensity Conflicts (LIC) ask for further discussions about alternative solutions of conflicts of this type. In view of the fact that a number of states which joined into Alliance military structure will probably guarantee safer security surrounding, and if arms control may succeed, then the conditions for the prevention of larger conflicts come into existence. It is therefore necessary to look for more effective means of LIC prevention. It will require to go even deeper to the roots of their origins, their courses and consequences. Concerning this, the article put forward some new glances at this topics.

Non-Military and Combined Threats, their Elimination by the ACR Capacities by *Doc. Ing. František Podešva, CSc.* The author of this article responds to the requirement resulting from the Czech defence strategy, i.e. to face

non-military and mixed threats. He presents his idea of Czech forces deployment and consequently threats elimination by them. He introduces the term "non-standard operation" and shows its position during the transition from the state of peace to that of war. The author assumes that there will be an increase in highly mobile, very effective smaller units and their combat deployment. Such units are going to fulfill special missions: they will fight against small armed group, not respecting traditional way of combat. Such situation can shift military activities beyond traditional war concept, habits and norms.

Peace Support Operations: The Participation of the Army of the Czech Republic in UN and OSCE Peace-Keeping Missions by *Lt. Col. Ing. Adolf Turek*. The author wants to offer more complex look at problems of peace support operations. He informs about their development, structures and various forms of deployment of UN and OSCE peace corps. The history and experiences of our army is brand new, it dated back, till the late 1990, when the former ČSFR sent a special chemical unit to the special coalition grouping in the Gulf. Since then the Army of the CR has taken part in many operations, under the auspices of both above mentioned organization. The enumeration of them the author states at the end. Thus, the participation of the ACR in those international activities represents an important chapter in its modern history.

The Comprehensive Methodology of Defining Opponents and Risks Assessment by *Dr. V.J. Bogdanovicz and Professor V.V. Trocko*. In their common effort to remove the absence of generally accepted methods useful for exploring processes leading to outbreaks of armed conflicts, the Ukrainian authors propose in their article the method of defining opponents and rating their dangerousness for the concerned state. As a base they took the evaluation of military threat, with common denominator marking a level of international relations. Further they analyze political, economical, military, ethical and additional spheres of international relations. Upon this

foundation they calculate and provide vector of individual signpost and its most important partial indicators. On account of hierarchical method of analysis they fixed succession of the rating of international relations. At the end they classified adversaries or opponents respectively according to overall spectrum of threats.

DEFENCE RESEARCH

Defence Research: Activities Description by Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc., and Ing. Josef Janošec, CSc. The fundamental reorganization of the MoD and the General Staff of the ACR was launched in the late 1996. The changes significantly influenced the whole area of military science and research. They did not respect specificities of those two regions, which in fact influence all spheres of defence sector. Now MoD organizational structure has no special body for science and defence research. Some work was done only in PPBS (planning, programming and budgeting system), but only because several officials, working in this area, stayed. Other positions in science and defence research were subdued. This led to several disorders and failures, coming up in various places of defence sector. In spite of those problems, defence sector was opened to a number of activities which were undertaken, the complete list of them the authors cite at the end of this article.

OPINIONS, CONTROVERSY

Sources, Priorities, Order and Responsibility by Col. Ing. Václav Svoboda. The article puts forward author's view on some new problems of our planning, programming and budgeting system (PPBS). He concentrates on its less known items. Those are: structure of sources allocations, setting of sources

priorities. In our special situation, source priorities represent first of all full compatibility with NATO armies, and secondly the problem that sources are sometimes spent in non-priority areas. The author wants to initiate higher concern about system and moral aspects of source management and allocation, above all among army top-management officials.

About Security Policy of the Czech Republic by Doc. Ing. Václav Maryška, CSc. and Col. Ing. Karel Urbánek, CSc. The aim of considerations of authors is to create practical and up-dated base for periodical analyses and forming necessary concepts, but - as they stress - the output validity of which can be verified only by their implementation. They start with the analysis of individual types of conflicts, national security, the defence capacities of state and the army. Further they come over to the newest changes in military technology and their influence on military art. At the end the authors underline the necessity to solve all mentioned problems in the article. For this purpose, we must adopt a methodical approach, both from an organizational and material angles.

The Linchpin of IS ACR Top-Management by Ing. Miloslav Strnad. Judging the situation of current implementation of informational system of the ACR, the author wants to point to the problems of logical and format integrity of the database in informational system (LFI DZ IS) within the ACR. He analyzes database management and its connections, puts forward some new views on the problem. Above all, it is a question of new definition of LFI. This problem is not a marginal one for the Army of the CR, as army top-management needs all information displayed on one screen, i.e. they need actual information on consistent form, drawn from many systems. In that sense, LFI DZ IS is of strategic character.

Představení autorů tohoto čísla

Ing. Emil Antušák, nar. 1948. Absolventem VA Brno, VA Frunze, VA GŠ v Moskvě a Mobile International Defense Management Course, Monterey Postgraduate School. Vykonával řadu velitelských a štábních funkcí, od října 1993 byl ředitelem Institutu pro výzkum operačního umění, později Ústavu obranných studií AČR. Byl členem Rady rezortu ministerstva obrany pro obranný výzkum, vědecké rady VA Brno, redakční rady Voj. rozhledů. Od roku 1997 pracuje v Institutu krizového managementu VŠE v Praze. Publikoval v časopisech Mezinárodní politika a Vojenské rozhledy.

Plk. Ing. Zdeněk Brousil, nar. 1946, VA Brno, obor velitelsko-štábní PVO, 1977-79 působil jako velitel protiletadlového oddílu, 1980-85 velitelem protiletadlového pluku, 1985-89 náčelníkem Vojenského gymnázia Praha, od září 1989 na Správě zahraničních vztahů MO. Od roku 1994 vykonával funkci náčelníka skupiny pro spolupráci s NATO na SZV MO, nyní zástupce ředitele odboru. Publikuje v časopise ATM.

Plk. Ing. Karel Eminger, narozen 1944. Vystudoval VA Brno, obor elektrické a speciální výstroje letadel. Od roku 1968 pracoval ve výzkumu, naposledy na programovém vybavení stanice RAMONA. V roce 1980 přešel na vojensko-vědecké oddělení GŠ. Od roku 1991 byl vedoucím oddělení vědy na MO a ředitelem Institutu řízení informačních systémů vojenského zdravotnictví. Podílel se na tvorbě poznatků k formování strategie obrany ČR, profesionalizace AČR, politiky rezortu MO při tvorbě nového systému obranného výzkumu ČR. Od r. 1995-96 byl vedoucím oddělení vědy na odboru správy majetku MO. Je tajemníkem Rady rezortu ministerstva obrany pro obranný výzkum.

Ing. Josef Janošec, CSc., nar. 1951, VA Brno (geodzie a kartografie). Vykonával řadu odborných funkcí, vedoucím odboru systému řízení vědy, techniky, prognózování a výzkumu

Institutu pro strategická studia. Od r.1993 náměstkem ředitele IVOU, poté ředitelem odboru vojenského umění Ústavu obranných studií AČR. Byl pracovníkem odd. vědy odboru správy majetku MO. Nyní pracuje v oblasti řízení obranného výzkumu. Publikuje v Mezinárodní politice, Vojenských rozhledech.

Ing. Ladislav Klíma, CSc., nar. 1936, VA Brno. V roce 1992 absolvoval Mezinárodní manažerský kurz (rozdělování zdrojů) postgraduální školy vojenského námořnictva Monterey (USA). Prošel funkcemi na GŠ i MO, v letech 1991-93 zastával funkci náčelníka správy rozvoje vědy a techniky. Byl členem RR Vojenských rozhledů a jejich prvním odborným vydavatelem. V současnosti pracuje jako občanský pracovník MO v oblasti řízení obranného výzkumu. Publikuje ve vojenském odborném tisku.

Ing. Milan Kohoutek, nar. 1945. Vystudoval na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze, obor ekonomika a řízení chemického a potravinářského průmyslu, postgraduálně na Vysoké škole ekonomické, obor ekonomicko-matematické metody. Od r. 1971 do r. 1988 pracoval v oblasti hospodářských mobilizačních příprav na ministerstvu průmyslu ČR. Od r. 1989 pracoval ve výzkumu, od r. 1994 pracuje na Institutu krizového managementu Vysoké školy ekonomické v Praze.

Doc. Ing. Václav Maryška, CSc., nar. 1927, Vojenská letecká akademie Hradec Králové, od r. 1949 navigátor 5. stíhacího leteckého pluku v Plzni, po absolvování VA Brno od 1954 zást. vel. pluku v Mladé Boleslavi a Košicích. V roce 1959 se stal učitelem a od r. 1963 náčelníkem katedry taktiky a operačního umění letectva a letovodské služby, v roce 1969 v rámci normalizace propuštěn a do r. 1987 zaměstnanec pojišťovny. V roce 1990 reaktivován, vedoucím odboru letectva a PVO, Institutu pro výzkum operačního umění. Od března 1994 v důchodu.

Ing. Jaromír Novotný, nar. 1947, absolvent střední všeobecně vzdělávací školy, obor počítače, programy. V letech 1965-69 studoval VŠE - zahraniční obchod. Proskribován v době normalizace za projevený nesouhlas se vstupem vojsk Varšavské smlouvy do republiky. Střídal zaměstnání: tři roky byl dělníkem, prodávčem, zaměstnancem různých podniků. Od r. 1989 do 1990 ekonomický poradce primátora hl. m. Prahy. Poté pracoval v Kanceláři prezidenta ČSFR, dále jako zástupce výrobního podniku, zmocněnec pro zahraniční obchod MZV atd. V letech 1993-97 vrchní ředitel sekce zahraničních vztahů MO, od srpna 1997 náměstkem ministra pro zahraniční vztahy.

Doc. Ing. František Podešva, CSc., nar. 1941, VA M. V. Frunze v r. 1973 ve specializaci vševojsková velitelsko - štábní. V roce 1986 ukončil vědeckou aspiranturu ve vědním oboru operační umění a všeobecná taktika. Habilitoval v r. 1991. V roce 1992 ukončil krátkodobý kurz NATO Defence College v Římě. V době aktivní vojenské činné služby prošel základními velitelskými a štábními funkcemi na taktickém a operačním stupni velení. Vojenskou činnou službu ukončil v r. 1996 ve funkci velitele 2. armádního sboru v Olomouci. V současné době pracuje jako občanský zaměstnanec na pracovišti operačních výzkumů v Brně.

Pplk. Ing. Adolf Turek, nar. 1953. Po absolvování vojenské akademie ve Vyškově praxe u vojsk (Kroměříž, Mikulov), postgraduální kurz na VA Brno. Od roku 1980 v Praze na GŠ. 1989-90 vojenský pozorovatel mise OSN UNTAG v Namibii, v roce 1992 zástupce velitele sektoru Jih mise UNPROFOR v bývalé Jugoslávii. Od roku 1990 pracuje v sekci zahraničních vztahů. V současné době je vedoucím oddělení zabezpečení odborníků v zahraničí. Zabývá se problémy výběru, přípravy a vysílání příslušníků armády do zahraničí (vojenští pozorovatelé, příslušníci mírových misí ap.).

Ing. Miloslav Strnad, nar. 1935, VA Brno. Působil ve VzÚ 401 na počítačových aplikacích týlového zabezpečení. V r. 1971 byl z armády

z politických důvodů propuštěn. V civilním zaměstnání pracoval v různých funkcích při vývoji a implementaci aplikačního programového vybavení převážně ve stavební výrobě. V r. 1990 se v rámci rehabilitace vrátil zpět do činné služby. Převážnou dobu pracoval ve funkci projektanta VPS AVV. Od roku 1995 je v záloze a jako občanský zaměstnanec pracuje ve funkci systémového specialisty v oblasti uplatnění informačních technologií v AČR.

Doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc., nar. 1942, po dvou letech civilní Vysoké školy strojní v Liberci přešel na VA Brno. Absolventem manažerského kurzu European Business School. Služba u PVOS, poté učitelem na vojenské katedře Vysoké školy strojní a textilní v Liberci, zde obhájil kandidaturu a habilitoval. V roce 1990 přešel do Výzkumného ústavu GŠ v Braníku, dále pracovníkem Institutu pro strategická studia, Institutu pro výzkum operačního umění, vedoucím odd. výzkumu vojenské strategie Ústavu obranných studií AČR. V současné době pracovníkem sekce obranné politiky MO. Je autorem několika skript, výzkumných prací, odborných článků a populárních publikací.

Plk. Ing. Václav Svoboda, nar. 1941, ČVUT, 4 roky na VKŠV ve specializaci chemické vojsko. Od r. 1968 vojákem z povolání, VzÚ 401, poté ve Výzkumném ústavu GŠ jako analytik a vedoucí pracovního týmu matematického modelování, odolnosti systému velení, oper. propočtů a metodologie vědecké práce. V r. 1992 přešel na MO a od r. 1993 pracoval v oblasti strategického plánování, nyní ve funkci vedoucího odd. PPR SOP MO. V roce 1995 absolvoval kurz národní bezpečnosti ve Středisku pro národní bezpečnostní studia (Center for National Security Studies) v Kanadě.

Plk. Ing. Karel Urbánek, CSc., nar. 1947, Technické učiliště v Liptovském Mikuláši v r. 1968, studium na Vojenské akademii v Brně ukončil v roce 1976. Vykonával funkce technika a velitele protiletadlového raketového oddílu. Pracoval na oddělení PLRV a operačním oddělení (správa) velitelství letectva

a PVOS. Od roku 1992 ve funkci vedoucího katedry protivzdušné obrany Vojenské akademie v Brně.

Plk. Ing. František Valach, CSc., nar. 1947, VA Brno, v roce 1988 aspirantura tamtéž. V roce 1994 ukončil kurz Monterey Mobile International Defense Management Course. V r. 1995 absolvoval stáž na velitelství ozbrojených sil USA v Evropě, kurz výchovy

k národní bezpečnosti Fakulty velitelské a štábní VA v Brně a Center for European Security Studies (Gröningen). V roce 1996 kurz krizového managementu na škole NATO (SHAPE). Do roku 1990 ve vojscích a štábech bývalého ZVO. Od r. 1991 na MO a GŠ AČR v Praze. V současnosti náčelník oddělení alternativního řešení odboru obranné politiky a strategie MO.

Subject Index 1997

	No	page
National Defence Strategy	2	3
The Outline of Czech Army Conception till the Year 2000, with the Prospects for 2005	2	13
Ing. Emil Antušák Some Specificities of the Implementation of Crisis Management in Defence and Security Sector	4	41
Col. Ing. Zdeněk Brousil NATO before the Summit	1	3
Col. Ing. Zdeněk Brousil Practical Cooperation with NATO (PARP Second Cycle)	3	3
Col. Ing. Zdeněk Brousil The Preparation for the Admission to the Alliance	4	12
Doc. PhDr. Felix Černocho, CSc. The Application of Simulation Models in Personnel Management	3	26
Col. Ing. Oldřich Hoďánek Defence Sources Management	2	40
Ing. Josef Janošec, CSc. Security Links Between Citizen and State	3	11
Ing. Josef Janošec, CSc. Assurances of the Future Security of the Czech Republic (How to Gain Objective Knowledge of Military and Political Connections)	4	20
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Defence Planning	4	30
Ing. Jaromír Novotný What the Invitation to Join the Alliance Means for the CR	4	3
Lt.Col. Reinhard Panian (German Army) The FRG and the CR in the Light of European Security	1	11
Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Something to Crisis Management Concept and Terminology	3	19
Ing. Stanislav Stach, CSc. Will Europe Grow into a Secure Continent?	2	23

Subject Index 1997

Col. Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. European Security Policy in the 21st Century	4	6
Col. Ing. Václav Svoboda Updating Crisis Management - I	1	25
Col. Ing. Václav Svoboda Updating Crisis Management - II	2	31
Lt.Col. Dr. Ľubomír Žumár The Army of the Czech Republic in IFOR Mission and UN Peace Forces	1	18

Military Art

Dr. V. J. Bogdanovicz, Prof. V. V. Trocko (the Ukraine) The Comprehensive Methodology of Defining Opponents and Risks Assessment	4	75
Col. Ing. Josef Němec, CSc., Col. GSO. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., Col. Ing. Karel Janíček, CSc. ACR Problems and Requirements for Conducting Operations in the Framework of Coalition Grouping	1	37
Lt.Col. Ing. Vojtěch Němeček Deception during Preparation and Conducting Defence Operation and its Engineer Aspects	3	45
Prof. Ing. Karel Novotný, CSc. Protection of Forces, Population, Economy and State Area	2	54
Ing. Karel Pezl Command, Control and State Defence Management	3	37
Doc. Ing. František Podešva, CSc. Non-Military and Combined Threats, their Elimination by the ACR Capacities	4	58
Maj. Ing. Josef Šuta Prospects of Attack Helicopters in the Army of the CR	3	52
Lt.Col. Ing. Adolf Turek Peace Support Operations <i>(The Participation of the Army of the Czech Republic in UN and OSCE Peace-Keeping Missions)</i>	4	66

Subject Index 1997

Ing. Svatopluk Urbanovský, CSc. Camouflage - Indispensable Part of Military Art	1	52
Col. Ing. František Valach, CSc. Alternative (Standard) Conducting Combat Activities	2	45
Col. Ing. František Valach, CSc. Low Intensity Conflicts	4	49

Defence Research

Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Government Principles and Defence Research	3	62
Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc., Ing. Josef Janošec, CSc. Defence Research: Activities Description	4	81
Ing. Josef Janošec, CSc. Research, or Development?	1	59
Ing. Josef Janošec, CSc. Starting Points for the Formulation of Scientific Theory for Defence Research Management	2	72
Ing. Ladislav Klíma, CSc., Col. Ing. Karel Eminger The Assessment of Research and Development Teams in the Defence Sector	2	67

Opinions and Controversy

Capt. Ing. Petr Bučil About "Certain Innovation" of Terminology Innovation	2	87
Lt.Col. Ing. Dipl.-Päd. Jindřich Dědák Chances and Limits of Teaching Foreign Languages in the Military	1	84
Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Once Again to PPBS - I	2	91
Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Once Again to PPBS - II	3	89

Subject Index 1997

Col. Ing. Karel Kozák Considerations over Military Terminology	1	73
Col. GSO Ing. Milan Kubeša, CSc. To the Questions of ACR Development	2	80
Doc. Ing. Václav Maryška, CSc., Col. Ing. Karel Urbánek, CSc. About Security Policy of the Czech Republic	4	101
Ing. Josef Nastoupil To Support, or "Only" to be Responsible for?	1	70
Lt.Col. Doc. Ing. Jaromír Novák, CSc., JUDr. Jiří Chamrád, Lt.Col. Doc. Ing. Luděk Hodbod', CSc. Thinking about the Present State of Personnel Management in the Defence Sector	3	66
Col. Ing. Alois Schulz More to Some Innovation in Terminology and its Consequences	1	67
Ing. Miloslav Strnad Essential Part of Data Control and Management in ACR Information System	1	76
Ing. Miloslav Strnad The Linchpin of IS ACR Top-Management	4	110
Col. Ing. Václav Svoboda Sources, Priorities, Order and Responsibility (Some Problems with Introducing PPBS)	4	89
Lt.Col. Doc. PhDr. František Vízdal, CSc. The Leadership in Forces	3	79

Book Review

The Complex Review of Defence Problems of the Czech Republic	1	88
---	---	----

Information Service

Ing. Milan Kohoutek Crisis Management: Managing Crises and Chances	4	146
Professor Ing. František Ludvík, CSc. Ballistic Missiles and Anti-Missiles Facilities	1	115

Subject Index 1997

Capt. Ing. Ivo Lukáš Data Protection in the Intranet Network	1	107
Maj. Dr. Pavel Pazdera Security Policy and Defence Management <i>(The First Course at the Brno Military Academy)</i>	1	104
Dr. Antonín Svěrák German Model of Democratic Control of Forces	2	102
John A. Warden Airpower After 1991	3	116
The Alliance Protects National Economics	4	138
Alternative Attitudes towards Security and Stability: Confidence-Building Defence	4	119
Controlling the Change and Development of a Military Organization	3	133
Cooperation and Integration <i>(Seminar about European Security Situation)</i>	1	92
Does "Chinese Threat" Really Exist? <i>(Beijing's World-View)</i>	1	124
Force XXI: Getting it Right	3	104
The Functionality of Polish Defence System	2	134
Land Forces Armament <i>(The Changed Organization)</i>	1	118
NATO's Inner Adaptation	4	128
Passing-out Parade in France	2	141
Peace-keeping Operations	3	99
The Polish Army, this Year and in the Five Years to Come	2	119
Polish Progress towards NATO	1	100
Problems of Coming Coalition Operations - I <i>(Reflections over their Schedule)</i>	2	129

Subject Index 1997

Problems of Coming Coalition Operations - II	3	125
The Role of Air Force in Changed Security Conditions <i>(Operational Perspectives of the Luftwaffe)</i>	4	140
Strategic Information Warfare: A New Face of War	3	108
Trustworthiness Development <i>Sophisticated Attitude toward Security and Stability: Alternative Defence Model</i>	2	108
What Russia Really Wants	4	132

History Pages

Doc. Dr. František Hanzlík, CSc.		
Generals' Fates: Jurech, Malár, Viest and Golian	4	151
The Battle of the Czechs against the Czechs <i>(The Battle of Zborov: 80th Anniversary)</i>	3	142
Defence Top-Management System of Czechoslovakia in Defence Act No 131, 1936	2	143
The Final Chapter <i>(The History of Czech Legionaries after 1948)</i>	1	132

Personal Data

General of the Army in memoriam Sergej Vojtechovský	1	135
General of the Army in memoriam Heliodor Píka	2	149
Divisioner Bedřich Neumann	3	148
Major-General František Bürger-Bartoš	4	156

Obsah ročníku 1997

	VR číslo	strana
Národní obranná strategie	2	3
Záměr koncepce výstavby Armády ČR do roku 2000 s výhledem do roku 2005	2	13
Ing. Emil Antušák Specifika uplatnění krizového managementu v oblasti obrany a bezpečnosti	4	41
Plk. Ing. Zdeněk Brousil NATO před summitem	1	5
Plk. Ing. Zdeněk Brousil Praktická spolupráce s NATO (Druhý cyklus procesu PARP)	3	3
Plk. Ing. Zdeněk Brousil Příprava na vstup do Aliance (Konsolidovaná zpráva procesu PARP 1995-1996)	4	12
Doc. PhDr. Felix Černoch, CSc. Applikace simulačních modelů v personálním plánování	3	29
Plk. Ing. Oldřich Hoďánek Řízení obranných zdrojů Zamyšlení nad srovnáním našeho a amerického SPFR	2	40
Ing. Josef Janošec, CSc. Spojovací články bezpečnosti občana a státu	3	11
Ing. Josef Janošec, CSc. Zajištění budoucí bezpečnosti České republiky (Jak lze objektivizovat poznávání vojenskopolitických souvislostí)	4	20
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Plánování obrany	4	30
Ing. Jaromír Novotný Co pro nás znamená výzva členských zemí NATO ke vstupu ČR do Aliance	4	3
Pplk. Reinhard Panian (SRN) SRN a ČR v kontextu evropské bezpečnosti	1	11
Mjr. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. K pojetí a terminologii krizového managementu	3	19

Obsah ročníku 1997

Ing. Stanislav Stach, CSc. Bude Evropa bezpečným kontinentem?	2	23
Plk. doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc. Evropská bezpečnostní politika v 21. století	4	6
Plk. Ing. Václav Svoboda Moderně v krizovém managementu - I	1	25
Plk. Ing. Václav Svoboda Moderně v krizovém managementu - II	2	31
Pplk. Dr. Lubomír Žumár Armáda ČR v misi IFOR a v mírových silách OSN	1	18

Vojenské umění

2 Dr. tech. věd V. J. Bogdanovič, prof. V. V. Trocko (Ukrajina) Souhrnná metodika určení protivníka a hodnocení jeho nebezpečnosti	4	75
Plk. Ing. Josef Němec, CSc., plk. gšt. Ing. Vladimír Karaffa, CSc., plk. Ing. Karel Janíček, CSc. Požadavky a problémy vedení operací Armádou ČR v rámci koaličního uskupení	1	37
Pplk. Ing. Vojtěch Němeček Klamání v období přípravy a vedení obranné operace a jeho ženižní aspekty	3	45
Prof. Ing. Karel Novotný, CSc. Ochrana vojsk, obyvatelstva, ekonomiky a území státu	2	54
Ing. Karel Pezl Řízení a velení při obraně státu	3	37
Doc. Ing. František Podešva, CSc. Nevojenská a smíšená ohrožení a jejich eliminace silami i prostředky AČR	4	58
Mjr. Ing. Josef Šuta O perspektivě bitevních vrtulníků v Armádě ČR	3	52

Obsah ročníku 1997

Plk. Ing. Adolf Turek Mírové operace (Účast armády České republiky v mírových misích OSN a OBSE)	4	66
Ing. Svatopluk Urbanovský, CSc. Maskování - nezbytná součást vojenského umění	1	52
Plk. Ing. František Valach, CSc. Alternativní (standardní) vedení bojové činnosti	2	45
Plk. Ing. František Valach, CSc. Konflikty nízké intenzity	4	49

Obranný výzkum

Plk. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc. Zásady vlády a obranný výzkum	3	62
Plk. Ing. Karel Eminger Ing. Ladislav Klíma, CSc., Ing. Josef Janošec, CSc. O aktivitách v obranném výzkumu	4	81
Ing. Josef Janošec, CSc. Výzkum, nebo vývoj?	1	59
Ing. Josef Janošec, CSc. Východiska pro formulaci vědecké teorie řízení obranného výzkumu	2	72
Ing. Ladislav Klíma, CSc., plk. Ing. Karel Eminger Hodnocení pracovišť výzkumu a vývoje rezortu obrany	2	67

Názory, polemika

Kpt. Ing. Petr Bučil O jedné inovaci terminologické inovace	2	87
Plk. Ing. Dipl.-Pád. Jindřich Dědák Možnosti a hranice výuky cizích jazyků v rezortu MO	1	84
Plk. doc. Ing. Luděk Hodboď, CSc. Ještě jednou k SPPR - I	2	91

Obsah ročníku 1997

Pplk. doc. Ing. Luděk Hodbod', CSc. Ještě jednou k SPPR - II	3	89
Plk. Ing. Karel Kozák Úvaha o vojenské terminologii	1	73
Plk. gšt. Ing. Milan Kubeša, CSc. K otázníkům výstavby Armády České republiky	2	80
Doc. Ing. Václav Maryška, CSc., plk. Ing. Karel Urbánek, CSc. K bezpečnostní politice České republiky	4	101
Ing. Josef Nastoupil Zabezpečovat, nebo „jen“ zodpovídat?	1	70
Pplk. doc. Ing. Jaromír Novák, CSc., JUDr. Jiří Chamrád, Pplk. doc. Ing. Luděk Hodbod', CSc. Zamyšlení nad současným stavem personální práce v rezortu obrany	3	66
Plk. Ing. Alois Schulz Ještě k jedné inovaci v terminologii a jejích důsledcích	1	67
Ing. Miloslav Strnad Podstatná součást řízení a správy dat IS AČR	1	76
Ing. Miloslav Strnad Součást vrcholového řízení výstavby IS AČR	4	110
Plk. Ing. Václav Svoboda Zdroje, priority, pořádek a odpovědnost (K některým problémům novelizace SPPR)	4	89
Pplk. doc. PhDr. František Vízdal, CSc. Vedení lidí v armádě	3	79

Recenze

Komplexní pohled na problematiku obrany České republiky	1	88
--	---	----

Informace

Ing. Milan Kohoutek Krizový management - zvládání krizí a příležitostí	4	146
--	---	-----

Obsah ročníku 1997

Prof. Ing. František Ludvík, CSc. Balistické rakety a možnosti obrany proti nim	1	115
Kpt. Ing. Ivo Lukáš Ochrana dat v síti intranet	1	107
Mjr. Dr. Pavel Pazdera Bezpečnostní politika a řízení obrany (O prvním kurzu na VA Brno)	1	104
Dr. Antonín Svěrák Německý model demokratické kontroly ozbrojených sil	2	102
John A. Warden Vojenské letectvo po roce 1991	3	116
Aliance chrání ekonomiky členských států	4	138
Alternativní přístupy k bezpečnosti a stabilitě: obrana budující důvěru	4	119
Budování důvěry <i>Komplexní přístup k bezpečnosti a stabilitě: Projekt alternativní obrany</i>	2	108
Co chce Rusko?	4	132
Existuje „čínská hrozba“? (Pekingský pohled na svět)	1	124
Funkčnost polského obranného systému	2	134
Mírové operace	3	99
Nová tvář války: strategická informační válka	3	108
Polská armáda letos a v příštích pěti letech	2	119
Polská cesta do NATO	1	100
Problémy a řešení budoucích koaličních operací - I (Úvahy o plánování)	2	129
Problémy a řešení za budoucích koaličních operací - II	3	125
Řízení změn a rozvoje vojenské organizace	3	133
Slavnostní povyšování studentů do první důstojnické hodnosti ve Francii	2	141

Obsah ročníku 1997

Spolupráce a integrace (<i>Seminář k evropské bezpečnostní situaci</i>)	1	92
Úkol pro armádu 21. století: „Připravit se“	3	104
Úloha letectva ve změněných bezpečnostních podmínkách (<i>Operační perspektivy Luftwaffe</i>)	4	140
Vnitřní adaptace NATO	4	128
Vyzbrojování pozemního vojska (<i>Proměna organizace</i>)	1	118

Z historie

Doc. Dr. František Hanzlík, CSc. K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana	4	151
Bitva Čechů s Čechy (<i>K 80. výročí bitvy u Zborova</i>)	3	142
Systém vrcholového řízení obrany Československa v zákoně o obraně č. 131 z roku 1936	2	143
Poslední kapitola (<i>Osudy čs. legionářů po roce 1948</i>)	1	132

Personálie

Armádní generál in memoriam Sergej Vojcechovský	1	135
Armádní generál in memoriam Heliodor Píka	2	149
Divizní generál Bedřich Neumann	3	148
Generálmajor František Bürger-Bartoš	4	156

Contents

Ing. Jaromír Novotný What the Invitation to Join the Alliance Means for the CR	3
Col. Doc. Ing. Jiří Strnáděk, CSc. European Security Policy in the 21st Century	6
Col. Ing. Zdeněk Brousil The Preparation for the Admission to the Alliance	12
Ing. Josef Janošec, CSc. Assurances of the Future Security of the Czech Republic <i>(How to Gain Objective Knowledge of Military and Political Connections)</i>	20
Ing. Ladislav Klíma, CSc. Defence Planning	30
Ing. Emil Antušák Some Specificities of the Implementation of Crisis Management in Defence and Security Sector	41

MILITARY ART

Col. Ing. František Valach, CSc. Low Intensity Conflicts	49
Doc. Ing. František Podešva, CSc. Non-Military and Combined Threats, their Elimination by the ACR Capacities	58
Lt.Col. Ing. Adolf Turek Peace Support Operations <i>(The Participation of the Army of the Czech Republic in UN and OSCE Peace-Keeping Missions)</i>	66
Dr. V. J. Bogdanovicz, Prof. V. V. Trocko (the Ukraine) The Comprehensive Methodology of Defining Opponents and Risks Assessment	75

DEFENCE RESEARCH

Col. Ing. Karel Eminger, Ing. Ladislav Klíma, CSc., Ing. Josef Janošec, CSc. Defence Research: Activities Description	81
---	----

OPINIONS, CONTROVERSY

Col. Ing. Václav Svoboda Sources, Priorities, Order and Responsibility <i>(Some Problems with Introducing PPBS)</i>	89
--	----

Doc. Ing. Václav Maryška, CSc., Col. Ing. Karel Urbánek, CSc. About Security Policy of the Czech Republic	101
--	-----

Ing. Miloslav Strnad The Linchpin of IS ACR Top-Management	110
--	-----

INFORMATION SERVICE

Alternative Attitudes towards Security and Stability: Confidence-Building Defence	119
NATO's Inner Adaptation	128
What Russia Really Wants	132
The Alliance Protects National Economics	138
The Role of Air Force in Changed Security Conditions <i>(Operational Perspectives of the Luftwaffe)</i>	140
Ing. Milan Kohoutek Crisis Management: Managing Crises and Chances	146

HISTORY PAGES

Doc. Dr. František Hanzlík, CSc. Generals' Fates: Jurech, Malár, Viest and Golian	151
---	-----

PERSONAL DATA

Major-General František Bürger-Bartoš	156
--	-----

English Annotation	161
--------------------	-----

Who is Who in This Issue	164
---------------------------------	-----

<i>English Subject Index 1997</i>	167
-----------------------------------	-----

<i>Czech Subject Index 1997</i>	173
---------------------------------	-----

English Table of Contents	179
----------------------------------	-----

Obsah

NE Ing. Jaromír Novotný	
Co pro nás znamená výzva členských zemí NATO ke vstupu ČR do Aliance	3

✓ Plk. doc. Ing. Jiří Strnádek, CSc.	
Evropská bezpečnostní politika v 21. století	6

NE Plk. Ing. Zdeněk Brousil	
Příprava na vstup do Aliance	
<i>(Konsolidovaná zpráva procesu PARP 1995-1996)</i>	12

NE Ing. Josef Janošec, CSc.	
Zajištění budoucí bezpečnosti České republiky	
<i>(Jak lze objektivizovat poznávání vojenskopolitických souvislostí)</i>	20

✓ Ing. Ladislav Klíma, CSc.	
Plánování obrany	30

✓ Ing. Emil Antušák	
Specifika uplatnění krizového managementu v oblasti obrany a bezpečnosti	41

VOJENSKÉ UMĚNÍ

✓ Plk. Ing. František Valach, CSc.	
Konflikty nízké intenzity	49

Doc. Ing. František Podešva, CSc.	
Nevojenská a smíšená ohrožení a jejich eliminace silami i prostředky AČR	58

✓ Plk. Ing. Adolf Turek	
Mírové operace	
<i>(Účast Armády České republiky v mírových misích OSN a OBSE)</i>	66

NE Dr. tech. věd V. J. Bogdanovič,	
prof. V. V. Trocko (Ukrajina)	
Souhrnná metodika určení protivníka a hodnocení jeho nebezpečnosti	75

OBRANNÝ VÝZKUM

NE Plk. Ing. Karel Eminger	
Ing. Ladislav Klíma, CSc.,	
Ing. Josef Janošec, CSc.	
O aktivitách v obranném výzkumu	81

NÁZORY, POLEMIKA

NE Plk. Ing. Václav Svoboda	
Zdroje, priority, pořádek a odpovědnost	
<i>(K některým problémům novelizace SPPR)</i>	89

NE Doc. Ing. Václav Maryška, CSc.,
plk. Ing. Karel Urbánek, CSc.
K bezpečnostní politice České republiky

2X 101 3

NE Ing. Miloslav Strnad
Součást vrcholového řízení výstavby IS AČR

110

INFORMACE

V Alternativní přístupy k bezpečnosti a stabilitě: obrana budující důvěry

TU EVA

119

V Vnitřní adaptace NATO

Adaptace

128

D Co chce Rusko?

Rusko

132

V Aliance chrání ekonomiky členských států

Ekonomik

138

NE Úloha letectva ve změněných bezpečnostních podmínkách
(Operační perspektivy Luftwaffe)

140

L Ing. Milan Kohoutek
Krizový management - zvládání krizí a příležitostí

KOHOUTEK

ma diske
3/97

146

Z HISTORIE

V Doc. Dr. František Hanzlík, CSc.
K osudům generálů Jurecha, Malára, Viesta a Goliana

Golian

151 5

PERSONÁLIE

V Generálmajor František Bürger-Bartoš

Bürger

156

Anglické anotace

161

Představení autorů tohoto čísla

164

English Subject Index 1997

167

Obsah ročníku 1997

173

Obsah v angličtině

179

**Vydává Ministerstvo obrany ČR,
AVIS – Agentura vojenských informací a služeb.**

Adresa:
Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
Rooseveltova 23
160 01 Praha 6 - Dejvice

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
Jaroslav Furmánek (redaktor), telefon (20) 21 57 33.

Redakční rada: plk. Ing. Karel Eminger, genmjr. Ing. Jiří Martinek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc.,
plk. Ing. Jaroslav Paleček, Ing. Milan Štembera, CSc., genmjr. Ing. František Váňa.

Ročník VI. (XXXVIII.). Toto číslo bylo dáno do tisku 2. 9. 1997. MKČR 6059, MIČ 47751, ISSN 1210-3292.

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p. Odštěpný závod Přeprava, čj. 856/97, dne 28. 2. 1997.

FUJI

☐ SP ☐ LP

NOISE REDUCTION
☐ ON ☐ OFF

SUPPRESSION
☐ MARCHÉ ☐

VOJENSKÉ ROZHLEDY